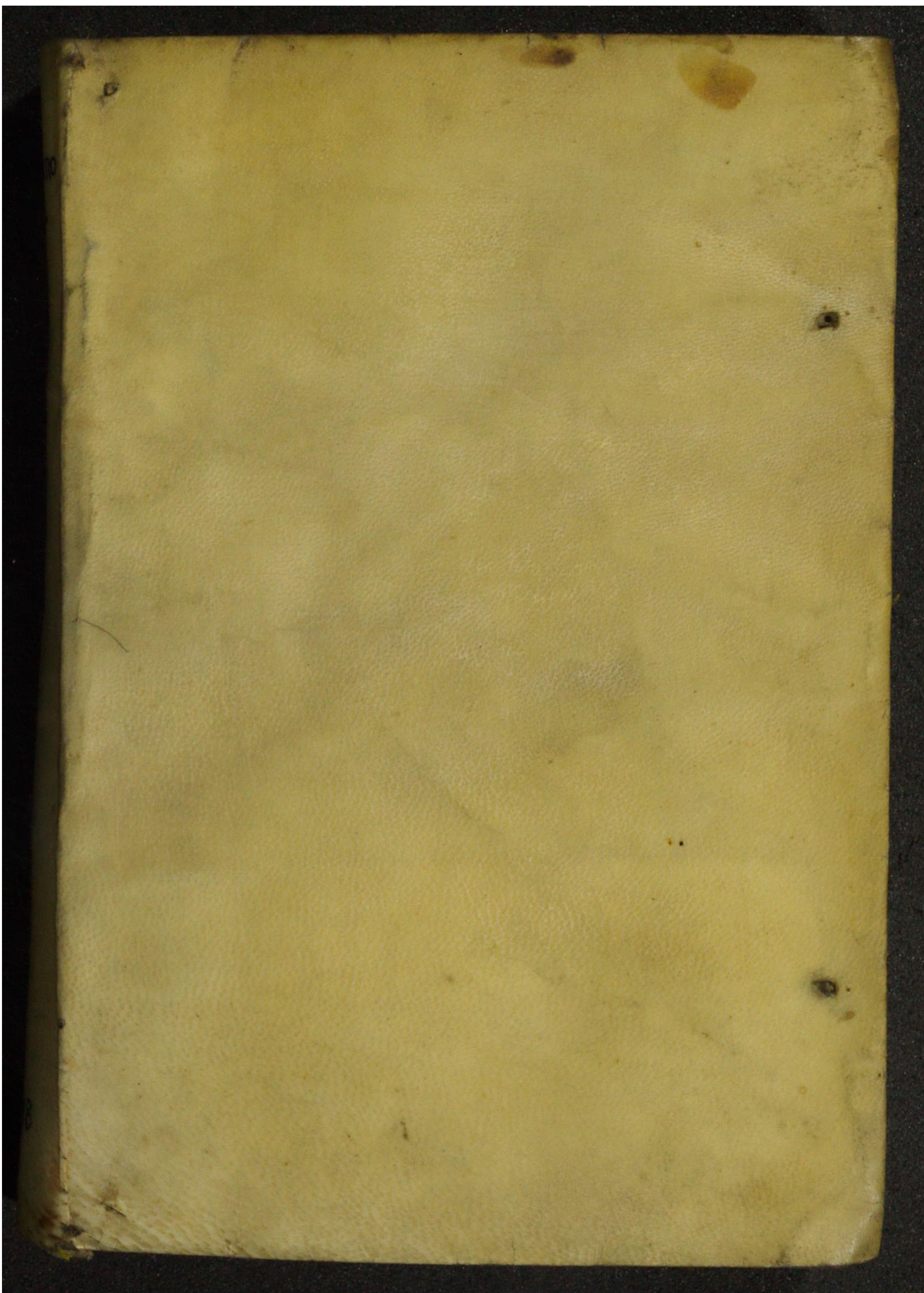
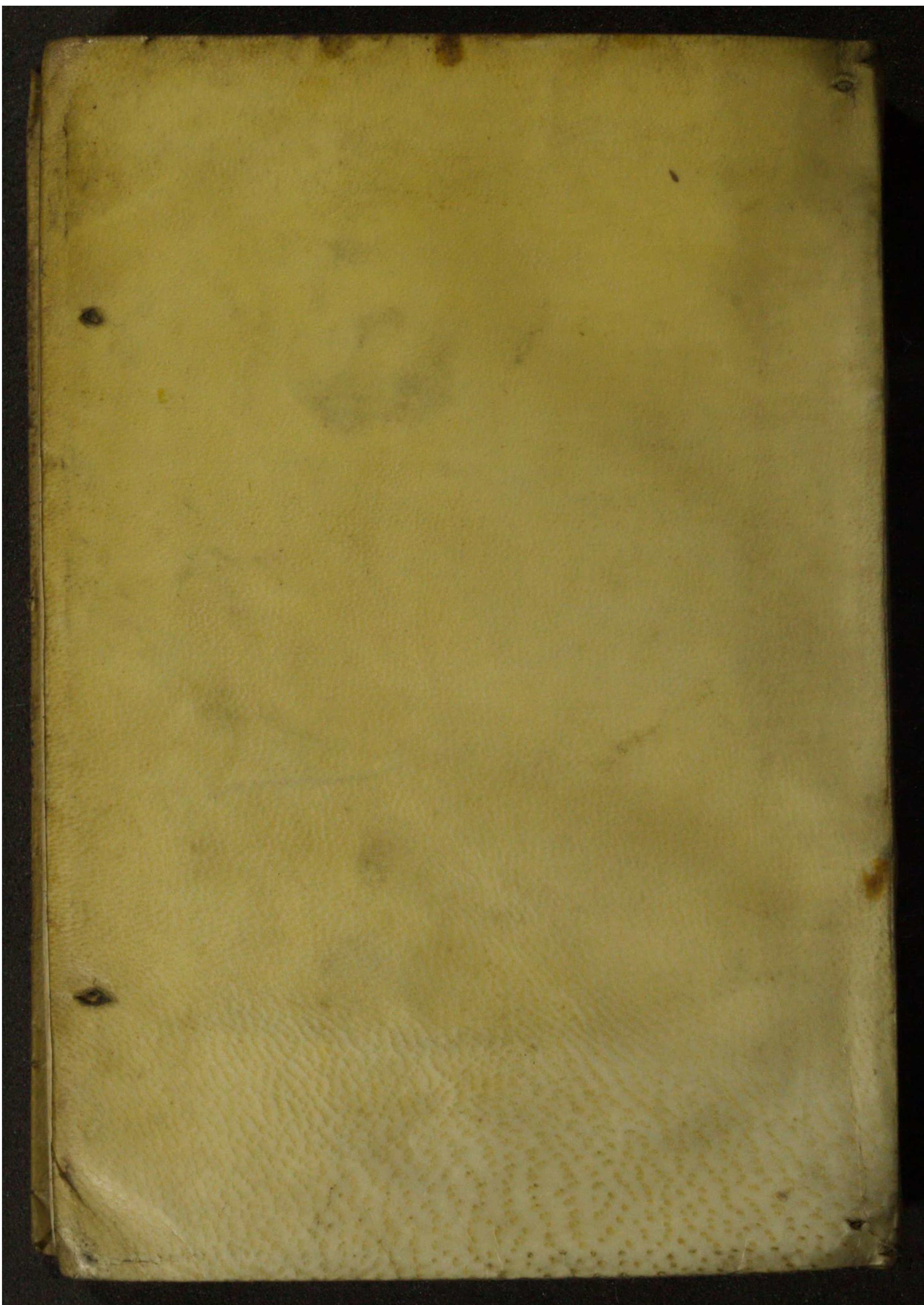

Salviano
1588

VARIARVM LECTIONVM DE RE MEDICA LIBRI TRES.

SALVSTIO SALVIANO ROMANO MEDICO

Et in Romano Gymnasio medicinam Ordinariam Theoricam publice profitente Authore.

Quorum Cathalogum ab epistola sequens pagella indicabit.

PERMISSV SVPERIORVM.

ROMAE Ex Typographia Iacobi Tornerij, & Bernardini Donangeli. 1588.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISS. ANTONIO MARIÆ SALVIATO

S. R. E. Cardinali Amplissimo.

SALVSTIVS SALVIANVS S. P. D.

CVM in meis medicinę operibus, quæ nuper in lucem prodierunt, plurima & ea quidem difficillima non mediocri breuitate perstrinxerim, nec idoneus congruusque ea prorsus explanandi suppeditaretur Locus, tam in illis de calore libris, quam in alijs de concoctione, pręcipue vero in duobus quos postremo de vrinis in lucem

† edidi,

edidi, mihi admodum consentaneũ videbatur in particulari opere, qua maiori fieri posset facilitate, & perspicuitate, multa magni pensi, & difficillima declarare, quę obscura nimis, ac parum perspecta relinquebantur. Idque in prę- senti libro perficere, in animum in duxi meum. Cum vero res seiunctę, ac inter seipsas diuersissimę existant, nec vlla simul serie connecti potuerint, sub nomine variarũ Lectionum de re Medica egredientur. Quamuis autem pleriq; communibus, & facilioribus assueti, meas has nouas, & à communibus prorsus dissidentes opiniones admiraturi sint, & fortasse derisuri, hos tamen ego veluti vulgares homines, & frequentiori numero, ne vlterius in dagari teneantur, communiter admodum sentientes, paruipendẽdos censeo, &

mecũ optime actũ duxero, ſi apud probatos viros, virtute, & nobiliori ingenio conſpicuos, aliquã gratiam inibo, qui meas has lucubrationes, non prorſus inutiles, ſed laude dignas iudicaturi ſint, quippe quę plurimis anſam ſuggerent indagandæ & multarum rerum inueniendæ veritatis, quæ hactenus incognitę apparuerunt. Quod quidem mihi ſatis mirum videtur, ne prorſus id improbem. Mirum inquam quod homines tam facile leuibus acquieſcant, communeſq; opiniones abſque alia vlla ratione, pro veritate excipiant. Ego vero eatenus communes ſectatus ſum opiniones, quatenus rationi conſentanæ, mihi viſæ ſunt, vbi vero à ratione alienas iudicaui, ab eis omnino animum abduxi, non ambitione, nec rerum nouitate commotus, ſed vt veritas magis

elucescat. Quæ licet in multis fortasse à me reperiri non poterit, in hoc tamen laude potius, quam reprehensione dignus censebor, quod pro ea inuenienda, nulli laboris aut incommodi generi pepercerim, atque alijs huiusmodi ansam hominibus vt dici solet præbuerim. Verum ne mea hæc noua inuenta, in quorundam hominum fluctibus ac detractorum, quorum infinitus est numerus, calumnijs absque condecenti munimine exponantur, necesse mihi fore duxi vt sub nobilissimo Illustrissime amplitudinis tuæ præsidio, tutissimoque clypeo mitterentur, quæ & incomparabili authoritate sua, & eximia animi magnitudine, ac pręstantia, ob qua ad Cardinalatus apicem ascendere promeruit, ac hodie magna omniũ admiratione, & totius Ecclesiæ sanctę benefitio
id

id munus ſubſtinet, vt pluries vniuerſo orbi, tot legationibus ſibi Commiſſis, potuit innoteſcere, his obtrectatoribus terrorem incutiat, quo minus hos meos labores, prius repræhendant, quam multa fuerint ab ipſis diligentia conſiderati, ac propoſitæ à me difficultates ſolutæ, rationibuſque quas in proſpectum adduxi, factum fuerit ſatis. Quod quidem ſi hęc mea opuſcula aſſequentur, per gratum mihi erit, nec me vmquam pro communi vtilitate, ſententiam mutare pudebit. Et quemadmodum ſemper Amplitudo tua Illuſtriſſima, res meas omnis fauoris ſui numine colluſtrauit, ita fore ſpero, vt in præſenti meos hos labores, foueat, & lubenti animo amplectetur. Quare in ſummæ obſeruantiæ meæ, & reuerentię ſignum ei hoc opus dedico: quod quam-

uis in magnam molem non excreuerit, res tamen arduas adeo continet, vt nullę citra cõtrouersiam, in arte medica, maiores ac difficiliores reperiantur: sunt autem hæc omnia, multo meo labore ab hinc xviij. annis considerata, & adinuenta, quo toto tempore in almo Vrbis Gymnasio, publice medicinam professus sum suscipiat igitur Illustrissima Amplitudo tua, id quod exhibere possum exiguum munus, tamquam grati animi pignus, pro innumeris quibus me semper decorauit fauoribus, ac beneficijs, quod quidem si ei gratum esse cognouero, magis, magisque animus ad alia multa promenda compelletur, quæ id solum expostulant, vt prelo committantur. Deus autem Opt. Max. Amplitudinem tuam Illustrissimam pro publica vtilitate, diu incolumen seruet,

uet, ac, tueatur vt omnes Docti viri, optimi sui Mœcenatis Cultores, vehementer exoptant, & præcantur.

Romę die 1. Octobris. 1588.

INDEX CAPITVM, QVAE CONTINENTVR IN PRIMO LIBRO.

QVid sit febris pestilens, & quomodo distinguatur, à febribus putridis non pestilentibus. cap. I.

An in febribus pestilentibus, ac putridis, in peste, veneno, ac morsu serpentum, conueniat sanguinis missio. cap. II.

An in febre pestilenti, vtendum sit victu pleno, vel tenui. cap. III.

An chartæ in quibus scribitur, pestem in accipientium perniciem effundant, & an ædem a pestilenti loco datæ, euitari debeant, quæue remedia, ac diligentiæ genera, ad noxam, qua huiusmodi chartæ afficiuntur arcendã, adhiberi possint. cap. IIII.

Omnis febris tam ephemera, tam putrida, quam hectica, est calor præter naturam,

turam, accensus, & in calefacto esse in substantia cordis, non autem in spiritibus, aut in humoribus, vt perperã communiter creditur. cap. V.
An brodium, & sorbitiones conueniant calentibus pedibus, in augmento accessionis, & statu: & quo tempore cibãdus sit æger. cap. VI.
Indicatio mittendi sanguinem, non est desumenda, a morbi magnitudine, nec ab ætate, vt communiter creditur, sed a causa morbi. cap. VII.
An in febribus liceat medico, mittere sanguinem, aut vti purganti medicamento in 4. 7. 11. 14. & 21. die. c. VIII.
An mala euacuatio facta a natura symptomatice euacuante, sit a medico cohibenda. cap. X.

IN-

INDEX CAPITVM QVAE CONTINENTVR IN SECVNDO LIBRO.

DE melancholia, & mania morbo, & eius curatione. cap. I.

Quid ſit criſis, quotuplex, & quæ conditiones requirantur ad optimam criſim. cap II.

In quibus morbis expectanda ſit criſis, & quomodo iudicari ſoleant morbi longi. cap. III.

Quid ſit fames, & quomodo excitari ſoleat naturalis appetitus. cap. IIII.

INDEX CAPITVM, QVAE CONTINENTVR IN TERTIO LIBRO.

DE ſubiecto medicinæ. cap. I.

Quid ſit complexio. cap II

An primæ quatuor qualitates, ſint actu, vel potentia

in Temperamento, & si actu, an in esse summò, vel refracto. cap. III.

An complexio sit substantia, vel accidens. cap. IIII.

An complexio sit qualitas realiter distincta; a primis qualitatibus. cap. V.

An complexio humana sit magis temperata, quam cæteræ complexiones aliorum animalium cap. VI.

Quodnam sit corpus temperatum, quibusue signis cognoscatur. cap. VII.

An reperiatur homo Tēperatissimus quo ad iustitiam, & si datur, an æque distat ab extremis. cap. VIII.

An detur æquale quoad pondus. cap. IX.

An simile possit, & debeat conseruari a suo simili cap. X.

An conseruanda sit consuetudo, præsertim tempore ægritudinis, si fuerit mala. cap. XI.

An detur corpus neutrum. cap. XII.

ALEXANDRI BVTRII PHILOSOPHI, ET MEDICI ROMANI TETRASTICON.

DVm liber hic varia doctrina fulget in orbe.
Dum mentem varijs aurea verba notant.
Sallusti, quantum tua virtus inclita præstet,
Et quantum medica poßsit in arte monent.

EMANVELIS CONSTANTINI EPIGRAMMA

Ad Lectorem.

On canit in Ripa mæandri abiectus amœni,
Dulcius, inque vlua, iam moribundus olor.
Nec sub fronde noua, variat Philomela querelas
Gratius, extinctũ dum modulatur Ithim.
Quam Saluianus decantat dogmata phœbi
Prima sibi merces ferre Salustij opem. FIS
Hoc maior, quod non aurum, non vasa requirit,
Non erit ingenio, sorte, fideque minor.
Quid dabimus Salusti tibi, qui carmine vincis.
Mercurium, & Phœbum, Pallada cõsilio?
Hoc opus, o Iuuenes ediscite, Fidus Achates,
Sit liber hic, vestrũ claudat vbique latus.

IOANNIS BAPTISTAE COMPAROTTI, PHILOSOPHI, ET MEDICI

OCTASTICON
Ad Librum.

SIc liber intrepido, pandens noua dogmata, inermis
Nunc vultu prodis? tela, nec vlla times?
An melius latuisse foret, quàm fluctibus altis
Expositum, infidi ferre pericla maris?
En tali, me veri Author nunc robore, & armis
Fulsit, vt haud paueam tela, nec alta maris.
Strenuus hostiles ictus propellere, & vndas
Hic poterit placidas reddere fida salus.

VARIARVM LECTIONVM DE RE MEDICA LIBER PRIMVS.

SALVSTIO SALVIANO Medico Authore.

TRactationem hanc de febribus, ſicuti vtiliſſimam, & maxime neceſſariam, ita quoque, & valde difficilem, ac innumerabiles, & adhuc indeciſas difficultates habere fatentur omnes, cum & de febris eſſentia, & eius cauſis, quamplurima dubitari ſoleant ab omnibus: quæ diu me ancipitem detinuerunt, an mihi fas eſſet, de hac re iuxta propriam ſententiam diſputare; verebar enim ne noua loquerer, & noua proponerem placita cõtra communem ſententiam, & vetera confirmare non audebam cum innumeras patiantur difficultates: Sed rogatus ab amicis, ne talia ſub ſilentio prętermitterẽ, quæ & ſi à multis veluti paradoxa, nec vndequaque tuta iudicata fuerint, ſaltem quaſi cal

caria efficient, vt alij ſubtilius inquirant, & conſiderent, quam multi, qui communibus ſententijs acquieuerũt, facilius, quam par ſit. Accipe igitur candide lector læto, & beneuolo animo hæc noua placita, ac illa ſine malè volentia conſidera: vt omnia ambo ſimul boni conſulentes, ac veritatem indagantes, voti compotes efficiamur.

Quid ſit Febris peſtilens, & quomodo diſtinguatur à febribus putridis, non peſtilentibus. Cap. I.

GRauiſſima adhuc eſt difficultas, quid ſit febris peſtilẽs, & mali moris, & quomodo diſtinguatur à cæteris febribus putridis, non peſtilentibus. Pro cuius quidem rei maiori declaratione duo hic erunt à nobis pertractanda: primo quid ſentiat hac in re communis opinio: ſecũdo reſpõdebimus ad quæſitum, ſecundum noſtram ſententiam.

Quoad primũ dico, quod licet Febris Peſtilens, conueniat cum febribus putridis non peſtilentibus in putredine, cũ febris peſtilens putrida ſit, & de genere putridarum, vt docet Gal. & Auic. diſtinguũtur tamen dupliciter: primo ratione putredinis: ſecundo ratione loci, ratione putredinis, quia licet ambæ putridæ ſint, & ortum ducant ex putredine, & corruptione humorum, tamen in febri peſtilenti maxima eſt putredo, & maior humorum corruptio, quam in cæteris putridis non peſtilẽtibus:

1. de diff. feb. c. ap. 5. 1. 4. tract. 4 cap. 1.

tibus: quare dicendũ erit, quod vtræque sunt putridæ, distinguũtur tamen secundum magis, & minus, & secundum maiorem, & minorem gradum putredinis, vt fatetur Gal. *6. Epid. Sect. 1. com. 29.*

Secundo differunt ratione loci eo quia in febribus non pestilentibus, locus putredinis est in venis, cum humores putrescũt in venis, sed in febre pestilenti, putredo est in corde, & locus putredinis est ipsum cor, sic habet Gal. & Auic. Si ergo dicetis vos, omnis febris pestilens, ortum ducit immediate, ex putredine, quę fit in corde, & cor ipsum componatur ex triplici substãtia, vt ex spiritibus, humoribus, & partibus solidis, quę propriè dicuntur substantia ipsius cordis, in qua igitur parte cordis reperitur ista putredo, quæ parit febrem pestilentem?

Respondeo in singulis, & omnibus partibus, & ideo cum tres sint partes ipsius cordis, quæ possunt putrescere, atque corrumpi, ita quoque factum est, vt tres sint differentiæ febris pestilentis: prima quæ ortum ducit ex spiritibus putridis, & corruptis existentibus in ventriculo cordis, docet enim Auicenna quod temperatura spirituum in corde existentium, ab aere pestilenti potest corrumpi, nec mirum videatur, si dicimus, spiritus corrumpi, cum aer (ex quo generantur spiritus, & tenuior est, & magis simplex) corrumpatur, & dicatur putrescere, & recipere venenosam, & pestilentem qualitatem, & ista febris pestilens, quæ oritur ex spiritibus

corruptis poterit dici Diaria, seu Ephemera pestilens, quæ tamē distinguitur à febre Diaria nō pestilenti, quoniam in simplici diaria spiritus sunt solum excalefacti plus iusto, & non corrupti.

Secunda quæ oritur ex humoribus corruptis, & putrescentibus in ventriculo ipsius cordis, & ista dicitur humoralis pestilens putrida, & semper est continua, & nunquam intermittens.

Tertia differentia febris pestilentis est illa, quæ ortum ducit ex corruptione, & putredine substantiæ ipsius cordis, in qua substantia ipsius cordis corrumpitur, & quodammodo incipit putrescere, & dicitur hectica pestilens à Galeno; & in hoc distinguitur ab hectica non pestilenti, quia in non pestilenti membra solida, & substantia cordis nō putrescunt, sed solum incalescunt plus iusto, quod si fateri nolimus substantiā cordis posse corrumpi, cum dicat Hipoc. cor cum sit solidum, & densum, neque dolere, nec morbum pati, dicamus substantiam cordis suscipere pestilentem, & venenosam qualitatem, vel ab aere pestilenti, vel ab humoribus, pestilentibus, putrescentibus in ventriculo cordis; licet tamen tuto possimus asserere, substantiā cordis posse corrumpi, & putrescere, licet nō nisi à maxima, & vehementissima putredine, & causa: ad locum vero Hipoc. dicatis quod nō negat cor posse lædi, & alterari, sed dicit, cum sit adeo solidum, non potest à quacum-

3. de præsag expul. cap. in 4 fine.

4. de morbis tex. 53.

que

que leui causa offendi, & alterari. Cum ergo Febris Pestilens sit in triplici differentia, vt ephemera, humoralis, & hectica: ita quoque factum est, vt febris pestilens magna ex parte sit humoralis, aliquando ephemera, sed valde raro est hectica; vbi tamen febris pestilens fuerit hectica, tunc erit pestilens, & lætalis. Sed si febris pestilens dicetis vos, aut est ephemera, vel humoralis, aut hectica, & quomodo cognoscam ego, quando fuerit Diaria putrida, vel hectica?

Respondeo hoc facile cognosci proprijs signis quibus inuicem distinguuntur ephemera, putrida, & hectica non pestilentes, & cum in Diaria, & hectica vnica tantum sit accessio à principio vsque ad morbi solutionem, calor ad tactum mitis, & temperatus, vrina simi lis sano, pulsus sine vlla inæqualitate, & ordinatus, ita quoque si in febre pestilenti nõ sint plures accessiones, sed sit pestilens continua sine tipo, & sine exacerbatione, vrina, mingatur similis sano, calor totius corporis ad tactum sentiatur mitis, & temperatus, dicendũ erit febrem istam pestilentem esse hecticam, vel diariam, sed si plures habeat accessiones, vrina mingatur turbida, subiugalis, nigra, & pessima, calor ad tactum non sit adeo mitis, sed magis siccus, & magnus, dicatis esse febrẽ pestilentem putridam humoralem, quæ quidem est minus lætalis, & minus pestilens, quã cæteræ duæ, & ideo facilius curatur, & quam plurimi laborãtes tali febre pestilenti humo-

rali,ſanantur;Peſtilens verò diaria,difficilius curatur, hectica vero eſt inſanabilis: ſed hectica quomodo diſtinguatur à diaria peſtilenti,dicatis eiſdem ſignis quibus ephemera, diſtinguitur ab hectica non peſtilenti.

Iſta tamen communis opinio, patitur grauiſſimas difficultates, & primo nõ videtur verum,quod Febris Peſtilens,diſtinguatur à febribus putridis non peſtilentibus, ſecundum magis,& minus.i.ſecundùm maiorẽ, aut minorem gradum putredinis,& ratio dubitandi eſt primo quoniam cum febris peſtilens,& nõ peſtilens inuicem multum diſtinguantur,non ergo credendum erit diſtingui ſecundum magis,& minus, cum magis, & minus non variãt ſpeciem. Alio igitur modo reſpondendum erit ad difficultatem,& cum communis opinio non videatur vndequaque ſatisfacere,pro viribus conabor propria ſententia, reſpondere ad quæſitum, & omitto, quid ſentiat Gal. & Auic.

Authoris opinio.

Dico igitur,quod Febris Peſtilens ratione putredinis diſtinguitur à febre non peſtilenti,primo quia Febris Peſtilens eſt putrida, & ortum ducit ab humoribus putreſcentibus, & corruptis, febres vero ſalubres, quæ communiter putridæ dicuntur,non oriuntur ex putredine humorum,nec verum eſt, eſſe putridas, vt perperam communiter creditur,ſed ortum ducunt ex humorum præter naturali excalefactione tantum, & non ex eorundem humorum putredine: quare vbi humores in corporibus

ribus

ribus noſtris excalefacti fuerint plus iuſto, à calore non naturali, igneo, & mordaci, tunc iſta caliditas ignea, accenſa in humoribus, parit febrem humoralem non peſtilentem, aut ſalubrem, quæ communiter dicitur putris, licet non ſit; ſed ſi humores, non ſolum ſint excalefacti, ſed putreſcant, tunc pariunt febrem peſtilentem. Cõcludamus ergo, quod Febres omnes Putres, ſunt Peſtilentes, quæ quidẽ ſententia licet ſit contra Gal. & communẽ opinionẽ omniũ Medicorum, non tamen temere in hanc ſententiam deſcendimus: quod autẽ in febribus ſalubribus, quæ vulgo putridæ dicuntur humores actu non putreſcant: probatur primo à poſteriori, & ab accidẽtibus ipſis, eo quia morbi magnitudo, & acumen cognoſcitur ex magnitudine, & ſæuitia ſimptomatũ ſic docet Hipoc. vbi morbus peracutus eſt ſtatim extremos habet labores, ſed in febribus, quæ vulgo putridæ dicuntur, non fiunt ſymthomata, & accidentia, quæ ſequi ſolent putredinem humorum, ergo ſignum eſt in illis, humores non putreſcere: minor probatur, quia docet experiẽtia quod vbi in aliqua parte noſtri corporis quantumuis extrema, & lõginqua à corde, vt in pede, vel in extremo digito oriatur, & fiat aliquis affectus putridus, vt cancrena &c. ſtatim ex putredine humorũ, orta in illa parte extrema, & ignobili fiunt ſęuiſſima ſympthomata, vt virtus vitalis ſuccũbit, pulſus inæquales, totum corpus ob extinctionem naturalis caloris, & ſpirituum reſo- 1. aph.

lutionẽ,refrigeratur &c. quanto ergo deterio ra,& maiora fierent accidentia, in quacumq; febre putrida salubri, si semper in ea humores (vt communiter, creditur) putrescerent in venis, vel etiam extra venas? cum ista putredo, non solum maior est, quam illa pauca putredo, quæ fieri potest in extremo digito, sed etiam esset in parte adeo propinqua ipsi cordi. Quare cum in dictis febribus, magna ex parte mitissima, & pauca sint accidentia, nec ea adsint, quæ sequi solent putredinẽ humorum, dicendum erit in illis febribus, humores actu nõ putrescere, sed quod tantũ incalescũt à calore non naturali, & sic fit tertiana continua, vel intermittens: vbi verò postea in eadem febre humores putrescunt, statim fit, & dicetur tertiana pestilens, & sic de cæteris febribus.

Secundo comprobatur hoc idem, eo quia in hoc prȩcipue distinguuntur febres pestilentes à non pestilentibus, quod in febribus pestilentibus, non solũ partes extremæ, sed omnes partes externæ nostri corporis, ad tactũ sentiuntur frigidæ, aut saltem adeo temperatæ, vt videantur non febrire, in alijs vero febribus non pestilentibus, vniuersum corpus sentitur calidissimum: ergo signum est in febribus pestilentibus, humores putrescere, & corruptos esse in venis, in alijs vero nò pestilentibus, non putrescere.

Consequentia probatur, quoniam per putrefactionem, & corruptionem, omnia corpora red- vide cap. 3.

ra red-

ga redduntur frigidiora, vt docet experientia, & licet dum corrumpantur incalescant, vbi tamē sint corrupta, frigida sunt, & ratio est, quoniam à superflua, & non naturali, humiditate, quę acquiritur per putrefactionē, suffocatur, & extinguitur omnis calor tum naturalis, tum præter naturam, qui reperiebatur in corpore putrefacto, quoniam sicuti vita consistit in calido, ita mors cū sit extinctio caloris, est refrigeratio totius corporis, & res omnes dum tendunt ad interitum refrigerantur, sed dum putrescunt, tendunt ad interitū, ergo non est mirum si refrigerantur: quarę dicamus, quod vbi humores putrescūt in venis, totum corpus refrigetatur, sed vbi non putrescunt, sed solum fuerint alterati, excalefacti plus iusto, sentitur in toto corpore maximus calor, quod probatur exemplo inflammationum, & thumorum præter naturam, vbi enim in aliqua parte nostri corporis, fiat thumor, aut erisipelas, in qua humores non sint corrupti, sed solum alterati, & excalefacti, sentitur in illa parte maximus calor: sed vbi in eadem parte, & thumore, seu inflammatione, humores putrescant, & corrumpantur, ita vt pars illa fuerit æstiomenata, & fiat ibi cancrena, statim in illa parte, non sentitur amplius, nec calor, nec dolor, nec inflammatio, sed pars illa corrupta frigida est.

Idem contingit in Febribus in quibus humores si non sint corrupti, sed tantum alterati, & excalefacti plus iusto, vt fit in febribus non pestilentibus, tunc excalefactione humo

rum,

rum, ſentitur caliditas magna, acris, & mordax in toto corpore, vbi vero in febribus, humores putreſcant, & ſint corrupti, cum per illorum putrefactionem, & mortificationem extinguatur naturalis calor, qui in ſanguine reperitur, quid mirum ſi totum corpus refrigeratur?

Et hac ratione in Febribus Peſtilentibus vniuerſum corpus refrigeratur, & corpora, quæ laborant febre peſtilenti, ad tactum ſentiuntur frigida, vel adeo temperata in calore vt videantur non febricitare, quod quidem eſt ſignum certum & Patognomonicum febris peſtilentis: & corruptionis humorum. In alijs vero febribus, vt in tertiana, quotidiana &c. in quibus magnus ſentitur calor, ſignum eſt, humores non eſſe corruptos, ſed tantum alteratos, & excalefactos plus iuſto, eo quia ſi caliditas magna, acris, mordax argueret in febribus putredinem humorum, vt communiter creditur, ergo in tertiana, & ſinoco, in quibus maior ſentitur caliditas extranea, & mordax quã in febre peſtilenti, maior reperiretur putredo, quod tamen eſt falſum præſertim in ſinoco ſine putredine ergo fatendum erit, quod quo maior caliditas ſentitur in febribus, ſignum eſt, ibi nullam adeſſe corruptionem, & ſicuti ſinocus putridus & non putridus, diſtinguuntur ratione putredinis, eo quia in non putrido, humores ſunt tãtum excalefacti plus iuſto ſed non putreſcunt, vbi vero putreſcant, febris illa ſinocha fit putrida ſic docet. Gal.

& com-

&communis opinio,ergo secũdum communem opinionem poterit accendi febris in humoribus, ex eorundem sola excalefactione, etiam quod non putrescant, non erit igitur absurda nostra opinio,dum dicimus,quod febres quę vulgo putridæ dicuntur,oriantur ex sola super excalefactione humorum,non autem ex eorum putredine. 9.meth me den cap.4.

Potest etiam hoc idem confirmari, ex nominis ethimologia, cum febris dicta sit à feruore, & non à putredine, quare dari poterit febris,ex sola excalefactione humorum sine putredine.

Confirmatur tertio, quoniam sicuti fit febris ephemera, ex sola excalefactione spirituum, hectica, vbi partes solidę tantum incalescant, absque vlla putredine, & quare non poterit etiam in humoribus accendi febris ex sola eorum super excalefactione, absque vlla putredine?

An in febribus pestilentibus, ac putridis, in peste, in veneno, ac in vsu serpentum, conueniat sanguinis missio. Cap. II.

RAtio dubitandi, an in febribus putridis conueniat mittere sanguinem, est quoniam fatetur Gal. saluberrimum esse, in omni febre putrida, mittere sanguinem: immo in sinoco putrido, docet mittendum esse sanguinem, vsq; ad animi deliquium, & dicit siquidem eorum, qui ex sola obstructione febrici- 10. Meth. med. 9. Meth. Med c 4. 11. Meth. Med. c.14.

bricitarent nemo in putredinis febrem incidit, qui prius sanguinem miserat, & alibi qui ex putredine humorum febricitat, mittendus statim sanguis est.

11. Meth. Med. c. 14. Contrarium tamen docet idē Gal. dum dicit, nec obstructio, nec putredo, curari possunt sanguinis missione, vt quę alia remedia desiderent, hæc Gal. si ergo putredo non desiderat sanguinis missionem, ergo nec febres putridæ, vt quæ ortum ducunt ex humoribus putrescentibus, expostulant sanguinis missionem, sed alia remedia.

Et si dicatis vos, & qua ratione factum est, vt putredini, & humoribus putrescentibus, nō conueniat flebotomia. Respondeo hoc esse, quoniam Putredo nihil aliud est, quam extinctio naturalis caloris, & resolutio spirituum, tunc enim res putrescunt quando extinguitur eorum naturalis calor, & spiritus resoluūtur, & ideo res putridæ, & corruptę frigidę sunt, quoniam extinctus est eorum calo & spiritus resoluti, & sicuti calor, & spiritus præseruant corpora nostra à putredine, cum vita consistat in calido, ita quoque vbi extinguitur calor, & resoluuntur spiritus, corpora putrescunt, & cadunt ad interitum, vti diximus de febre pestilenti ex ijs dicatis, quod si humores ideo putrescunt, quoniā extinguitur eorum naturalis calor, & spiritus resoluuntur ergo quo magis extinguetur eorum calor, citius, & magis etiam putrescunt, sed sanguinis missio refrigerat sanguinem, quoniam per fle-

Auctoris ratio. Ex Gal. 11. Meth. Med. c. 8.

Cap. 1.

9. Meth. Med. c. 4.

flebotomiam resoluuntur spiritus, & imminuitur naturalis calor, vnde & vires debiliores fiunt, ideo si mittatur sanguis in febre putrida, humoribus existentibus putridis, augetur, eorum putredo.

Quod etiam videtur innuere Gal. dum loquitur de sanguinis missione, sic dicit, Porro in continentibus febribus quæ ex meatuum stipatione accenduntur quoniam valida plerunque virtus est citra periculum, vacuatio adhibetur, in alijs vero morbis, massime est periculosa, veluti si ea forte incidit in corruptione humorum Hæc Gal. *9 met. c. 10*

Tertio Augetur difficultas cum Gal. doceat quomodo curandi sint putrescentes humores, & sic dicit, quod iam corruptum est omni ratione vacuantes, reliquum motibus moderatis & refrigerante per spiratu, ad exactam symmetriam reducentes, ac vacuationem quidem illius per vrinam, deiectiones, vomitum, ac sudores moliemur: & infra sic dicit, quomodo singulis sit opitulandum, initium à putredine, quà totum corpus occupat quæ ipsas continuas febres quas sinocos vocant excitat, faciemus: ergo à corporibus, quæ sic afficiũtur expellenda, quę putruerunt per vrinas & aluum, & sudorem sunt, & etiam per vomitum, si ad os ventriculi sua sponte impetum capiant, aliter autem non est quod ea pręter naturam irrites; quibus verbis docet Gal. putrescentes humores vacuandos esse, aut per vrinam, aut per vomitum, & non *11. meth. med. c. 8.* *Cap. 9. in principio.*

alio

alio modo ergo nō per sanguinis missionem.

Quid ergo dicendum sit, in re tam graui, ac difficili, vt tueamur sententiam Gal. non video, nisi forsan dicamus loqui Gal. de copiosa sanguinis missione, & vsque ad animi deliquium, virtute presertim existente debili, quasi diceret Gal. non nisi in sinocho conuenit mittere sanguinem vsque ad animi deliquium quoniam virtus plerunque valida est in cæteris febribus talis flebotomia est maxime periculosa, & ideo non negat Gal. his verbis in ceteris febribus mittēdum esse sanguinem, sed negat mittendum esse vsque ad animi deliquium præsertim si virtus debilis sit. Quare secundum communem sentētiam dicendum est ad difficultatem, quod vbi sit notabilis putredo, non est mittendus sanguis, vsq; ad animi deliquium, cum ex tali copiosa euacuatione, debilitatur virtus, vt non possit concoquere, & resistere putredini, quod si ipsam virtutem post illam copiosam flebotomiam fouere volueris, cogeris, intempestiue cibare, quod erit causa maioris putredinis, & ideo in febre sinocha sine putredine, in qua tantum humores incipiant putrescere, conuenit sanguinis missio vsq; ad animi deliquium sed vbi iam facta fuerit omnino putrida, non amplius conuenit. Et si dicatis vos mittit sanguinem Galenus, vsque ad animi deliquium in carbūculis, in quo tamen adest maxima putredo; duobus modis responderi potest, primo si dicamus, quod vbi putredo

9. Meth, c. 10.

14. Meth. Med. c. 10.

totum

totum corpus occupat, & ſit in omnibus venis, vt in febre peſtilenti &c. Non competit mittere ſanguinem vſq; ad animi deliquium ſed vbi maſſima putredo occupat tantũ vnam partem, ad quam humores vehementiſſime fluunt, vt in tumoribus, & imminet periculum maſſimi doloris, aut ne pars corrumpatur à nimia, & multa fluxione, tunc conuenit flebotomia vſque ad animi deliquium, vel ſecundo dicatis quod Gal. in principio carbunculi, quando non multa adeſt putredo docet mittendum eſſe ſanguinem vſque ad animi deliquium, ratione reuulſionis, non autem ratione euacuationis, quoniam materia illa corrupta, quæ reperitur in carbunculo, non poteſt, nec debet euacuari ſanguinis miſſione, dicendum eſt igitur, quod materia existente omnino corrupta, & iam putrefacta, non conuenit flebotomia, ſed in principio quando adhuc eſt in fieri, & in putrefieri, conuenit flebotomia, & ideo docet Gal. in omni magna inflammatione, mittendum eſſe ſanguinem vſque ad mutationem coloris excepto ſi virtus ſit debilis, aut phlegmone maligna, dum ſic dicit, non tamen omni ex parte hanc mutationem expectare oportet, verum accidit interdum, vt ante quam hæc fiat ceſſandum ſit duabus de cauſis, quod virtus ſit imbecilla, aut phlegmone maligna, ergo Gal. in phlegmone maligna mittit ſanguinẽ non tamen vſque ad animi deliquium, & mutationem coloris.

Lib. de curandi ratione per ſang. miſſ. c. 14.

Non

Non laudo hanc communem sententiam, & pro maiori declaratione considerandum est primo, an putredini, & putrescentibus humoribus conueniat sanguinis missio.

Ad quam difficultatem. Respondeo non conuenire non solum, ea ratione, qua dicebamus quoniam cum ex missione sanguinis imminuatur naturalis calor resoluātur spiritus, vnde humores citius, & facilius corrumpuntur: Sed secundo dico non conuenire ratione virium. Cum enim in materia putrida ac corrupta a mala, & putrida & venenosa eius qualitate, vires succumbant, imminuantur, & debiliores fiant, vt nos comprobauimus, vbi, erat sermo de febre pestilenti, & hac ratione in omnibus febribus pestilentibus, & malignis, in peste, in veneno, in morsu serpentis, vires prosternuntur, & redduntur debilissimę, quare non sunt apte posse bene tollerare sanguinis missionem, & si mittatur sanguis, etiā quod mittatur in pauca copia, cum semper per flebotomiam resoluantur spiritus, & imminuatur naturalis calor, ideo & vires debiliores redduntur, quare à debili virtute erit impossibile, vt humor peccans, putridus, & pestilens possit concoqui & superari à natura, quoniam cum sit adeo prauus non potest cōcoqui, nisi à virtute valida, & forti, sed semper cum tali materia, virtus est debilis, & si debilior fiat sanguinis missione, tanto minus apta erit, posse morbum cōcoquere, quare natura superata a morbo succumbet, & ęger morietur.

tur. Concludamus igitur, quod in Febre Pestilenti, in veneno, vires ſemper ſunt fouendæ & hac ratione ſecundum communem ſententiam; in febribus peſtilentibus, conuenit victus paulo plenior, vt vires, quæ per ſe ſunt debiles, conſeruentur, & augeantur, ſi ergo vires vt augeantur, indigent victu pleno, quare ergo erunt imminuendę ſanguinis miſſione? Et ſi dicatis eadem ratione, in nullo morbo conueniret flebotomia, cum in omni morbo vires debiliores fiant. Reſpondeo quod in nullo morbo, vires adeo proſternuntur, & imminuuntur, ſicut in peſtilenti, & corrupta materia, Et cum materia peſtilens, venenoſa, & corrupta, ſit magis praua & deterior, quam cęteri humores, qui pariunt alios morbos, ita quoque indiget validiori, & fortiori virtute, ad eius concoctionem, velut ei reſiſtat natura, ne cæteros humores corrumpat, & ideo maius imminet periculum ſi imminuatur virtus in morbo peſtilenti, venenoſo, ac mali moris, quam ſi imminuatur in cæteris morbis.

Tertio Dico, quod in morbis peſtilentibus, ac in materia venenoſa, ac corrupta, & putrida, non eſt mittendus ſanguis, non ſolum ratione virium, ſed etiam ratione humoris peccantis, ideſt ratione putredinis, & peſtilentiæ, ſeu veneni: vt comprobauimus ſupra.

Sed hic occurrit duplex difficultas.

Prima ſi iſta poſitio eſt vera, quod in febri-

bus pestilentibus, & pendentibus ab humoribus corruptis, non conueniat sanguinis missio, & quomodo si cum febre pestilenti, adsit phrenesis, vel somnolentia, applicamus hirudines naribus, & ano, cum maximo iuuamento & venam secamus.

Secundo Augetur difficultas, quoniam in omni febre putrida, immo in singulis febribus, mittimus sanguinem, cum maxima vtilitate, & sine vllo nocumento. Respondeo ad primum quod licet illa sanguinis euacuatio, non conueniat humori putrido, & pestilenti, quia tamen illa materia pestilens, & corrupta petit caput, & transmittitur ad partem principem, vbi apta est parere sęuissima simptomata, vt phrenesim, aut somnolentiã, &c. ideo reuellenda est ad oppositam, & ignobiliorem partem, quare ratione reuulsionis cõueniunt hirudines in tali casu, & licet ex tali euacuatione, sequatur nocumentum, quia vires imminuuntur, & humores magis putrescunt, maius tamen est iuuamentum, quod sequitur, ne materia illa feratur ad membrum principale.

Cap. 1. Ad secundum responsum est alibi, quod febres, quæ vulgo putridæ dicuntur, non sunt putridæ, nec ortum ducunt ex putredine humorum, sed ex eorum tantum excalefactione ideo tuto in illis mittimus sanguinem: Sed in febribus putridis quoniam (vt ibi diximus) omnis febris putrida est pestilens, & mali motis, nunquam conuenit mittere sanguinem

ratione euacuationis nisi forsan aliquando ratione reuulsionis, eo modo quo diximus ad primam difficultatem, & si quis audeat in febre pestilenti mittere sanguinem, & bene vertat dicatis hoc esse per accidens, sicuti per accidēs est, vt quis sumat venenum, & tamen nullum, aut paucum sentiat nocumentum, Similiter, & valde per accidens, vt æger vtatur inordinata victus ratione, multos comictat errores & tamen sanatur, sat tamen est non conuenire mittere sanguinem, primo quia est contra rationem, vt demonstrauimus Secundo est contra experientiam, cum sæpissime, & cum maxima diligentia obseruaui, fere omnes fuisse mortuos, in quibus fuit secta vena, aut non nisi longo tempore fuisse sanatos, & cum maximo periculo, cum flebotomia in prædictis casibus, ducat hominem ad interitum, vel saltim ad maximū discrimen.

Sit igitur ista conclusio, quod vbi humores putrescunt, non debent euacuari sanguinis missione, & quo maior est putredo, tanto minus conuenit sanguinis missio, licet communis opinio & Galenus contrarium sentiat qui docet saluberrimum esse, in omni febre putrida, mittere sanguinem, quamuis secundum nostram sententiam, febres iste, in quibus Gal. & communiter secant venam, non sint putridæ, sed ortum tantum ducant ex humorum excalefactione, ideo ex tali sanguinis missione iuuantur, & non lęduntur, sicuti massime læderentur si essent putridæ. *Cap. de febre pestilenti.*

Sed ſi dicatis vos, quod putridum eſt debet euacuari, ſi ergo ſanguis putreſcat, cum non poſſit euacuari purganti medicamento, quoniam non datur medicamentum euacuãs ſanguinem, ergo debet euacuari ſanguinis miſſione.

Reſpondeo quod ſi ſanguis putreſcat ſeparatus à maſſa ſanguinea, in aliqua particulari parte, vti contingit in tumoribus præter naturam, tunc iſte ſanguis putridus, poterit euacuari, non ſanguinis miſſione ſecta vena, ſed facta inciſione in parte affecta, & aperto tumore, vbi non euacuatur, niſi ſolus ſanguis corruptus.

Sed ſi putredo ſit in venis, & maſſa ſanguinea, tunc dico, quod ſi eſſet poſſibile euacuare ſolũ ſanguinem putridum, ac corruptum, tunc dico, quod conueniret & optimum eſſet ſed cum in venis ſanguis corruptus, mixtus ſit cum bono, ideo nõ poteſt educi malus, quin educatur bonus & cum ex tali euacuatione, imminuatur calor, & ſpiritus, vt diximus, ideo citius ſanguis optimus putreſcet: ergo dicetis vos iſte ſanguis corruptus in venis, nõ debet euacuari.

Reſpondeo quod id quod non poteſt ſieri ab arte, ſit à natura & cum iſte ſanguis non debeat euacuari ſanguinis miſſione, nec poſſit medicamento, euacuatur ab ipſa natura, aut per ſenſibilem aliquam euacuationem, aut per inſenſibilem tranſpirationem & immanifeſtam euacuationem.

An

An in Febre Pestilenti, vtendum sit victu pleno, vel tenui. Cap. III.

GRauissima oritur difficultas, an in morbis Pestilentibus, conueniat victus, tenuis.

Ratio dubitandi est, quoniam morbus pestilens, est morbus extremus, & peracutus, ergo indiget tenuissimo victu: antecedens est notum, quoniam habet sęuissima accidentia, docet enim Hipocr. cognoscere morbi magnitudinem, ex sæuitia, & magnitudine simptomatum, consequentia est Hipoc. vbi morbus peracutus est, statim extremos habet labores, quare tenuissimo victu vtendum est. *Primo aph. 7. Primo aph. 6. 7.*

Contrarium tamen communiter creditur, quod in morbis pestilentibus, conueniat victus plenus, duabus de causis, primo ratione virium quæ debiles, & imbeccillæ sunt factæ à mala qualitate Pestilentis humoris: secundo ratione peccantis humoris, vt copiosus cibus mixtus humori venenoso, & Pestilenti, remittat suam malam qualitatem; si enim Pestilentes sumant in massima copia cibum boni succi & optimi nutrimenti, præsertim si habeat vim resistendi prauitati, & Pestilentiæ tunc multus sanguis optimus, ac perfectissimus generatus ex assumpto optimo alimento, mixtus in venis cum sanguine corrupto, & Pestilenti, potest tollere, aut saltem remittere prauam qualitatem sanguinis corrupti,

ideo cibandi ſunt victu pleno; quam quidem ſententiam videtur fuiſſe Hipoc. dum docet, quod in ea Peſtilenti conſtitutione, omnes cibos faſtidiebant, & ibi Gal. in com. dicit, qui erant fortiſſimi, & vim ſibi faciebant aſſumendo cibum ſibi oblatum, & viriliter commedebant, omnes fere ſanabantur, cum ergo doceat hic Hipoc. & Gal. quod in ea peſtilentia, qui plus commedebant ſanabantur, videntur aſſerere, quod in morbo Peſtilenti non conueniat cibus tenuis, ſed plenus.

3. epid. cō. 3. text. 59.

1. aph. com. 17.

Confirmatur, quoniam Gal. in tertia regula ſic dicit, ſi virtus ſit valida cum defectu, vel corruptione humorum, in tali caſu cibandus eſt ęger multum & ſæpe, multum quia virtus valida potens eſt concoquere multā copiam alimentorum, ſæpe ex inanitione bonorum humorum ideſt optimi ſanguinis. Cum ergo humores fuerint corrupti, tunc cibandum eſt multum, & ſæpe, quoniam cum talia corpora non habeant internum nutrimentum, quo poſſint nutriri, cum ſanguis qui continetur in venis putridus ſit, & Peſtilens, ideo ineptus ad nutritionem, hac ratione factum eſt vt talia corpora, in quibus humores ſint corrupti indigeant externo, & copioſo cibo, ſed in morbis Peſtilentibus humores ſunt corrupti, ergo plurimum ſunt cibandi, quod etiam in prima regula ibi docet Gal. dum dicit ſi in ſocrate egrotante virtus ſit debilis, ex mala qualitate, & corruptione humorum peccantium, cibandum eſt ſæpe, & parum, parum

quia

quia virtus cum ſit debilis non potens eſt con coquere multam copiam alimentorum, ſæpe vero ex inopia, & defectu intrinſeci alimenti ſanguis enim cum ſit malus, & corruptus, nō eſt aptus nutrire ideo talia corpora deſiderāt & egēt externo alimento, vt cibo, & potu, quo poſſint nutriri: debet tamen medicus animaduertere, vt aſſumpta alimēta non ſolūſint optimi nutrimenti, ſed etiā habeant vim reſiſtendi malæ qualitati peccantis humoris, vt exhibendo iuſcula alterata, cū oxalide ſonco, &c. miſcendo ferculis Bezoartica, & ea quæ apta ſint reſiſtere putredini: ſecunda vtilitas, quæ ſequitur ex aſſumpto alimento in multa copia in morbo Peſtilenti, talis eſt, quoniam cum virtus ex inopia nutrimenti, & optimi ſanguinis facta ſit debilis, & languida, nunc ab aſſumpto copioſo cibo roborata, & fortior facta facilius, & melius poterit concoquere peccantes humores, & illos reducere ad benignum.

Ad rationem vero in oppoſitum adductā, poſſumus reſpondere, ſententiā Hipoc. quod in morbis peracutis vtendum ſit tenuiſſimo victu, non eſſe vniuerſaliter veram de omnibus morbis peracutis, ſed ſolum de illis peracutis, qui ortum ducunt à plenitudine humorum, in iſtis enim vtendum eſt tenuiſſimo victu, ſed de peracutis, qui oriuntur ex humorū corruptione, vt ſunt morbi peſtilentes, excluduntur ab iſto apho: nec eſt verum, quod in illis vtendum ſit tenuiſſimo victu. Quare co

Braſſauola Hieremias triuerius. 1. aph. cō. 7. Cardanus aph. 10.

Oddus primo a ph. com. 7.

gor damnare illorum sententiam, qui vt tueantur hanc communem sententiam, respondent ad argumentum, quod licet omnes morbi extremi, & peracuti, indigeant tenuissimo victu, tamen morbus pestilens, cũ non sit extremus, nec peracutus, ideo non est mirum si non indigeat tenuissimo victu: falsa tamen est ista sententia, quoniam morbus pestilens cum statim habeat grauissima, & sęuissima accidentia, ergo est morbus peracutus, consequentia est Hipoc. qui ex magnitudine, & sæuitia simptomatum docet, cognoscere morbi magnitudinem, & esse extremum, & peracutum, dum dicit vbi morbus peracutus est, statim extremos habet labores.

1. aph. 7.

Tutius tamẽ est asserere, sententiã Hipoc. esse vniuersaliter intelligendã de omni morbo peracuto, eo quia notum erat lippis, & tõsoribus, quod morbis acutis ex plenitudine, conueniat tenuissimus victus, & eo magis cũ ratio cur morbis acutis conueniat tenuis, & tenuissimus victus, vt vbi docet Gal. est ne distrahatur natura à concoctione morbi, eadẽ igitur ratione, in morbis pestilentibus conuenit tenuissimus victus, cum enim natura valde sit occupata circa concoctionem humoris pestilentis, & magis quam in alijs morbis, tã to minus erit distrahenda, & cum maxime distrahitur cibo & potu, ideo vtendum erit tenuissimo victu, vt minus distrahatur, si enim in pestilentibus vtamur victu pleno, cum sit impossibile, vt simul, & semel natura possit o-

pti-

ptime concoquere assumpta alimēta in multa copia, & peccantes humores, ideo necesse est, vt natura, aut distrahatur à coctione morbi, vt concoquat cibum, vel vt cencoquat humores, distrahitur à coctione alimentorum, & sic ex cibo indigesto, quam plurima generantur excrementa, quæ morbum augent, ista enim est ratio, cur morbis magnis, & peracutis conueniat tenuissimus victus, ne pro coctione alimentorum distrahatur natura a coctione humoris peccantis.

Confirmatur hoc idē, quoniam victus plenus non est victus ægrorum, sed sanorum, vt docet Gal. dum sic dicit, in ægrotantibus autem raro, fit vt vires, quam inuenerimus, maiores, reddamus, sed ferè semper operam damus, vt in longis quidem morbis, easdem retineamus, ac tueamur. In acutis vero modice imminutas conseruemus, nam si in ijs semper, vel quales accepimus seruare, vel etiam augere studuerimus, morbum proculdubio augebimus: hęc Gal. Dicatis igitur, quod cū victus plenus, vires augeat, vt ibi docet Gal. ergo non cōpetit morbis pestilentibus, quod clarius infra sic dicit. Nunc itaque sat sit meminisse, in omnibus morbis, qui intra primā septimanam terminantur, si vires validę sint, in perpetua inedia ægrum esse continendū, in quibus autem crisis prima hebdommada non sit superatura valida existente virtute, solo vtendum esse melicrato, quæ victus est ratio tenuissima: Si vero non satis fidimus viri-

1. aph. com. 4.

eod. com.

bus

bus Ptissanæ succo vtamur, &c. hoc idē docet Hipoc dum dicit ingens siquidem malū est si ob laborem, morbique acumen imbecillitato, porrexerit quis potum, vel sorbitionē copiosiorem, vel exculentum, imbecillitatē eam ex vasorum inanitione contigisse arbitratus, hęc Hipo. & ibi Gal. in com. dicit, qui ob dolorem, vel morbi acumen, parum valentem facultatem habent, vacuatione interdum magis, quam repletione indigent, immo qui cibum his exhibet, maximū adfert detrimentum, hæc Gal. cum igitur in morbo pestilenti, vires debiles sint, ob morbi sæuitiam, non conuenit victus plenus, & quod hic loquatur Hipoc.[1] de febre pestilenti, & mali moris videatis Gal. in com. 47.

2. drat. nu. 46. 47. 51.

Confirmatur, quoniam corpora impura quando magis nutries, tanto magis lædes, sed laborantes peste, & febre pestilenti, sunt corpora impura, ergo quanto magis nutries, tanto magis lædes: minor probatur, quia sūt corpora cachochima, de quib' principaliter ibi Hipoc. vt ibi docet Gal. in quibus adest corruptio humorum: nec est verū, quod ab optima qualitate alimentorum, remittatur prauitas humorum, vt ibi dicit Gal. immo, vt ibi dicit Filoteus, talia corpora quā to magis nutries, tanto magis lædes, quoniā sicuti pura aqua in coeno, ita fedatur cibus à malis humoribus: & ibi Oribasius dicit, finge aquam turbidam, huic si multam immisceris aquam puram, totam inficies, & in putridam

2. aph. com. 10.

con-

conuertes, ita ſunt corpora humana, ſi fuerit parua putredo, quantumcumque dederis cibum, totus in putredinem conuertitur, ideo non ſunt cibanda, ſed euacuanda, hęc Oribaſius. Ad rationes vero in oppoſitũ adductas Reſpondeatis, & ad primum dico, quod indicatione ſumpta à morbo peſtilenti, cum ſit morbus peracutus, indiget tenuiſſimo victu, ſi tamẽ im morbo peſtilẽti vires ſint adeo debiles, vt non ſint aptæ tueri tenuiſſimo victu, tunc in iſto caſu dico, quod ratione virium, debemus vti victu paulo pleniori, nec hoc eſt contra noſtram ſententiam, quoniam vires debiles, non ſolum in morbo peſtilenti, ſed in omni morbo extremo, & magno, indigent victu paulo pleniori. Ad ſecundum dico, quod ſi conueniret victus plenus, vt tolleret, ſeu remitteret prauitatem, & malam qualitatẽ ſanguinis peſtilentis, ergo eadem ratione, conueniret victus plenus omnibus febribus putridis, & humoralibus, quod tamen eſt falſum. Dicatis igitur, quod licet victus plenus aliquantulum iuuaret, ea ratione qua probat argumentum, cum tamen diſtraheret naturam, à cõcoctione humoris peccantis, vt diximus, ideo maius ſequeretur nocumentum ex tali copioſa cibatione, quam iuuamentum, & eo magis cum ſupponit argumentum, quod in morbo peſtilẽti vires debiles ſunt, quare nec aptę erunt, poſſe cõcoquere victum plenum, vnde ex tali copioſa cibatione, quãplurima generabuntur excrementa, & cruditates, quæ

morbum

2. aph. 10. morbum augent. Immo dicatis, quod ſequitur totum oppoſitum, vt docet Gal. non ſunt multum cibanda corpora, in quibus humores ſunt corrupti, & ſic dicit Gal. Cibi ſubeũtes corpora non prius mundificata, corrumpuntur à malis humoribus, quorum quantitas neceſſe eſt, vt augmentetur, & qualitas nõ mutetur: ex quibus verbis docet à victu pleno, non remitti mala qualitas humorum, immo augetur.

3. epid. com 3. tex. 59. Reſpondeo ad auctoritatem Hipoc. quod ibi non docet Hipoc. in morbo peſtilenti cõpetere victum plenum, ſed cum in illa peſtilenti conſtitutione, appetitus eſſet adeo corruptus, & quaſi abolitus, vt ægri pęnitus nihil comederent, ob maximam inappetentiam, ideo moriebantur potius ex inedia, & fame, quam vi morbi, ideo dicit Hipoc. quod illi, qui viriliter comedebant, & cogebant ſe ad comedendum, ſanabantur, non quod doceat Hipoc. his verbis, nutriendos eſſe tales ægrotantes, qui laborabant peſtilẽti morbo victu pleno, atque copioſo, ſed dicit, qui cogebant ſe, & viriliter comedebant victum ſibi proportionatum, & conuenientem morbo peracuto, & peſtilenti, illi ſanabantur: ſed addatis vos, morbo peſtilenti cum ſit peracutus, conuenit victus tenuis, ergo quaſi diceret Hipo. in illa peſtilenti corruptione, illi ſanabãtur, qui cogebant ſe ad viriliter comedendum victum ſibi conuenientem, dummodo non excederet tenuitatem.

Ad locum Gal. respondeo, quod regula illa Galeni patitur grauissimam difficultatem, nec ab omnibus recipitur, eo quia in morbis acutis quo virtus validior est, eo tenuiori indigemus nutrimento, quoniam corpora impura quanto magis nutries, tanto magis lædes: quod si tueri velimus Calenum dicatis, regulam Galeni veram esse, indicatione sumpta à virtute, cibandum esse sæpe, & multum, cum virtus valida copiosiori indiget alimento, pro sui conseruatione, & cum in tali casu proposito in tertia regula à Gal. totus sãguis sit corruptus, & ideo ex illo non potest bene natura nutriri, hinc factum est, vt ex inopia, & defectu intrinseci nutrimenti, nempe optimi sanguinis, indiget externo cibo in maxima copia: indicatio ne tamen sumpta à morbo, non erit vera quoniam in morbis acutis, quo virtus fortior est, vt possit perdurare vsq; ad iudicium, & statum vniuersalem, eo magis cõuenit tenuissimus victus, vt docet idem Gal.

Gal. 1. aph 17. 2. aph. 10. 1. aph. 4. 5.

1. aph. com. 4. & 5.

An chartæ, in quibus scribitur, pestem in accipientium perniciem effundant: Et an eædem a pestilenti loco datæ, euitari debeant.

Quæue remedia, ac diligentiæ genera, ad noxam, qua huiusmodi chartæ afficiũtur arcendam, adhiberi possint. Cap. IIII.

DVbitari solet, an charta possit alterari & affici peste, ita vt tempore pestis rec

piendæ ſint litteræ, nec ne à loco peſtilenti: Ratio dubitandi eſt, quoniam cum charta ſit in ſubſtantia tenuiſſima, & puriſſima, non videtur poſſe ſuſcipere virulentiam, & peſtilentem qualitatem.

Dicatis tamen ad quæſitum, chartam facile poſſe recipere peſtilentem, & venenoſam qualitatem.

Quam quidem ſententiam ſic cõprobare poſſumus, eo quia omne, quod putreſcit, aptum eſt recipere peſtilentem, & venenoſam qualitatem, ſed charta putreſcit ergo: maior eſt de ſe nota, quia peſtilentia ortum ducit ex putredine, immo nihil aliud eſt, quã magna, & extrema putredo: minor probatur experiẽtia, cum charta putreſcat, & corrumpatur: Si ergo dicetis vos, quia charta obnoxia eſt corruptioni, ideo poteſt alterari à peſte, & quomodo apta erit recipere venenoſam, & malã illam qualitatem? Reſpondeo quod cũ actio non recipiatur niſi in paſſo bene diſpoſito, ita quoque factum eſt, vt ſecundum variam, & diuerſam diſpoſitionem materiæ, & ſubiecti, corpora diuerſimode ſoleant alterari, & commutari, & prout corpora ſunt magis rara, & tenuiora facilius, & citius ſolent alterari, & recipere quamcumq; alterationem, ſicut aer ſuſcipit omnes alterationes, ob ſui raritatẽ, & Hipoc. fatetur, quod inter omnes aquas pluuialis, quia leuiſſima eſt, & rara, facile incaleſcit, & refrigeratur, immo Paulus ægineta reddit rationem, cur aqua pluuialis facillime

lib. de aere aquis, & locis.

lib. 1. c. 50.

lime

lime putrescat, quia leuissima est & rara.

Corpora vero grauia, cum dura sint, & densa, difficillime alterantur, vbi tamen fuerint alterata, ita vt sint excalefacta, vel refrigerata, vel alteram susceperint alterationem, & qualitatem, sicut in istis corporibus, non nisi cum maxima difficultate, & longo tempore introduci solent primę, vel secundæ qualitates, ita quoque diutius, & longiori tempore conseruantur, quod quidem non cõtingit in corpore læui, & raro, eo quia sicut citissime incalescit, citissime etiam refrigeratur, nec longo tẽpore conseruantur qualitates, in eo intrnductæ, exẽplo sit vobis ipsa cæra, quæ quamuis recipiat facillime omnes imagines, & impressiones, ibi tamen diutius non conseruantur, sed in ære, & auro, licet nõ nisi cum maxima difficultate imprimatur figura, vbi tamen fuerit impressa, diutius conseruatur.

Ex his ergo respondeo ad quæstionem, quod charta cum in substantia sit leuissima, & rara, ita quoque est apta, posse de facili suscipere, omnem & quamcumque alterationem, quod quidem ostendit experientia, in primis, & secundis qualitatibus, quando charta ipsa, non solum facillime incalescit & refrigeratur, redditur humida, & sicca, sed citissime suscipit odorem, à fumo, redditur nigra aeri nocte exposita madescit, & fit mollis, sicuti in die exiccatur, & capiti superimposita vel pectori, & thoraci, attrahendo crassa ex-

crementa

crementa tertiæ concoctionis à furfure & for de alteratur, & redditur non solum nigra sed fetida.

Hæc omnia nobis demonstrant, chartam facillime alterari, & suscipere omnem qualitatem tum primas tum secundas. multo magis credendum erit, posse recipere Pestilentē venenosam & prauam qualitatem, quæ quidem virulentia & venenosa qualitas, cum sit magis spiritualis, quam primæ, aut secundæ qualitates, ita quoque facilius, & citius apta erit penetrare & ingredi, vniuersam substantiam ipsius chartæ, quam primæ, aut secundę qualitates.

Secundo Comprobatur hoc idem, quoniam si ab ipsa Pestilentia, aer & spiritus redduntur pestilentes, cum detur aer Pestilens, & spiritus, & flatus Pestilentes, multo magis ipsa charta, poterit alterari, & fieri pestilens, & venenosa, consequentia probatur quia putrescere, & corrumpi, conuenit tantum corporibus mixtis, cum corpora simplicia non putrescant, nec corrumpantur, ergo quo corpus etit magis simplex, minus erit aptum putrescere, quare si spiritus & aer putrescunt, & redduntur Pestilentes, qui tamē puriores, & simpliciores sunt quam charta, quanto magis credendum erit, chartam posse alterari, & fieri Pestilentem?

Habemus igitur chartam facillime posse suscipere venenosam & Pestilentem qualitatem. Nunc reliquum est animaduertere, &

quo-

& quomodo charta tempore pestis reddi possit pestilens & venenosa, ita vt litteræ non sint recipiendæ, à loco? Respondeo hoc fieri posse dupliciter, primo per se secundo per accidens, per se adhuc dupliciter aut ratione materiæ, vel ratione formæ, sed per accidens triplici modo contingit, vt litteræ pestilentes sint & venenosę, primo ratione atramenti, quo vtimur in scribendo, secundo ratione ceræ, qua litteræ clauduntur, tertio ratione ligamenti, quo inuicem litteræ coniunguntur, & inuoluuntur.

Quoad primum ratione materiæ dicimus chartam posse recipere venenosam, & pestilētem qualitatē, eo quia charta cōficitur ex materia putrida, & corrupta, vel saltim ex materia quæ de facili apta est corrumpi, & putrescere, nempe ex linteis, & pannis laneis putridis, & corruptis, qui quidem licet plurimas patiantur mutationes, & alterationes, antequam recipiant formam chartæ, seruant tamen propriam materiam, fomitem, & aptitudinem ad putredinem, vel saltim talis materia, ex qua fit charta, est in causa, vt charta ipsa, sit valde suspecta, ratione suæ materiæ, ne facile possit alterari & recipere malam, & venenosam illam putredinem.

Secundo ratione Formę, cum leuissima sit, & rara, quam facillime poterit etiam suscipere, omnem malam qualitatem, eo modo, quo diximus supra.

Per accidēs vero, litteræ possunt reddi pesti-

lẽtes; tripliciter primo, ratione atramẽti, quo ſcribuntur litteræ, cum enim atramentum ſit materia magis craſſa, & humida, quam charta, ita quoq; poterit corrumpi, & putreſcere, & recipere venenoſam, & peſtilentem qualitatẽ, ſicuti recipit, & primas, & ſecundas qualitates, quod ſi dicatis atramentum reſiſtere putredini, & corruptioni cum fiat ex materia frigida, & ſicca, quæ apta eſt reſiſtere putredini; Poterimus reſpondere, quod & ſi minus ſit obnoxium corruptioni quam charta, non tamen expers eſt putredinis, docet enim experientia atramentum corrumpi & putreſcere.

Secundo ratione cæræ, qua vtimur in ſigillandis litteris, quæ quidem nulli dubium eſt, quod eſt aptiſſima recipere omnem malam, & peſtilentem qualitatem, & illam diutius conſeruare, quam charta.

Tertio Hoc idem preſtant, fili, & ligamenta, quibus inuoluuntur litteræ, quæ ratione ſuæ materiæ facillime putreſcunt, & recipiũt omnem venenoſam qualitatem.

Concludamus igitur, quod tempore peſtilentiæ, nõ ſint recipiẽdę Littere, à loco Peſtilenti, cũ dupliciter alterari poſſint, & recipere venenoſam, & peſtilentẽ qualitatem, per ſe & per accidens, eo modo, quo diximus, quia periculum eſt, ne per contactũ, peſtem patiãt & nos inficiant. Quomodo vero, ex ſolo contactu hoc poſſint parere, dicatis, eodẽ modo, quo per contactum lues venerea, ſcabies, lepra &c. ſimilia, inficiunt, & lædunt, & tangẽtẽ

afficiunt, & marcidũ, & corruptum pomũ ex ſolo contactu, tangendo, cætera poma corrumpit, & ſicut per ſolum contactum tangendo corpora calida, aut frigida vel bene, aut male odorata, reddimur calidi, aut frigidi, bene aut male olentes, eadem, & ſimili ratione tangendo chartam peſtilẽtem, aut quid ſimile, per ſolum, & ſimplicem contactum, efficimur peſtilẽtes, quod quidem contingit in peſte, ob extremam putrefactionem, & venenoſam qualitatem, & ſummam virulentiam, quę per poros noſtræ cutis, & per partem poſt partem iſta venenoſa qualitas delata ad maſſam humoralem, & ad ſubſtantiam cordis, illam inficit, & corrumpit.

Quæ igitur remedia, ac diligentiæ genera ad noxam, qua huiuſmodi chartę, ſeu litteræ afficiuntur arcendam, adhiberi poſſunt?

Reſpondeo quod ſicuti charta, ob maſſimã ſui raritatem, facillime apta eſt ſuſcipere omnem malam & venenoſam qualitatem, ita quoque, ob eandem ſui leuitatem apta eſt alterari, & deperdere peſtilentem, & malam omnem qualitatem: quare ſicut facillime, & citiſſime alteratur, ita quoq; nec diutius, nec longo tempore conſeruare poteſt, ſuſceptam qualitatem, & alterationem, cum nullam habeat corpulentiam, & craſſitiem.

Quibus igitur præſidijs, remouenda erit iſta venenoſa, & peſtilens qualitas, vt deueniam ad ſecundum quæſitum.

Indubitatum quidem eſt, facilius peſtilen-

tiam afferre poſſe, plures chartas & litteras, ſimul vni faſciculo inuolutas, quamſingulas ſeiunctas, & ſeparatas: includitur enim magno, ac denſo voluminio corpori, tenacior, ac diuturnius duratura contagio, quæ in actu reſerationis, perſtrictos emitendo vapores, eos qui illas tangent, ac legent magis offendere valet, & propterea, vt minus timendum eſſet, curandum in primis fore conſulerem, vt huiuſmodi litteræ ſeparatim mitterentur, & ſemel tantum plicarentur, ac dimidiam partem chartæ, vnica complicatio contineret, non autem, vt fieri ſolet pluries; complicitæ torquerentur, quanto enim laxior, & amplior eſſet complicatio tanto maior, & commodior daretur vaporum exhalatio, qui auræ, aerique expoſiti, reſolui, & malignitatem deponere poſſent.

Secundo Prohiberi vellem, ne litteræ deferrentur manticis, ſiue peris, & corycijs clauſæ, ſed ſtanneis: aut, & eis capſulis, & arculis: ac præciperem, vt latores quotidie ſi modo bis ſingulis diebus fieri nequiret, illas extraherent, & aeri exponerent, ac prope ignem, qui ad putredinis expurgationem; præpotens eſt, aliquo temporis ſpatio detineret.

Tertio Nollem litteras cera, ſed abſque aliqua materia, ne tanto comodior contagio locus daretur obſignari.

Quarto, ſi litteras colligari neceſſe eſſet, id non lini canapiſue, cum vtraq; materia facile

cile corrumpatur, & noxam alat, ſed æreo filo, qui ob ſui duritiem magis corruptioni reſiſtit, & rarius afficitur illas inuolui conſulerem.

Poſtremo autem, poſt quam litteræ, ad locum quo deſtinatæ ſunt peruenerint, vellem vt prius quam acciperentur, extra Ciuitatem ingens accenderetur cupreſſi, ſiue abietis, aut oleæ lignorum ignis, prope illum aperirentur, ac magno temporis ſpatio, ibidem retinerentur, eidemque igni, thus, mirrha; & alia optime olentia inijcerentur: & deinde, eædem litteræ, aqua vita aſpergerentur. Hæc autem omnia triduo tali ordine mane, & veſperi per ſingulos dies repeterentur; ac demum roſeo aceto valde acuto, litteras ſatis aſperſas, ab aere per duorum aliorum dierum ſpatium apertas, exiccari vellem: licet proculdubio huiuſmodi litterarum commercium, tanquam admodum periculoſum, tollere tutius foret:

Omnis febris, tam Ephemera, tam putrida, quam hectica, eſt calor prter naturam accenſus, & incalefacto eſſe in ſubſtantia cordis, non autem in ſpiritibus, aut in humoribus, vt perperam communiter creditur. Cap. V.

CVm nobis agendum ſit de tribus generibus febriũ Diaria, humorali, & hectica quomodo fiant, & inuicem diſtiguantur: videndum erit primo quid ſentiat cõmunis opi

nio: Secundo propriam, & particularem nostram opinionem declarabimus, quę si cum maxima diligentia, & sine maleuolentia, à vobis fuerit bono, & loeto animo considerata, spero futuram esse gratissimam.

Secundum communem opinionem, distinguuntur ista tria genera febrium ratione subiecti, & sicuti corpora nostra componuntur ex triplici substantia, vt spiritibus, humoribus, & partibus solidis, ita quoque factum est, vt cum Febris sit calor præter naturam, si ista caliditas extranea, & præter naturam sit accensa in spiritibus, ita vt spiritus excalefacti sint plus iusto, dicitur febris ephemera, seu Diaria, cuius quidem subiectum, sunt spiritus: & quoniam spiritus continentur in sinistro cordis ventriculo, in quo ex puriori parte sanguinis, & aere attracto generantur, & inde postea deferuntur per arterias, ad vniuersum corpus, hinc etiam factum est, quod vbi spiritus existentes in sinistro cordis ventriculo, excalefacti fuerint, magis quam par sit, & in eis introducta fuerit caliditas extranea, & præter naturam statim accenditur febris ephemera: quare secundum communem opinionem Febris Ephemera est calor extraneus, & præter naturam, accensus in spiritibus existentibus in sinistro cordis ventriculo, & cum non possit esse febris, nisi cor patiatur, & caliditas illa perueniat ad cor, ideo licet in ephemera, spiritus illi sint inca-

1. De diff. feb. c. 1. 2. de cris. c. 13

incalefacto esse, ab ista caliditate spirituum transmictitur aliqua caliditas ad cor & sic cor est in calefieri, & non in calefacto esse in febre ephemera. Vnde subiectum huius febris, sunt spiritus existentes in sinistro cordis ventriculo, & non ipsum cor, cum sit tantum in calefieri, & non in calefacto esse.

Ista tamen communis opinio, patitur, & suas difficultates, eo quia non est verum, quod spiritus existentes in sinisto cordis ventriculo, sint subiectum febris ephemeræ, nec quod Febris Ephemera, sit caliditas preter naturam, accēsa in spiritibus, quod quidē sic probatur.

Primo si hoc esset verum ergo febris ephemera non esset morbus: consequentia probatur, quoniā ex sententia Gal. morbus est passio corporis viuentis, & partis animatę (inanimata.n.& non viuentia, nullū patiūtur morbum, nec dicuntur subiectum morbi, vel alicuius affectus) sed spiritus non sunt animati, nec sunt partes viuentes, aut animatæ corporis humani, ergo non possunt dici subiectum ipsius febris, nec eorum caliditas præter naturam, potuit dici febris.

1. Meth. med. c. 8. et 9.
1. De diff. morb. c. 2.
2. meth. med. c. 1.
2. de cris. cap. 2.

Secundo Caliditas præter naturam accēsa in spiritibus, non lædit actionem primo & per se, ergo non est morbus ergo nec febris, consequentia est nota, quia morbus, & febris est affectus præter naturā, lædens actionem, primo, & per se: antecedens probatur quoniā actiones, sunt partiū viuentium, & cū spiritus nullam habeāt propriam actionem, & opera-

tionem, ideo quantum vis ſpiritus vitales incaleſcant, & accendantur, niſi temperamentū partium noſtri corporis lædatur nunquam lędunturactiones, vnde excalefactio ſpirituum non lædit primo & per ſe actiones, quia ergo calor febrilis accenſus in ſpiritibus, non lędit actiones primo & per ſe ſed ſecundario; prout deſtruit temperamentum partium ſimilarium, ideo non erit morbus: ſed de febre humorali, quid ſentiat commuuis opinio, dicatis ſecundum communem ſententiam, humores eſſe ſubiectum huius febris, caliditas enim pręter naturam, accenſa in humoribus, dicitur febris humoralis, vbi enim humores excalefacti fuerint plus debito, ītatim putreſcunt, quibus putreſcentibus, accenditur febris, quæ dicitur putrida: & licet in febre putrida, humores ſint in calefacto eſſe, cum ab iſtis humoribus excalefactis, atque putreſcentibus, eleuentur vapores putridi, & calidi, qui delati ad ipſum cor, ſunt in cauſa, vt ſubſtantia ipſius cordis in febribus putridis incaleſcat, & ſit in calefieri, non autem in calefacto eſſe.

Hinc etiam neceſſario ſequitur, quod cum morbus, & febris ſit affectus permanens, & non in fieri, ideo in febre ephemera, & putrida caliditas præter naturam quæ in corde non eſt permanens, nec in facto eſſe, ſed ſolum, in fieri non poteſt, dici morbus, nec febris, ſed tantum caliditas illa, præter naturam, quæ in ephemera permanens

est,& in calefacto esse in spiritibus, in putrida vero febre in humoribus, dicetur febris, & affectus præter naturam: sed non solum hanc difficultatem patitur communis opinio sed easdem quas patitur febris Ephemera, eo quia cum humores nō sint animati, nec partes viuentes nostri corporis, nec propriam habeant actionem, quæ primo & per se lædi possit ex eorum putredine, ergo non possunt dici subiectum Febris Putridæ, ergo caliditas extranea accensa in humoribus, non erit morbus, nec febris, cum non lędat primo & per se actionem, nisi prout destruit temperamentū partium similarium, quod vbi fuerit viciatū, tunc primo & per se læduntur actiones.

Tertio Caliditas præter naturam accensa in humoribus, est causa ipsius febris putridæ, ergo non est febris, quia si humores sunt causa efficiens, ergo non possunt esse subiectum illius, probatur quia materia, & efficiēs respectu eiusdem nunquam coincidunt.

Nec valet si dicatis, spiritus, & humores existentes in ventriculis cordis, esse partes nostri corporis, & ipsius cordis, quod videtur asserere Gal. dum dicit, quod vbi ventriculi ipsius cordis, fuerint generati, & in vno sint spirit⁹, in altero humores, statim cor incipit pulsare, ex quibus verbis dicetis vos, ergo si cor non pulsat, antequam in eius ventriculis sint spiritus, & humores, ergo spiritus, & humores sunt partes essentiales ipsius cordis. Respondeo nō valere hanc consequentiam, cor *lib. de fetu format. c. 3*

non

non pulſat ſine illis, ergo ſunt eius partes eſſentiales. Secundo dico, ꝙ licet neceſſario requirantur ad cordis conſtitutionē, nō tamen valet dicere, ergo ſunt partes viuentes, & animatæ, humores enim tanquam materia, & nu trimentum neceſſarij ſunt in corpore noſtro, & ſpiritus vt inſtrumentum, & ſubiectum naturalis caloris, non tamen valet dicere, ergo ſunt animati, ſicuti & oſſa ſunt partes noſtri corporis, & tamen communiter creditur non eſſe animata. Dico igitur in forma ad argumentum, quod licet ſpiritus, & humores exiſtentes in ventriculis cordis ſint partes ipſius cordis, non tamen ſunt animatæ, nec viuentes, nec propriam habent actionem quæ primo, & per ſe poſſit lædi, ex eorum excalefactione, & vitio.

Quod ſi alio modo reſpōdeatis ad noſtras rationes, dicendo, quod licet in Diaria febri febris ſit in calefacto eſſe in ſpiritibus, in putrida in humoribus, cor vero ſit tantum in ca lefieri, tamen febris non dicitur ſola illa caliditas accenſa in ſpiritibus, vel in humoribus, ſed eſt tantum illud aggregatum caloris, ꝙ eſt in calefacto eſſe in ſpiritibus, vel in humo ribus, & in calefieri in ipſocorde, & quoniam hoc totum eſt paſſio ipſius cordis, quia ſi non ſit paſſio cordis ratione caliditatis in calefacto eſſe in ſpiritibus, & humoribus, erit paſſio ipſius, prout eſt in accendi, & in calefieri in ipſo corde.

Sed nec iſta ſolutio tollit difficultatem nō

ſolum

ſolum quia febris, eſt calor ſimplex, & non cõpoſitus ex diuerſis caloribus exiſtentibus in diuerſis ſubiectis, toto genere diſtinctis, ſed dato, & non conceſſo, quod hoc eſſet verum tamen caliditas febrilis, quæ tantum in fieri eſt in ſubſtantia cordis, & non in calefacto eſſe non poteſt vllo modo, dici morbus, nec febris, & ratio eſt, quoniam ex ſententia Gal. morbus eſt affectus permanens in facto eſſe, & non in fieri, ille autem dicitur affectus permanens quando remanet, licet remota fuerit cauſa, ſed caliditas præter naturam, que per ſe reperitur in corde in febre Diaria, & putrida, non eſt permanens, cũ ſit in fieri, ergo non erit morbus, nec febris: ſed cum per te caliditas iſta febrilis ſit tantum permanens, & in calefacto eſſe in ſpiritus in Diaria, & in humoribus in putrida febre, ergo ſecundum cõmunem opinionem ſola caliditas præter naturam accenſa in ſpiritibus, & in humoribus, dicitur febris, non autem illa, quæ eſt in accendi, & in fieri in ſubſtantia cordis. *2. meth. med cap. 3. 1. de loc. aff. cad. 3. 11. meth. c. 12.*

Quid ergo dicendum in re tam graui, Reſpondendum igitur erit, ſecundum propriam & particularem ſententiam, quę & ſi fuerit cõtra Gal. erit tamen adeo rationabilis, vt digna ſit conſiderari à docto, & erudito viro, ſine maleuolentia, & moleſtia.

Dico igitur, quod cor, ſicut & cæteræ partes noſtri corporis, cõponitur ex triplici ſubſtantia, vt docet Gal. primo enim in corde ſunt partes ſolidæ, quę ex ſemine in primo or *10. meth. med. cap. 1. Authoris opinio.*

tu

cti generantur, & ſunt veluti filaměta, & ſtami na, & vbi aliquo vitio deperduntur, non amplius regenerantur. Secundo eſt alia ſubſtantia, quæ carnea dicitur, & iſta ſubſtantia, replet omnes cauitates, quæ mediant inter partes ſolidas. Tertio ſunt ſpiritus: quare partes omnes noſtri corporis componuntur ex partibus ſolidis, carnoſis, & ſpiritibus.

Ex his dico, quod febris omnis eſt accenſa, & in calefacto eſſe, in ſubſtantia cordis intelligendo per cor, veram ſubſtantiam ipſius cordis & non illud compoſitum, vt communiter creditur, ex ſubſtantia cordis, ex ſpiritibus exiſtentibus in ſiniſtro cordis ventriculo, & humoribus exiſtentibus in dextro ventriculo, aut venis cordis: & ſi dicatis, ſi hoc eſt verũ quod omnis febris ſit in calefacto eſſe in corde, ergo omnis febris eſſet hectica.

Alexander Aphrodiſe' lib. de febribus.

Poſſumus dupliciter reſpondere ad hanc difficultatem, primo modo, ſi dicamus, quod febres inuicẽ non diſtinguuntur ratione ſubiecti, cum omnes febres ſubiectentur in ſubſtantia cordis, ſed diſtinguuntur ratione cauſæ, quia ergo febris Diaria oritur ex excalefactione ſpirituum, putrida, ex excalefactione, & quandoque ex putredine humorum, Hectica vero ex excalefactione partium ſolidarum, ideo tantum ratione cauſæ inuicem diſtinguuntur.

Vel ſecundo dicatis quod cum in corde ſit triplex ſubſtantia, ideo non eſt verũ, quod quælibet caliditas extranea, & præter natu-

ram

ram accensa in substantia cordis, sit febris hectica, eo quia si fuerit accensa in partibus solidis ipsius cordis, tunc dicitur hectica, sed si fuerit in calefacto esse in substantia carnonosa cordis, non erit hectica, sed humoralis, & putrida, & quandoque ephemera febris: & hoc modo possumus dicere, tria genera febrium inuicem distingui ratione subiecti, quia licet omnia sint in corde, non tamen in eadem parte, sed in partibus distinctis ipsius cordis.

Sed rursus dicetis vos, si Febris Hectica, est calor præter naturam accensus in partibus solidis ipsius cordis, ergo vna tantum erit species Hecticæ, & non tres, vt communiter creditur.

Quare pro maiori declaratione huius rei, videndum est primo quid sentiat communis opinio de febre hectica, & dico quod est calor præter naturam accensus, & in calefacto esse in substantia cordis, ita vt omnis calor extraneus, qui in calefacto esse, est in substantia cordis, dicetur febris hectica: Secundo dicunt quod cum in corde, sint tres partes vt solidæ, carnosæ, & humiditas inbibita in prositate harum partiũ, ex ijs dicunt, ꝙ caliditas extranea accensa in ista humiditate, parit primam speciem Hecticæ, sed vbi accensa sit in partibus carnosis cordis, parit secundam speciem, quando vero partes solidæ cordis excalefactę fuerint, tunc est tertia species Hecticę.

Nos tamen, quia statuimus omnẽ febrem hecticam, accensam esse solum in partibus solidis ipsius cordis, ideo alio modo ponendæ sunt illæ differentiæ hecticæ. Dico igitur, quod febris, cum sit calor, non potest conseruari sine pabulo, ideo vbi calor præter naturam, accensus fuerit in partibus solidis cordis, prius pro suo pabulo, & sui conseruatione depascitur, & consumit humiditatem illã quę imbibita est in carne ipsius cordis, & toto isto tempore, quo ista humiditas consumitur, & exiccatur, dicitur prima species hecticæ, sed vbi tota ista humiditas fuerit consumpta, & adhuc febris, & caliditas illa accẽsa in partibus solidis perseueret, tunc depascitur substantiam carnosam ipsius cordis, quo quidem tempore vniuersum corpus ex exiccatione, & consumptione partium carnosarum, gracilius redditur, quia non solum pars carnosa cordis, sed omniũ partium consumitur, cũ febris occupet omnes partes nostri corporis: sed primo & per se ipsum cor, & ista dicitur secunda species hecticę, sed vbi tota substantia carnosa ipsius cordis, & totius corporis fuerit à calore febrili consumpta, tunc tertio incipit depasci & consumere, seu nutriri ex humiditate propria partium solidarum, nam & in partibus solidis reperitur propria humiditas ratione cuius, illæ partes sunt continuæ, & inuicem vnitæ, qua quidem humiditate cõsumpta, partes solidæ redduntur veluti cinis, & totum corpus contabescit,

& ne-

& necessario sequitur mors, & ista dicetur tertia species hecticæ: & pro maiori intelligentia, declaro rem cum exemplo, vt in lucerna est oleum, & lycnum, ignis accensus in lucerna pro sui consumptione prius depascitur oleum, quod est in lucerna, quod quidē assimilari potest humiditati imbibitæ in porositatibus cordis, toto oleo absumpto, non statim extinguitur flamma, sed vtitur secundo loco pro pabulo, oleo imbibito in ipso lycno, ꝙ assimilari potest substātię carnosæ ipsius cordis, quo consumpto depascitur tertio & cōsumit propriam humiditatem ipsius lycni, qua consumpta, redditur lycnum veluti cinis & extinguitur flamma, quod assimilari potest propriæ humiditati ipsius cordis, & tertiæ speciei hecticæ, quæ dicitur tabes, seu Marasmus: Vbi vero ista caliditas præter naturam accensa fuerit in parte carnosa ipsius cordis, tunc dicitur febris humoralis; & quare dicetis vos, dicitur humoralis, seu putrida, & non dicitur carnosa?

Respondeo vocari Humoralem, seu Putridam, non ratione subiecti, sed ratione causæ efficientis, primo quia hęc febris causatur ab humoribus, vbi inquam fuerint excalefacti plus iusto, vel putrescāt in venis, statim enim quod humores putrescunt, aut in illis introducta sit caliditas præter naturam, non dicitur febris, cum febris vt dicebamus, non sit calor præter naturam accensus, & incalefacto esse in humoribus, quare esto, quod humores

sint

ſint in calefacto eſſe, niſi etiam ſubſtantia ipſius cordis, ſit in calefacto eſſe, non dicitur febris, ſed vbi humores ſint excalefacti ab illis humoribus putreſcentibus, ſeu excalefactis, cõmunicatur illa caliditas ignea, & prę-ter naturã, ſubſtantiæ ipſius cordis, & ſic ſubſtantia carnoſa cordis, ponitur in calefacto eſſe, & ſtatim dicitur febris, adeo vt putredo humorum, aut eorundem caliditas præter naturam, non eſt febris, ſed cauſa ipſius febris, & ideo licet febris humoralis, & putrida, ſit calor præter naturam, accenſus in carne, & in ſubſtantia carnoſa ipſius cordis, cauſa tamen vt ſubſtantia carnoſa cordis, ſit in calefacto eſſe, ſunt humores putridi in febre peſtilenti, in cæteris vero febribus humoralibus non peſtilentibus, ſunt humores excalefacti plus iuſto, ita vt caliditas extranea, & præter naturam accenſa in humoribus, in Socrate febricitante, non eſt febris, ſed cauſa ipſius febris: & ideo hæc febris, ſumpta denominatione à cauſa dicitur humoralis.

Sed Febris Ephemera, quomodo dicetis vos, erit calor præter naturam accenſus iu ſubſtantia cordis?

Reſpondeo quod eſt calor accenſus in carne, & in ſubſtantia carnoſa ipſius cordis, ſed quomodo diſtinguatur à febre humorali. Reſpõdeo, quod licet ambo ſubiectẽtur in parte carnoſa cordis, in hoc tamen diſtinguuntur, quod Febris Humoralis, accẽditur in parte carnoſa terreſtiori magis ſicca, & dura, fe-

bris

bris vero ephemera, est accensa in parte carnosa ipsius cordis puriori, & subtiliori, & magis aerea, & spirituosa. Causa vero huius febris ephemerę, sunt spiritus existentes in ventriculo cordis, & etiam in arterijs totius corporis qui vbi fuerint excalefacti magis, quã par sit, à caliditate spirituum accenditur, & ponitur in calefacto esse substantia carnosa cordis magis pura, & subtilis, & rara.

Ratio vero cur à spiritibus non accendatur etiam substantia cordis magis dura, & sicca talis est, quoniam cum spiritus tenuissimi sint, rarissimi eorum caliditas mitis est, & adeo remissa, vt non sit apta posse excalefacere, & ponere in calefacto esse duriorem, & sicciorem carnem ipsius cordis, sed tantum partem rariorem & subtiliorem, non secus, ac flamma quæ fit ex palea, non est apta excalefacere lignum, & ferrum: ita quoque caliditas, quæ est in humoribus, est apta excalefacere, & ponere in calefacto esse carnosam substantiam ipsius cordis, non autem partes solidas: & quare dicetis, non erit melius asserere, febrem ephemeram accensam esse in substantia, & in parte spirituosa ipsius cordis?

Respondeo quoniam spiritus cum non sint animati, eorum caliditas, non poterit dici morbus, nec febris.

An brodium, & sorbitiones conueniant calentibus pedibus, in augmento accessionis, & statu, & quo tempore cibandus sit ęger. Cap. VI.

RAtio dubitandi est grauissima, cum ex inordinata, & intempestiua cibatione, quamplurima sequantur nocumenta quæ ægrum deducunt ad maxima discrimina, vt quæ aut mortem, vel morbi longitudinē portendit, quare dicebat Gal. ex sola, & optima victus ratione, curari quamplurima genera morborum.

Cum ergo communiter practicantes, soleant in augmento, aut in prima parte status particularis accessionis, exhibere ius pulli aut panem lotum, vel Ptissanam hordeaceam: moti auctoritate Hipoc. sic dicentis, etenim pedibus frigore affectis, non solum à sorbitione, verum etiam à potione massime abstinendum est, sed tunc tempus dandæ est sorbitionis, aut potionis, cum calor vsque ad pedes peruenit, nam hoc tempus quā maxime opportunum est, cum in omnibus morbis tum præcipue in acutis potissimum vbi & periculú vehemens subest, hæc Hipoc. ex quibus verbis sic inferunt, si ergo tunc dandæ sunt sorbitiones, quando pedes incalescunt, sed incalescunt pedes in augmento, & statu, ergo tuto tunc possumus dare sorbitiones.

1. De rat. vict. 45.

Quæ-

Quæritur igitur, an iſta communis opinio ſit vera. Ad hoc autem. Reſpondeo falſam eſſe, nec ad mentem Hipocrat. pro cuius quidem rei maiori declaratione, hic vnum animaduertendum eſt, quod ex ſententia Hipocrat. aliud eſt dicere, pedes eſſe calidos, & aliud caliditatem deſcendere ad pedes, ſic fatetur Galen. & ratio eſt, quoniam pedes calidi ſunt in augmento, & in ſtatu, quo tempore etiam totum corpus æqualiter ad tactum, ſentitur calidum, ſed deſcendere caliditatem ad pedes, hoc non poteſt fieri, niſi prius caliditas illa derelinquat ſuperiores partes, vt caput, & thoracem (deſcendere enim ſignificat, vt ibi docet Gal. commutationem caliditatis, ex vna parte in aliam quare calor febrilis dum à præcordijs recedit, ad pedes confugit, & quoniam vltimæ partes, quas calor derelinquit, ſunt pedes, veluti partes extremæ, Hinc etiam factum eſt quod dum caliditas deſcenſa eſt ad pedes, ſignum eſt, quod iam dereliquit ſuperiores partes capitis, & thoracis, & ſignificat febrem eſſe in declinatione particulari.

1. de ratione vic. com. penult.

Ex his, quæ diximus facile eſt reſpondere ad quæſitum, & dico, quod tempus dandę ſorbitionis, non eſt quando pedes ſunt calidi ſed quando caliditas deſcendit ad pedes ſic docet Hipocr. & ideo cogor damnare communem ſententiam practicantium qui perperam credentes, idem eſſe pedes eſſe cali-

4. De rat vict. 39.

dos, & caliditatem descendere ad pedes, exhibent sorbitiones, & ius pulli in augmento particulari, vel in statu ipsius accessionis.

Sed esto dicetis vos, quod tempus comodum, & opportunum dande sorbitionis, sit dum caliditas descendit ad pedes, & quo tempore, hoc contingit in Socrate Febricitante.

Respondeo hoc fieri in sola declinatione, sic enim docet. Hipocrat. dum dicit. At vero cum febris desierit, contrario modo pedes reliquo corpore calidiores fiunt: deinde dicit, rursum, & cum febris soluitur, & in minutas redigitur partes, calor ad pedes ex proportione descendit, quo tempore caput & thorax refrixerunt, atque ob id cibus dandus, hoc enim tempore sorbitionem dare expedit hæc Hipocr. Quibus verbis docet nos cognoscere, tunc febrem esse in declinatione quando pedes licet calidi sint, superiores tamen partes capitis, & thoracis refrigerantur.

4. De rat. vict. 39.

Quare dicendum est in sola declinatione ipsius accessionis, dandas esse sorbitiones, & iuscula, sic enim fatetur Hipoc dum dicit, ob serua febrium accessiones, vt neque cum ad sunt neque cum futuræ sunt cibum ingeras, sed cum iam finitæ sunt, aut conquieuerunt, & cum maxime ab initio distare videntur; & paulo post sic dicit. Neque sorbitiones dare, cum proxima fuerit iudicatio (1. status) Sed donec

4. De rat. vict. 34.

Tex. 39.

donec inclinetur, & in melius tendet febris, eas seruare oportet.

Quod etiam alibi sic testatur Hipocr. eius medicinæ partisque victu medetur, maximũ est febrium, tum intensiones, tum declinationes, non in acutis solum, verum quoque & in longis obseruare, vt tempora quibus cibi offerendi non sunt & tuto, & quibus offerendi existunt cognoscas, atque adhuc quando plurimum ab intensione aberint. Hęc Hipoc. *4. De rat. vict. 114.*

Sed clarius Gal dum sic habet, cum in accessionum, tum Principijs tum incrementis ingesta alimonia lædere admodum nota sint ob id differimus ipsius exhibitionem, quamquam corpus ipsum iam iam indigere videatur, quod nam igitur optimum languentibus ipsis, dandæ alimoniæ tempus? sane cum moderatissime habuerint, tum torax, tum venter; Dæterrimum vero cum ea deterrime habuerint, deterrime autem habent in Accessionum principijs, moderatissime vero in declinationibus, constat igitur optimum cibi ministrandi tempus, in ægrotantium declinationibus hæc Gal. *1. De rat. vict. comm. penult.*

Quod si dicatis vos, hanc sententiam non esse vniuersaliter veram eo quia licet verum sit in morbis longis ægrum non esse cibandum nisi in declinatione, non est tamen vera in acutis, quando sic docet Gal. in acutis deprehensa caliditate in pedibus, tempus est dandę sorbitionis, non tamen ita contingit in morbis longis, in quibus expetanda est *4. De rat. vict. cõm. 114.*

melior pars declinationis : ex quibus verbis apparet ſenſiſſe Galen. ſolum in morbis longis, expectandam eſſe declinationem non autem in acutis, cum dicat in acutis cibandum eſſe ægrum, cum pedes ſint calidi, & non dicit expectandam eſſe declinationem ſicuti docet expectandam eſſe in morbis longis.

Dicatis, Declinationem habere maſſimam latitudinem, vt principium, medium, & vltimam eius partem, quæ vltima eius pars, dicitur melior pars ipſius declinationis, & perpetuo hoc ſemper à medico eſt obſeruandum, vt in febribus intermittentibus, cibetur æger in tempore integritatis, ideſt, eo tempore quo eſt ſine febre, & in febribus continuis in declinatione, per tres ſaltim, aut quatuor horas ante futuram acceſſionem, & cum in febribus intermittentibus, inter vnam, & alteram acceſſionem adſit tempus integritatis, ideo tuto poſſumus cibare in vltima, & meliori parte declinationis, ſed in febre continua, præſertim ſi fuerit acuta, cum futura acceſſio ſuperueniat, antequam prima finiatur in eius declinatione, ideo tunc medicus non poterit ægrum cibare in vltima, & meliori parte declinationis, quia tunc eſt principium futuræ acceſſionis, & æger cibaretur in acceſione, hac igitur ratione factum eſt, vt in acuta febre, cogatur medicus intempeſtiue, ægrum cibare, & cum

non poſſit in meliori parte declinationis, debet cibare in principio declinationis, quod ſi futura acceſſio ſuperueniat in prima parte declinationis tunc coactus eſt medicus, cibare ægrum calentibus pedibus in augmento, vel in prima parte ſtatus & ideo dicit Gal. deprehenſa caliditate in pedibus tempus eſt dandæ ſorbitionis in acutis quia ſi declinationẽ expectet, tunc cibaret ægrum in principio futurę acceſſionis.

Sed eſto dicetis vos, tempus commodum, & opportunum cibandi in omnibus morbis habentibus ſua tempora particularia eſſe ſolam declinationem, & quomodo cibandum erit in ſinocho, & hæctica, quæ cum non habeant ſua tempora particularia, nec etiam habent declinationem, cum vnicam tantum habeant acceſſionem?

Reſpondeo ſecundum Gal cibandum eſſe hora conſueta ideſt ſecundum conſuetudinẽ illius febricitantis, eadem. n. hora, qua cõſuetus erat comedere tempore ſuę ſanitatis, eadem hora cibandus erit, dum laborat ſinocho, vel hectica. Secundo Debet medicus conſiderare, tollerantiam virtutis, & ſecundum quod virtus indiget de cibatione, tunc temporis eſt cibandus; & quare dicetis vos, eſt adeo periculoſum cibare ægrum in principio acceſſionis, & quę nam ſunt iſta nocumenta, quæ ſequuntur ex tali cibatione? *11. Meth. med. c. 5. et vlt.*

Reſpondeo hoc nos alibi longiori progreſſu demonſtraſſe: ſed contra dicetis vos, quo- *Primo aph. com. 11.*

10. Meth. med. c. 3. 4. 1. 4. tract. 2. c. 8.

niam Gal. in principio acceſſionis, ſtante ad huc rigore cibauit ęgrum. Idē fatetur Auic. dum loquitur de cibatione febrium in vniuerſali, quod licet quandoque cibare ęgrum in principio acceſſionis.

Iacobus de partib. 1. 4. c. 9. de Ephemeris Curt in cō. aph. 11.

Non laudo illorum ſententiam, qui crediderunt, Galenum ibi loqui de febre Ephemera in cuius quidem principio, licet quandoque cibare ægrum ipſum, vt quando ortum ducit à vaporibus calidis, & mordacibus. Hipocrat. vero 1. Apho. loquitur de febre putrida, & ideo nulla eſt contradictio.

Iſta tamen ſententia non eſt vera, quod ibi loquatur Gal de febre ephemera, eum fateatur, ſe cibaſſe ęgrum in principio acceſſioſionis in xi. die, ſed ephemera non pertranſit quintam diem.

Alio igitur modo, ſoluenda erit difficultas, pro quo notandum eſt, quod corpora calida, & ſicca, vel talia ſint proprio temperamento, vel quod exiccata, vel excalefacta fuerint ab ira, nimio exercitio, vel quacunque alia de cauſa difficilliſſime tollerant inediam, & à ieiunio maxime lædun tur, eo quia in iſtis corporibus, eſt paratiſſima cauſa febrium, vt teſtatur Galen. Secundo notate, quod non ſolum iſta corpora ſi fuerint ſana, difficillime tollerant, famem, ſed multo magis ab inædia leduntur, ſi febricitent, præſertim, in ęſtate ex ira, moerore, labore, vigilia, &c. eo quia, deducit talia corpora, vel in febres

10. Meth. med. c. 5.

 arden-

ardentes, & quandoque ad hecticam, & marasmum.

Et quare dicetis vos, iſta corpora bilioſa, calida, & ſicca, difficillime tollerant inediã, & ab ea maxime læduntur. Reſpondeo hoc eſſe triplici de cauſa, primo quoniam in eis maxima fit reſolutio caloris, & ſpirituũ, quare plurimo indigent alimento, alias incidunt in ſintopem, & animi deliquium.

Secundo quoniam cum talia corpora ſint calida & ſicca, & etiam inedia exiccet, ideo periculum eſt, ne ab inedia adeo incaleſcant, & exciccentur, vt incidant in febrem ardentem, vel in ethicam, aut maraſmũ, hac ratione factum eſt, vt talia corpora quam primũ ſint cibanda, quia cibus humectat, & prohibet eorum ſuperfluam exciccationem.

Tertio quoniam cum in iſtis corporibus bilioſis, continuo à bile, quæ reperitur in eorum venis, eleuentur vapores acres, & mordaces, qui ad cutim delati, non ſolum cum ſua ignea caliditate excaleſaciunt plus iuſto, ſed etiam ſua acrimonia, & mordacitate excitãt rigorem, ſed delati ad internas partes, vt ad uenas, excalefaciũt humores plus iuſto in quibus cum introducta fuerit, iſta caliditas non naturalis, ignea, acris, & mordax ſtatim in humoribus accenditur febris, (eo modo quo alibi diximus) Sed cum dieta magis exciccet, & excalefaciat illa corpora, ideo talia corpora bilioſa, ex inedia citius, & facilius incurrũt rigorem, & febrem; ad præſeruandum igitur talia

lib. 2. de cõcoctione. c. 2

talia corpora ab imminenti febre ſunt ciban da, nec diu torqueri debent fame, & inedia, & ratio eſt, quoniam pręter id quod cibus humectat etiam reprimit, & prohibet, ne illi vapores eleuentur, & remittit acrimoniam, vnde non pariunt rigorem, nec febrem.

1v. meth. med. cap. 4. & 5.

De iſtis ergo corporibus bilioſis, calidis, & ſiccis loquitur Gal. in quibus in principio acceſſionum, præſertim illarũ febrium, quæ ortum ducunt ab illis vaporibus, eo modo quo diximus, concedit panem madefactum in vino, quia reprimit illos vapores, & remittit eorum acrimoniam: Vnde poſtea non excitant nec rigorem, nec febrem: hinc etiam factum eſt, vt ſi antequam ſuperueniat febris & rigor cauſatus ab illis vaporibus, cibaueris ægrum, præſeruabis eum à febre, & rigore, & ſi dum adeſt febris, & rigor, cibum exhibeas imminuetur febris, quia remota cauſa febris, quæ eſt vapor ille acris, remouetur & febris: Dicamus igitur, quod corpora Bilioſa valde calida, & ſicca, ſi febricitent, pręſertim in ęſtate ex ira, mœrore, labore, vigilia &c. cibanda ſunt in principio acceſſionum, & parum ante futuram acceſſionem, & de iſtis corporibus,

1v. meth. med. cap. 4.

loquens Gal. dicit, ꝙ cum cuipiam futura eſſet acceſſio eũ cibando prohibuit acceſſionẽ, & non ſuperuenit, & alios multos (dicit) cibaui in principio horroris, quibus enim incipientis acceſſionis, aderant ſimptomata, ijs omnibus, panem ex vino dilutum exhibui, & horrorem ſtatim inhibui, & febrẽ prohibui

quanto

quanto vero hos citius cibaueris, tanto magis febrem prohibueris, quod si paulo aliquã do morere, vt quę febris non solum, sedet calor multus aduenit, hæc Galenus: & paulo infra sic dicit, licet sint corpora sana, si plusculum abstineas à cibo maiorem calorẽ sentient, talemque, ac tantum, vt dubites, an hãc febrẽ appelles: & idem Gal. posuit duo exempla, in quibus in principio accessionum, ægrũ cibauit.

10. meth. med. 3 & 5

Respondeamus ergo in forma ad contradictionem, quod sententia Hipoc. in Aph. ꝙ in accessionibus abstinere oportet, non est vniuersaliter vera, quia in corpore picrocolo, bilioso, calido, & sicco, præsertim si febricitet ex ira, labore, vigilia, inedia, quia in isto casu, cibandum erit in principio accessionum: quod enim talia corpora ab inedia maxime lædantur, sic docet Hipoc. inediam vero molestius ferunt, qui parte superiore picrocoli existunt idest biliosi, sic exponit ibi Gal.

1. Aph. 11.

2. de rat. Vict. 30.

Confirmatur hæc eadem sententia, non solum ab Hipo. dũ dicit, in accessionibus abstinere oportet, nã dare cibũ nociuum est, sed alibi etiã dũ sic dicit, nec in accessionibus, quæ certis statisue diebus, circuituque fiunt cibaria porrigito, neque sumere cogito: Alibi .n. exposuimus nos Hipoc. per accessionem intelligere principium augmentum, & statum particularis accessionis, quasi diceret Hipoc. in principio augmento, & in statu particularis accessionis, abstinere oportet à cibo quia

1. Aph. 11.

lib. de humoribus.

10. Aph. com. 11.

dare cibum nociuum eſt, ſed de his ibi exponendo aphoriſmum Hipo. longius pertractauimus.

Hic tamen notandum eſt, quod ea quę hactenus diximus, vera ſunt indicatione ſumppta à morbo, quod ſemper in acceſſionibus abſtinere oportet, nam dare cibum nociuum eſt, ſed indicatione ſumpta, à virtute res aliter contingere poteſt, eo quia ſi in principio acceſſionum, virtus ſit adeo debilis, vt non ſit apta poſſe tollerare extremam inediã, & per durare ſine vllo cibo vſque ad declinationẽ, tunc in tali caſu, ratione virtutis, cogitur medicus cibare ipſum ægrum, ante declinationẽ ne ſuccumbat, & cum in principio, & ſtatu ſit valde periculoſum cibare ipſum ægrum, ideo tunc debet medicus cibare in augmento, & in media parte augmenti, quando pedes calidiſſimi ſunt, & vniuerſum corpus iam calidiſſimum ſentitur, & ne à tali intempeſtiua cibatione prorogetur acceſſio, & maximum ſequatur nocumentum, ideo tunc temporis debet vti medicus victu valde tenui, vt qui in quantitate paucus ſit, & in qualitate optimi ſucci, & facillimæ digeſtionis, ſicut eſt ius pulli panis lotus in aqua, vel ptiſſana ordeacea in pauca copia ad hoc vt cum tali pauco cibo, poſſit facillime expectare cenam, aut prãdium, vſque ad morbi declinationem: Sed ſi virtus acta ſit cum non multo nocumenro, tollerare extremam inediam vſque ad declinationem, tunc dico, quod nec brodium,

11. meth. med. cap. 5.

nec

nec panis lotus dandus erit in augmento.

Indicatio mittendi ſanguinem, non eſt deſumenda à morbi magnitudine, nec ab ætate, vt communiter creditur, ſed a cauſa morbi. Cap. VII.

INdicationem, & ſcopum mittendi ſanguinem deſumendum eſſe à morbi magnitudine fatetur cõmunis opinio, quando in omni morbo magno, conuenit mittere ſanguinẽ duabus ſeruatis conditionibus, prima ſi adſit virium robur, ita vt vires aptæ ſint poſſe tollerare ſanguinis miſſionem: Secunda floruerit quæ ægrotantis ætas, ſic docet Hipoc. in acutis morbis ſanguinem detrahes, ſi vehemens morbus videatur, floruitque ęgrotantis ætas, & virium adfuerit robur: miraturque Gal. in com. cur hanc ſententiã non ſcripſerit Hipoc. inter aphoriſmos, cum in paruis verbis vis magna comperiatur, quod aphoriſmis conuenire ſolet, nunc vero, ſummã ipſam in paucos tandem relatam ſcopos, audi: ſanguinem enim primum detrahes, ſi maius tibi videatur morbus, nec r. fert ſi vehementem, vel magnum morbum dixeris: Secundo ſanguinis detrahendi ſcopus eſt, ſi ætas floruerit, neque enim puer, nec ſenex, ſanguinis ſuſtinet detractionem, etiamſi morbus, quo ipſi laborauerint, magnus fuerit: Tertium ſcopũ non prætermiſit, qui facultatis robur exiſtit, neque enim in ijs, qui ætate florent, cum

1. de rat. vict. 1 o. & Gal. lib. de curandi ratione per ſang. miſ. c. 9. & 13.

languent, perpetuo robur apparet, hęc Gal. Quod clarius Gal.lib.de curandi rat.per san guinis missionem cap.13.sic dicit,morbi igitur magnitudo, vna cum robore virtutis primo mittendi sanguinis scopi fuerunt,ille qui dem quæ facere oportet indicans, hic vero tã quam illud non impediens, interdum enim affectus, sanguinem mittẽdum esse iubet, virium tamen imbecillitas prohibet: Ambobus autem ijsse scopis præsentibus constat,vt dictum est, nullam plenitudinem crudorum humorum tantam, talemque esse, vt hoc remedium impedire queat, hæc Gal.

Ista tamen communis sententia, quæ ab omnibus hactenus recepta est, non est adeo tuta quin patiatur infinitas difficultates, & adeo graues, vt cogar recedere à communi sentẽtia, & ratio dubitãdi est primo, eo quia non videtur verum, quod à morbi magnitudi ne, sumenda sit indicatio mittendi sanguinẽ, quia non in omni morbo magno, conuenit sanguinis missio, sed pro maiori declaratione videndum est, quid intelligat Hipoc. & Galenus per morbi magnitudinem.

lib. de totius morbi temp.c. 5.

Gal.fatetur duplicem esse morbi magnitu dinẽ primo enim modo morbus dicitur magnus in quantitate,vt magnus thumor, & ma xima inflammatio, quæ maximam occupet latitudinem: Secundo modo dicitur magnus in qualitate, quando vires superat ægrotantis,hoc autem dupliciter fieri potest, vt morbus vires superet, & labefactet, primo ratio-

ne

ne partis affectæ, quando .s. morbus sit in parte Principe, tunc ratione partis affectæ, dicitur magnus licet per se, & ratione quantitatis sit paruus, vt inflammatio, licet modica fuerit, si tamen sit in oculo, aut in cerebro, vel ie core ratione loci, & partis affectę dicitur magna: Secundo modo superat vires, & dicitur magnus, quia sit mali moris, & malignus, & pestilens, vt si vipera mordeat partem extremam, & ignobilẽ nostri corporis, iste est morbus magnus, non ratione substantiæ, & quantitatis, nec ratione partis affectæ, sed dicitur magnus, quia est mali moris, & pestilès, & sic colligatis tripliciter dici morbum magnum, primo ratione substantiæ, vel qualitatis: Secundo ratione partis affectæ: Tertio quia sit mali moris venenosus, & pestilens.

Ex his dico non esse verum, quod indicatio mittendi sanguinem, sumenda sit à morbi magnitudine, quoniam quamplurimi sunt morbi magni, in quibus tamen non conuenit flebotomia, & probatut.

Primo si in pede vel in manu scirrus fact⁹ fuerit magnus, aut sit Edema factum magnũ, vel inflammatio iam facta & confirmata, ita vt nihil amplius fluat, tũc in istis morbis magnis, non est mittendus sanguis, quoniam ex sententia Gal. in illis morbis solum dũ fiunt mittendus est sanguis, sed vbi sunt in facto esse & humores non amplius fluant ad partem affectam, non conuenit flebotomia, cum per sanguinis missionẽ, non possit euacuari, causa

coniuncta faciens morbum, nisi aliquando, & valde raro, vbi fiat missio sanguinis vsque ad mutationem coloris, vt in pleuritide docet Hipoc vel secundo ratione deriuationis, secando venam in parte affecta, vt fit in Angina in dolore oculorum &c. vt docet Gal. Sed hæc proprie non dicitnr sanguinis missio cum in tali deriuatione, educatur potius sanguis purulentus, & corruptus, quam sanguis existens in venis, de quo nos loquimur.

lib. de curã di ratione p sang. missionem. 19.

Secundo si in iecore orta fuerit magna intemperies frigida, iste estmorbus magnus ratione partis affectæ, & tamen non conuenit sanguinis missio Tertio in morsu canis rabidi, aut serpen-tis, non cõuenit Flebotomia, & tamen est morbus magnus, Similiter nec in Hydrope, licet sit morbus valde magnus, nec in hectica, conuenit mittere sanguinem, ergo indicaiio sanguinis missionis, non desumitur à morbi magnitudine, quia si hoc esset verum, ergo in omni morbo magno, mittendus esset sanguis, quod tamen est falsum, vt probauimus.

1. de crisib.

Quarto augetur difficultas, quoniam Gal. fatetur quingentis in locis, quod in singulis morbis indicationes curatiuę quid agendum sit, desumũtur à specie, & ab essentia ipsius morbi, quia si morbus sit calidus, indiget refrigerantibus &c. magnitudo autem morbi non indicat quid agendum, sed quantum agẽdum sit, vt in morbo calido indicatione sumpta ab essentia morbi cognosco, quod conuę

niunt

niunt refrigerantia, ſed in quo gradu, & in qua quantitate conueniant, hoc cognoſcimus dicit Gal. ex magnitudine morbi, ergo Morbi magnitudo non indicat, mittendum eſſe ſanguinem, ſed quantum ſanguinis mittendum ſit.

Ad hoc, igitur, vt ſciatis, vnde deſumenda ſit iſta indicatio, notandum eſt primo, quod indicatio euacuationis, deſumitur à cauſa morbi, vt à peccantibus humoribus, eo quia id quod eſt euacuandum eſt humor peccans, qui morbum parit. in morbis. n. immaterialibus nulla conuenit euacuatio, vt in ſimplici intemperie ſine materia, quę curatur per ſua contraria, alterando ſine vlla euacuatione, cũ nullus adſit humor peccans. Secundo notandum eſt, quod licet indicatio euacuandi, deſumenda ſit ab humore peccante, cum tamen humores peccent, aut ſua mala qualitate, & hoc tripliciter vel quia ſint corrupti, & putrefacti, vel ſecundo licet non ſint corrupti, nec putridi, ſint tamen in potentia valde propinqua ad futuram, & attualem putredinem quales ſunt humores, qui in febribus crudi dicuntur, vt alibi diximus, vel Tertio quia ſint excalefacti, vel refrigerati, plus iuſto. *Aucto. opi.* *lib. 2. de cẽ coct. & c. 8*

Secundo modo dicũtur humores peccares in quantitate, eo quia licet in qualitate optimi ſint, ſi tamen aucti fuerint plus iuſto, & in maiori copia, quam conueniat: iſta multitudo eſt vitioſa, & mala, & apta parere morbum. Plenitudo, & copia humorum, ſua mala qua- *Gal. lib de curatio. per ſang. miſſ. c. 4.*

litate peccantium, dicitur Cachochimia, & plenitudo quo ad vires, sed altera plenitudo, & copia humorum peccantium sola quantitate, dicitur Plethoria, & rectius, & magis proprie, dicitur plenitudo quoad vasa, eo quia humores adeo aucti sint in venis, vt ob nimiam copiam vænæ extenduntur, & quasi ob nimiam dilatationem, franguntur, & lacerantur.

Tertio Notate, quod sicuti humores peccant in quanto, aut in quali, ita duo sunt genera, aut species euacuationis, vna quę fit, purganti medicamento, quæ proprie purgatio dicitur, altera fit sanguinis missione, quæ homine euacuationis, nominari solet euacuatio.

1. aph. cō. 2. aph. cō. 17. & cō. 8. Quarto Notate ex Gal. quod purgatio, seu purgantia medicamenta, conueniunt humoribus sua mala qualitate peccantibus, nempe humoribus corruptis, & illis, qui prorsus inepti sunt ad coctionem.

Sanguinis vero missio, euacuat omnes humores, & præcipue competit humoribus peccantibus, sua quantitate, & nimia copia, eo quia humoribus corruptis, non conuenit flebotomia, sic docet Gal. dum dicit, nec ob- 11. meth. med. c. 14. structio, nec putredo, curari possunt per sanguinis missionem vt quę alia remedia desiderant, hæc Gal. rationem huius alibi reddi- 1. aph. cō. 23. dimus nos.

Quinto Notate, quod licet multitudo humorum, curari possit sanguinis missione, hoc ta-

tamen non est vniuersaliter verum de omni multitudine, & copia humorũ, pro quo sciendum est, quod humores qui in multa copia reperiri possunt in corporibus nostris, sunt in duplici differentia, humores boni, apti ad nutritionem, & vt possint concoqui, vel secundo sunt mali, inepti ad coctionem, & nutritionem, sicuti est aqua inter cutis, vel vbi sola, & exquisitabilis, aucta fuerit plus iusto, aut melancolia, vel pituita

Ex ijs dicamus, quod licet sanguinis missio, conueniat humoribus peccantibus in quantitate idest plenitudini, non tamen conuenit omni plenitudini, eo quia plenitudini malorum humorum nempe eorum, qui inepti sunt ad nutritionem, & concoctionem, non conuenit & ideo non cõuenit Aquę intercuti nec febri ardenti, vt quę ortum ducit ab exquisita bili; nisi per accidens, vt refrigeretur vniuersum corpus, sed ratione humorum peccantium, non conuenit, eadẽ ratione non conuenit melãcolicis, nec omnibus mentę captis in quibus abundat melancolia sola, quæ inepta est ad nutritionem: quare non video qua ratione motus dicat Gal. quod stante magnitudine morbi, & virium robur in omni plenitudine crudorum humorum, qualiscunque fuerit, mittendum esse sanguinem, cum hoc non sit verum, vt patet in hydrope Anasarca presertim, in paralisi &c. morbis magnis, qui pendent à à copia crudorum humorum, & in principio vires validæ sunt, & tamen

Gal. 1. aph. 23.

lib de cur. rat 10. per sang. miss. c. 13.

non conuenit ſanguinis miſſio. Sed conuenit tantum flebotomia plenitudini, & multitudini bonorum humorum, vt ſanguinis & maſſæ ſanguineæ quæ vbi aucta fuerit immodice, imminuenda eſt ſanguinis miſſione vt exemplo, Athletarum, docet Hipoc. &
1.aph. 3. Gal. & hac eadem ratione docet alibi Gal.
1.aph. 15. mittendum eſſe ſanguinem in vere, cum in precedēte hieme, generata fuerit multa copia ſanguinis, & bonorum humorum, ob copioſam cibationem, cum corpora in hieme magis cibentur, quam alijs temporibus; hoc idē alibi docet eſſe faciendum. Et ideo in omnibus morbis pendentibus ab iſtis humoribus, nempe à maſſa ſanguinis, ſola quantitate peccantibus, conuenit mittere ſanguinem.

lib. de curat. per ſang. miſſ. c. 6.

Sexto Notate quod non ſolum humoribus quantitate peccantibus, conuenit flebotomia, ſed etiam peccantibus ſua mala qualitate, dummodo tamen non fuerint corrupti ſed ſolū ſint in potentia propinqua, ad actualem putredinem, quales ſunt humores, qui crudi dicuntur in febricitantibus ideſt cauſa antecedens; non tamen omni humori crudo conuenit flebotomia, quia ſi fuerit ſola bilis aut ſola melancolia vel pitu ta, non conuenit, & ideo in Terciana exquiſita non conuenit, ſicuti nec etiam perpetuo conuenit in Quartana, aut in exquiſito morbo pituitoſo, niſi forſan ratione reuulſionis, non autem ratione euacuationis, ſed conuenit tantum ſanguinis miſſio, quando vel ſanguis, aut maſſa

ſan-

ſanguinea dicatur cruda, & quoniam in febri bus ſolus ſanguis eſt cauſa Antecedens, & dicitur crudus, vt alibi diximus, ideo ferè in omnibus febribus cum in illis peccet maſſa ſanguinea mittendus eſt ſanguis, indicatione ſumpta ab humore peccante; & hoc forſan eſt id quod dicit Gal. quod ſanguinis miſſio conuenit humoribus peccantibus in quanto, & in qualitate. *lib 1. de cõ coct. c. 8.* *lib. de cur. rat. per ſan guin. miſſ. c. 8.*

Ex his omnibus colligatis, quod Indicatio mittendi ſanguinem, deſumitur à ſanguine, & à maſſa ſanguinis, quæ ſi aucta fuerit plus iuſto, aut dicatur cruda, quia ſit in potẽtia propinqua ad actualem putredinem, indicat de ſanguinis miſſione, ſed ſi in ſanguine, aut in tota maſſa ſanguinea, nullum fuerit vitium, non eſt mittendus ſanguis.

Septimo Notandum eſt, quod cum indicatio flebotomiæ, deſumenda ſit ab ipſo ſanguine & à maſſa ſanguinis, cum ſanguis, & tota maſſa ſanguinea contineatur in venis, ideo vbi ſanguis in venis fuerit vitiatus indicat de ſanguinis miſſione, ſed ſi peccet extra venas non indicat, mittendum eſſe ſanguinem, cum ſanguinis miſſio, & flebotomia, non euacuet, niſi ſanguinem exiſtentem in venis.

Octauo Colligendum eſt ex his, quæ hactenus diximus, quod ſicut bilis, & cæteri humores non ſunt purgandi, niſi corrupti aut mali fuerint, & receſſerint a naturali ſtatu, quia vbi optimi ſint, nulla indigent euacuatione.

Ita quoque dicẽdum est de sanguine. Ex Gal. 9. meth. med. cap. 11. quod vbi optimus fuerit, & seruet propriam naturam, non est euacuandus, sed vbi recesserit à naturali temperamento, & morbum pariat vel aptus sit parere morbum, tunc indiget euacuatione, & cum sanguis non possit euacuari, nisi secta vena per flebotomiam, aut per hirudines, cum non detur medicamentum, quod sanguinem educat: ita quoque dicendum est, quod sicuti indicatio purgandi cæteros humores, sumitur ab eisdem humoribus corruptis, & male se habentibus quia bilis vbi mala fuerit, indicat de sui ablatione, cum facta sit præter naturam: ita dicendum est, Indicationem & scopum Mittendi. Sanguinem, non aliunde desumendum esse, nisi ab eodem sanguine malo & facto præter naturam, qui vbi recesserit à proprio temperamento, & sit rebellis, & crudus & factus fuerit causa ipsius morbi, tunc indicat de sui ablatione, & euacuatione.

Nono Notandum est, quod sanguis non solum indicat de sui euacuatione, vbi actu morbum pariat & actu sit malus & præter naturam, vt in febribus, sed etiam licet actu optimus sit, si tamen sit in potentia propinqua vt morbum pariat, & augeat tunc ad preseruandum, & prohibendum futurum, & imminentem morbum, iste sanguis indicat, de sui remotione, & euacuatione, sicuti in Pleuritide, in Phrenitide, in Angina, & cæteris inflammationibus, & in Apoplexia, &c.

ſanguis, qui continetur in uenis optimus eſt, nec vllum patitur nocumentum, tamen mitti mus ſanguinē ratione reuulſionis, quia in quā periculū eſt ne ſanguis ille, qui continetur in venis. licet optimus ſit, fluat ad partē inflāmatam, & morbum augeat, ideo euacuandus eſt ille ſanguis, nō quia nunc ſit malus, ſed quia periculum eſt, ne futurus ſit malus.

Indicatio igitur Mittendi ſanguinem ſenper ſumitur à ſanguine malo, vel quod actu ſit malus, vel ſit in potentia valde propinqua vt futurus ſit malus & morbū pariat vt in inflammationibus: ſanguis enim malus, & peccans eſt ille, qui indicat de ſui ablatione, & euacuatione ſicuti vbi fuerit bonus, indicat de ſui conſeruatione pro nutritione corporis. Quare in illis morbis, in quibus peccat ſanguis aut tota maſſa ſanguinea, mittendus eſt ſanguis, & ſecanda eſt vena, ſed vbi in ſanguine, & in maſſa ſanguinea, quę continetur in venis, nullum adſit vitium, vt eſt in hidrope, in tumoribus frigidis, in inflammatione, vbi iam fuerit firmata & nihil amplius fluat, in hectica &c. non eſt mittendus ſanguis, licet fuerint morbi magni, quia in illis non peccat ſanguis, qui continetur in venis, & ideo ſi in eis ſecetur vena, maximum ſequitur nocumentum, ſic docet Hipoc. ſi talia purgentur, qualia oportet, confert, & leuiter ferunt, ſin minus e contra. 1. Aph. 2.

Decimo Notandum eſt, quod licet perpetuo hoc ſit verum, indicationem mittendi ſan

guinem sumendam esse à sanguine ipso, pro vt est malus, & actu parit morbum, vel saltim est in potentia propinqua, vt fiat malus, tamen quantum sanguinis sit euacuandum, an copiosa, vel mediocris facienda sit sanguinis missio, hoc desumitur primo à magnitudine morbi, secundo à virium robore tertio ab ætate.

A morbi magnitudine, eo quia remedia debēt esse proportionata ipsi morbo sic enim docet Hipoc. extremis morbis extrema, & magna remedia conueniũt: ita & Gal. in magno dolore, i febre arde ti, & magna, docet mittendum esse sanguinem, vsq; ad animi deliquium: sed si paruus morbus fuerit, & vitiũ in sanguine paucum, tunc & sanguis euacuandus erit in pauca copia, quia natura apta erit posse facile tollere illud vitium.

1. Aph. 7.

Primo aph. com. 23.

Et ideo flebotomia conuenit etiam morbis paruis, eo quia si conuenit sanguini malo cum omnis sanguis malus; indicet de sui ablatione, & euacuatione, ergo omni sanguini malo eo modo, quo diximus, conuenit flebotomia, quod si dicatis. A Gal. connumeratur sanguinis missio, inter maxima remedia, ergo non conuenit nisi magnis morbis: dicatis, vel quod ibi loquatur de copiosa, & larga sanguinis missione, vel quod per maximum, intelligat generosum, & nobilissimum remediũ, & valde vtile, & proportionatũ ipsis morbis & ideo cõpetit omnibus morbis: vel tertio dato quod esset simpliciter extremum remedium

2. Aph. 29.

medium,competit tamen morbis paruis, ad hoc,ne futuri sint magni, docet enim experiẽtia, quod in principio omnium morborum, mittimus ſanguinem,abſque vllo incommodo, licet tunc morbus ſit paruus, ad euitandã futuram morbi magnitudinem, ita & in cura præſeruatiua,quando corpora ſunt ſana, ſecamus venam.

Sed non ſufficit ſola morbi magnitudo, quoniam eſto, quod dolor ſit magnus,& febris ardens vehementiſſima, in quibus ratione magnitudinis morbi, conuenit mittere ſanguinem vſque ad animi deliquium, ſi tamen vires ſint adeo debiles, vt non ſint aptę, poſſe tollerare,adeo copioſam ſanguinis miſſionem,in iſto caſu, ratione virium mittẽdus erit ſanguis, in minori copia, & ideo ſecundo loco debet medicus contemplari virium robur,vt cognoſcat quantum ſanguinis ſit euacuandum, quia tantum ſanguinis eſt euacuãdum,quantum vires aptæ ſunt, poſſe tollerare,ſic docet Hipoc.immo & Gal.quod virtus imbecilla, prohibet omnem euacuationem, quod clarius primo aph com 3. dum ſic dicit, in omni euacuatione conſiderandas eſſe vires,an aptæ ſint tollerare illã euacuationẽ, & eo vſque euacuandum eſſe, quouſque vires incipiunt defatigari,& imminui,& ſi deficere ſentias vires,etiam quod totus humor peccãs nõ fuerit euacuatus quieſcere, & deſiſtere debes,à tali euacuatione,hæc Galenus.

1. aph. 23. 1. de rat. vict. com. 45.

Tertio conſideranda eſt ætas, a qua quidẽ

vt communiter creditur, sumitur indicatio, an sit mittendus sanguis nec ne, eo quia vt docet Gal. neque puer, neque senex sanguinis sustinere detractionem, etiamsi morbus, quo ipsi laborauerint magnus fuerit, hæc Gal. quare vt communiter creditur, cum neq; in pueris ante decimumquartum annum, neque in vltimo sene mittendus sit sanguis, saltim per venæ sectionem, ergo videtur, q indicatio mittendi sanguinem, desumenda sit ab ętate.

4. de rat. vict. com. 19.

11. meth c. 14. lib. de curādi rat p sang. miss c. 6. & 13.

Quę quidem sententia non videtur vera, eo quia in omni ætate mittimus sanguinem, & venā secamus, (& ego millies expertus sū) licet Iuuenis sim, cum adhuc non attingam quadragesimum annum) in Puerulis duorum annorum, quibus meo consilio, & iussu, fuit secta vena scalpello, non solum in morbillis, & variolis, sed etiam in febribus, & magnis doloribus, & fœlicissime cum res optime, & bene sine molestia succedat quotidie: & hoc idem in Decrepitis, non solum sæpe sępius felicissime obseruauit Hyppolitus Saluianus pater meus, sua tempestate, medicus celeberrimus, & primarius in Romana Curia, sed & ego in multis, qui transcendunt 70. annum, & & 75. obseruaui: immo hoc anno 1587. in nobili muliere, D. Iulia Iacobacia Romana, cū 85. ageret annū, & laboraret pleuritide, meo consilio fuit secta vena interna bracchij dextri, & extractus sanguis ad vncias quatuor, & statim, & dolore, & febre, liberata euasit: hoc idem alias feci in nobili muliere Romana. d.

Gine-

Gineüera, amita Illustris ac nobilis viri D. Antonij Boccapaduli, quæ cum ageret annũ 82. meo iussu in febre continua, fuit secta vena, & euasit, & sic in moniali quadam de mõte Citorio, cum ageret annum 86. meo iussu fuit secta vena, cum esset apopletica, & euasit, immo, & in altera moniali in eodem loco in maximo dolore oculorum, cum ageret 84. annum secui venam, & liberata est.

Quare potius dicendum erit, ab ætate desumi indicationẽ, non euacuationis sed quãtum sit euacuandum, & ratio est, quoniam si decrepitus, & iuuenis laborent eadem febre, vel pleuritide, licet indicatione sumpta à causa morbi, nempe à sanguine malo, in vtroq; secanda sit vena, tamen ratione ætatis factũ est vt in decrepito, & puero sit educendus sanguis, in minori quantitate, quam in iuuene: in decrepito, & in sene, educendus est sanguis in minori copia, vt docet Gal. nõ ratione ætatis, sed propter virtutis imbecillitatem non fert sanguinis detractionẽ. At certe pueri quamquam vitali facultate valeant, tamen neq; hi sanguinis missionem sustinent, prompte enim eorum substantia, tum propter humiditatem, tum propter temperamẽti calidi tatem, euaporatur, detractione igitur sanguinis non egent, qui insitam, naturalemque habent euacuationem, hæc Galenus.

4. de ratione victus com. 19. 11. meth. med. c. 12. 1. meth. med. c. 17.

An in febribus liceat medico mittere sanguinem, aut vti purganti medicamento in 4.7.11. 14 & 21.die. Cap. 6.

RAtio dubitandi est, quoniam isti cũ sint Dies Critici in quibus solet ipsa natura in morbis ipsis semper aliquid operari, ideo videtur rationi consonum, vt medicus in istis diebus nihil moliatur, sed totũ opus permittendum ipsi naturæ, ne forsan medicus operando, aut impediret motum naturæ mouendo opposito motu, aut fortasse humores moti à medico, & a natura, ne subsequatur adeo superflua, & copiosa euacuatio, cum tanta virium iactura, vt moriatur æger, quare potius ante, vel post diẽ 4. aut 7. & alios similes dies criticos, si natura non fuerit in illis diebus operata aliquam perfectam crisim poterit tũc medicus commode, & bene operari.

Pro maiori tamen huius rei declaratione dicendum est primo ẽn an omni morbo, semper 4.7.11.&c. dicantur Critici: Secundo andato, quod sint critici, liceat medico in illis, aliquid operari.

Quo ad primum Respondeo, quod illi dicũtur Dies Critici, in quibus apta sit natura, moliri aliquam optimam & perfectam crisim, sicuti illi in quibus impossibile est, vt natura moliatur aliquam perfectam crisim, nõ dicuntur, nec possunt dici critici. Secundo notate, quod cum optima crisis, non possit fieri,

nisi

nisi apparentibus signis perfectissimę coctionis, sic docet Gal. Hinc factum est, quod in illis diebus in quibus non apparent perfecta signa coctionis, non potest fieri crisis, nec dicuntur critici. Quare vbi in Soctate febricitante, in 4 aut 7. die non appareant signa optimæ concoctionis, certum est esse impossibile in illa 4. & 7. posse fieri a natura aliquā optimam crisim, ergo & illa dies 4. & 7. non dicūtur criticę in illo ęgrotāte. Secūdo ad hoc vt fiat crisis, in aliqua die critica, non solum est necessarium vt appareant signa optimæ concoctionis, sed etiam vt crisis, quæ futura sit in 7. fuerit indicata in die indicatoria, vt in 4. quæ est indicatoria 7. & si futura sit in 14. sit indicata in 11. &c. vt docet Gal. Colligatis igitur, quod si in Socrate febricitante in 4. die nullū appareat signū coctionis, nec vllum vestigium, & signum futuræ crisis in 7. quod erit impossibile, vt in 7. futura sit crisis, quare dies 4. in ista febre, non erit indicatoria 7. cum nihil indicet, & sic erit impossibile, vt 7. dies sit critica. Cum ergo duę sint necessariæ conditiones, quæ requiruntur ad hoc, vt aliqua dies dicatur critica, prima, vt in ea appareant signa perfectæ coctionis: Secūda vt fuerit indicata in die indicatoria, vbi desunt ambæ, vel vna istarum conditionum, illa dies non dicitur critica, & quoniam non semper in omni morbo in 4. aut 7. vel 14. reperiuntur istæ conditiones, cum sæpissime in 4. aut 7. aut nulla appareat concoctio, aut val

de di-

Gal. lib. de dieb. decret. cap. 2. 3. de cris. cap. 3. 1. aph. com. 20.

3. de cris. c. 10 1. de diebus decret. cap. 10. Hipo. 2. aph 24.

de diminuta,& imperfecta , & si appareat cõcoctio,non tamen in die sua indicatoria, apparuit aliquod vestigium , & signum futuræ crisis in sequenti die critica, ideo factum est, vt non in omnibus morbis dies 4. 7. 11. 14. 21. &c. sint critici, vt perperam communiter creditur, nec in illis debemus semper expectare,motum ipsius naturæ, optime operantis,sicuti perpetuo in omnibus morbis,indifferenter Empirici, & vulgares medici quamplurimi solent expectare,& hos dies adeo obseruant, vt non sine ęgrotantium iactura, nõ audent in illis aliquid facere, sed fatentur totum opus committendum esse ipsi naturæ, & sic sæpius cõtingit, vt subterfugiat occasio aliquid beneoperandi (ob imperitiam istorũ) quæ cum præceps sit non reuertitur amplius.

Cum ergo isti dies 4 7.11.&c. non in omnibus morbis sint semper critici, ergo nulli dubiũ est, quod in 4.7.14. &c. vbi nõ fuerint critici, licet medico aliquid operari, quoniã dubitatio est solum, de diebus criticis,sed isti in multis morbis habentur veluti non critici, ergo licet in illis operari : quod quidem probatur auctoritate Hipoc. qui in pleuritide in 4.die, dat medicamentũ purgãs, sed clarius Hipoc.docet, purgationes, & euacuationes fieri posse dieb⁹ decretorijs, vt in 13.& 14 p superiora dieb⁹ paribus, p inferiora in dieb⁹ imparib⁹: Sed esto, ꝙ isti dies sint critici, si tamẽ in eis nihil natura operetur, poterit medicus vbi opus fuerit, in illis aliquid operari.

4. de rat. vict 74. lib. de humoribus in medio.

Proba-

Probatur secundo auctoritate Auicen. qui dicit si natura non mouet, moue tu, hora motus eius. Ex his sic infero, docet Auicen. quod medicus debet operari eo tempore, quo solet operari natura, sed natura dum recte operatur, semper solet moliri euacuationem in die critica, ergo & medicus docet Auicen. debet operari, & mouere hora motus eius, nempe naturæ, idest in die critica, quando natura in ea die non moueat, idest nullam moliatur euacuationem.

14. c de cura. putrid. in generali.

Tertio confirmatur ratione, quoniam Medicus, debet imitari naturam optime, & perfecte operantem, sed natura dum perfecte operatur, semper mouet in die critica, ergo & medicus imitando naturam bene operantem debet medicari, & mouere in die critica, quãdo natura in ea nihil operatur.

Sed si dies 4.7.11.14.&c. in tali morbo sint critici, tunc rursus debet medicus animaduertere, an natura, in illis diebus, moliri debeat futuram crisim nec ne, si nõ & in illis diebus conueniat procurando morbo, aut mittere sanguinem, vel applicare hirudines, vel cucurbitulas, aut dare medicamentum, si materia optime fuerit concocta, tunc dico, quod medicus, non debet desistere ab optima euacuatione, sed vt probant prædictæ rationes, debet illis diebus ea moliri, quæ necessaria sunt: sed si natura in illis diebus moliatur aliquam crisim, aut illa crisis est perfecta, vel diminuta, si perfecta, nihil debet moliri, quia

quæ

quæ iudicantur, & iudicata sunt integre, nec
1. aph. 20. mouere, nec innouare aliquid oportet, siue
medicamento, seu quocumque aliquo leuiori præsidio, naturam irritando, sed totũ opus
permittendum ipsi naturæ: Sed si Crisis, & euacuatio fuerit diminuta, nec etiã in illo die
licet medico adiuuare naturam diminute operantem, dum adhuc illa euacuatio diminuta, est in fieri, eo quia nescit medicus dum fit
euacuatio, vsquequo natura sit operatura, &
an plus debeat operari, cum quandoque incipiat debilis, & diminuta euacuatio, quæ postea sequ tur copiosa, & perfecta, & ideo dum
sit crisis, licet appareat diminuta, non audeat
medicus adiuuare naturam cum medicamento, aut flebotomia, cum periculum sit, ne subsequatur maior euacuatio quam conueniat,
vnde æger moriatur: Sed post factam crisim,
vbi videat medicus, sequenti die, non fuisse
euacuatos à natura omnes humores peccantes, tunc debet medicus adiuuare naturã medicamento, aut flebotomia: Colligatis igitur
quod vbi in diebus criticis, moliatur natura
aliquam euacuationem perfectam vel diminutã, medicus in illis diebus nihil debet mouere, nec innouare, sed quiescere, & totum opus permittere ipsi naturæ, sed si medicus esset certus, quod natura non esset operatura in
tali die critica, vt in 7. vel 14. &c. existẽte materia optime cõcocta, deberet medicus euacuare in tali die critica, & melius hoc esset)
quoniam ars debet imitari naturam optime
operan-

operantem) quam euacuare in altero die nõ critico. Et si dicatis vos, & quomodo cognoscam, ego, an natura molitura sit aliquã euacuationem in die critica?

Respondeo hoc facile cognosci ex his, quę hactenus dicta sunt, eo quia 7. dies non potest dici critica, nisi sit indicata in 4. ita vt 4. dies dicatur indicatoria ipsius 7. sicut 11. dicitur indicatoria 14. &c. vt docet Hipoc. qui 2. aph. 24.
quidem dies ea ratione dicũtur indicatorij, quia indicant, & demonstrant, quid futurum sit in die critica sequenti: quare ad hoc vt 4. dies dicatur indicatoria ipsius septimæ, duæ necessario requiruntur conditiones, Prima vt in die indicatoria, appareant signa diminutę & imperfectæ concoctionis, quia si in illa die nullum appareat signum coctionis impossibile erit, vt morbus possit iudicari in sequenti die critica, vt docet Hipoc. & Gal. & ideo 3. progn. 3.
si in 4. nulla appareat concoctio, certo scimus, quod morbus non potest terminari in 7. si tamen in 4. appareant signa coctionis, poterit medicus sperare, quod morbus ille terminaturus sit in 7. sed an debeat terminari per crisim, vel per paulatinam solutioné, dico, quod hoc etiam nobis ostendit dies indicatoria, quoniam si in 4. appareat leuis sudor, & mador in corpore ægrotante, apparentibus signis coctionis, possumus certo sperare, nisi vllus committatur error, futuram crisim in 7. per sudorem, similiter si in die indicatoria, vt in 4. appareat aliqua euacua-

tio, licet modica, & valde diminuta per secessum, vel per fluxum sanguinis è naribus, quia ergo apparet in ista die indicatoria, aliquod vestigium futuræ crisis in 7. possumus expectare in sequenti die critica, vt in 7. futuram crisim per secessum, vel per fluxum sanguinis è naribus: Si tamen in die indicatoria, licet appareant signa coctionis, nullum tamen appareat signum futurę crisis, tunc certo scimus, quod morbus ille, & si terminaturus sit in sequenti die critica, non tamen terminabitur per crisim, sed per paulatinam solutionem: quare colligatis quod sicuti Crisis non solet fieri à natura, nisi in morbis materialibus, qui pendent ab humoribus peccantibus, ita tamen factum est, vt nec in omnibus morbis materialibus, expectanda sit optima crisis, sed solum in morbis acutis, nec etiam in omnibus acutis, cum quamplurimi sint morbi acuti, qui terminantur sine crisi, solum per paulatinam solutionem, vt docet Galenus Morbi autem longi solent terminari per abscessum, vt docet Hipocrates, & Galenus: ideo, & in istis morbis non reperiuntur dies critici, qui vere dicantur critici, in quibus fieri possit optima crisis.

3. de crisib. cap. 1.

4. aph. 31. 32. 33. 36. & 44.

Occurrit tamen difficultas, non enim videtur verum, quod aliquid liceat operari in 4. 7. 11. 14. 21. &c. licet non sint dies critici, & ratio dubitandi est, quoniam in die maioris exacerbationis, & afflictionis, non licet

cua-

euacuare, nec medicamento, nec ſanguinis miſſione, ſed iſti dies 4. 7. 9. 11. 14. &c ſemper ſunt dies maioris afflictionis, & in illis morbi magis exacerbantur, & hac ratione dicuntur critici, & in illis ſolet natura moliri euacuationem, & obſeruantur à medicis, ergo in illis nunquam licet aliquid mouere.

Maior eſt Auic. dum dicit, non moueas in in die paroxiſmi aliquid, quantũ poſſibile eſt tibi, neque cures febrem; immo non ſolum Auic. docet in die maioris afflictionis, abſtinendum eſſe ab omni euacuatione, & præſidio, ſed etiam à cibo, dum dicit, vt ieiunet in die motus, & nihil ſumat, donec totus conſumptus fuerit: quod etiam alibi clarius ſic oſtendit, non euacues per fluxum ventris in die periodi neque flebotomes, & ratio huius talis eſt, quoniam aliquid mouere in die maioris afflictionis, nihil aliud eſt, quam addere laborem omnino defeſſis, & afflictionem afflictis, quo citius pereant, cum enim tunc natura ſit valde defatigata à magnitudine, & ſæuitia morbi non eſt magis defatigan-da medicamento, aut alio præſidio, & præſertim cũ adhibita præſidia poſſint diſtrahere naturam à ſuo munere, & à morbi coctione, & ideo adminiſtranda ſunt remedia ſemper in die minoris afflictionis.

14. tract. 2 c. 7. de curat. tertianæ puræ.

1. 4. c. de vniuerſali currat febrium putridarum.

Reſpondeo, quod in die maioris afflictionis ratione virium, quia labefactatę ſunt à magnitudine morbi, & ſæuitia accidentium, non eſt mouendum, niſi cum maxima neceſ-

ſitate vbi ſcilicet periculum ſit in mora, ſicut ſi in 7. immineat periculum phrenitidis, & periculum ſit in mora, ad reuelendam materiam à capite, conueniunt eadem die cucurbitulæ cum ſcharificatione, & applicare hirudines naribus, ſecare venam frontis, &c. ſimilia, quia tardare in ijs malum eſt, ſed vbi morbus dat inducias, ita vt non ſit periculoſum differre præſidia vſque in craſtinum diem, tunc non debemus aliquid mouere in die maioris afflictionis: & ideo non dicit Auic. in die exacerbationis ſemper eſſe quieſcendum: ſed addit quantum poſſibile eſt, ratione virium, quia ſunt defatigatæ non multum conuenire.

Notate tamẽ, quod in omnibus febribus, Exacerbationes fieri ſolent in Diebus Criticis, vt docet Hipocrates his verbis, quæ vero paribus diebus exacerbantur paribus iudicantur, quorum autem exacerbationes in imparibus ſunt, & in imparibus iudicantur, & in ægroto 6. in eodem loco ſic dicit. Exacerbationes, vt plurimum in iudicatorijs diebus, magis accedebant: ergo ex ſententia Hipocratis non ſemper Dies Critica, erit Dies exacerbationis, & maioris afflictionis.

1. epidem. ſect. 3. parũ ante 1. ægro tum.

Sed augetur difficultas, quoniam docet Hipoc. quod cum ægri ſoleant diebus imparibus magis exacerbari, eo quia humores in iſtis diebus, in corporibus ægrotantibus, ſolent magis turbari, & moueri, & ideo medici in hoc maxime peccarunt, exhibendo

libro 4 de morb.

medi-

medicamenta in diebus imparibus, quia ſequitur copioſior euacuatio, quam conueniat,& multi perierunt nimium purgati ex aſſumpto medicamento in diebus imparibus: & ratio eſt, quoniam humor in corpore ægroti magis turbatur in diebus imparibus, & ſi quis iam turbatum adhuc magis perturbet medicamento immiſſo, nihil miri eſt ex talibus, hominem perire, hęc Hipocr. quibus verbis oſtendit, quod in die exacerbationis, & in die motus, & in iudicatoria non eſſe mouendum: Et ſi dicatis, & quare in die maioris afflictionis, & in Die Critica, fiunt ſæuiora ſimptomata, & maiora? Reſpondeo hoc eſſe, quia humores peccantes agitati, ex eorum maiori agitatione, & commotione, eleuantur vapores acres, & mali, vel forſan portio aliqua illius humoris, ex illa agitatione delata ad caput, parit dolorem capitis, vigilias, delirium, ſomnolentiam, &c. ſi ad linguam, parit ſitim, linguam nigram aridam &c. Si ad ventriculum dolorem, vomitum, &c. & hac ratione dum fit criſis, fiunt ſeuiſſima accidentia.

Reſpondeo ergo in forma ad difficultatē, quod in illis morbis, in quibus. 4. 7. 9 11. 14. &c. non ſunt Dies Critici, in iſtis diebus ſicut in alijs diebus. 2. 3. 8. 10.&c. licet mouere, & mittendus eſt ſanguis, & dandum eſt etiam pharmacum, quando conuenit ratione morbi: ſed ſi 4. 7.14. &c. ſint Dies Critici, tunc conſiderandum eſt, an in illis Diebus

Criticis, molitur natura aliquam euacuationem, aut non: Si natura moliatur perfectam
1. aph. 20. euacuationem, medicus nihil debet operari, quia quę iudicantur, & iudicata sunt integre, nec mouere, nec innouare aliquid oportet: sed si moliatur, diminutam, & imperfectam crisim, debemus considerare, an ista diminuta crisis sit per vomitum, vel per sudorem, aut etiam fluxum sanguinis e naribus aut per emoroidas, & tunc in tali casu poterit medicus in eadem Die Critica, in qua imperfecte mouet natura adiuuare motum naturæ, leui vomitorio, aut frictionibus adiuuando sudorem, vel applicando hirudines naribus, vel ano, cum hęc omnia Pręsidia, sint in manu, & potestate medici, & potest desistere quãdo vult, si subsequatur maior euacuatio, quã conueniat: Sed si diminuta euacuatio facta à natura, sit per secessum, medicus non debet illam adiuuare, nec dare medicamentum in eadem Die Critica: quia vbi fuerit assumptum medicamentum, cum non sit amplius in potestate medici posse sistere, & cohibere medicamẽti euacuationẽ ideo periculum est, ne subsequatur maior euacuatio quam conueniat, præsertim cum quandoque natura à principio moliatur debilem euacuationem, quæ postea sequitur copiosa: Sed transacta die iudicatoria, poterit postea medicus dare medicamentum, & euacuare illud residuum, quod non fuit euacuatum à natura.

Sed si natura in Die Critico, ob aliquod impe-

impedimentũ, nullã moliatur euacuationẽ, & medicus certo sciret naturam non posse operari, si tamen materia optime fuerit concocta, ita vt ratione morbi conueniat purgans medicamentum, tunc dico, quod magis conueniret in Die Critica, quam alia die, cum medicus debeat imitari naturam bene operantem: sed natura semper operatur bene in Die Critica, ergo & medicus quã do potest, debet in illa operari, & vti medicamento, aut sanguinis missione &c.

Quod si Auicenna, & Hipocrates in 4. de morbis negant euacuandum esse in Die Critica, dicatis, quod loquitur de Critica, in qua natura mouet, quod patet, dum dicit Hipocrates, quod in tali Die Critica perturbatur, & mouetur Humor Peccans à natura.

Quod si dicat Auicẽna in die paroxismi, & maioris afflictionis, non esse mouendum, dicatis, quod & si liceat mouere Humores Peccantes ratione morbi, tamen indicatione sumpta à viribus, quia vires in tali die sunt defessæ, & factæ imbecilles, ob magnitudinem accidentium, ideo ratione virium non erit mouendum, nisi magna vrgeat necessitas, vt diximus supra, & hoc esse faciendum cum maxima præmeditatione.

An mala euacuatio, facta à natura symptomatice euacuante, sit à medico cohibenda.
Cap. VIIII.

DVbitari solet, si natura in principijs morborũ, materia existente cruda, moliatur symptomatice aliquam malã euacuationem per secessum, an talis mala euacuatio sit cohibenda à medico.

1. aph. com 21. Ratio dubitandi est, quoniam fatetur Gal. quod si natura incõmode, & male moliatur aliquam euacuationem, eã prohibere, simulque reuocare, & retrahere oportet: contrariũ tamen docet experientia, quod symptomaticę, & malę euacuationes factæ in priucipio morborum, si cohibeantur, sæuiora, & deteriora sequuntur accidentia.

Pro resolutione huius difficultatis, vidẽdũ, est primo qud sit symptomatica euacuatio; Secundo quomodo fiat: Tertio an talis euacuatio sit cohibenda.

Quoad primum illa dicitur symptomatica euacuatio, quæ fit a natura male operante, & quoniam natura nunquam bene operatur, nisi concocta meteria in vltima parte status, & in declinatione vniuersali, hinc factum est, quod omnes euacuationes, quæ fiunt solum à natura in vltima parte status, & in declinatione vniuersali, sunt optimæ, & laudabiles: Sed euacuationes, quæ fieri solent quandoque à natura in principio, augmento,

mento, & prima parte ſtatus vniuerſalis ipſius morbi, dicuntur malę & ſymptomatice factæ à natura male operante, ſed quomodo iſte ſymptomatice euacuationes fieri ſoleant à natura, vt deueniam ad ſecundum quęſitũ, dicatis fieri à natura valde irritata, & ſtimulata ab humoribus peccantibus, qui quidem peccantes humores, duobus modis poſſunt multum, & valde irritare, & ſtimulare naturam, ad eorum expulſionem, primo ſua nimia quantitate, ſecundo mala eorum qualitate, vbi enim in ſocrate febricitante, peccantes humores aucti ſint plus iuſto, & in maiori copia, quam conueniat, tunc ſua multitudine irritant, & ſtimulant facultatem ex pultricem ad eorũ expulſionem, ſicuti vbi humores licet non peccent in quantitate, ſi tamen peccant in qualitate, tunc aut ſua acrimonia & mala qualitate, & putredineirritant naturam ad eorum euacuationem, quare natura adeo irri tata, cogitur in tempeſtiue, inordinate, & in debito tẽpore expellere, & euacuare crudos, & rebelles humores, nulla expectata concoctione

Hic tamen notandum eſt, quod non ſolum in ſymptomatica euacuatione, ſed etiam in optima, & critica euacuatione, natura eſt irritata, a nimia copia, vel mala qualitate humorum peccantium, eo quia nulla fieri poteſt naturalis euacuatio, niſi à natura irritata & ſtimulata: ſi dicatis vos contrarium docet Hipoc. qui naturales, & optimas euacuationes dicit ſponte fieri à natura, ſi ſponte, non ergo *1.aph.2.*

fiunt

fiunt à natura irritata: Dicatis, quod licet tã ſymptomatica, quam critica euacuatio, fiat à natura ſtimulata. In hoc tamẽ differunt, quia ſymptomatica, & mala euacuatio, fit à natura multum, & valde irritata, ſed perfecta, & critica euacuatio licet ſit à natura ſtimulata, non tamen eſt adeo irritata, vt cogatur intempeſtiue euacuare, ſed cum parum ſit irritata, eo quia humores ſunt euicti à natura, ideo illos educit ordinate, debito tempore, quando. S. ſint optime concocti, in vltima parte ſtatus, vel in vniuerſali declinatione, & hac ratione euacuatio dicitur ſponte facta à natura, non quia fiat à natura nullo modo irritata, ſed quoniam in comparatione, ad ſimptomaticam euacuationem natura, eſt adeo parum irritata, vt ſponte videatur operari, cum non cogatur intempeſtiue educere peccantes humores.

Quæritur igitur, an Symptomatica Euacuatio facta à natura male operante in principio vel augmento morborum, materia exiſtente cruda, ſit cohibenda.

Auctoris opinio. Reſpondeo quod ſymptomatica euacuatio eſt in duplici differentia, quædam fit per loca conferentia, altera vero fit per loca non conferentia: illa autem dicitur fieri per loca conferentia, quando peccantes humores (licet ſint crudi) euacuantur per partes, & loca facta à natura ad hoc vt cõmode, & ſine multo nocumento, recipiant excrementa totius corporis, vt ſunt inteſtina, veſica, vterus, palatum

tum

tum, nares, & vniuersa cutis, dũmodo iste partes sint sanę, & non exulceratæ, vt fusius alibi declarauimus. Ista ergo dicũtur loca cõferentia, quoniam natura facile tollerat euacuationem peccantis humoris, per has parres: sed si per alias partes, educantur humores, presertim per membra principalia & nobiliora, talis euacuatio dicitur mala, quoniam non fit per loca conferentia. Ex ijs dico, quod Symptomatica Euacuatio, quæ non fit per loca conferentia, semper est cohibenda, & de ista loquitur Gal. loco superius citato, vbi docet, eam prohibere reuocare, & retrahere. Sed si fiat per Loca Cõferentia, dicatis non semper esse cohibendam triplici ratione, primo quoniam licet euacuatio sit symptomatica, tamẽ quandoque incipit mala euacuatio, quæ postea fit, & sequitur bona, & sanatur ager, sic docet Gal. dum sic dicit, potest etiam dubia, & fallax iudicatio esse, quæ tamen tandem bene cedat hoc idem docet Hipoc. dum dicit. Excrementa liuida, cruenta fetida, biliosa, mala sunt, & symptomatica, si tamen cõmode prodeant, bona sunt, idest si symptomatica euacuatio fiat per loca conferentia, solet iuuare: sed quod ex symptomatica euacuatione sanari possit æger, videatis Hipoc. qui dicit, in methone laborante causonide. 5. die materia existente cruda, apparuit fluxus sanguinis è naribus, & licet talis euacuatio esset symptomatica, tamen optime iudicatus est, & sanatus quia ergo aliquando ex symptomatica eua-

1. aph. cõ. 21.

1. aph. 20.

4. aph. cõ. 46.

4. aph. 47.

3. epid. cõ. 3 tex. 2 4.

eua-

cuatione, poteſt ſanari ęger, vt docet experiẽtia ideo non eſt cohibenda.

Secundo Non eſt cohibenda, quoniam, cũ in ſymptomatica euacuatione, educantur humores peccantes valde praui, qui ſua mala qualitate, aut nimia copia, ſtimulãt naturam ad eorum expulſionem, ideo periculum eſt ſi cohibeatur iſta euacuatio: ne iſti praui humores, qui à natura tranſmittuntur à venis, & à partibus nobilioribus ad ignobiliores, retineantur in partibus illis, aut ad principaliores deferantur, deſtruant illarum temperamẽtum, & ſic morbum deteriorẽ, & ſæuiora fiãt ſymptomata, vt ſi ad caput ferantur, pariunt delirium, aut ſomnolentiam &c. pro diuerſitate materiæ, ſi ad uentriculum nauſeam, vomitum cardialgiam &c. Sed ſi humores, qui educuntur in ſymptomatica euacuatione peccent in multitudine, & cohibeatur eorum euacuatio, periculum eſt ne ſua copia venas diſrumpant, & ne à nimia copia extinguatur naturalis calor & alia ſæuiora pariant accidentia, & ideo eſt valde periculoſum, cohibere ſymptomaticam euacuationem, quoniam periculum eſt, ne illa materia, quę excernebatur ſi intus retineatur, ne ſua mala qualitate, pariat ſęuiſſima accidentia, vt delirium, ſomnolentiam, vertiginem palpitationem cordis, tormina & morbum augeat, quare licet talis euacuatio, ratione ſigni ſit mala, cũ ſignificet peccantes humores non concoqui à natura tamen ratione cauſæ, poterit dici bona, aut

ſal-

tim minus mala, cum ſit minus malum educi & deferri ad ignobiliores, quam intus retineri, & deferri ad nobiliores partes, ideo non eſt cohibenda.

Tertio non eſt cohibenda, quoniam ſi poſſibile eſſet, vt humores qui educuntur in ſymptomatica euacuatione quieſcerent in venis, & in parte affecta, tũc dico, quod ſemper talis euacuatio eſſet cohibenda, ad hoc vt iſti humores quieſcendo melius, & citius concoquerentur à natura, cum coctio fiat quiete, & motus & agitatio impediat coctionem, ſed cum ſit, impoſſibile, vt iſti humores quieſcant, cum ſua multitudine, aut corrupta & mala qualitate, ſtimulent facultatem expultricem ad eorum expulſionem, ideo neceſſe eſt, vt à natura tranſmictantur, vel ad partes ignobiliores, vel ad nobiliores: ſi ad partes nobiliores deferantur, quoniam iſta euacuatio fit per loca non conferentia, ideo ſemper eſt cohibenda, ſed vbi deferantur ad partes ignobiliores, nõ eſt cohibenda, quia periculum eſt, ne ad partes nobiliores deferãtur vnde ſeuiora ſequantur accidentia: tunc autem dicimus deferri per partes ignobiliores, quando educuntur per loca conferentia, vt declarauimus ſupra.

Hic tamen duo veniunt conſideranda primo, quod licet talis ſymptomatica euacuatio in principio non ſit cohibenda, non tamen adiuuanda eſt à medico (cum ſit operatio facto à natura male operante) vbi fuerit diminuta, cum medicus non debeat adiuuare, niſi

naturam bene, ſed diminute operantem.
Secundo Notandum eſt, quod licet, quan
doque cohibere ſymptomaticam euacuationem, vbi diu perſeueret & virtus ex tali euacuatione ſuccumbat, ratione igitur virium, vbi deficiant, erit cohibenda.

VARIARVM LECTIONVM DE RE MEDICA

LIBER SECVNDVS.

SALVSTIO SALVIANO
Medico Authore.

De Melancholia & Mania morbo, & eius curatione. Cap. I.

VINQVE à nobis veniunt consideranda de Melancholia, & Mania, primo quid sit, secundo q̃ nã sint causæ huius affectionis, tertio signa, quarto prognosticum, quinto, & vltimo curationem.

Quoad primum Melancolia morbus, nomen desumpsit, vt fatetur Gal. à causa, & humore morbum faciente, & cum talis sit melancholia, ideo ab humore melancholico, dicta est melancholia; est autem melancho- *2. meth. med c. 2. 3. & loc. aff. cap. 7.*

lia

lib.3.c.14 lia vt docet Gal. loc. cit. & Paulus, Delirium ſine Febre, ita quoque & Mania, quæ à latinis dicitur inſania, ſeu furor, ab eodẽ Gal. *lib.1.c.5.* eo loco eſt Deſipientia, ſeu delirium ſine febre vt clarius docuit Cælius Aurelianus

Dicendum eſt igitur, in hoc diſtingui Melancoliam, & Maniam, à phrenitide quoniam phreneſis non eſt ſine febre: Colligatis Secundo quod cum ſint ſpecies delirij, ideo Melancholia, & Mania erunt affectus præter naturam, lædens actiones animales, & cum operationes animales ſint ſenſus, & motus, dicendum eſt in tali affectione lædi ſenſum, qui cum rurſus ſit induplici differentia, interior, & exterior, fatendum eſt lædi ſenſus omnes interiores vt imaginationem, memoriam, & diſcurſum, quandoque omnes, quandoque vnam illarum, licet principaliter lædi ſoleat imaginatio, ob corruptam enim falſam & deprauatam imaginationem, fiunt homines me- *lib.6.c.9.* lancholici, & Maniaci, vt docet Ætius, quod etiam videtur aſſerere Gal. ſecundo de cauſis ſympt. cap. 7. dum dicit Melancholicæ dementiæ, variæ ſunt ſpecies, prout in ipſis particulatim doloſæ imaginationes apparent: Quibus verbis crediderunt aliqui ſolam imaginationem lædi in tali affectu, & cum actiones tripliciter lædi poſſint, aut quia ſunt abolitæ & omnino corruptæ, aut deprauate, vel tertio diminutæ, dicamus omnibus modis lædi poſſe imaginationem in Melancholia, & *lib.1.c.16.* Mania prout docet Trallianus dũ dicit, quod

non

non omnes melãcolici patiũtur eadẽ sympto mata cum non eisdem imaginationibus agi- tentur: & ideo refert Gal. quendam melan- cholicum testam se factum esse putabat, & al ter gallos cantare audiens vt hi alarum, sic il- le brachiorum plausu latera quatiens, animã tium sonum imitatus est. Quare vbi quis fal- sa, & vana imaginatur, & diu perseueret in ta li falsa imaginatione fit melancholicus. *lib. 3 de loc. aff c. 7. Vide Trallianum lib. 1. c. 16.*

Colligendum est tertio quod cum in tali affe ctu, lędantur animales operationes vt sensus interiorum actiones, & harum principium sit cerebrum ideo dicendum est, in melancolia & Mania, partem affectam, esse cerebrum sed cũ cerebrum duobus modis lędi possit aut per es senti am, vel per consensum, vtroq; modo di- cẽdũ est lædi in tali morbo, vt dicemus infra. *6. aph. 13.*

Colligatis quarto, quod Melãcolia, & Ma- nia nõ est morbus, sed symptoma, seu accidẽs quoddã, vt fatetur Gal. Sed cum symptomata insequãtur morbũ, veluti vmbra corpus, Quę ritur igitur, quẽ nam morbũ ipsius cerebri, se qui soleat melancolia, & Mania. Respondeo quod sequitur malã intẽperiem frigidã, & sic cã ipsius cerebri, ad malam enim intemperiẽ frigidã, & siccã ipsius cerebri statim sequitur desipientia, & melancolia, ꝙ si fateri volumus melancoliam, & Maniã morbũ esse, dicamus esse malã intẽperiem frigidã, & siccã ipsius ce rebri. Et quæ nam est causa dicetis vos vt quã do quæ cerebrũ adeo refrigeretur, & esiccetur, vt fiat desipientia, seu melancolia, & Mania, *2. de cau. simpt. c. 7.*

vt deueniam ad secundum quæsitum Dicatis, causam huius morbi, esse Humorem Melancholicum, qui sua natura frigidus est, & siccus & cum melancolia sit in duplici differentia, vt naturalis, & pręter naturã, dicẽdum est pręsentem morbum ortum ducere à melancolia nõ naturali, quæ dicitur Atrabilis, quæ quidẽ atrabilis generari solet, aut à sanguine, aut à bile, vel à naturali melancolia, & si queratis & quomodo isti humores degenerant in Atrambilem, dicamus hoc fieri per adustionem, vbi enim vel sanguis, vel bilis, aut naturalis melancolia adurantur, degenerant in melancholiam non naturalem, quæ dicitur Atrabilis: Ex adustione sanguinis aut naturalis Melancoliæ, generatur atrabilis, quæ parit melãcoliam morbum. Sed ex adustione bilis, generatur atrabilis, quę parit Maniam, quare in hoc distinguitur Melancolia à Mania, quod Melancolia oritur à sanguine, vel à naturali Melancolia adusta; Mania vero à bile adusta licet fateatur Gal. quandoq; fieri maniam ab humore Melancolico, vbi pręter modum adustus, & putrefactus malignã acquisierit acritudinem. Sanguis autem, vel melancholia, aut bilis aduri potest, aut in toto corpore, idest in omnibus venis totius corporis, aut in aliqua determinata parte, & hoc dupliciter, aut in hypocondrijs, vel in capite idest in venis cerebri & totius capitis tantum. Hinc factum est, vt secundum hanc diuersitatẽ, tres sint differentiæ ipsius Melancholiæ, vel Maniæ. Prima quando

Gal. 6. aph. com. 21. 53. 3. aph. com. 22. 6. aph com. 16.

do vniuersum corpus abundat atrabile, ita vt totus sanguis qui cõtinetur in omnibus venis per adustioné fuerit factus præter naturam,& degenerauit in atrã bilem, & isti dicuntur melancolici ex mala habitudine totius corporis & ab isto sanguine adusto, seu bile adusta, eleuantur vapores ad cerebrũ qui pariũt hũc morbũ: Secunda quando licet sanguis, & humores, qui continentur in vniuerso corpore optimi fuerint,tamen humores,qui continentur in cerebro aduruntur, & per adustionem fiunt præter naturam, recedũt à naturali temperamento, & degenerant in atrabilem, & tunc ab ista atrabile facta, & existente in venis ipsius cerebri fit Melãcholia, vel Mania ꝑ essentiã in cerebro & in tali morbo, dicimus cerebrum lædi per se,&per essentiam,eo quia ab isto humore destruitur temperamentum ipsius cerebri,& cum ille humor atrabiliosus sit frigidus, & siccus, ideo introducit in cerebro malam imtemperiem frigidam & siccam quę quidem mala intemperies est causa illius desipientiæ, & melancoliæ:hic tantum notandum est, quod humor iste adustus, qui parit maniam,vel melancoliam,quandoque in substantia ipsius cerebri continetur, aliquãdo in membranulis, ac tunicis cerebrum ipsum tegentibus, & vestientibus & aliquando etiam in meatibus vẽtriculorum cerebri,idest in venis illorũ ventriculorũ.Tertia species,seu differentia est quando sanguis aut cæteri humores aduruntur circa hypocondria, & ibi per

Celsus lib. 3.c.18.

aduſtionem conuertitur in atrabilem, & tunc ab iſto humore in iſtis partibus aduſto, eleuātur vapores ad cerebrum & quandoq; etiā aliqua pars illius humoris aduſti defertur ad cerebrū & illud refrigerando, & exiccando plus iuſto, ſunt cauſa deſipientiæ, & Maniæ, & iſta dicitur paſſio hypocondriaca, quam Arabes vocant mirachialem, quæ ortum ducit ab humore melācolico, aduſto circa hypocondria, in qua quidem dicimus cerebrū lædi per conſenſum, non autem per eſſentiam: concludamus, igitur quod Cauſa per ſe, & immediata ipſius Melancoliæ, & Maniæ, eſt ipſa atrabilis alterans, & mutans temperamentū ipſius cerebri, ipſum refrigerando, & exiccādo ſicuti omnia ea, quæ per ſe, vel per accidens multiplicant humorem aduſtum, dicuntur cauſæ antecedentes, & procatartice, huius morbi, ſicuti eſt mala vict^9 ratio, triſticia, timor nimia ſollicitudo, & cætera animi accidentia, vt vigilię, ſtudium, amor &c. quę apta ſunt refrigerare, & exiccare ſuſtantiam cerebri, & capitis temperamentum: addunt Græci prædictis affectionibus, ab humore melancolico, & aduſto prouenientibus, diuinā quandā paſſionem à qua detenti, maioribus quibuſdā efferri poteſtatibus videntur, adeovt futura pręnuntiāt & hoc videtur tetigiſſe Auic. dum dicit quibuſdam medicis uiſum eſſe, quod melancolia à Dæmonio contingat: fieri etiam ſolet morbus iſte vbi & menſes, & hæmorroides præter conſuetudinē ſupprimantur, eo quia ab iſto

ſan-

ſanguine aduſto, & melancolico ſupreſſo, ele uantur vapores ad cerebrum, qui morbum iſtum pariant, vt docet Gal. ſicuti etiam, & cau ſa externa, vt ictu, caſu, percuſſione, & merore timore &c.

Eſto igitur dicetis vos, quod morbus iſte or tum ducat, aut à ſanguine, aut melãcolia, vel à bile aduſta: & quibus ſignis cognoſcam ego an ſit à ſanguine, vel à melancolia, aut à bile? Reſpõdeo hoc facile cognoſci, quoniã ſi quis patitur preſentem morbum cõplexione ſit ſan guineus, & nunc appareat rubicundus & talis deſipientia ſit cum riſu placido, & mitis, ſignũ eſt fieri ex aduſtione, ſanguinis & latas cõſpi cuaſq; venas habeat, & iſta eſt ceteris magis ſe cura, & tuta, ſic docet Hipoc. Deliratio, quæ ſit cum riſu tutior, quæ vero ſtudio adhibito periculoſior. Sed ſi Melançolia fuerit cum timore, metu, triſtitia, ſollicitudine & taciturni tate, & cum diuerſis cogitationibus, fatendũ erit, talem melancoliã ortum ducere, à naturali melãcolia aduſta, & iſti melancolici ſunt maligni, pertinaces, menditabundi, ſuſpicaces, inexorabiles, truces, & ſeſe conficientes, & ſe ipſos interimunt ideſt mortem deſiderant. Quod ſi ſit furioſa, terribilis, & adeo feraliter inſaniant, vt & manibus prompti ſint mordeant, & veſtimẽta lacerent & aſpectu ſint val de terribiles, dicendũ erit non eſſe melancoliam, ſed Maniam, quæ oritur à bile aduſta, & iſti maniaci ſunt inconſtantes, & multiferijs opinionibus fluctuant, nunc hoc modo aliud

6. Aph. 53.

nugantur, sunt ferocissimi & fortissimi plus iu sto, & parum dormiunt, sed perpetuo fere vociferantur, & exclamant cū maximo strepitu. Sed rursus dicetis vos, & quibus signis cognoscā ego, an Atra bilis, quæ est causa huius morbi, abundet in vniuerso corpore, vel tantum in cerebro, aut hypocōdrijs? Respondeo ꝙ si melancolicus colore totius corporis sit niger hyrsutus, macilentus, signum est ottum ducere à mala intemperie totius corporis, & totam massam humoralem, per adustionem degenerasse in atrabilem, qui vero sunt Melancolici, sed non sunt macilenti, nigri, hyrsuti & cetera: signum est, quod illa melancolia non ortum ducit à toto corpore; sed si pendeat solum à mala intemperie ipsius cerebri, ita vt humor iste adustus, & atrabiliosus generetur tantum in capite, hoc cognoscitur ex diuturnitate, & perseuerantia ipsius morbi, cerebrum pati per essentiam, & morbum per se esse in capite, presertim si in hypocondrijs nullum sentiatur nocumentum.

Sed si iste morbus non sit per essentiam in cerebro, sed per consensum à partibus inferioribus, vt ab hypocōdrijs hoc facile cognoscitur, quia in hypocondrijs, sentitur dolor, pondus, grauitas, & inflatio, & cætera signa quæ nobis ostēdunt passionem hypocondriacam vt ructus acidi flatus, calor in illis partibus &c. & vt plurimum ista desipientia habet dilucida interualla.

Sed quæ nā est causa dicetis vos, vt in omni

melancolia, ſigna propria ſint metus, & triſtitia, & melancolici omnes valde timent, Dicebat enim Hipoc. 6. aph. 23. ſi metus, & meſticia, longo tempore perſeuerent, ſignificant futuram melancoliam. Dicatis quod ſicuti ſanguis, vbi optimum ſeruat temperamentũ, in ſubſtantia eſt tenuiſſimus, & puriſſimus, in colore Flauus, pellucidus, ac ſplendens, & lucidus, & iſti habentes optimum ſanguinem, ſunt alacres, iucundi, & amabiles, ita quoque vbi ſanguis per aduſtionem, conuertatur in atrabilem, fit in ſubſtantia craſſus opacus, turbidus, & in colore niger, & obſcurus, ideo habentes ſanguinem, & maſſam ſanguineam, aduſtam, & nigram ſunt triſtes, iracundi, meſti, & valde timidi, & ſicuti ex optimo & puro ſanguine generantur optimi, & puriſſimi ſpiritus, qui cum ſint inſtrumentum animalium operationum, ideo ſi ſpiritus optimi ſint, neceſſe, eſt etiam vt, & animales operationes, præſertim ſenſuũ interiorum, vt imaginatio memoria, & diſcurſus optimi ſint: à ſanguine autem malo, aduſto, & nigro, generantur ſpiritus craſſi nigri, & turbulenti, ex quibus in amabiles, terribiles, & falſe imaginationes naſcuntur, & ſicuti externæ tenebræ hominibus pauorem inducunt, metum, & triſtitiam, ſic & atrabilis cum ſit nigra, & obſcura, atro, & nigro ſuo colore obſcurãdo cerebrum ipſum, & ſedem animæ rationalis, formidinem & metũ inducit: ſi igitur quid ſimile tenebris, rationalis animæ parti

circunfunditur, necesse est hominem, tristem esse & timere, vtpote qui semper timoris causam in corpore circumferat: quoniam ergo Atrabilis, cogitationis, & imaginationis locum obscurat in homine malencolico, ideo
2. de caus. pauorē inducit, vt docet Gal. Concludamus
symp. c.vlt. igitur, quod vbi sanguis, bilis, aut melancolia aduritur ex his generantur spiritus fuliginosi nubiles,&turbulenti, qui cum sint instrumentum animalium operationum, ideo ab illis prodeunt malæ operationes animales.

Sed quid possimus præsagire de homine melancolico,& maniaco? Dicatis quod si fiat hæc passio ex suppressis menstruis, vel hæmoroidibus facile poterit curari, si consuetæ, & suppresse euacuationes reuertantur, sic do-
6. aph.21. cet Hipoc. in sanis, si varices, vel hæmoroides superuenient, insaniæ solutio,& ratio est quoniam humor melancolicus, qui in capite ferebatur, ad infernas partes diuertitur,& euacuatur per hæmoroidas, & varices &c. hoc idem docet 6. aphor. xj. dicebat Galen. quod
6. aph 53. nulla deliratio est tuta, minus periculosa, quę fit cum risu, sicuti Mania est periculosissima omnium, inter has est media, quę fit cum studio hæc Galen. quasi diceret, Melancholia, quæ fit cum risu, qualis est quæ fit à sanguine adusto, est minus periculosa, sic docet ibi
6. aph. 53. Hipoc. deliratio, quæ fit cum risu tutior est ratione humoris peccantis: Mania vero quæ fit à bile adusta, est magis periculosa, quoniam sæuiora habet accidentia. Desi-

pien-

pientia vero, quæ fit à melãcolia adusta, medio modo se habet. Et si dicatis vos quænam harum affectionum, citius curatur. Dicatis, quod omnis Desipiẽtia difficillime curatur, & qui semel fit Melancholicus, aut Maniacus, vel nunquã sanatur, aut non bene, quia remanent dilucida interualla, aut recidiuam facere consueuerunt, quod si aliquando, & raro sanantur, hoc est cum maxima difficultate, vt potui spatio decem annorum obseruare hic Romæ in Xenodochio desipientium: sed inter istos, melancholici qui pendent ex adustione melancholiæ, ob crassitiem, & lentorem Humoris peccantis, sunt difficilioris sanationis, ꝙ si iste Humor abundet in vniuerso corpore, ita vt sit niger macilentus, hyrsutus, & sit prima species melancholiæ, dicatis esse insanabilem, cum tota massa sanguinea sit vitiata, cuius signũ est Epar, & partes omnes principes, ob malam intemperiem, generare istum humorem adustum, ita quoque si ortum ducat à mala intemperie ipsius cerebri, ita vt cerebrum lædatur per essentiam, & sit secunda species, ista quoque est fere incurabilis, sed si melancholia aduratur circa Hypocondria, licet difficillime curetur, quandoque tamen sanatur, sed valde raro, sicuti valde raro sanãtur istæ passiones Hypocondriacæ. Dicatis secundo, quod si morbus iste sit inueteratus, non curatur, sed si fuerit in principio, & sit à sanguine aliquando curari solet.

Desipientia vero, quæ fit à sanguine, melius

lius curatur, ſicuti & Mania non adeo difficile curatur vti ea, quæ fit ab Humore melancholico.

Melancholia morbus, ſolet quandoq; terminari ad apoplexiam, vbi .ſ. melancholia aduſta occupauerit ventriculos ipſius cerebri: & ego ſæpiſſime obſeruaui multos melãcholicos ex humore melancholico aduſto pati epilepſiam, & ſimul, & ſemel eſſe melãcholicos, & epilepticos, quoniam epilepſia fieri etiam ſolet ab humore melancholico, obſtruente ventriculos ipſius cerebri: quandoque terminatur ad conuulſionem, vt quando humor ille melancholicus tranſmittitur à natura, à cerebro, ad neruos, vel tertio melancholia, ſi non fuerit optime, & bene curata, terminari ſolet ad Maniam, & furorem, vbi ſcilicet humor ille aduratur plus iuſto. Quarto terminatur ad cecitatem, vt quando illa eadem materia, quæ parit melancholiam, deferatur ad meatus opticorum neruorum, & eos obſtruendo cauſat cecitatem, ſic docet
6. aph. 56. Hipocrates in morbis melancholicis ad has partes ſunt decubitus periculoſi, aut .n. Apoplexiam, aut conuulſionem, aut furorem, aut cecitatem ſignificat: Si vlcera veniant Maniaco in facie, aut in pedibus, aut mortẽ, aut morbum eſſe inſanabilem, oſtẽdunt, ſicuti vbi ap-
7. aph. 5. petitum amittit, eſt quaſi inſanabiles: ſed ab inſania, quam Maniam Greci vocant difficultas inteſtinorum, aut hydrops, aut extaſis bonum, ſic docet Hipoc. & ratio quare ſi Maniç

ſuper-

ſuperueniat difficultas inteſtinorum, aut hidrops, aut magna mentis turbatio, maniam ſanant, & liberant à furore, hæc eſt, vt ibi dicit Gal. ratione reuulſionis, & euacuationis, eo quia atrabilis, quæ parit Maniam, defertur ad inteſtina, & ad infernas partes.

Sed quomodo curari debeant iſtæ deſipiẽtiæ, vt deueniam ad vltimum quæſitum, dicatis, quod omnes morbi curari ſolent victus ratione, aut ſanguinis miſſione, vel medicamento, ideo de his omnibus pertractandum erit, & primo quænam ratio victus cõueniat iſtis melancholicis: & cum Melancholia ſit intẽperies frigida, & ſicca, vel totius corporis, aut cerebri tantum, quæ ortum ducit ab atrabile, quæ de ſui natura frigida eſt & ſicca, ideo indicatione ſumpta à morbo, & à cauſa morbi, conueniunt ea quæ calida ſunt, & humida, Hic tamen notandum eſt, quod nõ omnia calida conueniunt, quoniam quæ multum excedunt in caliditate, ſunt valde periculoſa in tali affectu, duplici ratione, primo quia perpetuo cum maxima caliditate, iuncta eſt ſiccitas, & ideo ea, quę valde ſunt calida, exciccando augent deſipientiam. Secundo periculum eſt, ne animia caliditate, reſoluantur tenuiores partes ipſius atrebilis, & remaneant terreſtriores, quę ineptę ſunt reſolutioni, & ideo nõ debemus vti ſolum calidis, ſed cũ illis miſcere ea, quæ humida ſint, nec tamẽ ſolum humectantibus vti debemus, ne tota materia ita incraſſeſcat, vt ex melãcholia, fiat morbus comitialis, *Curatio.*

mitialis; vnde miſcenda ſunt calida, & humida temperatè.

Ratio vict. Ratio victus ſit calida, & humida, ſed magis humida, quam calida, vt carnes gallinarum, capponum, caſtratorum, hœdum, &c. & ideo cibus ſit optimi ſucci, & facillimæ digeſtionis, vt conuertatur in optimum ſanguinẽ, fugiendæ ſunt carnes frigidæ, & ſiccæ. Conferunt piſces ſaxatiles, quibus candida, & friabilis ſit Pulpa, ex olerum genere conueniunt lactucæ, endiuia, ſpinachia, lupuli, bugloſſum, cœtera mala ſunt: Vitet omnia, quæ melancholiam augent, vt lentes, legumina, caſeum antiquum, carnes bouinas, aues aquatiles, ſilueſtria animalia, omnia ſalſa, & ſalita, ideo non conueniunt oliuæ, nec cappares, vt quæ calidæ ſint, & ſiccæ, & humores adurunt, ſicut maxime competit Ptiſſana ordeacea: Vinum bibant tenue, album, nec antiquum, nec nouum, non ſit valde aquoſum, cum non deſeruiat cordi pro ratificatione ſpirituũ ideo ſit album, mediocris facultatis, ſuaui ſapore, bibat ipſum merum, aut mixtum cum modica aqua, niſi furioſus fuerit, & Maniacus, in quo caſu laudo, vt ſit valde dilutum, uitet vinum nouum ſpiſſum, & groſſum.

Quæ vero vrinam valde mouent, cum ſint valde calida non conueniunt, ſicuti ſunt radices omnes &c. Acetum contumax eſt humori melancholico, & ideo nunquam competit in deſipientia, vt docet Hipoc. acetum atram bilem parit, licet Ætius lib. 6. cap. 10. dicat *3. de ratione victus 40.*

acetum

acetum acerrimum coclearij mensura, post omnem cibum absorbendum esse, vbi iam vult dormire.

Eadem ratione conueniunt somnus, quies, ocium, & cet. similia quæ humectant, sicuti fugiendæ sunt vigiliæ, nimia exercitia, labor, ira, & ea omnia, quæ exiccant, venus, frigidis, & siccis corporibus inimica est, & his tãtum innoxia, qui calidi sunt & humidi per interualla tamen assuetis non erit inutilis: Paulus Ægineta in isto casu laudat venus, vtque plenitudinem tollat, reddit corpus leue, & virile, & quo ad animum pertinet rationis vim impeditam soluit, iracundiam remittit, & laudatur etiam ab Auic. dummodo fuerit moderata, quia non solum liberat à plenitudine, sed etiam hilarior, & iucundior redditur, & spiritus viuificantur: ex fructibus pomaceis laudantur, à Tralliano Pepones, medulla cucumerum, vuæ: ex malis quæ non adstringunt, ficus autem vitent, aut modice assumantur. *lib.1.* *10.Fen.3.*

Quod vero conueniant pisces saxatiles, & præsertim Erinacei marini, docet Ætius, & Trallianus lib. 1. cap. 16. *lib.6.c.10.*

Aer sit calidus, & humidus, & eger maneat loco claro, lucido, & ameno, si enim locus fuerit male olens, obscurus & tenebrosus, augeret desipientiam, quare laudo exercitium vbi fuerit moderatum per loca amena, quæ fontibus scateant, sed exercitium, vbi modũ excedat, quia excalefacit, & exiccat, est valde pericu-

periculosum.

Quoad sanguinis missionem, Aetius sic dicit, in quibus sanguis redundare apparuerit, statim ab initio vena secetur in cubito, & prę sertim in quibus consuetæ sanguinis excretiones sunt supressæ, verum in mulieribus, quibus menses defecerunt, venam in talo secare oportet: hoc idem docet Alexander, Trallianus, quod si melancholia sit à sanguine redundante in toto corpore, secanda est vena media in brachio, ꝙ si à brachio vacuatio fieri nequit, tentandum est eam a poplite, & & tali partibus moliri, & hoc magis in mulieribus, cum menses prouocet: sed si sanguis adustus sit in cerebro per es sentiam, tunc audacter venam in fronte secato, nam post totius corporis vacuationē si loco iam remedia adhibeas, nihil nocebit hæc ille: Concludamus igitur, quod in Melancholia, quæ ortum ducit à sanguine adusto redundante in toto corpore, secanda est vena media brachij dextri, aut vena, quæ vuulgo saluatella dicitur: sed si sanguis peccet in cerebro, secanda vena frontis: Sed si sit abile adusta, nullo pacto mittēdus est sanguis, duplici de causa, primo quia flebotomia magis refrigerat, & exiccat, secundo quoniam cum sanguis sit frenum ipsius bilis, detracto sanguine bilis magis exiccatur, vnde augetur morbus: Similiter si morbus sit à melancholia adusta, tūc docet Gal. quod si vniuersum corpus abundet sanguine melancholico, secanda erit vena communis

lib.6.c.10.

Sanguinis missio.

lib.1.c.16.

3. de locis aff.c.7.

nis brachij dextri.

Et si sanguis fuerit niger educendus erit in conuenienti quantitate, sed si tenuis, & optimus sit, statim supprimendus erit nec conuenit, nisi adsit maxima copia sanguinis, ita vt corpus sit valde sunguineũ, & obscuro quodã rubore, perfunditur: vbi vero iste melancholicus humor sit solũ in cerebro, nullo pacto cõuenit flebotomia: Sed ego nõ laudo sectionẽ venæ in nulla desipientia, nisi ortum ducat à sanguine, & de ista solum loquitur ibi Gal. & ratio est, quoniam cum desipientia sit intẽperies frigida, & sicca, flebotomia non conuenit, quia magis refrigerat, & exiccat, & eo magis, quoniam sanguis mixtus cum melancholia, vel bile adusta, sua humiditate, remittit ipsius atrebilis siccitatẽ, & vniuersum corpus, & cerebrum humectat, quod si extrahatur sanguis, remanet sola atrabilis magis sicca, quæ morbum auget. Dicatis tertio, quod cum in Desipientia lędantur operationes animales, ex defectu spirituuum, vel quia praui sunt, cum generãtur ex sanguine adusto, ideo si educatur sanguis, cum spiritus generantur ex sanguine, tunc ex inopia sanguinis spiritus non generantur, vnde læduntur magis operationes, & morbus augetur, quare optimus sanguis, qui in pauca copia reperiri solet in melancholicis erit potius cõseruandus pro restauratione spirituum, quam extrahẽdus, ideo non laudo eorum sententiam, qui in desipientia, docent secandam esse venam frontis,

3. de loc. aff fett.

fortius,& applicandas hirudines naribus, cũ ex tali euacuatione non educatur humor peccans, qualis eſt atrabilis, quæ morbum parit, ſed ſanguis,& magna ex parte tenuiſſimus, & optimus, & vt ego longo tempore potui obſeruare, in proprio Xenodochio deſipientiũ ex ſanguinis detractione magis læduntur, & augetur deſipientia, immo melãcholici poſt ſanguinis euacuationem, vt plurimum facti ſunt furioſi:& maniaci: vnde poſt vniuerſalẽ purgationem ſoleo ego applicare hirudines venis, quæ ſunt in ſede, & cum ex tali euacuatione non educatur, niſi ſanguis feculentus, craſſus, & melancholicus, ideo maxime iuuantur: ſic docet Hipocrates: Inſanis ſi varices, vel hemoroidas ſuperuenerint inſaniæ ſolutio: reddit rationem ibi Gal. quoniam natura humores inſaniam comittentes, maxime ſi melancholici fuerint & craſſi, ad partes ignobiliores protrudente euacuantur per hemorohidas,& varices.

6. aph. 21.

Quantum vero attinet ad purgationem, duæ inſurgunt intẽtiones prima eſt totius corporis euacuatio, quæ quidem facienda eſt ratione reuulſionis, ne materia ab vniuerſo corpore, feratur ad caput, & cerebrum lędendo pariat deſipientiam: præmiſſa vniuerſali euacuatione totius corporis, tunc debemus euacuare materiam fluxam, & firmatam in capite, quæ immediate, & per ſe, parit melancholiam, ſeu maniam: hic tamen vnum animaduertendum eſt, quod ſi morbus iſte ſit in principio,

cipio, & ortum duxerit ex tristitia, aut solicitudine quadam præcedente, aut quouis alio animi affectu, tunc considerare oportet imaginationis speciem, aut rationem, aut aliud quoddam eorum, quæ subitam mutationem efficere possunt: plurimi namque sic curati sunt quodam, modo, vel cum vidissent audiuissent, quæ ea, quæ consequi desiderabant, Ita Philodotus Medicus quemdam, qui sibi caput amputatum esse putabat, casumque deplorabat, curauit imposito repente capiti ipsius plumbeo pileo, vt grauitatem sentiens se recipere caput rursus putaret, gauisusq; sit plurimum, atque ideo imaginatione liberatus.

Iam mulierem liberauit, quidā melancholia laborantem hoc pacto, cum putaret illa serpentem deuorasse, vomitum medicamēto citauit. atque in id, quod reiectum fuit paruā bestiam per omnia imaginationi illius & descriptæ à vana imaginatione fere similē imposuit: quare huius quoq; affectum quia ob tristitiam eius, quod putarat euenit, gaudiū nimirum subito accedens dissoluit, & Altera Mulier ex longa viri peregrinatione melancholia correpta, maritus illius peregre reuersus, & peæter spem mulier ipsum conspiciēs, multo gaudio affecta, subito omni metu liberata est, & sanata, sic igitur nisi affectus fuerit inueteratus, & longo tempore infestauerit, tales falsas imaginationes curare oportet omnimodo, omnique artificio vtentem, præsertim vbi malum, à manifesta quadam, & velu-

ti primaria cauſa, occaſionem habuerit, Sed ſi morbus inueterauerit, & imaginatio in habitum habuerit, neceſſe eſt & mentem arti adhibere, & corpus euacuare, incipiendo ab vniuerſali euacuatione totius corporis, & ſecundum diuerſitatem humoris peccantis, diuerſa conueniunt medicamēta: ſi enim Deſipiētia ſit à ſanguine aduſto, præparandus erit cū iſtis ſyrupis, vt de cicorea comp. cū reubarbaro, de pomis compoſito, violato, ſy. de endiuia, de boragine: de epitimo: & de fumo terra compoſito, vt Recipe ſy. de pomis comp. de epitimo, de fumo terræ cōpoſito ana dragmas ſex. Decoctionis lactucæ, violarum meliſſæ, fumo terræ, aut epitimi vncias quinque, miſce pro ſy. capiat in aurora ſpatio ſeptem, aut. decem dierum, deinde ſumat medicamētum, quod parari poteſt ex confectione Hamech. & ex electuario de Pſillo ana, dragmas tres, ſy. de polipodio magiſtrali vncias tres, cum de coctione cordiali, fiat potus, capiat in aurora, a deſcriptionē huius ſyruppi de polipodio habebis in fine, quod ſi in forma pillularum ſumere poſſit medicamentū, tunc in iſto caſu conueniunt pillulæ de fumo terra, aureæ, de lapide lazuli, & de lapide Armeno, vt recipe pillularum, de lapide lazuli, dragmam vnā, aurearum ſcrupulos duos, reformentur pillulæ ſeptem, capiat per horam ante diem: Sed ſi peccet naturalis Melancholia aduſta, cōueniunt ſyruppi de ſtycados, de bettonica, de epitimo, de pomis cōpoſt. ſabor

regis,

regis de fumoterra comp.cum decoctione sti cados,bectonicæ,lactucæ, violarum, polipo dij, & sene:electuaria vero, quæ conueniunt, sunt,vt cõfectio hamech. Hieralogodiõ,Dia sena,electuariũ Indum.sy.de polipodio magistrali,& syr.de elleboro,cuius descriptionẽ habebis in fine: Pillulæ autem sint cochiæ cũ elleboro,Inde, fetidæ,de lapide lazuli,arabice,de nitro.

Quod si materia peccans sit ipsa Bilis,quę pariat Maniam, tunc in tali casu conueniunt syruppi de papauere, de pomis comp.de fumoterra cõp.de epitimo &c. vt Recipe sy. de papauere,de fumoterra comp. de pomis cõp. ana dragmas sex,decoctionis lactucæ, violarũ,epitimi, polipodij vncias quatuor, in qua leuiter bulliat foliorum sene dragmam vnã, misce pro sy. capiat in aurora per septẽ, aut decẽ dies: nota quod semper miscenda sunt ea,quæ apta sunt humectare,& cõciliare somnum: post assumptos syruppos paretur medicamentum ex electuario de Psillo, ex hieralogodione, Indo,& confectione hamech.& confectione anachardina,cõfectio enim Anacardina maxime confert,nõ solum ad omnes affectus frigidos totius corporis, sed præcipue ipsius cerebri, sanguinem enim puriorẽ reddit, vnde & spiritus puriores generantur,Ego autem laudo vsum huius confectionis, postquam facta fuerit totius corporis vniuersalis euacuatio, tũc tuto poterimus exhibere summo mane dragmã vnã huius confectionis,se-

mel, aut bis in hebdomada: Qđ si pillulis vti velimus, tũc conueniũt pillulę cocchiæ cũ elleboro, de lapide Armeno, de sarcocolla, de nitro, arabice, vt recipe electuarij Indi dragmas duas, hieralogo dionis dragmã vnã & semis. sy. de polipodio mag. vel de eleboro vncias duas, cũ decoctione cordiali fiat potus, capiat in aurora, vel sic, recipe pillularum de colloquintida, de nitro ana scrupulos duos, reformentur pillulæ quinque, capiat per horam ante diem.

Hic tamẽ vnum aduerten. est ꝙ in Desipiẽtia non conueniunt medicamenta valde calida, nõ solũ quia cum maxima caliditate ferè semper iuncta est siccitas, q̃ morbũ auget, vnde periculũ est, ne atrãbilẽ exuramus, aut de nouo altera generetur, quoniã atrabilis, quæ istũ morbũ parit, generatur per adustionẽ, & ideo semper cũ medicamẽtis, miscenda sunt ea, quæ acta sint humectare, & remittere acrimoniã, & eorum intensam caliditatẽ, vel saltim spatio duarũ horarum post assumptũ medicamentum exhibendũ erit ius pulli, ꝙ maximam habet vim humectandi: Biduo post assumptũ medicamentũ, applicandæ sunt tres aut quatuor hirudines venis hæmoroidalib. quę sunt in sede, & extrahãtur vnciæ octo sanguinis, sanguis. n. qui educitur per illas venas est melancholicus, crassus, & feculentus, & ne quotidie noua materia per adustionẽ in vniuerso corpore, aut in capite degeneret in atrã bilẽ, quæ desipientiam augeat: ideo laudo, vt

bis in hebdomada per duas horas post cenã, sumat æger scrupulum vnum pillularum cocchiarum cũ eleboro, aut de nitro &c. ad hoc vt humor, qui quotidie per adustionem, generatur, quotidie etiam euacuetur: pręmissa vniuersali euacuatione totius corporis, tunc debemus euacuare peccantem humorem existentem in capite, non autem sanguinis missione, vt perperam creditur, vt diximus supra sed medicamentis, & cum pillulis, quæ aptæ sint educere materiã à capite, vt sunt pillulæ à nobis descriptæ: sed morbo iam confirmato, ad tollendam malam intemperiem frigidam, & siccã ipsius capitis, necesse est ipsum caput excalefacere, & humectare quantũ frigefactum, & exiccatum fuerit, vltra naturale temperamentum, hoc autem faciendum erit lotionibus, & fomentis calidis, & humidis, ex alto loco gestatim cadentibus, caput totũ abluendo mane, & sero quare abraso capite, foueatur locus comissuræ coronalis, aut vniuersum caput cum sequenti lotione calida, vt Recipe florũ camomillæ, florum sticados, violarum, malue, rosarum rubearum, anethi, melilothi, ana manipulum vnum, bulliant in decoctione capitis castrati. q. 5. coletur, & colaturæ adde olei camomellini, violati, rosati, ana vncias tres, misce cum spongijs fiat fomentum calidum vniuerso capiti, vel fiat duccia guttatim ex alto cadente mane, & sero ante cibum per horam, spatio viginri dierum, docet enim Gal. quod oleum sic mixtũ 2. simp. fac. c. 25.

cum aqua magis humectat, & magis adhæret, quam ſola decoctio ſine oleo, quare mane, & ſero per dimidiam horam caput ſic fouendum erit cū prædicta decoctione; & hæc decoctio omnibus duobus diebus renouanda erit: Hic tamen notandum eſt, quod ſi in prędicta melancholia ſint vigiliæ continuæ, aut æger fuerit Maniachus, adeo vt cerebrum, & vniuerſum caput exiccatum fuerit intenſe, tunc in prædicta decoctione ad conciliandū ſomnum, & magis humectandum, addamus folia & capita papaueris albi numero quatuor, hioſciamum, & nimpheam, lactucā, &c. ex iſta enim lotione, non ſolū remittitur mala intemperies, frigida, & ſicca ipſius capitis, ſed etiam remittitur acrimonia, & ſiccitas malorum vaporum, qui feruntur ad caput, quare ſi morbus iſte ortum ducat à mala habitudine totius corporis, & mala temperatura frigida, & ſicca, eo quia vniuerſum corpus ſit melancholicum, tunc in tali caſu, præmiſſa
Balneum. vniuerſali euacuatione, conuenit Balneum aquæ dulcis, eo quia principalis intentio in melancholia, & mania eſt humectatio, conuenit igitur vniuerſum corpus humectare, cum totum fuerit exiccatum, & ideo ſingulis diebus mane, & ſero, aut ſaltem ſemel in die ponatur æger in balneo aquæ dulcis, & aq̄ua tepida ſit non calida, vbi maneat ſpatio vnius horæ plus, vel minus, prout vires ſunt ferendo, ſpatio triginta, aut quadraginta dierum; fugienda ſunt balnea mineralia, vt quæ ca-

lida ſunt, & ſicca: Eſto igitur, quod balneis, & fomentis remota fuerit mala intemperies frigida, & ſicca ipſius capitis, quæ apta erat generare atrambilem, non tamen poſſumus dicere, curatum, & ſanatum eſſe morbum, niſi remoueatur, & euacuetur Humor Peccans iam fixus, & firmatus in capite, & cum difficile ſit illum euacuare cum medicamento, ideo faciendum erit cauterium in vertice, vel innucha, a multis laudari etiam ſolet in crure ſiniſtro infra genu, Ego autem laudo, vt abraſo capite ſcindatur in cruce, & fiant duo, aut tria cauteria, cum oſſis perforatione, eo quia faciunt ad vaporum exalationem, & ſunt in cauſa, vt materia aduſta fixa in capite euacuetur, & reſoluatur. Vidi ego hic Romę melancholicum, qui adhibitis multis præſidijs nunquam potuit ſanari, ſed cum gladio fuiſſet vulneratus, & craneum fractum optime ſanatus eſt, licet tranſacto anno cum dimidio eadem laborauit melancholia: Et alterum vidi ego valde melancholicum, qui ex alto loco voluntarie cadens, fracto craneo, liberatus eſt a Deſipientia, & factus omnino ſanus non ſine maxima aſtantium, & ſui admiratione: maxime igitur conferunt Cauteria multa in capite, dummodo ſaltim vſque ad os peruenerint, quod ſi vnum tantum fiat cum oſſis perforatione, tanto melius, eo quia vapores & exalationes acres, & fuliginoſæ, quæ à toto corpore deferri ſolent ad caput, vel

Cauteriũ.

quod in capite generentur, nisi habeant exitum, vt possint resolui, facile exiccant cerebrum, eius membranas, & vniuersum caput, & Desipientiam pariunt: Hic tamen diligenter notate, quod vesicatoria, vt quæ calida sint, & sicca non conuenire in isto morbo, & si perperam a quibusdam laudari solent, quia magis exiccando augent morbum, & sua intensa caliditate, Humores magis adurunt.

Serum.

Quod si prædicta præsidia non conferant, laudo, vt spatio triginta dierum, sumat summo mane vncias septem huius seri caprini, quod etiam poterimus exhibere antequam fiant cauteria, pro totius corporis mundificatione, & Peccantium Humorum euacuatione, quod quidem sic parare soleo: vt Recipe sene Orientalis dragmam semis, epitimi, passularum, polipodij minutim incisi, & contusi, ana scrupulum vnum, elleboris nigri scrupulum vnum, & grana septem, cinamomi grana decem, seri caprini libram vnam, in quo bulliant prædicta omnia secundum artem, coletur, capiat in aurora. Et cum in isto morbo, vigiliæ maxime infestant, ideo quantum fieri potest, conciliandus erit somnus, non solum inungendo tempora, & nares cum vnguento populeonis, & oleo neupharino, vt recipe vnguenti populeonis vnciam vnam opij grana quatuor, croci granum vnum, olei nenpharini quantum sufficit fiat linimentum,

Que somnum conciliat.

quo

quo iungantur tempora, & nares, adhoc idem maxime confert lac caprinum diu in aliquo vase agitatum, vsquequo fiat spuma deinde accipiatur, petia madefacta in dicta spuma, & rasa anteriori parte capitis, applicetur sepius commissuræ coronali, aut recipe seminis iusquiami albi dragmas duas, bulliāt in vini albi dulcis vncias tres, vsque ad consumptionem medietatis, & petia madefacta in dicto vino, sæpe apponatur naribus, & temporibus: sed si talia somnum non conciliant, poterimus per horā post cenā, exibere vncias duas de syruppo de papauere, cum vncia vna decoctionis lactucæ; aut sic fiat emulsio seminum papaueris albi cum aqua violarum, & emulsio sit spissa, ad spissitudinem syruppi, cui adde parum syruppi violati & per horam post cænam detur vnum cocleare, & si non sufficit, recipe requiei Nicolai dragmam vnam aquæ lactucæ & nenupharis ana vnciam vnā misce, capiat media nocte: aut sic, recipe Zuccari rosati dragmas duas, opij grana duo, fiat bolus, capiat per duas horas post cenam, aut sic. Recipe foliorum salicis, lactucæ, florum camomille, rosarum rubearum, violarum, florum nenupheris, ana manipulum vnum, capitum papaueris albi numero tria, seminis iusquiami albi dragmas duas cum dimidio, bulliant in sufficienti aqua cui adde, olei rosati, violati, nenufarini camomellini ana vnciam vnam cum dimidio, aceti rosati vncias duas, raso ca p ite cum petijs lineis fiat fomentum

ca-

capiti. Particularia remedia, quæ admoueri, & preſcribi ſolent pro curatione melancholię, & maniæ, quamplurima ſunt, & primo eſt illud vulgatiſſimum, vt quolibet mane ſumat, tria oua ſorbilia, & continuabis quo uſque aſſumpſerit cẽtum, & vnum ouum cum ſequẽti puluere parum perſupra aſperſo ouo.

Recipe Epithimi, thimi ana dragmas duas ſacchari albi vnciam vnam, croci grana tria, cinamomi dragmam vnam; miſce fiat puluis ita quoque cinis Teſtudinis vſtus potus cum vino, omnem inſaniam curat, ſicuti, & inungere caput, pręſertim commiſſuram coronalem cum adipe ſchrophe: carnem lupinam comen dat Raſis; caro pulli accipitris & noctuæ cum ſucco maioranæ coctę ſanat melancoliam, & cordis palpitationem: ſicuti ab Alexandro Tralliano laudatur lapis Armenus, ſeu pillulæ de lapide Armeno: Mus, aſſus, & comeſtus ſanat Maniacos; hoc idem preſtat raſura cornu Rinocerotis, pota cum vino: anuluſque ex Aſini vngula pedis dextri anterioris, geſtatus ſanat maniacos: ita & dens equi capiti apposi tus, & lapis lazuli geſtatus.

lib. 1. c. 16.

Et quoniam in deſipientia non ſolum lædi tur cerebrum ſed etiam cor, cum cerebrum, & cor ita inuicem conſentiunt, vt vnum non læditur, quin & alterum patiatur, lædi autem cor in iſto morbo probatur, quoniã non poſſunt lædi operationes ipſius mentis, vt imagi natio, diſcurſus, & memoria niſi lædantur ſpi ritus animales, qui ſunt inſtrumẽtũ harũ ope-

ratio

rationũ, vt dicebamus à principio, quoniam ſpiritus animales, generãtur tanquam ex materia, ex ſpiritu vitali, ideo vbi ſpiritus vitalis optimus fuerit. etiam ſpiritus animalis erit optimus, & cum ſpiritus vitales generentur in ventriculo cordis, ideo adhoc vt generentur optimi ſpiritus fouendum erit cor, & conſeruare facultatem, & temperamentũ ipſius cordis, vt bonos ſpiritus generet, hoc autem faciendum eſt, cum epithematibus. vt Recipe quatuor aquarum cordialium ana vncias octo, vini maluatici, aceti roſati ana vncias tres, ſpecierum pro epithemate cordis dragmas ſex, cum petijs rubeis fiant epithemata cordi, & poſtea inunge cor cum oleo de corticibus, aut de ſeminibus citri, aut cum vnguento cordiali, & ſic mane, & ſero per multos dies; conueniunt etiam ea, quæ letificant cor, & vires reſtaurant, vt ſunt mirabolani conditi, Diarodon, diambra, diamargariton vt ſic Recipe Diamuſci dulcis, Diamuſci amari ana dragmas duas, ſaccari violari, ſy. depomis & de agredine citri ana vnciã vnã miſce fiat electuarium de quo capiat vnum cocchleare per horam antecibum, poterimus etiam vti alternis diebus per duas horas ante prandium ſemel in die, ſcrupulo vno confectionis alchermes diſſolutę, aut cum vino, aut cum aqua meliſſe, cor enim, & totum corpus & mentem letificat: ſed ſi æger diues fuerit, poterimus parare hoc electuarium, vt Recipe corticum citri, Zedoariæ, doronici carabæ,

coral-

corallorum rubeorum ana dragmam vnam; ſericicrudi minutim inciſi, been albi, & rubei, folij, ſpicæ, cardamomi, gariofillorum, anthos, calami aromatici, ana dragmas tres, oſſis de corde cerui margaritarum perforatarum, rubinorum, iacinthorum, ſmaragdorum ana dragmam vnam, ſampſuci, ſticados arabici ana manipulum vnum, auri bractearum, ſchobis argenti ana dragmam mediam floris blugoſſi, tormentillæ, ſtiracis calamitæ ſpodij ſeminum baſiliconum, macro piperis ana dragmam mediam, Moſchi fini, ambræ optimæ ana ſcrupulum vnum, Zuccari quantum ſufficit fiat electuarium, de quo capiat ſummo mane ſingulis diebus vnciam mediã.

Verum potiſſima, ac principalis melancolię, & præcipue Maniacorum curatio conſiſtit, vt compedibus obſtricti detineantur, & ſemper aſperrimis minis deterreantur, atque etiam verberibus afficiantur, & in quolibet eorum verbo ſiue indecenti actu, acriter plagis cedantur, tum omnia præter eorum voluntatem operari conuenit, maximoq; metu & formidine eos gubernantium cuſtodire, qui nunquam niſi turbata facie coram eis appareant terribilem ac minacem vultum pre ſe ferentes, & manibus ferulam geſtantes: & ſolo hoc procedendi modo, abſque vlla alia curatione nonnullos prorſus conualuiſſe, plurimis vero inſaniam fuiſſe imminutam vidi: At ſi humaniter, & mitius gubernentur, & dicta omnia vel facta eorum tollerentur, tantum abeſt

vt conualescant, quin potius deteriores multo efficiantur, prout ego ab hinc decem annis, diligenter obseruare potui, dum non modo Xenodochij insanos curaui, verũ eos, qui in tota Vrbe reperiuntur, cuius quidem rei ratio talis esse potest, cum enim ob falsas imaginationes fiant homines melancholici, eo quia vana, & falsa imaginantur, & durante tali falsa imaginatione, perseuerat desipientia sicuti vbi remoueatur talis vana, & falsa imaginatio, statim cessat desipientia, ideo vbi minis detereantur, & verberibus afficiantur, ex tali metu, & maximo timore, distrahuntur ab illa falsa imaginatione, & tota mens & totus animus est adeo intentus, & occupatus circa illa externa pericula, vt circa carcerem, ligamenta, verbera, vt non amplius vana & falsa imaginetur, quę prius imaginabatur, sicuti & æger à maiori molestia, & periculo, & maiori morbo vexatus, non curat, nec sentit minorem morbum, & ideo quid mirum si vbi fuerit ex tali metu & timore liberatus à falsa illa imaginatione liberetur etiam à desipiẽtia.

Syruppus de Elleboro.

Recipe ellebori nigri vnciam semis, succi pomorum dulcium vncias decem, radicum borraginis, buglossi, polippodij querci ni, epitemi, ana vnciam vnam, folliculorum sene, folliorum sene, camepiteos, sticados, ana dragmas sex, florum borraginis, blugossi

fumo-

fumoterre,lupulorum ana pugillos duos, capillorum veneris,fumiterræ, acrimoniæ, camedrios ana manipulum vnum,squinanti vnciam semis, omnia secundum artem tractentur, fiat decoctio in aqua vsque quo remaneant duę libræ, & dictæ colaturæ,adde prędictum succum pomorum,saccari albi libras duas, & fiat syruppus de quo capiat vncias duas pro vice.

Siruppus de polipodio magistralis.

REcipe polipodij quærcini recentis,librã unam, epitimi,radicum buglossi, radicũ boraginis,sticados cretensis,passularum, pru norum ana unciam unam, corticum ellebori nigri præparati,liquiritiæ rasæ,seminis feniculi,turbit,agarici optimi, ana vnciam semis fumoterræ,thimi melissæ, bettonice ana manipulum vnum, sene orientalis libram semis cinamomi,nucis mus catę ana dragmam vnã croci,dragmam semis,aquæ communis quãtum sufficit,fiat decoctio secundum artem, & & maneant in infusione hęc omnia per totam noctem,postea coletur, & accipe succi fumoterræ libras decem,succi lupulorum, bettonice ana libram semis, succi pomorum libram vnam, sacchari fini quantum sufficit, fiat syruppus de quo capiat vncias quattuor pro uice summo mane bis, aut ter in mense.

Desipientia vero,quæ Sequitur passionem hypocondriacam,ex curatione illus affectus cura-

curari solet, cum sit accidens, & symptoma illius morbi.

Quid sit Chrisis, quotuplex, & quæ conditiones requirantur ad optimam Crisim.
Cap. II.

CVm nobis fututus sit sermo de ipsa crisi, videndum erit. primo quid nomine crisis intelligat Hipoc. & Gal. secundo quid sit. Tertio quotuplex. Quarto & vltimo quænã cõditiones requirãtur, ad hoc vt crisis sit optima, & perfecta. Quoad primum dicatis, quod Grecis dicitur Crisis, aput latinos appelatur Iudicium, hoc autem nomen iudicij, vt fatetur Gal. non fuit inuentum à medicis, *1. de dieb. decret. c.1. 3. de cris cap. 2.* sed ab astantibus, qui maximam videntes infirmi agitationem in ipsa crisi, ipsum esse veluti sub Iudice constitutum, iudicium expectantes de vita, & morte ipsius ęgrotantis, inde postea crisis dicta fuit iudicium, sicuti iudicium appellatur ab Hipoc. dum dicit, Quæ *1. aph. 20.* iudicantur, & iudicata sunt integre &c.

Hæc igitur Crisis tribus modis accipi solet, vt fatetur Gal. primo modo pro pertur- *1. de cris c.1.2. de cri si c. vlt. 2 aph. cõ. 13* batione precedente ipsam euacuationem, quomodo sumitur ab Hipoc. 2. aph. 13. quibus crisis futura est, his nox precedens grauis, & si quæras, quænam perturbationes precedere soleant ipsam crisim, dicatis esse multa accidentia, & sæua symptomata qualia recensentur à Gal. & Hipoc. dum dicunt, quod *1 aph. 12.*

futuram crisim precedere solent, animi deliquium, delirium, sitis, vigiliæ, inquietudo, oculi tenebricosi, & lacrimantes, dolor capitis, difficultas respirationis, fastidium ventriculi, nauseæ, somni turbulenti, cordisque palpitatio &c alia sæuissima symptomata, adeo vt multi ex astantibus, credunt ægrũ iã iam moriturum, & mirantur, quod paulò post, facta aliqua magna euacuatione, statim, & subito æger sanetur: non tamen credendum est, omnia ista accidentia apparere in omni crisi sed quædam istorum: & qua ratione factum est dicetis vos vt ante futuram crisim, precedere soleant adeo magna, & sæua symptomata.

2. aph. com. 13. Respondet Gal. hoc esse ex maxima pugna quę fit tunc temporis inter morbum, & naturam. Cum enim crisis sit subita mutatio ad salutem, vel mortem, ista autem mutatio fieri solet, dum humores peccantes, & facientes morbum euacuantur à natura, non possunt autem bene, & commode educi, nisi prius facta concoctione, & separatione boni à malo, sic docet Gal. in illa igitur separatione, & euacuatione maxima fit agitatio, & peccantium hnmorum commotio & perturbatio, ex qua agitatione eleuãtur vapores aut portio illius peccãtis humoris quę delata ad diuersas partes, diuersa parit symptomata, vt si ad cerebrum parit vertiginem, delirium, vigilias, dolorem capitis, somnolentiam, &c. si ad ventriculum, nauseam, dolorem, vomitum: si

4. aph. com. 22.

ad lin-

ad linguam ferantur pariunt, linguam nigram, aridam, amaritudinem, &c. non est igitur mirum, si quibus crisis futura sit, ex humorum agitatione magna, & sæua fiant symptomata.

Secũdo modo sumitur crisis, pro euacuatione humoris peccantis facientis morbũ, & sic omnis euacuatio tipeccãtis humoris, quæ fieri solet à natura per secessum, per sudorem, aut fluxũ sanguinis è naribus, per hemoroidas aut per vrinã, dicitur crisis, quę si facta fuerit a natura bene, & optime operante, dicitur perfecta crisis, sicuti si fiat à natura male operãte dicitur crisis symptomatica, & hoc secũdomodo cõmuniter ab oĩbus appellari solet crisis.

Tertio & vltimo sumitur crisis, pro subita, & repentina mutatione ad salutem, vel mortẽ quæ quidem subita mutatio, sequi solet illã euacuationem peccãtis humoris, eo quia ex euacuatione peccantium humorum facta à natura bene, & optime operãte sanatur ęger sicuti vbi fiat cũ maxima virium iactantia, aut à natura male & immodice operante, statim, & subito post illam euacuationẽ moritur æger. Hic tamen notandum est, quod licet crisis magis proprie, & principaliter sumatur tertio modo vt docet Gal. dicendũ est tamen cõprehẽdere ipsã crisim omnia illa tria significata. 1. de crisi. c. 1. 3. de crisi c. 2.

Secũdo sciendũ est, q crisis, est in duplici differẽtia, prout humores peccãtes, qui euacuari solẽt à natura, duobus modis possunt educi, prima est crisis, seu euacuatio, quæ fieri 2. aph com. 13.

ſolet à natura bene operãte: Secũda quæ licet fiat à natura, cum tamen fiat à natura male operante, dicitur mala, ſeu ſymptomatica euacuatio: ſed Criſis primo modo ſumpta facta à natura bene operante, adhuc eſt in dupli ci differentia, quoniam aut eſt integra, & perfecta facta à natura bene, integre & perfectæ operante quando. s. euacuantur à natura om nes humores peccãtes facientes morbũ, cuius
1. aph. 20. meminit Hipo. dũ dicit Quæ iudicãtur, & iudicata ſunt integre &c. Altera vero eſt Criſis, quæ licet fiat à natura bene operante, eſt tamen diminuta, & imperfecta, cum in tali eua cuatione, non educantur omnes humores pec
2. aph. 12. cãtes cuius meminit Hipoc. & Gal. Quę relin quuntur in morbis recidiuam facere conſue-
1. aph. 21. uerunt, & alibi dum dicit, quo natura vergit eo ducere oportet, per loca conferentia &c.

Et quomodo dicetis vos cognoſcam ego, an criſis, & euacuatio, quæ fit à natura ſit naturalis, vel ſymptomatica, & eſto quod ſit na turalis, an ſit integra, vel diminuta?

Reſpondeo hoc facile cognoſci, proprijs quibuſdam ſignis, quæ nobis oſtendunt, an euacuatio, ſeu criſis ſit bona, vel mala, prout vij. ſunt conditiones, quę neceſſario requirun tur ad optimam & perfectam criſim.

1. de dieb. decret c. 2. 3. de criſ. c. 3. 1. aph. 20. Prima, vt appareant ſigna perfectiſſimæ cõ coctionis ſic docet Gal. Non enim erit bona euacuatio, niſi fiat apparentibus ſignis perfectiſſimæ concoctionis, & cum hæc ſigna non appareant, niſi in vltima parte ſtatus,

vel

vel in declinatione vniuersali ipsius morbi, hinc etiam factum est, quod euacuatio, quæ fiat ante statum, vel declinationem, non erit bona, sed symptomatica, & ideo crisis, & euacuatio quæ fieri solet à natura bene, & optime operante, nunquam fit, nisi in vltima parte status, vel in declinatione vniuersali ipsius morbi, Vnde docet Hipoc. concocta medicari, mouere non cruda. *1. aph. 22.*

Secũdo vt in tali Euacuatione, educatur humor peccans, & faciens morbum, si enim peccet bilis & educatur pituita, ista euacuatio nõ erit bona, sic docet Hipoc. si talia purgentur, qualia purgari oportet, confert, & leuiter, & fertur sin minus, è contra. Sed esto, quod educatur humor peccans, & concoctus, tamen ista euacuatio non erit bona, ideo requiritur. *1. aph. 2. & 25. 4. aph. 3.*

Tertia cõditio vt ista Euacuatio fiat in die critica, docet. n. Hipoc. quod febres, quæ sine bonis signis, nec in diebus criticis finitæ sunt ferè reuertuntur, & ideo dicit Hipoc. morbi acuti in 14. diebus iudicantur, idest nõ bene iudicantur, nisi iudicentur in aliqua die critica, cum omnes dies critici numero sint 14. vt in nostris Commentarijs, exponendo illum aphorismum declarauimus, sed cum sit impossibile, vt fieri possit perfecta crisis in aliqua die critica, nisi fuerit indicata in die indicatoria precedẽti, vt supra declarauimus, ideo optima euacuatio, vt docet Gal. debet esse indicata in die indicatoria, vt si crisis futura sit in 7. debet esse indicata in 4. &c. vt clarius de- *3. progn. 27 4. aph. 36. 2. aph. 23. lib. 1. c. 8. 3. de cris. c. 10. 1. De dieb. decr. c. 11.*

clarauimus.2.aph.como. 24. Sed nec dicitur bona euacuatio,&ſi educatur humor peccans concoctus in die critica,quoniam ſi educeretur per loca exulcerata, & per loca non conferentia, iſta euacuatio non erit bona ideo.

Quarta requiritur conditio, vt iſte humor educatur per loca cõferentia,ſic docet.Hipo. quo natura vergit,eo ducere oportet per loca cõferentia, & Gal.declarat rẽ cum exẽplo,pa tiente,&laborãte epate, ſi fiat criſis per fluxũ ſanguinis è nare dextra, quia in tali euacuatione,ſeruatur rectitudo,& fit per loca cõferẽtia, iſta euacuatio erit bona ſed ſi fieret è nare ſiniſtra erit mala,cũ nõſeruetur rectitudo,nec fiat per loca conferentia,ſed quæ nam ſint loca conferentia, per quæ fieri debeat optima euacuatio,declarauimus ſupra.

1.aph.21. lib.1 c.9.

Quinta eſt neceſſarium, vt iſta euacuatio ſit tuta. i.vt fiat cum tollerãtia,ita vt vires aptæ ſint poſſe cõmode,& bene tollerare preſentẽ euacuationẽ, eo quia quãdoq; cũ ipſa criſi fiunt adeo ſęua accidẽtia,& virtus eſt adeo debilis,vt facile ſuccumbat,vnde iſta euacuatio ſimul,&ſemel morbũ,peccantes humores, & vitã euacuat,& dicitur Victoria cadmica:Requiritur igitur ad optimam euacuationem, tollerantia virtutis,vt docet Hipoc.cognoſcere optimam euacuationem ex tollerantia.

1.aph.2. 25.

Sexta optima euacuatio debet eſſe manifeſta & nõ occulta,vbi enim occulta fuerit erit periculoſa,cum dubitari ſoleat, quo natura vergit,tunc autem dicitur euacuatio manifeſt

quan-

quandoque ſit ſenſibilis extra corpus, vt fiat per ſeceſſum, vrinam, ſudorem, fluxum ſanguinis è naribus, aut per hæmoroidas, vel per menſtrua, ſed ſi peccantes humores non educantur ad extra per manifeſtam euacuationé, ſed fiat criſis per abſceſum eo modo, quo docet fieri Hipoc: in morbis longis, iſta non dicitur perfecta euacuatio, cum pro ſolutione præſentis morbi, nouum morbum inducat.

Septima talis euacuatio ſit integra, & perfecta tunc autem dicitur perſecta, quando in tali euacuatione, & Criſi, educũtur, & euacuãtur à natura, omnes humores peccantes faciẽtes morbum, quia vbi aliqua portio, vel reſiduum peccantis humoris, remanſerit, quod à natura non fuerit eductum, tunc talis euacuatio dicitur diminuta, & imperfecta, nec ét dicitur bona, quoniam vt docet Hipoc. quæ relinquuntur in morbis recidiuam facere cõſueuerunt: quare vbi in ſocrate ægrotãte facta fuerit à natura diminuta, & imperfecta criſis recidiuam timere, oportet, dicatis igitur eſſe neceſſarium vt in optima, & perfecta criſi, educantur omnes humores peccantes.

Quare illa erit optima criſis, & perfecta euacuatio, in qua educitur ſolus humor peccans cõcoctus, in die critica, per loca cõferẽtia extra corpus ſenſibiliter, totus, & cũ tollerantia.

Sed ſi humor, qui euacuatur non fuerit peccans nec concoctus, educatur in die non critica per loca non conferentia, iſta dicitur criſis ſymptomatica, facta à natura male operante

Sicuti esto quod educatur solus humor peccans, concoctus, in die critica, per loca conferentia, si tamen aut non totus educatur, aut si educatur totus, non sit cum tollerantia, vel sit crisis per abscessum, & per modum permutationis, tunc ista crisis licet sit facta à natura bene operante, erit tamen diminuta, & imperfecta: facile igitur ex ijs erit cognoscere, an crisis sit bona, vel symptomatica, & an integra, vel diminuta.

Hic tamen notandum est, quod non solum iste cõditiones, necessario requiruntur ad optimam crisim, idest ad euacuationem, quę fieri solet à natura, sed etiam ad euacuationem quæ fit ab arte cum medicamento, saltẽ vt non dicatur optima euacuatio nisi educatur totus humor peccans per loca conferentia, & cum tollerantia.

In quibus morbis expectanda sit crisis, et quomodo iudicari soleant morbi longi.
Cap. III.

MOrbi omnes, sunt in duplici differentia, quidam dicuntur materiales, quoniam ortum ducunt ab humoribus peccantibus, aut nimia quantitate, vel mala qualitate: Alij vero dicuntur immateriales, eo quia non ortum ducunt ab humoribus, vt sunt simplices intemperies sine materia, febris Diaria, & Hectica, in quibus humores non peccant, cum isti morbi non fiant vitio humorũ

sed

ſed à ſola mala intemperie, calida, aut frigida, ſicca, vel humida.

Quæritur igitur, an in omnibus iſtis morbis, expectanda ſit criſis. Reſpondeo quod cum Criſis ſit euacuatio humorum peccantium, & fieri ſoleat à natura bene operante, ideo in illis morbis, in quibus humores non peccant, ſicuti ſunt morbi immateriales, nulla eſt expectanda criſis, ſed ſolum erit expectanda in morbis materialibus, in quibus peccantes humores, poſſunt à natura bene operãte educi, & euacuari Hinc igitur colligatis, quod morbi in materiales, nulla egẽt euacuatione cum euacuatio competat ſolũ humoribus peccantibus, ſed curantur per ſimplicem alterationem, ad ſuum contrarium, vt eſt febris Diaria, Hectica, & omnes ſimplices inflãmationes, & intẽperies ſine materia: vt ſi fuerit intemperies & morbus calidus, curatur ſolũ refrigerantibus, ſi ſiccus, humectãtibus &c. ſine vlla euacuatione.

Sed cũ morbi materiales ſint in duplici differentia, lõgi, & acuti, morbus lõgus, ſeu cronicus, eſt ille, qui traſcendit. 40. dies, ſicut ille dicitur Acutus, qui terminari ſolet ante 40. diẽ, & iſte adhuc eſt in quadruplici differẽtia, aut primo morbus per peracutus, qui iudicatur ante 4. diẽ, veluti ſunt morbi, qui extremi dicũtur ab Hipo. vt Angina, Apopleſia &c. ſecũdo sũt morbi peracuti, q licet pertranſeãt. 4. diẽ, ſolent tamẽ iudicari. 7. vel ante ſeptimã. 1. aph. 6.

Tertio ſunt morbi, qui dicũtur acuti ſimpli

citer qui non tranſcendunt 14 diem ſed ſpa-
4.aph. 23. tio 14.dierum ſolent iudicari, vt docet Hipo. Quarto & vlt. ſunt morbi, qui dicuntur acuti ex decidētia, eo quia cū pertrāſeant 14.diē, iu dicari ſolent 20. & quandoq; 40. die. Morbi vero, qui pertranſeunt 40.diem non dicuntur
4.aph. 36. amplius acuti ſed longi, ſic dicit Gal.

Ex his dico, quod perfecta criſis, fieri ſolet in morbis acutis, & in acutis eſt expectāda cri
4.aph. 36. ſis. Nā vt docet Gal. morbi lōgi qui pertran- ſeunt 40.diem nō admodū cōſueuere iudica- ri per ſudorē, vt nec omnino per excretiones ſed vel per cōcoctionē, vel per abſceſsū, nec ta mē in omnibus acutis ſemper fit criſis, cū mul ti ſint morbi acuti vt docet experiētia, qui ter minātur ſine criſi, & ſanātur abſq; vlla euacua tione per ſolā cōcoctionē, vel per paulatinā
12. meth. med. c. 3: 3. de criſis c. 1 ſolutionem, vt ēt fatetur Gal. Quare pauci ſūt morbi acuti, in quibus moliatur natura opti- mam, & perfectam criſim, & ideo valde raro videmus morbos, terminari per criſim, ſed quando fit, ſemper fieri ſolet in die maioris af flictionis, & exacerbationis, & ratio eſt, quo- niam cum in tali die humores ſint in motu, & in maxima agitatione, ita quoque facilius excernuntur, & euacuantur à natura, & ideo fit criſis: & cum morbi acuti ſoleant exacerbari diebus imparibus, ita quoq, factum eſt, vt & criſis in morbis acutis fieri ſoleat diebus im- paribus, vt ſeptimo, nono, vndecimo decimo quarto &c. diebus criticis, qui quidē dies criti ci nō cōſiderantur, nec dicuntur critici, niſi

in

in morbis acutis, qui non transcendunt 40. diem, quoniam vltra 40. diem non considerãtur dies critici (vt declarauimus in nostris cõmentarijs in aphorismis, in 2.aph.in com. 23.) qui distinguuntur per numerum quaternarium, cum morbi longi, qui pertranseunt 40.diem, iudicari solent per vigesimos dies, vt in 60.80.100.&c. Morbi vero lõgi quomodo soleant iudicari, & terminari, docet Gal. dum sic dicit, morbi longi non admodum cõsueuere iudicari per sudorem, vt nec omnino per excretiones, sed vel per concoctionem, vel per abscessum: Pro cuius declaratione notandum est, quod crisis, quæ fieri solet à natura, aut est perfecta vel imperfecta, illa dicitur perfecta crisis, quæ habet omnes illas conditiones quas supra posuimus superiori capite, sed tunc dicitur imperfecta non solũ quando sit diminuta, sed quando peccantes humores non euacuantur à natura ad extra corpus per sensibilem, vel manifestam aliquam euacuationem, sed à natura deferuntur ad debiliorem, vel ignobiliorem partem nostri corporis, & ista dicitur ctisis facta per abscesũ: & cum natura semper solita sit deducere, & transmittere Peccantes Humores à partibus nobilioribus, ad ignobiliores, vt si humores peccant in venis magnis, ne ibi pariant febrẽ sinocham, natura si valida fuerit illos transmittit ad venas minores, sed si fortior sit, deducit ad extra venas, & fit febris intermittẽs, idem contingit, dum natura molitur crisim;

4.aph. 36.

quoniam

quoniam si virtus valida fuerit, tunc peccantes humores euacuat, & deducit ad extra corpus, illos euacuando per sensibilem aliquam euacuationem, vt per sudorem, per secessum, per fluxum sanguinis &c. Sed si virtus debilior sit, vt non possit illos ita manifeste, & sensibiliter euacuare, tunc conatur illos deducere, & transmittere ad ignobiliores partes; & quoniam partes glandulosę, quę sunt post aures, vel sub alis, & in vtroque inguine, quæ dicuntur Emuntoria, factæ sunt à natura vt recipiant excrementa, & superfluitates cerebri, cordis, & Epatis, ideo ad has partes, solet magna ex parte transmittere Peccantes Humores ipsa natura, qui ibi delati, pariũt tumorẽ, seu abscessum post aures, qui dicuntur Parotidæ, in inguine isti humores, seu abscessus dicuntur Bubones, & cum etiã articuli & iuncturæ sint partes ignobiles, & sua natura valde debiles: ideo ad articulos, & iuncturas solet etiam natura transmittere per modum crisis Peccantes Humores: de tali igitur abscessu, seu tumore præter naturã, qui fieri solet in articulis, & iuncturis, vel circa partes glandulosas, loquitur ibi Gal. quasi diceret Gal. Crisis quæ fieri solet à natura in morbis longis, est per abscessum, seu per tumorem pręter naturam, qui fieri solent circa articulos, vel iuncturas, aut in partibus glandulosis, quæ sunt aut post aures, vel sub alis, aut in vtroque inguine, & quod hoc modo iudicari soleãt morbi longi, videatis Hipo. sic dicentem, quibus

4 aph. com. 86.

4. aph. 44.

febres

febres longe, his tubercula, vel labores in articulis fiunt, quod alibi ſic docet Hipoc. quibus febres prorogantur, huic ſpectandus eſt abſceſſus cum tumore, & dolore ad aliquem articulorum, maxime eorum, qui ſunt in parte inferiori: & alibi, ſic docuit laſſitudinem habentibus in febribus, in articulos, & circa maxillas, potiſſimum abſceſſus fiunt, & alibi Hipoc. quibus febres longæ, his tubercula in articulis, aut labores fiunt. 3. prag. 26. 4. aph. 31. 7. aph. 63.

Et quare dicetis vos, in febribus longis fieri ſolent abſceſſus, & ſi fiunt quare magis circa articulos, & iuncturas, & partes glanduloſas? Reſpondeo quod ea ratione, in febribus longis timendi ſunt abſceſſus, quoniam cum duplici de cauſa in eis non ſoleat fieri perfecta criſis: Primo ratione virtutis, quæ cum non ſit ualida, nec potens expellere ad extra, cum aliqua manifeſta euacuatione Peccãtes Humores, quoniam quo morbus longior eſt, eo etiam virtus debilior fit, ideo facta debilis à longitudine morbi, ſolet tranſmittere copiã, & multitudinem Peccantis Humoris, ad partes glanduloſas, & articulos, tanquam ad partes debiliores, & ignobiliores, & ibi parit abſceſſum, qui eſt tumor præter naturam, quo tumore apparente, non eſt mirum ſi ęger appareat ſine febre, aut leuius, & melius ſe habeat, quoniam humores, qui peccabant in venis, & cauſa erant ipſius febris, delati ſunt ad articulos, vel ad partes glanduloſas, & ibi excitãdo nouum morbum, nempe illum abſceſ-

ſum,

ſum, liberant ægrum à præcedenti morbo.

Secunda cauſa cur fiant abſceſſus, & nõ per fecta criſis in febribus longis non ſolum eſt virtus debilis: Sed ſecundo craſſities, & viſciditas, & multitudo Peccantium Humorum, cum enim febres longæ ortum ducãt à copia crudorum humorum, iſti vero humores craſſi, qui ob ſui craſſitiem, & lentorem, non poſſint ita bene, & comode moueri (ſicuti facilme moueri ſolent ad omnes partes humores tenues, & ſubtiles, ſicuti eſt ipſa Bilis, quę hac ratione facillime per modum criſis euacuari ſolet à natura per ſeceſſum, per fluxũ ſanguinis, per ſudorem, & per vrinam in morbis acutis) non ſolum quia frigidi ſunt, & frigiditas inepta eſt ad motum, ſed etiam cum viſcidi ſint adeo coherent ſingulis partibus, vt non niſi cum maxima difficultate, & à virtute validiſſima poſſint euacuari per ſeceſſum, quare in morbis longis à virtute debili, cum non poſſint iſti craſſi humores euacuari per ſeceſſum, vel per fluxum ſanguinis, nec per ſudorẽ cum ſua craſſitie obſtruãt poros ipſius cutis, ideo natura operando quantum poteſt, ſolet illos tranſmittere ad partes ignobiliores, vt ad glanduloſas, vel ad articulos, & iunctu-ras, & ſic facere imperfectam criſim per abſceſſum.

4.aph.com 44. Hic tamen notandũ eſt, vt docet Gal. hoc non eſſe perpetuo verum, vt in omnibus morbis longis ſemper fiant abſceſſus, cum doceat experientia, multos morbos longos termina-

ri ſine

ri ſine abſceſſu, & vt docet Gal. per ſolam cõ- *1. aph. com 36.*
coctionem ; ſed magna ex parte veriſimile
eſt, hoc fieri in morbis longis, præſertim quã
do virtus valida ſit, & potens deducere Peccã
tes Humores ad illas partes, quoniam vbi val
de debilis fuerit, nullus erit expectandus ab-
ſceſſus, magis tamen in articulos, & glandu-
loſas partes fieri ſolent abſceſſus, quoniam,
vt diximus, ſunt partes ignobiliores, & debi-
liores?

Et quomodo dicetis vos fieri ſolẽt iſti abſ-
ſceſſus in febribus longis? Reſpondeo fieri
ab eiſdem humoribus, à quibus ortum ducit
ipſa febris; & ſi dicatis, & quomodo iſti humo
res craſſi, & viſcidi apti ſunt parere abſceſſum
in febricitantibus: Reſpondeo, quod illi hu
mores liquefacti à calore febrili, tranſmittũ
tur à natura ad illas partes, ratio vero cur hu-
mor iſte liquefactus, facillime colligatur, &
recipiatur in illis partibus glanduloſis, & fa-
cile confluat ad articulos, eſt quoniam, vt do *lib. de ar-*
cet Hipoc. articulorum compago duplici de *ticulis in*
cauſa ſit laxa, aut ob nimiam eorum humidi- *principio.*
tatẽ, vnde facile laxãtur, aut ob paucitatẽ car
nis, cum ergo in morbis, & febribus longis,
articuli propria natura cum debiles ſint, & la
xi, & rari, nunc vero à calore febrili extenuan
tur, & reddãtur debiliores, ideo facilius reci-
piunt fluxum humorum, cum ſint adeo excar
nes, ſimiliter & partes glanduloſæ, quæ ſua
natura ſunt debiles, raræ, & ſpongioſæ, & fa-
ctæ à natura, vt recipiant excrementa, nunc

vero

vero à longa febre, & morbo cronico, factæ debiliores, & magis ſine carne, facilius recipiunt fluxum humorum, & fiunt in eis abſceſſus: Eſto igitur, ꝙ in febribus, & morbis lõgis, magna ex parte fieri ſoleat abſceſſus, & quib⁹ ſignis cognoſcã ego, an abſceſſus futurus ſit circa partes glanduloſas, vel circa articulos, & in qua parte glanduloſa, & in quo articulo?

4. aph. 31. Reſpondet Hipoc. hoc facile cognoſci, ex laſſitudine, dum dicit laſsitudinem habentib. in febribus, in articulos, & circa maxillas potiſſimum abſceſſus fiunt, quaſi diceret Hipocr. in illa parte timendus aſceſſus in febre longa, in qua ſentitur laxitudo, vt ſi in febre longa ſentiat æger in aliquo articulo, vel in aliqua parte glanduloſa, laxitudinem vlceroſam, quaſi puncturã, ac morſum, ac ſi pars illa eſſet exulcerata ibi timendus eſt abſceſſus: ſimiliter ſi in eiſdem partibus in morbo diuturno, ſentiamus tenſionem, & grauitatem, qualis ſentitur in laxitudine extenſiua, ibi ſperare debemus futurum abſceſſum, eo quia omnis laxitudo in morbo longo, ſignificat futurum abſceſſum: ſic etiam alibi docuit Hipo. *3. prog. com 27.* quod clarius ſic dicit Hipo. 4. aph. 32: quibuſcunque reſurgentibus ex morbis, ſiquid laborauerit hic fiunt abſceſſus: quibus verbis ex dolore docet cognoſcere futurum abſceſſum eo quia in parte dolente futurus, & timendus erit abſceſſus, vt ſic alibi docet Hipocrates, *Lib. de humoribus in principio.* Quibus ex morbis ſe erigentibus ſtatim in manibus, aut pedibus dolores fiunt, in

ipſis

ipſis abſceſſus contingunt,& 4.aphr33.ſic habet; ſed ſi ante morbum aliqua parte doluerit,hic morbus firmatur: Hic tamen notandum eſt, hoc non eſſe perpetuo verum, quod ſemper in parte dolente futurus ſit abſceſſus, quia ſi pręcedat aliqua magna euacuatio per ſeceſſum,aut per vrinam, vel per fluxum ſanguinis è naribus,tunc non amplius timendus erit abſceſſus in parte dolente, & laborante, quoniã humor ille qui aptus erat parere abſceſſum, iam eſt euacuatus à natura ſic docet Hipo. quibus ſperatur futurum abſceſſum ad articulos, liberat ab abſceſſu, vrina multa, craſſa,& alba facta: Similiter ſi è naribus ſanguis effluxerit valde celeriter, liberatur, hæc Hipo.& alibi longo progreſſu hoc idẽ docet. 4.aph.74. 2.prog.65. vſq; ad 69

Et ſi quæratis vos, & qua ratione, in parte dolente, timendus ſit abſceſſus? Dicatis hoc fieri, quoniã ſemper tranſmittit natura, Peccantes humores,ad partem debiliorem,& cũ pars illa dolens à dolore facta ſit debilior,& magis infirma,ideo ad illã defferuntur humores, & ibi fiunt abſceſſus,ſicuti etiam ſpontaneæ laſſitudines, quoniam ſignificant in tali corpore copiam, & multitudinem peccantiũ humorum, à quibus fiunt iſtæ laſsitudines, ideo ſignificant futurum abſceſſum, quoniã cum non poſſit natura,illam copiam, aut reſoluere, vel ſenſibiliter euacuare per ſeceſsũ, aut per vrinã, vel per fluxum ſanguinis, ideo neceſſe eſt illam materiam expẽlli à natura, ad partem aliquam debiliorem, & ibi parere

abſceſ-

abſceſſum, quia ergo laſsitudo ſignificat copiam malorum humorum, delatam eſſe ad illam partem, in qua percipimus laſsitudinem ideo ibi timendus erit abſceſſus. Vndę Hipo. ſic dicit, in febribus ad articulos, & circa maxillas maxime abſceſſus fiunt, prope ſane dolores vniuſcuiuſque ad ſupernam partē magis, & in totum: ſi vero lentus fuerit morbus, & deorſum tendēs, inferne etiā abſceſſus fiūt, maxime autem pedes calidi inferne ſignificāt, frigidi ſuperne, hęc Hipo. i. in febribus lōgis ſæpe fiunt abſceſſus, vel in articulis, vel circa maxillas, iuxta locum doloris, ſeu laſſitudinis, nam ſi dolor fuerit in toto corpore, tunc magna ex parte fieri ſolent abſceſſus in articulis, ſed ſi dolor, & laſſitudo ſentiatur in parte ſuperiori, fieri ſolent abſceſſus in maxillis, & præcipue poſt aures, ſed ſi dolor deſcendat, tunc abſceſſus fieri conſueuerunt in partibus inferioribus, vt in inguine, vel in pedibus.

lib. de humoribus in principio.

Concludēdum eſt igitur, quod in febribus, & morbis longis, in quibus moliri ſolet natura imperfectam criſim per abſceſſum, iſti abſceſſus magna ex parte fieri ſolent, aut poſt aures, vel in inguine, aut manus, & pedes intumeſcunt, & articuli, & iuncturę maxime læduntur.

Et ſi dicatis vos, & quomodo cognoſcam ego, an criſis facta per abſceſſum, bona ſit, vel mala, hoc docet Hipocrates cum dicit, vbi fauces ægrotant, aut tubercula naſcuntur

2. aph. 16.

in cor-

in corpore excretiones inſpicere oportet, nã ſi biliosæ fuerint vnà corpus ægrotat, ſi vero ſimiles ſanis, tutũ eſt corpus nutrire: quibus verbis docet cognoſcere Hipoc. an euacuatio facta à natura per abſceſſum, fuerit perfecta, vel diminuta, id eſt an omnes Humores peccantes delati ſint à natura ad illũ abſceſſum, hoc autem cognoſcitur ex inſpectione excrementorum, nempe vrinæ, & fœcum, eo quia ſi in Socrate laborãte febre longa apparuerint Parotides poſt aures, vel alius abſceſſus in altera parte glanduloſa, vel in articulis, vel tubercula, & puſtulæ in vniuerſa cuti totiusc orporis, & ęger melius ſe habeat, iudicat medicus, hãc eſſe criſim factam à natura per abſceſſum, & per iſtum abſceſſum ægrum liberari à pręcedenti febre, & morbo diuturno, eo quia natura tranſmittit Peccantes Humores, qui prius peccabant in venis, & partibus internis, & erant cauſa prædicti morbi longi, nunc illos tranſmittit ad externas, & ignobiliores partes, vt ſi ad cutim deferantur illi humores, ibi pariunt tubercula, & puſtulas, ſi poſt aures, fiunt, parotides &c. quare internæ partes liberatæ à Peccantibus Humoribus, non eſt mirum ſi æger liberetur à præcedenti morbo longo, ſed vt cognoſcamus, an omnes peccantes humores in venis, & partibus internis, delati ſint à natura ad externas partes, nempe ad abſcæſſum, inſpicienda ſunt excrementa, nam ſi cum tali abſceſſu, vel cũ illis puſtulis, vrina, & excrementa, quæ eua-

cuantur per ſeceſſum, cruda ſint, bilioſa, & mala, hoc eſt ſignum non omnem humorem peccantem delatum eſſe à natura ad illas partes ideſt ad abſceſſum; ſed adhuc multam eius copiam remanſiſſe in venis, & partibus internis, & corpus adhuc ægrotare, & ideo vrinæ, & fœces malæ excernuntur; quare ille abſceſſus erit imperfectus, ſed ſi excrementa optima, & ſana excernantur, ſignum eſt, naturam tranſmiſiſſe totum humorem peccãtem ad illum abſceſſum, vt liberaret internas partes, & ideo ſignum eſt illud corpus in partibus internis eſſe optime ſanum.

Hic tamen occurrit grauiſſima difficultas, dicebamus enim morbos cronicos, & diuturnos iudicari per abſceſſum, cum in illis non fiat perfecta criſis per ſenſibilem aliquã euacuationem per ſeceſſum, per vrinam, &c. contrarium tamen docet Hipocrates in Epidemijs, quando, & vltra 40. diem molitur, quandoque natura perfectam aliquam euacuationem per ſeceſſum, per fluxum ſanguinis è naribus, & ſanatur æger, ſic etiam docet experientia, ergo etiam in morbis longis fieri ſolet perfecta criſis, quod clariſſime
4aphꝑ.74. docuit Hipocrates, quod in morbis longis, in quibus timẽdus eſt abſceſſus, ſi natura moliatur euacuationem per vrinam, vel per fluxum ſanguinis è naribus, iſta euacuatio liberat ægrum à futuro abſceſſu. Poſſumus reſpondere ad difficultatem, ſi dicamus, quod non negat Hipocrates morbos longos poſſe iudica-

iudicari perfecte per aliquam manifestam e- 4. aph. 36.
uacuationem, quod ostendit Galenus, dum dicit morbi longi non admodum consueuere iudicari per sudorem &c. ergo aliquando, quasi diceret Galenus consueti sunt iudicari per sudorem, sed valde raro, quoniam magna ex parte iudicari solent per abscessum.

Quid sit fames, & quomodo excitari soleat naturalis appetitus.
Cap. IIII.

EXcitari Famem ex inanitione, fatentur omnes, sed quomodo, & qualis inanitio pariat famem, & ciborum appetentiam, hoc opus, hic labor.

Galenus, & communis opinio, crediderunt fieri appetitum ex inanitione partium nostri corporis, partes enim nostri corporis cum sint exinanitæ, & non habeant nutrimentum, quo possint nutriri illud attrahunt à venis, (cum omnes pattes nutriantur sanguine) quod si venę fuerint inanitæ, sanguinem attrahunt ab Epate: quod si contingat, nec in epate sanguinem reperiri, tunc epar sanguinem attrahit à venis mesaraicis, & si istæ vene sint sine sanguine, attrahunt chilum à ventriculo, vt illum conuertant in sanguinem, vbi vero contingat chilum non reperiri in ventriculo, & ventriculum esse vacuum, & inanitum, tunc ventriculus cor-

lib. de simp. caus. c. 7.

rugatur, ex qua corrugatione, excitatur appetitus, dedit enim natura ſenſum ori ventriculi, vt tempore corrugationis factæ ex inanitione, perciperet famem, mediante illa virtute ſenſitiua.

Sed non laudo hanc ſententiam · quod ad excitandam famem, tot motus requirantur, & quod fames ortum ducat ex inanitione venarum, eo quia contingit venas eſſe exinanitas, & tamen non excitatur appetitus, vt ſubito poſt prandium, & poſt cenam ceſſat fames, & tamen tunc venæ adhuc ſunt inanitæ, cum non poſſint repleri à nouo ſanguine, qui generari ſolet ab aſſumpta cena, & prandio poſt ſeptẽ, aut decem horas, eo quia aſſumpta alimenta non poſſunt conuerti in ſanguinem, niſi ad minus poſt ſpatium ſeptẽ horarum, ergo ſi inanitio venarum eſſet cauſa appetitus, toto tempore, quo venæ ſunt inanitæ, toto tempore corpora noſtra appeterent, & fameſcerent, & vſquequo aſſumpta alimenta per concoctionem non conuerterẽtur in ſanguinem, & venas inanitas replerẽt, nunquam ceſſaret appetitus.

Secundo cõtingit venas repletas eſſe multo, & copioſo ſanguine, & tamen fit fames, ergo non fit ex inanitione venarum, antecedens probatur in Athletis, venæ enim athletarum, ſunt adeo plenæ ſanguine, vt periculum eſt, ne à nimia copia ſanguinis frangantur, vt docet Hipocrates, & tamen appetunt & fameſcunt, hoc idem probatur experien-
1. aph. 3.

tia,

quoniam esto, quod ad sensum venæ videantur plenæ multo, & copioso sanguine tamen fit fames, ergo non ex inanitione venarum. Confirmatur quoniam bis, & ter in die cibũ appetimus, & tamen impossibile est bis, & ter in die venas inaniri, cum perpetuo in venis tanta copia sanguinis reperiatur, vt apta sit posse nutrire per multos dies, corpora nostra.

Dicamus igitur, Famen, & naturalem Appetitum, fieri ex sola inanitione ventriculi, esto enim quod venæ sint plenę sanguine, vbi tamen ventriculus fuerit vacuus, & inanitus, ita vt totus chilus fuerit attractus à venis mesaraicis, statim corrugatur, & in ore ventriculi excitatur sensus suctionis, idest vellicatio, & mordicatio quædam, ad quam mordicationem sequitur fames, hoc autem esse verum facile comprobatur, quoniam repleto ventriculo, statim cessat fames, quando post prandium immediate derepente, & subito post assumpta alimenta, cessat fames, & appetitus, & quousque cibus concoquitur in ventriculo, non appetimus, sed statim, quod alimenta, vt cibus, & potus per concoctionem in ventriculo conuertuntur in chilum, & chilus attrahitur a venis mesaraicis, & ventriculus remanet vacuus, & inanitus statim ex inanitione ventriculi excitatur fames, quare si satietas, & in appetentia ciborum, & fames ipsa cessat, ex sola repletione ventriculi, ergo dicendum est ex sola eius inanitio- *Authoris opinio.*

ne excitari famem, cũ contrariorũ sit eadẽ ratio, & hac ratione Athletæ cibum appetunt, quia licet in athletis venæ sint repletæ, tamen ventriculus potest inaniri, & ex eius sola inanitione fit fames, vt alibi diximus

1. aph. com 3. Hic tamen notandum est, quod fames sicut excitari solet à rebus frigidis, & siccis, vnde in prandio vti solemus salsamentis, & rebus acidis ad excitandum appetitum, ita quoque qui habent os ventriculi frigidum, magis appetunt, quam qui illud calidum habent, eo quia frigiditas oris ventriculi est apta excitare famem: *gal. 2 aph. com. 21.* Et quomodo dicetis vos, hoc facit frigiditas. Respondeo quoniam sicut acida, & salsamenta cum frigida sint & sicca, & abstringentia, sua stipticitate constringendo, & exprimendo os ventriculi pariunt ibi mordicationem, & sensum suctionis, vnde sequitur fames, ita & frigiditas oris ventriculi, iuncta cum siccitate adstringendo, & exprimendo, parit ibi corrugationem, sensum suctionis, & famem, sic docet Galenus, & hac eadem ratione ad excitandum appetitum, solet natura transmittere portionem ipsius melancholiæ à Liene ad os ventriculi, quæ cum sit frigida, & sicca, & acida, excitat famem; quare si in ventriculo reperiatur humor acidus, frigidus, & siccus, qualis est Pituita acida, vel naturalis melancholia, tunc maxima excitatur fames. *libro 1. de sympt. car. sis. cap. 7.*

Et si dicatis vos, non videtur verum, quod fri-

frigiditas oris ventriculi ſit cauſa appetitus, cum dicat Galenus, quod ſenes cum habeãt ventriculum frigidum, facillime ieiunium ferunt, & tardius, & minus appetunt. Nec valet ſi dicatis, quod moderata frigiditas, parit famem, vel ſi modum excedat, & ſit valde intenſa, vt eſt in ſenibus, appetitum deſtruit, iſta ſolutio nulla eſt, cum dicat Galenus, quod vbi frigiditas oris ventriculi ſit valde intenſa, parit maximam famem, ideſt appetitum caninum.

1. aphor. com. 31.

2. aph. 21.

Alio ergo modo dicendum eſt ad rationẽ, quod frigiditas iuncta cum ſiccitate, appetitum parit, ſed frigiditas iuncta cum humiditate, qualis eſt illa, quæ reperitur in ſenibus deſtruit appetitum, & parit inappetentiã.

Concludamus igitur, quod ſi fames ortum ducit ex ſola inanitione ventriculi, ergo aſſumpta alimenta, quo citius concoquuntur in ventriculo, & conuertuntur in chilum, cũ chilus ſtatim attrahatur in venis meſaraicis, & ventriculus reddatur vacuus, ita quoque citius, & modico tempore poſt aſſumpta alimenta noua oritur fames.

Sed ſi ventriculus ſit adeo debilis, vt non niſi longo tempore poſſit concoquere aſſumpta alimenta, cum illa diutius morentur in ventriculo, ita quoque non niſi poſt longum tempus talia corpora appetunt, & fameſcũt, quare notandum eſt, quod vbi poſt prandiũ de nouo appetimus, & noua excitatur fames, quod hoc eſt ſignum demonſtratiuum aſſum

pta alimenta iam fuisse concocta in ventriculo, & transmutata in chilum, & illum chilum non amplius reperiri in ventriculo, sed attractum esse à venis mesaraicis, & toto eo tempore, quo non appetimus, signum est assumpta alimenta adhuc non esse concocta, & reperiri in ventriculo, hoc autem est verum in homine sano, quia in ægro, & valde temperato res secus contingere potest.

VARIARVM LECTIONVM DE RE MEDICA

LIBER TERTIVS.

SALVSTIO SALVIANO
Medico Authore.

De subiecto Medicinę. Cap. I.

Quæritur apud Medicos, quodnam sit subiectum adequatum in medicina: quæ quidem difficultas est adeo difficilis, vt grauissimi, & doctissimi viri varia, & diuersa sentiant.

Prima sententia affirmat, Hominem esse subiectum medicinę, addit autem Acchillinus, quod homo prout arte sanabilis, dicitur subiectum: quam sententiam sic probat Auega Primo subiectum artis est, id circa quod artifex operatur sicut subiectum scientiæ, est id de quo probantur passiones, sed medicus operatur circa hominem, ergo erit subiectum.

Thomas a Vega in tegni in proemio. Acchillinus de subiecto medicinæ.

Secun

Secundo Subiectum est illud, quod manens idem subit varias passiones, tale est homo ergo.

Tertia Ratio Acchillini, quia homo est in medicina primo consideratum, ergo est subiectum. Antecedens probatur quoniam homo partes habet integrales, arte medica regulabiles, ideo ille, & earum passiones, quæ in medicina considerantur, homini tribuuntur, & si Gal. & Auic. dicunt, corpus humanũ esse subiectũ, nos per corpus humanum, debemus intelligere hominem.

Manardi 1. Tegni.

Secunda Sententia duo dicit. Primũ quod corpus humanum sanabile, & ægrotabile & operabile à medico, non est subiectum medicinæ, vt tenet communis opinio. Secundo dicit, quod subiectũ medicinæ, est Sanitas: primum dictum sic probatur ex Gal. qui dicit corpus humanum sanitatis capax, esse aggregatum per accidens, ergo non est subiectum, Secundo corpus humanum est species specialissima, ergo non est subiectum, probatur consequentia, quoniam subiectum debet habere partes specie differentes.

lib. de par. art. med. c. 8.

Secundum dictum sic probatur, quia propter sanitatem, omnia tractantur in medicina, & ad eam omnia diriguntur & per eam distinguitur medicina ab alijs artibus, nam per id quod reficit & non per id circa quod reficit distingui debet ab alijs, quare sciendum est, quod subiectum scientiæ, cuius partes, passiones, principia inuestigãtur, nõdatur in artibus

ised

ſed in arte eſt ſolum ſubiectum circa quod, & non de quo probantur paſſiones, & principia.

Tertia ſententia duo dicit, prout duplex eſt ſubiectum, aliud circa quod, quomodo corpus humanum paſſibile, & ſanabile, dicitur eſſe ſubiectũ medicinę aliud eſt ſubiectum, gratia cuiꝰ quomodo Actio naturalis dicitur ſubiectum ex Gal. ſanitas enim ordinatur ad actionem naturalem, ergo actio naturalis dicitur eſſe finis, gratia cuius, ſed ſubiectũ de quo principia, & paſſiones probãtur, & inueſtigantur non datur in medicina. *Marci Antonij Montiſiani inter 24. quæſita de ſubiecto medicina. 1. Meth. med. c. vlt. 14. c. 14. 2. Met. c. 3.*

Quarta ſententia poſuit ſanum eſſe ſubiectum medicinæ probat Curtius ex Ariſtot. 4. meth. text. 2. vbi dicit ens multipliciter dici ſed omnia ad illud referri, tanquam ad vnum principium, & vnam naturam non ęquiuocã, ſicut omne ſanum, ad ſanitatem refertur, & medicabile ad medicinam: ex hoc loco infert ſicuti ens dicitur ſubiectum in metaph. ita ſanum in medicina. *Curtij 11. Truſian. 1. Tegni. com. 9.*

Quinto Et eſt communis opinio, quod corpus humanum ſanabile & ægrotabile, & operabile à medico, ſit ſubiectum in medicina. *Conciliator diff. 6. Iacob Ferl. 1. 1. Montanis. 1.*

Pro reſolutione huius difficultatis videndum eſt, quænam ſint conditiones neceſſario requiſitæ, ad hoc, vt aliquod dicatur ſubiectũ adequatum, in aliqua facultate, pro cuius quidem rei maiori declaratione ſciendum eſt, illud dici ſubiectum alicuius facultatis; circa quod, ſcientia, vel ars verſatur, cuius ſubiecti *Argenterij 1. Tegni cõ. 1. Braſauola. 1. aph. 1. Vgo 1. 1. Oddo. 1. aph. 1.*

par-

partes, paſſiones, & principia inueſtigantur, & omne quod conſideratur in illa facultate, eſt aliquid ipſius ſubiecti, vel principium, vel pars, aut paſſio, vel prædicatum, in quo quidem ſubiecto duo veniunt conſideranda, primo ſubſtratum, ſeu materiale ipſius ſubiecti. Secundo eſt ratio formalis, ſicuti in ſubiecto philoſophiæ, quod eſt ens mobile materia illius eſt Ens, ratio vero formalis, eſt mobile, & hæc duo ita inuicem ſe habent, quod ſubiectum ſecundum ſuum materiale, non eſt adequatum alicui ſcientiæ, ſed poteſt eſſe commune alteri, ſicuti ens non eſt adequatum philoſophiæ, cũ eam excedat, & conſideretur ab alijs ſcientijs, habent enim ſcientiæ ſubalternatæ ſuum ſubſtractum, ſeu materiale à ſcientia ſubalternante, ſicuti philoſophus habet ens à methaphyſica, ſed ratio formalis ipſius ſubiecti, propria eſt cuilibet ſcientiæ, vt talis eſt, & ſecundum eandem conſideratione͂ ſicuti mobile, quod eſt ratio formalis in ſubiecto philophiæ, non excedit phyloſophiam ſed eam adequat, quia à nullo conſideratur vt tale eſt, quare ratro formalis limitat ſuum materiale, quod eſt commune multis ad vnã ſcientiam, & ad vnam facultatem, & non ad alias, & ideo vna ſcientia diſtinguitur ab alia per rationem formalem ſui ſubiecti.

Hæc tamen duo, materiale & formale in ipſo ſubiecto, non ita coincidunt, vt faciant vnũ aggregatum per accidens, ſed faciunt vnum per ſe, & totum hoc aggregatum, dicitur ſu-

bie-

biectum, cuius partes, & passiones per se principaliter, considerantur in illa facultate.

Secundo Notandum est, quod multe sunt conditiones, quæ necessario requiruntur, ad hoc vt aliquod dicatur subiectum adequatũ, in aliqua facultate.

Prima quod sit ens, quia de non ente non est scientia. *Aristot. 1. post 6.*

Secunda, vt sit ens reale, vel saltim habeat fundamentum in re, vt ens rationis in logica.

Tertia quod sit intelligibile, vnde materiale, vt pure materiale, non potest esse subiectum, cum non sit intelligibile sed cadat solum sub sensu.

Quarta vt sit vniuersale, quoniam de singularibus non est scientia. *Aristot. 1. post 24.*

Quinta quod sit vnum, vel vnitate vniuoca, vel analoga, scientia enim ex Arist. est vnius generis subiecti, vnde de equiuocis vt talia sunt, non est scientia. *7. meth. 35. 2. de anima. 60. 1. post. 43. 2. post c. 3.*

Septima sit definibile eo modo quod est vnum, quia definitio subiecti, est medium demostrationis, per quod passionem demõstramus inesse subiecto.

Septima Quod sit inuariabile, & per se, vnde de casualibus, & fortuitis & cõtingentibus non est scientia, vt talia sunt.

Octaua vt habeat passiones distinctas ab eo saltim formaliter. *1. post 43.*

Nono quod sit primo notum in illa sciẽtia, & comunissimum consideratum in ea.

De-

Decima ſit adequatum, vt nec excedat, nec excedatur à ſcientia.

Vndecima quod omnia conſiderata in illa facultate, habeant ad eum attributionem in recto, vel in obliquo.

1. poſt. 2. Duodecima Quod de tali ſubiecto ſupponatur, quia eſt & quid nominis.

Ex ijs facile erit anima aduertere, quod nã ſit ſubiectum in Medicina.

Et dicatis quod Homo nullo pacto poteſt eſſe ſubiectum, cum paſſiones hominis vt eſt riſibilitas conſideretur à philoſopho, & non à medico: Secundo vel homo, vt homo, eſt ſubiectum, quatenus illud. Vt reduplicat rationem formalem hominis, aut homo ſine reduplicatione: non ſecundum, quia ſic homo non eſſet ſubiectum adequatum medicinę quia excedit, cum de homine conſideret etiam phyloſophus: non primo modo, quia ſic ſpectat ſimpliciter ad phyloſophum, cum ratio formalis hominis, qua homo eſt, ſit intellectus, vel humanitas, quæ ad phyloſophum ſpectant.

Tertio in omni ſubiecto ponenda eſt ratio formalis illius ſubiecti, eo quia omnia conſiderata in illa ſcientia, conſiderantur ſecundũ rationem formalem, illius ſubiecti, ſed dum dicis hominem eſſe ſubiectum, nullam ponis rationem formalem, ergo non poteſt eſſe ſubi ectum.

Et ad rationes probantes, Hominem eſſe ſubiectum, facile eſt reſpondere: & ad primum dico

dico ad minorem, falsam esse, quoniam med cus simpliciter non operatur circa hominem nisi prout arte sanabilis, & ęgrotabilis.

Ad Secundum Nego maiorem, quia non sufficit illa sola conditio: ad tertiam rationē Acchillini nihil dico, quoniam idem est dicere Homo vt arte sanabilis sit subiectum, ac si dicamus corpus humanum sanabile, & ægrotabile.

Sed an sanitas possit dici subiectum medicinę, considerandum est: dicatis primo quod cum sanitas nullas habeat passiones, non potest dici subiectum.

Secundo Sanitas est finis medicinæ, ergo non est subiectum: Antecedens est Aristot. & Gal. Auic. consequentia tenet, quoniam finis scientiæ non potest esse subiectum, & ratio est quia finis, & forma coincidunt ex Aristot. 2. physicorum, subiectum autem habet rationē materiæ, sed materia, & forma numquam coincidunt, ergo subiectum non potest esse finis eiusdem facultatis.

1. Ethic. c. 1 & 7. 30. part. probl. 7. Gal. li. de sectis ad Trasibulū. c. 15 & 16 Auic. 1. 1. c. de subiecto medicinæ.

Tertia Definitio subiecti in scientia, est medium demonstrationis, per quod demonstrantur passiones inesse proprio subiecto, sed per sanitatem in medicina, non demonstramus aliquam passionem inesse subiecto, ergo non erit Subiectum.

Et si dicatis, de subiecto debet pręcognosci quid, & quia, sed de sanitate, quid sit adhuc est ignotum, quid sit sanitas, aliqui volunt esse qualitatem alij ad aliquid, &c. Sic di-

cit Gal. Dicatis hanc rationem nullius esse momenti, cum supponat de subiecto. Præcognoscendum esse, quid rei, quod tamen est falsum, cum sit precognoscendum solum quid nominis nam si quid rei esset notum, cum hoc sit illud, quod queritur in scientia, de hoc amplius non esset scientia, nec ars, cum tota sciētia, & ars, versetur ad inuestigandum quid rei ipsius subiecti.

Ad rationes Manardi facile est responderе & ad primum dico verum esse, quod corpus sanabile est ens per accidens, & quando dicis, ergo non est subiectum dico, quod de ente per accidens, quod non habet causas per se, & determinatas non est scientia, vt est de fortuitis. & alijs, sed de ente per accidēs, quod habet causas per se, & determinatas, vt est corpus humanum, arte sanabile potest esse scientia.

Ad Secundum concedo, corpus humanum esse speciem specialissimam, ergo non potest esse subiectum in scientia, hoc nego, & quando dicis, scientia est vnius generis subiecti.

Respondeo dupliciter primo modo, quod per genus intelligit Arist. vniuersale, vt dicat vnius subiecti vniuersalis, quia scientia considerat res in vniuersali & sic tam genus quam species specialissima est vniuersale. Vel secundo dico, quod ibi Arist. loquitur de scientia vniuersali, & sic dico, quod medicina considerat sanitatem, & ægritudinem, non solum

homi-

hominis,ſed etiam animalium,& ſic ſubiectũ totius medicinæ erit animal ſanabile, & ęgrotabile,quod eſt genus ad bruta, & ad hominẽ ſed hæc noſtra medicina eſt ſcientia particularis,ſeu pars ipſius medicinæ,quę cõſiderat ſolũ corpus humanum,&ideo habet ſubiectum particulare;nempe Corpus humanum quod eſt ſpecies ſpecialiſſima, nec eſt contra Ariſt. quia loquitur de ſcientia totali.

Ad rationem ſecundi dicti dico, quod omnia tractantur in medicina propter ſanitatẽ, quia eſt ſcopus,ſeu finis medicinæ,non autem ſubiectum.

Tertio dicatis, quod nec ſanum prout eſt quoddam vniuerſale, quod dicitur de homine ſano,& de vrina ſana &c. eſt ſubiectum in medicina,cum non querantur nec paſſiones, nec eius principia,et ad locum Ariſt.dico ex illo loco colligendum eſſe ſanitatem eſſe ſubiectum, & non ſanum, cum ibi dicat Ariſt. ſic ſe habet ſanum ad ſanitatem ſicut omnia entia ad ens, & ſicut omnia entia referuntur ad vnum ens,ita omnia ſanaad ſanitatem,ſed infero minorem,& dico ens eſt ſubiectum in Metaphyſica, & non omnia entia, ergo & in medicina ſanitas erit ſubiectum, & non omnia ſana.

Dicatis ſecundo ex illo textu, non poſſe nos colligere ſubiectum medicinæ, ſed ſolum habet ibi Ariſt.pertinere ad vnam ſcientiam diſputare de omni ente, ſicut ad medicinã pertinet agere de omni ſano.

Nec laudo Tertiam ſententiam, quod ſubie-
Ad traſb. c.15.& 16 ctum gratia cuius, ſit actio naturalis cum ex ſententia Gal. ſit ſanitas, & ex Ariſt. 30. part. probl. problem. 7. ſanitas eſt finis primus & perfectiſſimum bonum, & abſolutiſſimũ, propter quã medicus operatur, qua habita quieſcit medicus, & ars, nec amplius curat de actione naturali, vel de pulcritudine, cum hæc oĩa inuito medico cõſequuntur neceſſario ipſam ſanitatem, quãuis actio naturalis dicatur eſſe finis primus ſani, vel ægri, non tamen ipſius artis, aut medici.

Manardi Thomę Auege, Argenterij, Montiſiani. Hinc vltimo Notandum eſt, falſam eſſe illorum ſententiam, aſſerentiũ in medicina nõ dari ſubiectum, de quo querantur paſſiones, principia, &c. cum in medicina fiant demonſtrationes, & vſq; ad indemonſtrabilia deueniamus, ex Gal. 1. meth. c. 4. & paſſiones de ſubiecto demonſtrantur, vt ſanitas, vel morbus quę ſunt paſſiones corporis viuentis, nec per hoc, quod ad opus ordinantur, dici non de-
1. cant. tex. 2. bent demonſtrationes, vt docet Auic. Immo Conciliator. diff. 3. fatetur in medicina fieri demonſtrationes, vt eſt iſta, omne corpus animatum anima rationali participans, eſt ſanabile, ſed corpus humanum eſt tale, ergo eſt ſanabile.

Pro reſolutione igitur huius difficultatis, ſit prima Concluſio, Corpus Humanum ſanabile, & ægrotabile, vt tale eſt miniſterio artis eſt ſubiectum adequatum in medicina: eſt
1. aph. 8. ſententia Gal. & Auic.

Pro-

Probatur etiam ratione, quoniam ei competunt omnes conditiones subiecti, cum sit ens reale, intelligibile vniuersale cum dicatur de omnibus, quæ sunt in medicina, in recto, aut in obliquo, & habeat sub se tria corpora distincta, vt corpus sanum, ægrum, & neutrum, habet passiones, vt sanabile, & ægrotabile, quæ quæruntur in medicina, vt patet apud Galen. est etiam adequatum, cum in nulla alia scientia consideretur, nec exceditur in medicina, cum omnia in medicina considerentur, secundum eius rationem formalem, & omnia ad eum habeant attributionem, & de ipso supponatur quid & quia.

2. de Cris. c.9. 9.met. med. c.17. Auic. 1.1. c.de subiecto.

1. & 2. meth. med. li. de diff. morbo.

Et si dicas, cur potius dicimus corpus humanum esse subiectum, & non hominem.

Respondeo quia medicus non considerat animam hominis, sed solum eius, complexionem.

Quid sit Complexio. *Cap.* II.

COmplexio, vt docet Auic. est Qualitas quæ prouenit ex actione, & passione ad inuicem primarum qualitatum. s. caliditatis. frigiditatis siccitatis, & humiditatis inuentarum in elementis, quorum. s. elementorũ partes, redacte sunt ad tantam paruitatem, vt plurimum cuiusq; earum, contingat. i. simul tangat, plurimum alterius.

1. 1. doct. 3. cap. 1.

Pro maiori declaratione huius definitionis, eius verba sunt ponderanda, atque consi-

deranda, & primo ly. Qualitas.

Secundo illa pars, quæ ex actione, & passio ne, &c. Tertio quorum partes ad tantam paruitatem redactę sunt &c.

Quoad primum hoc est genus complexionis, & vt genus, ipsa Qualitas ponitur in definitione, & si dicatis qualitas est genus generalissimum, male ergo Auic. posuit genus adeo remotum in definitione.

Dicatis, quod licet dicat qualitatem esse complexionem, & reuera tamen qualitas sit genus remotum, tamen clarissime patet, ex tota definitione, q; non accipit, hic qualitatem, prout est, genus generalissimum, sed pro vna specie, seu vno genere subalterno ipsius qualitatis.

Et si rursus dicatis vos, & de qua specie qualitatis intelligit, dicatis de prima specie, quæ est habitus, seu dispositio, & si queratis an complexio sit habitus, vel dispositio, dicatis esse habitum, eo quia Complexio est permanentia quædam in corpore. quare dum hic dicit Auic. complexio est qualitas, hoc sic est intelligendum, quasi diceret, complexio est habitus, seu qualitas habitualis: & per hoc, quod complexio est qualitas distinguitur à forma mixti, quæ est substantia. possumus etiam dicere, quod ideo per genus adeo remotum definiuit cōplexionem Auic quia voluit vt hæc definitio complexionis competeret omnibus opinionibus, quæ de temperamento habentur, cum alij dicant, complexionem esse habitum

bitum, alij naturalem potentiam, alij passibilem qualitatem &c. ideo definiuit per qualitatem, prout qualitas in communi sumpta potest competere ijs omnibus. Et si dicatis, Primæ qualitates sunt in tertia specie qualitatis, ergo, & complexio, quę ex illis, resultat.

Respondeo negando consequentiam, quia complexio cum specie distinguatur à primis qualitatibus, non est in eadem specie.

Quoad secundum ostendit Auic qualis habitus sit ipsa complexio. Respondet Auic. est Habitus qui resultat ex mutua actione, & passione primarum qualitatum, non tamen ex quacunque mutua actione, & passione primarum qualitatum, resultat temperamentum, ideo non sufficit, sola mutua actio, & passio primarum qualitatum, ad hoc vt fiat temperamentum, eo quia si ponatur terra, & aqua simul inuicem agunt, & patiuntur, non tamen ad hanc mutuam actionem, & passionem sequitur complexio, ideo adiungit Auic. tertiam partem definitionis, quod. s. est necessarium, quod fiat permixtio, quæ quidem fit, si miscibilia diuidantur ita, vt plurimum vnius, contingat plurimum alterius.

Pro cuius rei declaratione notandum est, quod ad hoc vt fiat Complexio, requiritur, vt elementa adeo inuicem permisceantur & tanta fiat elementorum diminutio, seu diuisio, vel permixtio, vt nulla pars alicuius elementi, à quocunque sensu quantumcumque

viuaci percipi valeat, ſeparata, & non permixta, partibus aliorum elementorum, ſed neceſſe eſt, vt minimum formale vnius elementi, tangat minima formalia aliorum elementorum, intellige autem per minimum formale, illud minimum, ſeu illa parua portio elementorum, quę ſufficit ſaluare formam elementi, ita vt ſi diuideretur in aliud minimum, ſeu in aliam partem, non ſtaret forma elementi ſub illa, ſed corrumperetur.

Hic tamen vnum notandum eſt, quod Auicenn. hic non dicit in complexione deueniendum eſſe ad id quod minimum vnius elementi, contingat minimum alterius elementi. Sed dicit, quod plurimum vnius, tangat plurimum alterius, & ratio eſt quoniam non quodlibet minimum formale cuiuslibet elementi, poteſt tangere vel tangi à quolibet minimo formali alterius elementi, quoniam cum terra, & aqua in generatione mixtorum, ſint in maiori quantitate, quam aer, & ignis, ideo ad plura minima diuiditur terra, & aqua quam ignis & aer, ergo non quodlibet minimum tangit, & tangitur ab omni minimo, tangit tamen, & tangitur, ſecundum plurimum licet forſan contactu virtuali fieri poſſit, vt minimum vnius elementi, tam formale quam materiale tangat, & tangatur à quocunque alio minimo aliorum elementorum, pro ut omnes partes elementorum in mixtione inuicem agunt & patiuntur, alterantur, &

tran-

transſmutantur.

Vltimo notandum eſt, quod dupliciter poſſumus imaginari, ex extremis qualitatibus elementorum, complexionem mediam prouenires primo mediam per participationem, imaginãdo. s. complexionem non eſſe aliquã vnam qualitatem, à qualitatibus elementorũ ſpecie diſtinctam, ſed eſſe aggregatũ ex illis ſic ad inuicem refractis, quomodo tepiditatem diceres eſſe conplexionem mediam inter calidum, & frigidum.

Secundo imaginari poſſumus eſſe mediam per abnegationem qualitatum, imaginando, quod qualitatibus, elementorum refractis: & ad medium reductis, generetur vna media qualitas ſpecie diſtincta, à qualitatibus elementorum, quę licet non ſit formaliter caliditas nec frigiditas, eſt tamen illarum qualitatum, virtualiter contentiua, corruptiua, & productiua, ita vt ſit potens quodlibet ſubiectum calefacere, & aliquod refrigerare, ſicut lux in mixtis, quamuis non ſit formaliter calor, eſt tamen productiua caloris.

Si ergo primo modo intelligamus, Complexionem eſſe mediam, tunc in definitione exponatur.

Prouenit, ideſt reſultat, ſed ſi ſecundo modo, tunc ad complementum definitionis, oportet addere immediate, & hoc ad differentiam ſecundarum, qualitatum, vt coloris, ſaporis &c. quæ licet proueniant ex a-

ctione & paſſione qualitatum &c. non tamen immediate, ſed mediate, per prius enim ex tali cõmixtione reſultat complexio, & conſequenter ad complexionem pruducuntur aliȩ ſecundæ qualitates.

Secundo Notandum eſt, quod complexio non eſt mixtio nec è contra, quoniam mixtio proprie eſt corporis, cuius terminus terminans eſt forma mixti, de prædicamento ſubſtantiæ, complexio autem eſt qualitatum, cuius terminus terminans eſt forma accidentalis, de predicamento qualitatis.

Vt ergo reſpondeamus in forma ad quæſitum, quid ſit complexio, dicamus, quod Complexio eſt, Proportio. ſeu concentus, vel harmonia. Primarum quattuor qualitatum, ex omnium elementorum permixtione.

Sed ſi complexio eſt proportio, quomodo ergo datur complexio calida aut frigida à prædominio, & à qualitate prædominante, ſicut illa complexio dicitur calida, in qua adeſt dominium caloris, & frigida erit quando dominatur frigiditas.

Sed contra dicetis vos, ſi complexio eſt proportio vel harmonia primarum qualitatum, quomodo ergo in omni complexione, adeſt exceſſus alicuius qualitatis, & dominatur caliditas, vel frigiditas, nõ erit ergo proportio, cũ ad hoc vt complexio ſit proportio, ſit neceſſe, vt in illa cõplexione, primæ quatuor qualitates ſint in æquali menſura, & portione, & in

eo-

codẽ gradu,& quantitate:Sed ſi in omni complexione dominatur aliqua qualitas, ergo cõplexio non eſt proportio.

Reſpondeo, quod non dicitur complexio ſimpliciter proportio, vt ſit æqualis portio omnium primarum qualitatum, vt ſupponit argumentum.

Sed dicitur proportio reſpectiue ad illud corpus,cuius dicitur cõplexio,vt cõplexio hominis dicitur proportio, non quia illa cõplexio conſiſtat in pari quantitate harũ primarũ qualitatum, ſed licet in tali complexione adſit exceſſus, & dominium caloris, dicitur tamen proportio, quoniam iſtæ qualitates in homine, ſunt ita adinuicem proportionatæ, vt ſint aptæ pro exercendis operationibus ipſius hominis, & ideo licet complexio hominis à prædominio ſit calida, dicitur tamẽ proportio,eo quia illa miſcela,& proportio primarum qualitatum cum exceſſu, & dominio caloris, eſt proportionata pro operationibus hominis: Cur ergo iſta caliditas excedens, non ſuperat cęteras qualitates, & nõ deſtruit temperamentum?

Reſpondeo,quia non adeo excedit, vt hoc poſſit præſtare & eo magis,quia quanto caliditas eſt cęteris magis actiua, tanto etiã magis cęteræ qualitates reſiſtunt ei, vt non deſtruat proportionem: ſi enim adeo excederet caliditas, vt poſſit deſtruere temperamentum, non eſſet amplius complexio, nec proportio.

Et ſi

rationes Argenterij in artem paruam com. 2

Et si dicatis ista proportio, est dispositio, vt fiat temperamentum non tamen dici potest temperamentum.

Secundo Temperamentum est substantia, & natura partiũ similarium, ergo non est proportio, consequentia probatur, quoniam sicut ex Arist. 1. de anima, anima non est harmonia, ita nec substantia erit harmonia.

Tertio temperamentum dicitur calidum, & frigidum, sed proportio non denominatur calida, nec frigida.

Quarto temperamentum parit secundas qualitates, & est principium operationis, sed hoc non facit proportio primarum qualitatum: ergo non est temperamentum: minor probatur, quoniam oportet esse reale, quod rem aliam parit, quod si hoc non potest facere absque aliqua proportione, tamen illa proportio non est id, quod agit.

Quinto potest dubitari, si temperamentũ sit illa proportio & aggregatum ex quatuor qualitatibus, ergo est aggregatum per accidens, probatur ex Arist. quoniam ex pluribus entibus in actu, non fit vnum per se.

6. meth. vlt. 3. meth. 22

Sed facile erit respondere ad has rationes, & dicatis ad primam, esse petitionem principij, quoniam nego non esse proportionem. Ad secundum nego antecedens, quoniam est accidens, vt qualitas. Ad tertium dico, quod in illa proportione, dominatur aliqua qualitas, eo modo quo dictum est supra.

Ad quartum dico ad temperamentũ sequi secun-

ſecundas qualitates ſicut ad eſſe formæ, conſequuntur omnia conſequentia formam: vel dico, quod temperamentũ in virtute primarum qualitatũ producit ſecundas qualitates.

Ad quintum dico, ex pluribus entibus in actu perfecto, fit ens per accidens, ſed ex entib⁹ in actu imperfecto fit ens per ſe, & ideo cũ qualitates ſint in temperamento in eſſe refracto, ideo dicuntur eſſe in eſſe imperfecto.

An primæ quatuor qualitates reperiantur actu, vel potentia in temperamento.
Et ſi actu, an ſint in eſſe ſummo, vel refracto.
Cap. III.

ESto igitur dicetis vos, quod complexio ſit Proportio primarum qualitatum, cum tamen primæ qualitates, poſſint ſe habere in triplici proportione, vel quod totæ corrumpantur in temperamento, & ſint tantũ in potentia, vel ſecũdo remaneãt in eſſe ſummo, & integre, vel tertio in eſſe refracto, & remiſſo.

Quęritur, an iſtæ primæ qualites ſint actu vel potentia in temperamento, & ſi actu, an ſint integre, vel remiſſe.

Doctiſſimi, & noſtra tempeſtate eruditiſſimi viri, crediderunt primas quatuor qualitates, remanere in eſſe ſummo in temperamento, adeo vt temperamentum reſultat ex extremis, & ſummis qualitatibus elementorum ſimul iunctis, & licet iſtæ qualitates in mixtione, & temperamento, nullo pacto ſint refra- *Fernelius libro 3. de natu. med. c. 1 Ioubertus 1. de ca. parad parad. 8.*

ctæ,

ctæ, ſed maneant integre, & in eſſe ſummo, vbi tamen iſtæ ſummę, & contrariæ qualitates inuicem fuerint permixtę, & confuſæ, tūc contrariarum perfuſione, quaſi iunctæ inhibentur, ne ſuas ſummas vires exerceant, hinc virium acumina, exuperantiaſq, retudiſſe perhibētur, ita vt in miſto corpore nectuntur elementa, neque ſuæ molis pondere, neque qualitatū gradu, vt qui in omnibus ſummus ineſt ſed virium comparatione, temperamenti ſpeciē proferunt, & expromunt, quæ tamen complexio denominatur calida, vel frigida ab eo ſolum, cuius vis præſtat, & vincit, neque tamē diuulſorum elementorum qualitates, neque coeuntes, illæ quidem temperamentum efficiunt, niſi moderata, & concordi quadam mediocritate, ſe ſe mutuo complectantur, & has qualitates in ſummo remanere ſic probant.

Primo eadem eſt contrarietas, inter extremas qualitates, ac inter refractas, nam ſicuti ſummus calor, & ſumma frigiditas ſunt contraria, ita quoque & calor remiſſus, & frigiditas remiſſa ſunt cōtraria, ergo ſi ſummas qualitates in confuſionem adductas, a ſe ſe poſſe mutuo ad mediocritatem deducere, cur non ſimiliter ſe ſe prorſus interimunt, ſi remiſſæ qualitates inter ſe ſunt cōtrariæ, ſicuti, & ſummæ, ſi ergo remiſſæ qualitates ęque inter ſe pugnant, vt ſummæ, neque ſolum extrema ex tremis, ſed & media medijs aduerſantur: Cur potius iſtæ qualitates refractæ, quam ſummę in idem cohibunt.

Secundo

Secundo ſicut calor, vt quatuor, & frigus, vt quatuor commiſcentur, teporem generãt, ſic prorſus accidere compertum eſt, ſi calor ſummus, & frigus ſummum miſcentur, teporem generant, nam aqua feruentiſſima ſi cum aqua frigidiſſima paribus portionibus miſceatur, mox tepeſcit, vt ſi ex mediocribus tẽperetur.

Tertio ſi in mixtione aquæ frigidiſſimę cũ calidiſſima fieret tepor, eo quia vt tu dicis remittuntur qualitates, quomodo fit hæc remiſſio tantorum graduum in tam breui tempore, & fere in inſtanti, cũ appareat, quod ſtatim, quod iſtæ duæ aquæ miſcentur, ſtatim fit tepor quod ſi fieret, illa remiſſio, non ſtatim fieret tepor, ſed longo tempore, ergo dicendum eſt, nihil aliud eſſe teporem, quam calidi, frigidi, ſicci, & humidi pari portione confuſionẽ, vnde qualitates illæ ſummæ in mixtione, & tepore manent, ſicut prius erant in elementis: cum hac tamen varietate, quod nunc per totas confuſe, eamdem, communemque materiã obſederunt, & quod ab Ariſt. dicitur ꝙ in mixtione qualitates remittuntur, non intelligitur, quod remittuntur in gradu, ſed in viribus, ne ſumme operentur.

Quarto ſi poſſunt manere in eſſe refracto, ergo & etiam in eſſe ſummo, probatur, quia eadem eſt contrarietas, eadem proportio, inter extremas qualitates, ac inter medias, & remiſſas qualitates, eadem enim eſt proportio quatuor, ad quatuor, ac octo ad octo.

Vt tamē tueamur cōem ſententiā, poterimus reſpōdere ad rationes doctiſ. Fernelij.

Et ad primum ſi dicamus, quod qualitates, dum ex mutua actione, & paſſione refractæ, deuenerunt ad mediocritatem, & quandam proportionem, quæ dicitur complexio, non ſunt amplius contrariæ: Et ſi dicas, frigiditas, & caliditas ſemper ſunt contraria, etiā, quod ſint remiſſæ, eo quia caliditas, vt vnum, & frigiditas, vt vnum ſunt contraria. Reſpondeo, quod frigiditas, & caliditas, ſiue in eſſe ſummo, ſeu refracto, ſemper ſunt contraria, niſi ex mutua actione, & paſſione, factę ſint mediocres, & inuicem proportionatæ, & temperatæ, quia vbi ex mutua actione factæ ſint mediocres, tunc perdunt contrarietatem, & non ſunt amplius contrariæ, quoniam implicat dicere, quod qualitates illæ ſint mediocres, temperatæ, & ad inuicem proportionatę, & quod ſint contrariæ, eo quia eo vſque inuicem agunt, & patiuntur, quouſque ſunt cōtraria, & quouſque deueniunt ad mediocritatem, & proportionem, quia tunc non ſunt amplius contrariæ, ideo poſſunt inuicem ſimul manere, ſine earum corruptione.

Ad ſecundum nego, quod generetur idem tepor, & ideo nego caſum: vel dico ad primū, quod dum ſunt refractæ ſunt contrariæ, & inuicem agunt, & patiuntur, & remittuntur, & corrumpuntur, ſed ex illa refractione factū eſt, vt nō ſint adeo cōtrarię, vt ſunt in ſummo ſed remittuntur eorum vires, & ideo diutius

con-

conſeruantur in tẽperamento, & homo cum illis ſic refractis, poſſit diu viuere, & cum continuo inuicem agant, ideo illa cõtrarietas harum refractarũ qualitatum, eſt cauſa mortis, licet non niſi poſt longum tempus, & plus, vel minus ſecundum quod magis, vel minus ſunt refractæ, ſed ſi in ſummo remanerent ſtatim, & ſubito corrumperetur & ſolueretur mixtũ, cum ſint ſumme, & extreme contraria.

Ad tertium dico non eſſe mirum, ſi illa remiſſo fiat tam breui tempore, quoniam eodẽ tempore, quo vnus gradus caloris, remittit vnum gradum frigiditatis, eodem tempore octo caloris, remittunt octo frigiditatis, cum eadem ſit proportio vnius ad vnum, ac octo, ad octo: ratio eſt, quoniam in mixtione illæ duæ aquæ calidiſſima, & frigidiſſima, dũ miſcentur, ita ad inuicem diuiduntur, vt partes omnes aquę frigidæ tangant oẽs partes aquę calidæ, & e cõtra, & ideo cum illæ aquæ inuicem ſe tangãt, ſimul, & ſemel ſecundum omnes partes, eodem tempore, inuicẽ agũt, & patiuntur, ideo breuiſſimo tempore fit illa remiſſio, & tepor.

Ad quartum nego eandem eſſe proportionem, vt dictum eſt ad primum, quoniam in ſummo ſunt contrariæ, & in illo eſſe refracto, non ſunt amplius contrariæ.

Dicamus igitur primas quatuor qualitates non remanere in eſſe ſummo in ipſo temperamento, ſed ſi non remanent in eſſe ſummo, & quomodo remanent.

Queritur

Quæritur enim an Primæ Qualitates totæ corrumpantur, ita vt in temperamento, omnes omnino sint corruptæ, & in potentia tantum reperiantur, & non in actu.

Aliqui crediderunt in totum corrumpi, & remanere solum in potentia, quam sententiã falsam esse, sic probant Iuniores quidam, primo datur complexio, in qua dominatur caliditas, altera in qua adest dominium frigiditatis &c. ergo saltem ista caliditas, quæ dominatur, non corrumpitur, probatur, quia nõ potest corrumpi à frigido se minori.

Christophorus Auegali 1. de arte med. cap. 4

Secundo si primæ qualitates totæ corrumperentur, ergo complexio non haberet vim excalefaciendi, aut refrigerandi, probatur, quia istę qualitates per te totę sũt corruptæ.

Tertio si qualitates totę corrumperentur, ergo omnis complexio esset eadem, & eiusdem rationis, & non darentur diuersæ complexiones, probatur, quia diuersæ sunt complexiones, eo quia vna dicitur à prædominio calida, alia frigida, &c. Sed si per te omnes corrumpuntur, ergo non daretur complexio calida, aut frigida &c.

Hoc idem quarto sic probat Farnelius, si omnes qualitates in temperamento corrumpuntur, ergo in corporibus nostris, nulla reperiretur contrarietas, eo quia cõtrarietas, quę reperitur in nobis, est contrarietas primarũ qualitatum, sed per te omnes sunt corruptæ, ergo non datur aliqua contrarietas.

libro 3. de nat med. c. 1.

Quinto si in nobis non est aliqua prima

con-

contrarietas, quæ ergo erit causa morborum, senectutis, mutationis temperamenti, secundum diuersitatem ætatum, mortis, &c. cum hęc omnia fiant à contrarietate.

Sexto, ergo corpora nostra in dissolutione, non resoluerentur in prima quatuor elementa, cum per te elementa in nobis nō sint actu, nec etiam potentia, si istæ qualitates in totū corrumpuntur, vnde enim sibi resument elementa, cum omnino per te sint corruptę?

Si tamen fateri volumus, primas qualitates in totum corrumpi, & remanere tantum in potentia, & non actu in temperamento. Dicatis, quod ex mutua actione, & passione primarum qualitatum, ipsæ qualitates omnino, & omnes corrumpūtur, quibus omnibus corruptis, resultat temperamentum, in quo quidem temperamento licet actu non sit caliditas, nec frigiditas, sunt tamen in potentia, & in virtute, eo quia temperamentum quod resultat ex qualitatibus corruptis, potens est excalefacere, & refrigerare &c.

Et ad rationes in oppositum adductas, poterimus respondere, & ad primum, quod licet istæ qualitates actu non sint in temperamento, sunt tamen virtualiter, & in potentia, & ideo licet in temperamento non sit actu caliditas, &c. potens tamen est excalefacere, refrigerare, &c. cum virtualiter contineat primas qualitates, & ideo caliditas, quæ dominatur in temperamento, non est actualis caliditas, sed eius virtus, & poten-

tia, ratione quarum virtutum, ipſum temperamentum potens eſt excalefacere, refrigerare, &c. & denominatur calidum, vel frigidum.

Ad ſecundum valeret ſi corrumperentur actu, & potentia, & ad alias rationes reſpondeo vt ad primum: melius tamen, & magis veriſimile eſt fateri, Primas quatuor qualitates, actu reperiri in temperamento, ſed in eſſe refracto.

Pro cuius rei maiori declaratione, ſciendum eſt, quod ad hoc, vt fiat complexio, neceſſe eſt, vt elementa, per contrarias qualitates, inuicem agant, & patiãtur, ex qua mutua actione, & paſſione, elementa adeo diuiduntur, & inuicem permiſcẽtur, vt quælibet pars vnius contangat partem alterius, eo modo, quo diximus ſuperiori capite, niſi enim quælibet pars contangeret alteram, non fieret inter ea mutua actio ſecundum omnes partes elementorum, ſicuti eſt neceſſarium ad hoc, vt fiat temperamentum, ex qua mutua actione, & paſſione, refrangũtur, & remittuntur primæ qualitates, & deueniunt ad quandam mediocritatem, & proportionem, & iſta proportio harum primarum qualitatum ſic refractarum, dicitur Complexio, ſeutemperamentũ: adeo vt Temperamentum nihil aliud eſt, niſi armonia, ſeu proportio primarum qualitatũ refractarum: & quod tutius ſit fateri has qualitates remanere in mixto in eſſe refracto, quam in ſummo, inde colligi poteſt, quoniã

cali-

caliditas,& frigiditas sunt qualitates actiuæ, iuxta se positæ, sunt agentia naturalia, & cõtraria, nullum adest impedimentum, ergo necessario inter illas, erit mutua actio, & passio, vt miscendo aquam calidissimam cum frigidissima, tunc quæro si caliditas ignis, agit in aquam, aut agit, vt inducat caliditatem, velut corrumpat frigiditatem, quodcumque dixeris, necesse est, vt sequatur intensio, & remissio primarum qualitatum, vt alibi demõstrauimus, quia si ignis inducit caliditatem, ergo corrumpit frigiditatem, cum sit impossibile, vt summa frigiditas possit stare cum aliquo gradu caloris: Si dicas, licet sint contraria, tamen nulla sequitur actio, quoniam cum sint æqualia in gradu, & ambo in summo ita vt vna qualitas alteram non excedat, ideo nulla sequitur actio, cũ actio fiat à proportione maioris inequalitatis. Dicatis, ꝙ licet æqualia sint in gradu, & intensiue, extensiue tamen, & in virtute, idest in operando, & in agendo non sunt æqualia, & eo magis, quia si ratio esset vera, nunquam fieret transmutatio de vno elemento in aliud, nec aer fieret ignis, &c. *lib. de elementis c.4*

An complexio sit substantia, vel accidens. *Cap.* IIII.

1. de vsu par. cap. 2. & 9. 3. de temp. c.4. 3 aph. com. 2.

DVbitari solet apud medicos, An Cõplexio sit substantia, vel accidens, & ratio dubitandi est, quoniam substantiam esse cõ-

cedit Gal. dum dicit esse substantiam corporis, & naturam membri.

Secundo, id quod constituit esse alicuius, est substantia illius, sic est complexio, ergo est substantia: minor est Gal. carni esse, & neruo, & aliorum vnicuique per complexionem ex quatuor elemementorum qualitatibus cõ structam.

1. de vsu. part. c. 2.

Tertio affirmat Galenus vnamquamque partem nostri corporis talem esse, qualis est propter calidi, frigidi, humidi, & sicci temperamentum: Immo alibi docet, partes similares inuicem distingui, & diuersas parere operationes pro diuersitate complexionis, & alio loco dicit, ex calido, frigido, humido, & sicco, non hominis solum, sed aliorum omnium naturam constare, vt bene docuit Hipocrates, & 2. de nat. hum. com. 1. dicit, formas vero corporis, naturas quarum essentiam demonstrauimus in quatuor elementorum temperatione consistere.

1. meth. med.

1. de nat. facul. c. 3. 7. meth.

1. de elemẽtis cap. 9.

Quarto quo posito ponitur, & quo destructo destruitur, est substãtia ex Aristotele, sed destructo temperamento, corrumpitur membrum, & stante optima complexione, membrum est viuens, & sanum, ergo erit substantia membri.

5. methap. 15.

Quinto forma est actus, & perfectio corporis organici animati, talis est complexio, ergo est forma substãtialis, minor probatur, quia perficit corpus, cum omnes operationes fiant à temperamento, sic docet Galenus,

quod animi mores seq. corporis temp. li. de tremore cap. 6.

oculus

oculus enim non vidit, nisi sit optime temperatus, sic & omnes operationes naturales, & vitales, fiunt ab optimo temperamento quod si lædatur, lęduntur etiam operationes.

Istis rationibus moti quamplurimi doctissimi viri crediderunt ad mentem Gal. complexionem esse formam substantialem.

Contrariam tamen sententiã sequitur cõmunis opinio, quæ verissima est, & magis tuta ꝙ scilicet complexio non sit substantia, sed accidens: & pro maiori declaratione sciendum est, quod licet Gal. non cognoscat aliam formam, nisi temperamentum in viuentibus ipsis; & quamuis concedat animam vegetatiuã & sensitiuam, nihil aliud esse, quam temperamentum, tamen de anima intellectiua dubitat, an sit temperamẽtum, quoniam licet lib. de tremore, & spasmo cap. 6. & lib. quod animi mores sequantur corporis temp. videatur asserere, intellectiuam esse temperamentum, dum dicit, quod intellectio fit à temperatura, ita vt si temperamentum lędatur, læduntur etiam operationes intellectus, tamen idẽ Galenus 5. de accid. cap. 5. dicit, quid sit anima inconueniens est dicere, si vero tempus occurrerit opportunum, fortasse disputabimus: & alibi non audet statuere quid sit anima intellectiua & 9. de vsupar. cap. vltimo non debemus dicere, quod intellectus sit à sensu, sed à temperantia spiritus animalis instrumentaliter tamen, & lib. de motibus liquidis cap. 3. dicit, inquirere de anima

Curtius in 1. 1. Auic. Montanus eo loco. Hali. 2. tegni. com. 26. Auic. 1. 1. Cõciliator dif. 17. Gẽtilis de ful. gi. 1. 1. Vgo eodem loco Iacobus For. eod. loco. Philopon⁹ 1. phis. com penultimo. Marsilius Ficiuus li. 7. de immortalitate animarum c. 9. & 12. Argenterius in Tegni com. 2. lib. 5. de simp. Med facult. c. 5.

an ſit eius ſubſtãtia corporea, aut ſit aliquod corpori continuum, quod cum corpore decidit, aut ſpermatis vis, & potẽtie, relinquo hoc illis, qui ſe exiſtimant hoc veraciter ſcire, & alibi viſus eſt dubitare, quid voluerit denotare nomine animæ.

2. interio. c. 9.

Cum ergo fateatur Gal. complexionem eſſe ſubſtantiã Auic. vero dicit eſſe accidens de prędicamento qualitatis: conantur multi tollere hanc contradictionẽ dicẽdo, quod Gal. appellat complexionẽ formam ſubſtantialẽ, non ꝙ reuera ſit ſubſtantia, ſed improprie dicitur ſubſtantia, prout in quanto à cõplexione bona, vel mala conſeruatur, & dependet ſubſtantia noſtri corporis, vel deſtruitur, eo modo, quo etiam dicimus de rebus multũ intrinſecis, & appropriatis alicui, ꝙ ſunt de ſubſtantia illius rei, Cõplexio. n. eſt res, a qua pẽdent noſtræ operationes, & ſic improprie loquendo à Gal. dicitur ſubſtãtia, quoniã ſicuti per formã ſubſtantialẽ, aliquod ſubſtentatur in eſſe perfecto, ita ſuo modo membrum per complexionẽ, ſubſtentatur in eſſe perfecto, & operatur, & quia ſenſibiliter operationes nõ videntur fieri, niſi a tẽperamento, & in ſingulis partibus ſenſibiliter nulla alia ſubſtantia apparet, niſi temperamentum, ideo medicus velut artifex ſenſatus, iudicat temperamentum eſſe ſubſtantiam, & formam ſubſtantialem noſtri corporis.

Iſta tamen ſententia, ad mentem Gal. non videtur vndequaque tuta, cũ manifeſtiſſime

appa-

appareat, ex locis citatis ipsius Gal. complexionem esse veram substantiam, nec vllam aliam formam substantialem agnoscat Gal.

Nec laudo sententiam doctissimi Argenterij asserentis, quod complexio in aliquibus sit substantia in alijs sit accidẽs, est forma substantialis in non viuentibus, & in inanimatis, sed in viuentibus complexio non est forma, sed instrumentum, quo forma operatur: similiter & in viuentibus forma substantialis partium similarium est earundem temperamentum, eo quia in carne, osse, neruo &c. nulla alia reperitur forma, nisi earum complexio prout docet Arist. *In Tegni. com.2.* *2. de gener. animalium cap. 1.*

Cogor tamen damnare hanc sententiam, quoniam, vt docet Aristoteles, quod vni est accidens, alteri non potest esse substantia, sed complexio per te aliquibus est accidens, ergo alteri non potest esse substantia: Secundo Complexio est terminus formalis alterationis, & non acquiritur, nisi per alterationẽ, cum fiat ex mutua actione, & passione primarum qualitatum, ergo non est substãtia, consequentia tenet, quia substantia non potest acquiri per motum: alio modo conatur Curtius tollere contradictionem dicendo, quod non inconuenit aliquam formam esse directe, in prędicamento qualitatis, & indirecte in prædicamento substantiæ, nam ex Aristot. Differentia substantialis dicitur qualitas, & est directe in prędicamento qualitatis, indirecte tamen in prædicamento substantiæ. *1. phisic. 26* *In 1. 1. cap. de compl.* *5. methaph*

Sed pace tanti viri clarissimi, hæc ratio nulla est, quoniã licet hoc sit verũ de differentijs non tamẽ dici potest de forma substantiali, vt sit indirecte in prędicamento substantiæ, directe vero in prædicamento qualitatis.

Respõdeamus igitur ad quęsitum, & sit prima conclusio, Complexio non est substantia, probatur substantia ex Arist. aut est materia, aut forma, vel compositum, neutrum est complexio, ergo non est substantia, minor probatur, quia non est materia, vt omnes concedũt, quoniam materia est principium passiuum, complexio vero est actiua, sed quod non sit forma probatur, nulla forma substantialis per se, & immediate, producit operationes, quia de se non est actiua: sed Complexio per se, & immediate producit operationes, ergo non est forma. Secundo complexio habet contrarium, puta excessum alicuius extraneę qualitatis, & suscipit magis, & minus, ergo non est forma substantialis. Tertio Complexio fit ex qualitatibus, ergo non est substantia. Consequentia probatur, quia substantia, non fit ex non substantijs prioribus.

Quarto si complexio esset forma substantialis, cum singulis partibus, variæ, ac diuersę sint complexiones, ergo singule partes haberent varias, & distinctas formas substantiales quare in vno quoque mixto, darentur multæ formæ, prout multæ sunt eius partes, quod tamen videtur inconueniens asserere. Melius enim est asserere, vnicam esse formam totius

mix-

mixti,& omnium partium,quę tamen eſt principium diuerſarum operationum,pro diuerſitate complexionum,quę complexio eſt inſtrumentum ipſius formæ.

Secunda Concluſio,Complexio eſt accidẽs de predicamento qualitatis, in prima ſpecie, & dicitur habitus,& eſt inſtrumentum formæ ſubſtantialis,& principium immediatum omnium noſtrarum operationum.

Pro cuius rei declaratione notandum eſt, quod Complexio nõ eſt forma ſubſtantialis, ſed efficit corpus aptum, ad recipiendum formam, non tamen complexio dicitur forma, nam ſiquis lyrę cordas cõderet ipſas cõgruas idoneaſque conſtitueret, vt concentus formã ſuſcipiant, tamen chordæ, non ſunt ipſi concentus,ſed extrinſecus ab eo, qui pulſat concentus chordis prouenit,ita ſe habent corporum animatorum complexiones, nam complexionibus optime ſe habitis, & diſpoſitis extrinſecus formæ immictuntur ab ipſo opifice, ſtatim enim quod caro adepta eſt optimũ temperamentum ſibi proportionatum, ſtatim in ea introducitur forma carnis, & ideo temperamentum, diſponit partes noſtri corporis,& mixtum ipſum, ad recipiendum formam ſubſtantialem.

Ad rationes vero in oppoſitum adductas, probantes temperamentum eſſe formam ſubſtantialem,facile erit reſpondere, & ad auctoritates Gal.dicatis, fuiſſe illius opinionis, vt complexio eſſet ſubſtantia,&ideo concedatis

hanc

hanc ſententiam eſſe contra Gal. quod ſcilicet complexio ſit accidens.

Ad quartum dico, veram eſſe maiorem propoſitionem, quod quando aliquo primo deſtructo, primo deſtruitur aliud, eſt eius ſubſtãtia, modo dico ad minorem, quod deſtructa complexione, non primo deſtruitur membrũ & animal, ideo non eſt ſubſtantia, ſed primo deſtruitur ad deſtructionem formæ. Secundo ad corruptionem complexionis, quare deſtructo temperamento corrumpitur forma, ad cuius corruptionem corrumpitur pars & animal.

Ad Quintum nego minorem, ad probationem dico eſſe principium operationis inſtrumentale, & non principale ideo dici non poteſt forma ſubſtantialis.

An Complexio ſit, qualitas realiter diſtincta, à primis qualitatibus
Et quot complexiones reperiantur in ſingulis mixtis. Cap. V.

Iac. de par.
Vgo.
Iac. Forliu.
Montanus in 1.1. Aui. c. de compl.
Tho. de Garbo q. 4.
Argent. in Tegni. co. 2.

ESto igitur dicetis vos, quod Complexio ſit qualitas, quæ reſultat ex mutua actione, & paſſione primarum qualitatum, iſta tamen complexio diſtinguitur, ne à primis quatuor qualitatibus, ita vt ſit qualitas ab illis realiter diſtincta, nec ne?

Crediderunt quamplurimi, Complexionem realiter diſtingui à primis qualitatibus, quam quidem ſententiam ſic comprobarunt

pri-

primo si opij complexio, nihil aliud est nisi aggregatum ex qualitatibus refractis, ergo opium non poterit extreme refrigerare, probatur quia frigiditas in complexione est refracta, ergo non potest remissa frigiditas, quæ reperitur in complexione opij, extreme refrigerare, si ergo complexio opij non addat aliam qualitatem supra primas qualitates, sed solũ sit illud aggregatum ex qualitatibus refractis non poterit habere intensam frigiditatem, & in summo refrigerare, quare dicendum est, extreme refrigerare, non ratione remissæ frigiditatis, sed ratione Complexionis, prout complexio est qualitas realiter distincta à primis qualitatibus, Idem dicendum est de Euphorbio, quod extreme excalefacit. *Iacobus for li. quest. 5.*

Secundo ponatur, quod bracchium alicuius ligetur ita fortiter, vel alio modo fiat opilatio inter manum Socratis, & cor, cerebrum, & epar, quod spiritus non possint pertransire ad manum, tamen volo, quod ab aqua, vel ab igne, aut à sole, tantum calefiat bracchium ligatum, ac si transirent spiritus, adeo vt in manu remaneat precise tanta mensura caloris, frigoris, humiditatis, & siccitatis, quanta erat prius, ante quam bracchium esset ligatum, vel si non tanta, saltim tanta, quanta in aliqua manu viuentis hominis, & tamen non stat Cõplexio manus, quia manus corrũperetur, & æstiomenabitur, & nec sentiet, nec mouetur, & tamen ista duo aggregata primarum qualitatum, sunt omnino similia in manu so *V80*

cra-

cratis ligata, & in non ligata, seu saltim erit idem, illud aggregatum in manu Socratis ligata, & in manu platonis non ligata, vt patet per argumentum, & tamẽ illud agregatum, in manu Socratis ligata, nõ est sufficiens ad cõseruandam formam manus, nec erit principium operationum manus ergo nec illud aggregatum in manu Platonis quia sunt idem ergo nullum horum erit Complexio.

Iacobus de partibus. Tertio Primæ quatuor qualitates, distinguuntur à Complexione in subiecto ergo distinguuntur realiter: consequentia probatur, quoniam accidentia sumunt esse, distingui à proprijs subiectis, & numerantur numero subiectorum: accidentis enim esse, est in esse, tũ quia in definitione accidentis, cadit propriũ subiectum. *Arist. 7. meth. 2.*

Antecedens probatur, quoniam subiecta primarum qualitatum, sunt elementa, subiectum autem complexionis, est corpus mixtum, nec potest saluari Complexio in quocũque elemento.

Quarto qualitates primæ, suscipiunt magis & minus, intensionem, & remissionem, Complexio vero non, ergo realiter distinguuntur.

Pro resolutione difficultatis, notandum est primo quod Complexio, distinguitur à primis qualitatibus, eo quia cum non sit nec caliditas, nec frigiditas, &c. sed quid resultans ex eis, ergo Complexio erit. Secunda quędam qualitas velut odor, sapor, & color, sunt secun

dæ

dæ qualitates, ex primis productę & resultantes: differt tamen Complexio, ab alijs secundis qualitatibus, quoniam primo,&per se,immediate resultat ex mutua actione, & passione primarum qualitatum, sed aliæ secundæ qualitates,vt sapor, odor &c.nō primo, & per se,sed secundario, & mediate, eo quia insequuntur Complexionem.

Secundo Differunt, quoniam complexio, est primum principium omnium operationū quod non est verum de alijs secundis qualitatibus.

Tertio distinguuntur, quia licet complexio sit qualitas distincta à primis qualitatib⁹ eo quia nō est nec caliditas,nec frigiditas,&c. continet tamen in virtute has primas qualitates,quia potens est excalefacere, refrigerare &c.quod tamen non est verum de alijs secū dis qualitatibus,hic tamen aduertendum est, quod licet complexio sit qualitas distincta à primis qualitatibus,non tamen ab illis realiter distinguitur.Sit igitur ista conclusio.

Complexio non est qualitas realiter distincta, à primis qualitatibus, sed realiter nihil aliud est nisi illud aggregatum,ex primis quatuor qualitatibus, inuicem refractis, ex quibus resultat vna tertia forma,quæ licet specie differat à primis qualitatibus,non tamen differt realiter, sicuti ex anima, & corpore fit tertium nempe compositum, quod nihil aliud est,quam aggregatum,ex anima,& corpore,& non realiter ab illis distinctum,sed solum

Gentilis de Fulgineo in 1.1. Auic. c.deCompl. Curtius eo loco Fernel. lib. 3. De nat. med.c. 1. Christophor. à Vega lib.1. de arte med. cap.4.

lum ſpecie, quia homo eſt in vna ſpecie, corpus, & anima in alia.

l. 1. cap. de Compl.

Sed quid ſentiat Auic. hac in re habet aliquam difficultatem, cum ſic loquatur. Cum enim Elementa ad inuicem agunt, & patiuntur ſuis virtutibus, accidit in eorum ſumma, quædam qualitas in toto ſimilis, quæ eſt complexio: ex quibus verbis ſic arguo, ſimilitudo eſt ad alterum, nam ſimilitudo eſt rerum differentium.

Pro reſolutione huius difficultatis, ſciendũ eſt quod illa verba dum dicit. Accidit qualitas in toto, ſimilis, tribus modis exponi poſſunt, primo modo, vt dicat accidit qualitas in toto. ſcilicet ſubiecto earum qualitatum ſimilis, quia nulla eſt aſſignabilis pars in mixto, in qua fuerit forma, aut qualitas elementi, quin ſit in eodem complexio mixti, ita vt non datur pars materiæ, quæ prius eſſet ſub forma elementi, in qua non ſit iſta complexio, ergo ipſa eſt in toto ſubiecto: vel ſecundo ſic intelligitur. Accidit qualitas in toto ſimilis primis qualitatibus. s. quoad virtutem, eo quia virtualiter comprehendit, omnes quatuor qualitates, & potens eſt agere & operari illarum actiones, vt excalefacere, refrigerare &c.

Gentilis in com.

Auctor.

Vel Tertio exponatis & melius. Accidit qualitas in toto ſimilis, ideſt accidit complexio in toto ſimilis primis qualitatibus quia ab illis realiter non diſtinguitur, ſed in toto eſt ſimilis, cum realiter idem ſint, ſi enim Cõplexio realiter diſtingueretur ab illis nõ eſſet

eis

cis in toto similis cum distingui realiter, sit distingui secundum totum.

Ex ijs Respondeo ad argumentum, sufficere, vt distinguantur specie, & formaliter, non tamen necesse est, vt realiter distinguantur.

Ad rationes vero in oppositum adductas Respondeo & ad primum dico quod opiũ, refrigerat, ratione actualis frigiditatis. Et si dicas, frigiditas, quæ ingreditur Complexionem opij, est remissa, ergo non potest tam intense refrigerare. *Auctor*

Respondeo quod licet frigiditas sit remissa, quia tamen in opio est magis intensa, & plures gradus frigiditatis reperiuntur, quam in alio mixto, ideo non est mirum, si opium magis refrigerat, quam alia mixta

Ad secundum dicatis casum esse impossibilem si tamen concedatur per imaginationem quod remaneat idem calor, & frigus, & aliæ qualitates, vt supponit argumentum, dico, quod manus non corrumpetur, sed tamen nõ sentet nec mouebitur: quia ob neruos ligatos, non diffunditur ad illas partes sensus, & motus: vel dico, quod dato & non concesso, quod idem sit aggregatum, tamen brachium illud corrumperetur, & ratio est, quoniam eius complexio: & calor innatus, nisi continuo foueatur, & augeatur à calore in fluenti, non potest diu conseruari (vt alibi declarauimus) nec esse principiũ operationum. Modo dico, quod in prædicto casu, cum bracchium non recipiat influentem calorem à corde, ideo *Curtius* *Author* *lib. 1. de calore c. 3.*

non est mirum si corrumperetur.

Ad Tertium dicendum est, qualitates secũdum esse refractum, quod habent in mixto, sunt subiectiue in mixto, vt ipsa Cõplexio, & ideo complexio, & qualitates refractæ, non distinguũtur subiecto, sed summæ qualitates distinguuntur subiecto à complexione, & de his verum est argumentum.

Iac. de partibus.

Ad Quartũ dico, ꝙ qualitates, vbi ex mutua actione, & passione deuenerunt ad illã proportionem, quę dicitur complexio non suscipiunt magis, & minus, quia vbi intenduntur, & remictuntur, statim soluitur proportio, & fit intemperies.

Author.

Sed an in singulis mixtis vna vel plures reperiantur complexiones, dubitarunt quãplurimi, credentes in singulis mixtis, duas esse cõplexiones, vna quæ resultat ex caliditate & frigiditate, altera ex humiditate, & siccitate, quam sententiam sic probant.

Gentilis in 1.1. Auic. c. de compl. Iacob. Forl. eo loco q. 5. Thomas de Garbo. q. 4.

Primo inter primas qualitates, sunt duę cõtrarietates, ergo duo media resultantia ex illis duabus contrarietatibus, nam si extrema sunt diuersorum generum, oportet, vt etiam medium sit diuersorum generum, medium enim, & extrema, sunt in eodẽ genere, & ideo medium colorum, est diuersum à medio saporum.

Gentilis

Secundo quorumcumque vnum variatur, alio non variato, illa sunt distincta, sed fieri potest, distemperamentum in complexione media inter humidum & siccum, nullo aduenien-

Thomas Iacobus

nien-

niente distemperamento complexioni mediæ inter actiuas, vt inter complexionem me diam inter frigiditatem, & caliditatem, ergo sunt inuicem distincta, minor probatur, quoniã videmus corpus aliquod notabiliter exiccatum absque hoc, quod notabiliter calefiat, aut frigefiat, vt patet, de puero tendente ad iu uentutem.

Tertio Ar. secundo de anima dicit, sensus tactus esse plures, sed hoc non potest esse nisi quia dispositio qualitatũ deseruiẽs, nõ est pre cise vna sed plures, vna scilicet media inter actiuas, alia media inter passiuas, ergo & similiter, duæ erunt complexiones.

His tamen non obstantibus, melius est asserere, vnicam tantum complexionem, reperiri in singulis mixtis, non enim multiplicanda sunt entia citra necessitatem, turpe enim fit per plura, quod fieri potest per pauciora & æque bene, sed cum vnica tantum sit forma in singulis mixtis, ergo vnicum instrumentum, quod est Complexio, & principium omnium operationum. Aduertendum tamen est, quod quando dicimus vnam tantum complexionem reperiri in singulis mixtis, hoc non sic est intelligendum, vnicam tantum esse complexionem omnium partium, ipsius mixti; quia hoc est falsum, cum singulæ partes nostri corporis, varias habeant, ac diuersas cõplexiones, sed intelligendum est, singulas partes habere tantum vnam complexionem, quæ resultat ex oĩbus quatuor primis qualitatibus

&non duas, vt probant ſupradictę rationes, ad quas facile eſt reſpondere; & ad primum concedo diuerſæ ſunt cõtrarietates, ergo diuerſa media, aliud enim eſt medium inter calidum & frigidum, aliud inter ſiccum & humidum, non tamen medium inter calidum, & frigidũ, dicitur temperamentum, quoniam temperamentum reſultat ex omnibus quatuor qualitatibus, & non ex duabus.

Ad Secundum Nego minorem, ſupponit enim dari illas duas complexiones, quod eſt falſum: ad probationem ſolum probat ſiccitatem diſtinctam eſſe à caliditate & frigiditate quod concedo, quia variatur ſiccitas alijs non variatis, ſed quando augetur ſiccitas plus iuſto, ita vt corpus exiccetur plus debito, tunc dico, quod non ſolum variatur cõplexio media inter paſſiuas, vt ſupponit argumentum, ſed dico variari, & corrumpi totã complexionem per exceſſum ſiccitatis.

Ad Tertium dico, quod ibi Ar. loquitur dubitatiue, dum dicit ſenſus tactus videtur eſſe plures ex diuerſitate obiectorum, adeo vt non fatetur ſimpliciter, quod ſint plures, ſed dicit, videtur, quod ſint plures ex diuerſitate obiectorum, id eſt ex diuerſitate in primis qualitatibus, quæ tamen diuerſitas obiecti, non habet variare ſenſum tactus, quia eodem modo dicerẽ ego, ꝙ cũ diuerſa ſint obiecta viſus, vt album, & nigrũ, ergo ſunt diuerſi viſus, quod tamen eſt falſum, & ſi dicas licet ſint contraria album, & nigrum, tamen non eſt niſi vna ſola

con-

contrarietas, sed in primis, qualitatibus, sunt duę contrarietates.

Respondeo quod licet sint duæ contrarietates, tamen eodem modo alterant, & immutant sensum tactus.

An Complexio hominis perfectior sit, quam complexiones aliorum animalium.
Cap. VI.

VIdetur quod non, & ratio dubitandi est, quoniã quod cõplexio sit perfecta, vel imperfecta cognoscitur ex perfectione operationum, sed multa sunt animalia, quæ perfectiorem habent operationem, quam homo, ergo & perfectiorẽ complexionẽ. Minor probatur, quoniam vultur, & canis, habent meliorem olfatum, vt enim docet Ari. Homo inter cætera animalia praue odorat, immo Aquila melius videt, quam homo, sic fatetur Ari. immo secundum communem sententiam. *2. de anima c. de olfatu. 2. de anima c de visu. 5. gen. ani. c. 4.*

Nos aper auditu, Linx visu, simia gustu.
Vultur odoratu, præcellit aranea tactu.

Ergo omnia ista animalia, habent perfectiorẽ complexionem.

Contrarium tamen docet Gal. humanam cõplexionem perfectiorẽ, & nobiliorẽ esse cęteris complexionibus, eo quia est principium perfectissimarum operationum, quod clarius sic docet Auic. Donasse Deum homini, meliorem complexionẽ, quæ reperiri potest in mũdo, conuenientem suis operationibus, & cum *1. Tegni. c. 8. 1. 1. doct. 3. cap. 2*

operationes humanæ, perfectiores sint alijs, ideo non est mirum, si homo habeat complexionem perfectiorem alijs cum complexio ordinetur vt ad finem ad ipsas operationes & perfectio complexionis, attendatur penes perfectionem operationum, ea enim quę ordinātur ad finem, mensurantur, & disponuntur secundum finis exigentiam, sic docet Ari. cum ergo operationes sunt finis cōplexionis, ideo secundum diuersitatem operationum, & earūdem perfectionem, diuersa, & perfectior conuenit complexio.

Secunda Ratio, homo habet perfectiorem formam, ergo & perfectiorem complexionē Consequentia probatur quoniā non solū per complexionē disponitur subiectū ad recipiendum formā, vt diximus supra, sed quia est eius instrumentum, & principium actiuum omniū operationum, perfectissima complexio, dispo nit subiectum ad recipiendum perfectissimā formam, sicut imperfecta complexio, non erit apta preparare, & disponere subiectum, vt recipiat nobilissimam formam.

Sed pro maiori declaratione, notandum est primo, quod sicuti Duplex est Cōplexio, quoad pondus, & quoad iustitiam, ita quoq; complexio, de qua hic loquimur, est complexio quoad iustitiā, cum complexio ponderalis non reperitur, vt dicemus infra suo loco, nec ad medicum spectat, eam considerare, vt docet Auic. Complexio autem quoad iustitiā, vt eodē loco docet Auic. est illa, quæ data

1.1. Doct. 3.c.de cōpl.

est

est vnicuique mixto ſibi proportionata, & cõ-ueniens, pro exercendis operationibus illius mixti, in qua quidem complexione, licet primæ qualitates, non ſint in æquali gradu, & menſura, ſed ſemper vna illarum qualitatum dominetur, vt in humana cõplexione, dominatur calor, & humiditas, iſta tamen complexio dicitur proportio, quia conueniens eſt, pro exercendis operationibus, vt diximus ſupra & iſta dicitur Complexio ſecundum Iuſtitiam, diſtributiuam, eo quia cuicunque mixto ſecundum iuſtitiam, ideſt ſecundum eius conuenientiam, data eſt propria complexio, homini tamen data eſt perfectior quam cæteris animalibus, & mixtis: Secũdo Notãdũ eſt, ꝙ Cõplexio iſta quoad iuſtitiã, non eſt punctualis, nec cõſiſtit in puncto, ſed habet maximã latitudinẽ, quoniã cũ ſit principiũ bonarũ operationũ non eſt poſſibile, vt duret in inſtãti: dicatis igitur, ꝙ cõplexio tẽperatiſſima quoad iuſtitiã, reperitur, in homine optime ſano, in ætate iuuentutis, vt circa 33. annum, & credendum eſt durare ſpatio trium, aut quatuor annorum, quo tempore meliores, & perfectiores, producere poteſt operationes, quod quidem tempus, vt dicit Auicenn. eſt in ætate, quæ eſt in fine augmenti.

Et ſi dicatis vos, non eſſe verum, quod in homine temperato, perfectiſſima complexio ſit in ętate iuuentutis, quia ſi hoc eſſet verum, ergo in ętate iuuentutis, eſſent perfectiores operationes, quam in alijs ætatibus,

quod tamen est falsum, quoniam augmentum perfectissimum est in puero: virium robur in iuuentute, & vigenti ætate, sapientia in sene, & eo magis quoniam Ari. fatetur animalia sanguine tenui prædita magis valét ingenio crassi sanguinis, & fibrosi magis viribus, sed qui temperatum sanguinem habent modice vtrũque harum obtinet, nõ ergo in temperato homine, erunt omnes operationes perfectissime vel saltim temperata complexio & perfectissima, non erit in iuuentute.

2. de part. an. c. 2.

Responderunt quidam ad difficultatem, quod complexio non dicitur perfectior, quia producat perfectiores operationes, quoniam in homine Apopletico est perfectior Complexio, quam in Asino sano, & tamen operationes Asini sani, sunt perfectiores, operationibus hominis Apopletici, eo quia Asinus ille sentit & mouetur, quod non fit in Apopletico. Quare dicendum est, illam esse perfectiorem complexionem, quæ habet conseruare perfectioré formam in materia, & quia humana complexio conseruat nobiliorem formam, quam aliæ complexiones, ideo dicitur complexio humana perfectior cæteris.

Iac. forl. 1. 1. c. de cõp.

Sed non laudo hanc sententiam, quoniam, cum complexio non cognoscatur, an sit optima, vel mala, nisi à posteriori idest ex operationibus ipsis, cum sit ordinata veluti ad finem, ad ipsas actiones, vt docet Auicenn. ideo dicendum est, perfectissimam complexionem, esse principium optimarũ operationum

1. 1. cap. de compl.

num,& ad rationem dico, quod sufficit considerare aptitudinem. i. quod complexio perfecta, si ob aliquod impedimentum, non potest parere optimas operationes vt contingit in Apopletico, sit tamen apta parere optimas operationes, nisi fuerit impedita.

Ad quæsitum principale duobus modis possumus respōdere, primo modo si dicamus, nullum esse incōueniens, aliud ab homine, habere vnam perfectiorem operationem, vt probat argumentum, sed quando dicimus hominem habere perfectissimam complexionem, quia habet perfectissimas operationes, non est intelligendum, quod omnes operationes in homine sint perfectiores, quam in quocunque alio animali, quia hoc est falsum, vt probat argumentum à principio adductum, sed intelligitur quod in homine, reperitur perfectior operatio, quam in alio mixto, & complexio humana, est principium perfectioris operationis, nempe ipsius discursus, & intellectus, quia ergo complexio humana, est principium perfectioris operationis, quam sint cōplexiones aliorum animalium, ideo dicimus, humanam complexionem, esse perfectiorem.

Vel secundo dicamus, ꝙ omnes operationes hominis simul sumptæ, sunt perfectiores omnibus operationibus aliorum mixtorum cum hoc tamen potest stare, quod vna operatio, sit perfectior in vno distemperato homine, quam in temperato, & in vno alio

mixto, quam in homine, & ſic licet Aquila ex cedat hominem in viſu, tamen exceditur poſtea ab homine in omnibus alijs, & ſic de alijs & ſic aggregatum, omnium operationum, perfectius eſt, in homine, quam in alio mixto.

Poſſumus etiam dicere, quod homo nec etiam in viſu, ſuperatur à Linceo nec etiam ab Aquila, ſicuti nec in odoratu à cane &c. Et ratio eſt, quoniam aliud eſt longe videre, aliud acute videre. Acute videre, eſt apprehendere omnes rerum differentias, ſimiliter in quacunque ſenſatione vt in viſione, duo ſunt primo eſt viſio, ſecundo eſt cognitio, ſeu iudicium in diſtinguendo differentias obiectorum, linx. enim videt colorem longiſſime, non tamen apprehendit, nec cognoſcit differentias colorum nec eas diſtinguit, vt diſtinguendo album à nigro &c. Ex hijs dico, quod perfectius eſt Secundum quam primum, & diſtinguere, & cognoſcere differentias colorum magis indicat perfectionem complexionis, quam colores à longe videre, aut à longe ſentire odorem, vel ſonum, & ſic dico, quod homo vtrumque obtinet, quod ſi tamen excedatur in primo vt longius videre & ſentire ab aliquo animali, homo tamen ſuperat omnia animalia In Secundo quod eſt perfectius, nam Lynx longius videt colorem, quam homo, ſed homo melius cognoſcit, & diſtinguit differentias colorum, quam Lynx, non cognoſcit, ſic dicendum eſt de auditu, ta-

ctu &c. & ſic homo excedit omne animal in cõplexione, & operatione.

Si dicas ſtructio Camelus liquefacit, & melius fundit ferrum, quam homo, ergo habet perfectiorem complexionem. Reſpondeo, licet colliquet ferrum, non tamen melius diger t, quia petfectio digeſtionis, non conſiſtit in colliquatione cibi, ſed in generando bonum chilum, ſed meliorem chilum generat homo, quam ſtructio Camelus.

Et ſi dicat quiſpiam veſtrum, multa ſunt animalia, quæ longiori tempore, & diutius viuunt, quam homo, ergo habent perfectiorem complexionem, cum longitudo vitæ ſit ex optimo temperamento. Confirmatur hoc idem, quoniam & animalia ſunt magis ſana, nec adeo morbis obnoxia vt homines, ſignũ eſt ergo, habere complexionem magis temperatam, cum ſanitas nihil aliud ſit, quam optima complexio partium ſimilarium, & cõpoſitio organicarum, ergo corpora ſana habent optimam complexionem, & ea quę ſunt magis ſana perfectiorem complexionem. Ad hanc difficultatem quid ſit dicẽdum, pro nunc non video, niſi fortaſſe dicamus, quod licet homo habeat perfectiorem complexionem, tamen ob crapulam, & inordinatam victus rationem, & propter animi accidentia, factum eſt, vt per accidens minus viuat, & plurimos patiatur morbos, Animalia vero diutius viuunt, & magis ſana, non quia meliorem habeant complexionem, ſed quoniã

vtun

vtuntur victu tenui,& ſimpliciſſimo,nec animi accidentia patiantur.

Sed dubitatur ſecundo, quoniam dicebamus hominem, habere perfectiores operationes, eo quia habet perfectiſſimam omnium operationum,nempe intelligere, & diſcurrere, contra dicetis vos, Si ideo homo dicitur habere perfectiſſimam complexionem,quoniam habet perfectiſſimam operationem,ergo inter homines, præcipue deberet reperiri in homine temperatiſſimo,optima ſapientia, & optimus intellectus, quod tamen non eſt verum, quia ſapientia reperitur magis in ſene, & eo magis cum melancolici, ex Ariſto. ſint prudentiores, doctiores,& melius intelligant,& diſcurrãt, quam temperati homines. Cum ergo operationes intellectus, perfectiores ſunt in homine ſene, & in melancholico diſtemperato, quam in homine temperato, ergo communis ſententia non videtur vera.

30. part. probl. probl. 1.

Difficile eſt reſpondere ad hanc rationem, niſi forſan dicamus,ꝙ duplici de cauſa humana complexio dicitur perfectior cæteris complexionibus aliorum animaliũ: primo quia conſeruat nobiliorem, & perfectiorem formam in materia. Secundo,quia eſt apta parere perfectiores operationes:iſta tamen humana complexio, maximam habet latitudinem; non enim omnis humana complexio eſt apta parere æque bene, in quocunque indiuiduo,omnes operationes, eo quia vna cõplexio humana, eſt apta parere meliorẽ operatio-

rationē, quā altera, vt ſanguinea magis facit ad concoctionē,bilioſa ad fortitudinem, melancolica complexio ad ſapientiam, & prudentiam &c. Dico igitur quod complexio humana in melancolico,& ſene, parit operationes intellectus perfectiores, quam in iuuene,aut in ſanguineo,vel bilioſo: Notandū tamen eſt, quod complexio melancolici, & ſenis, quæ reddit hominem prudentiorem,& ſapientiorem non eſt diſtemperata,vt ſupponit argumentum, ſed eſt temperatiſſima quo ad iuſtitiam cum ſit proportionata, & conueniens,pro bene, & optime exercendis operationibus intellectus, & ideo licet complexio melancolici, & ſenis in reſpectu ad alias operationes dicatur intēperata, cū cęterę operationes in melancholicis,magna ex parte ſint deprauatæ, vt naturales,& animi mores, &c. tamē ratione iudicij, & diſcurſus dicitur temperatiſſima. Reſpōdeo ergo in forma ad argumentū,ꝙ optima ſapientia,& prudentia reperitur in homine tēperatiſſimo, ideſt qui habeat perfectiſſimā cōplexionē, vt poſſit parere has operationes intellectus perfectiſſimas, talis vero eſt cōplexio ſenum,& melancolici, & ideo verū eſt,ꝙ perfectiſſima operatio non poteſt fieri, niſi a perfectiſſima complexione.

Et ſi dicatis,non eſt verum,quod in homine temperato, omnes operationes perfectiores ſint,quam in diſtemperato,cum doceat experientia, quod in homine diſtēperato, ſunt quædam operationes perfectiores, quam in

tem-

temperato. Reſpondeo argumentum eſſe veriſſimum, quoniam eſt impoſſibile, vt vna, & eadem complexio, poſſit parere omnes operationes ęque perfectas cum vna operatio, vt concoctio fiat à calido, & humido dominãte, altera à frigido, & humido, alia à frigido, ſicco &c. ſed ſufficit, quod omnes operationes meliores, & perfectiores, fiant ab humana cõplexione, quam ab alia, licet non poſſint omnes fieri in omni indiuiduo: & pro maiori declaratione notandum eſt, quod nõ omnium partium noſtri corporis, eadem eſt cõplexio, ſed quot ſunt partes inuicem diuerſę, tot etiam ſunt complexiones inuicem diſtinctæ, quæ ſunt principium diuerſarum operationum, quando ergo dicimus Humanã Cõplexionem perfectiorem eſſe cæteris complexionibus aliorum animalium, & quod operationes in homine, meliores ſint, quam in alijs animalibus, iſta propoſitio non eſt ſic intelligenda (vt perperam communiter creditur) quod in omni homine perfectiores ſint, quã in quocumque animali, cum hoc ſit falſum, cum in multis animalibus ſint aliquæ operationes perfectiores, quam in aliquo homine, ſicuti melior fit concoctio in ſano, & in temperato animali, quam in homine ſene, conualeſcente, & male ſano &c. Sed illa propoſitio intelligenda eſt, cęteris paribus, quod ſi ſit vẽtriculus animalis, habens perfectiorem complexionem poſſibilem reperiri in quocunque perfectiſſimo, & temperatiſſimo animali, deterius

Authoris ſolutio.

terius poterit cõcoquere, quã perfectissimus ventriculus in homine temperatissimo, & ita data paritate perfectior est visio, & auditus in oculo, & aure temperatissimi hominis, quam temperatissimi animalis, quare data paritate, & æqualitate complexionum, semper humana complexio, apta est parere perfectiores operationes, sed comparando perfectissimam complexionem auris, aut oculi alicuius animalis, ad imperfectissimam, vel debilem cõplexionem auris, vel oculi hominis, quid mirum, si illud animal & melius, audit, & videt?

Hinc etiam notandum est, quod cum in singulis in diuiduis, tot sint complexiones diuersæ, quot sunt partes inuicẽ distinctæ, ita quoque diuersę operationes, non possunt fieri ab vna, & eadem complexione, cum complexio aurium seruiat ad auditum, non autem ad visionem, vel olfactum &c. Sed diuersę, ac variæ operationes fiunt à varijs, & distinctis cõplexionibus, & ideo videmus hominem habere perfectissimum visum, & odoratum, & tamẽ male sentire, possiible est ergo, vt in Socrate multæ operationes optimæ sint, & quædam sint imperfectæ, & diminutæ: immo videtur impossibile, vt in aliquo indiuiduo reperiantur omnes operationes perfectissimæ, vnde quando dicimus in Homine temperato omnes operationes perfectissimæ sunt, & perfectiores, quam in alio. Ista propositio simpliciter, & absolute non est vera, vt probat argumentum, nisi per omnes intelligamus plures,

vt

vt ſenſus talis ſit, humana complexio temperata perfectiores apta eſt parere operationes, quam temperata complexio alicuius animalis, hoc tamen veriſſimũ eſt, quod omnis perfecta operatio fit ab optima complexione, vt iudicium, & diſcurſus ab optima temperie cerebri, optimus viſus ab optima complexione oculi &c. Impoſſibile enim eſt, vt perfecta operatio fiat à mala complexione, & quando dicis in diſtemperato, quandoque eſt melius iudicium & diſcurſus, dicatis, quod iudiciũ, & diſcurſus nõ fit ab illa diſtemperantia, ſed ab optima, & perfectiſſima complexione ipſius cerebri.

Et illud corpus ratione temperiei ipſius cerebri dicitur temperatiſſimum, ſed dicitur, & denominatur diſtemperatum non ratione cerebri, ſed ratione aliarum partium, quæ cum non habeant optimam complexionem, ideo habent illas operationes, quæ procedunt, & fiunt ab illis partibus diſtemperatis imperfectas, & diminutas. Cum ergo in tali corpore plures ſint partes diſtemperatę, quam temperate, ideo facta denominatione à potiori, illud corpus dicitur diſtemperatum: Vnde nullum eſt inconueniens, vt in corpore diſtemperato, ſit aliqua perfectiſſima operatio, cum in tali corpore diſtemperato, poſſit eſſe aliqua pars temperatiſſima, quæ apta erit parere perfectiſſimam operationem.

Quare poſſumus dicere, quod in Homine temperato, perfectiores ſunt operationes:

Iſta

Ista propositio sic sit intelligenda, quod in homine temperato, idest in homine à temperata complexione perfectiores sunt operationes, quam in homine distemperato, idest quã à mala complexione, quia, quo temperata est complexio, perfectiores parit operationes.

Quodnam sit corpus temperatum, & quibus signis cognoscatur corpus esse optime sanum. Cap. VII.

CVm hactenus declarauimus, humanam Complexionem, perfectiorem esse, quã cæterę complexiones aliorum mixtorum, & animaliũ: quęritur igitur, quibus signis possumus nos cognoscere corpus esse optime sanum. Dicatis, hoc docere Gal. dum dicit, signa, quæ ostendunt corpus esse optime sanũ, sumẽda esse à tribus, primo à substantialiter inherentibus Secũdo a necessario consequentibus operationibus: Tertio à casibus, qui proprie accidentia dicuntur, quæ proprie insunt sanis: sic exponunt communiter omnes sententiam Gal. *1.tegni.c.8.*

Melius tamen est asserere quatuor esse, & non tria, à quibus sumuntur signa optimæ sanitatis, primo à substantia ipsius membri; Secundo à necessario consequentibus; tertio à necessario accidentibus; quarto ab operationibus, & ꝙ hoc sit verum videatis Gale. 1. de vsu part.cap.9. vbi declarans, quæ nam sint ea, quæ reperiuntur in singulis partibus

nostri

nostri corporis, exemplificans de manu, dicit primo esse Temperamentum, quod est substantia ipsius manus: secundo sunt ea, quæ necessario consequuntur complexionem manus, vt color, odor, durities, mollities &c. quæ cum sint secundæ qualitates, quę necessario sequuntur primas: ideo necessario dicuntur consequentes mixtionem primarum qualitatum, nempe complexionem, secundum enim quod alia vel altera sit mixtio primarũ qualitatum, ita resultant diuersi, ac varij colores, odores &c. & prout membra inuicem differunt in temperamento, differunt etiã in odore, colore, sapore, duritie. &c. Hęc igitur sunt, quę necessario cõsequuntur substantiam mẽbri, nempe complexionem: Tertio reperiuntur, & aliqua, quæ necessario accidunt, & numerando Hęc Gal. numerat magnitudinem numerũ, formationem, & situm; & si dicatis, quæ differentia est inter necessario consequi, & necessario accidere? Respondeo, quod cõplexionem huius carnis, necessario sequitur talis odor, & determinatus color, & durities, &c. vt dictum est supra, non tamen necessario sequitur, vt habeat talem, & tantam magnitudinem, vel talem figuram, situm, & numerũ, licet enim in genere necessario sequatur, vt habeat magnitudinem, figuram, numerum, & situm, accidit tamen, vt habeat talem magnitudinem, hanc, & non alteram figuram, & illa pars sit magna, vel parua; ista igitur necessario accidentia sunt quatuor, vt magnitudo, fi-

do, figura, numerus, & ſitus ipſarum partium, à quibus ſumuntur ſigna, quæ oſtendunt, an tale corpus ſit optime ſanum: quarto reperiuntur in ſingulis partibus, pręter dicta tria, etiam Operationes.

Ab omnibus iſtis, ſumenda ſunt ſigna optimæ ſanitatis, quod etiam docet Gal. dum dicit, ſumuntur primo à ſubſtantialiter inherẽtibus: ſecundo ab his, quæ neceſſario conſequuntur: tertio ab operationibus: quarto ab accidentibus: quare non debemus legere ſic coniunctiue (vt perperam omnes legunt.) Et ab his quæ ex neceſſitate conſequuntur operationibus, quaſi hoc vnum, & idem ſit neceſſario conſequens, & operationes, ſed debemus legere diſiuncte, quaſi diceret ſigna ſumi debent ab his, quæ neceſſario conſequuntur, & ab operationibus, vt ſit diſtinguendum inter illa duo, vt optime legitur in textu Gręco, & eo magis cum Gal. loco citato diſtinguat operationes, à neceſſario cõſequẽtibus. *1. tegni. c. 8.* *1. vſu part. c. 9.*

Si ergo dicetis vos, ſumenda ſunt ſigna optimæ ſanitatis: primo a ſubſtantialiter inherentibus, quid intelligit Gal. per ſubſtantialiter inherentia: dicatis intelligere ſubſtantiam, & formam ipſius corporis, & partium noſtri corporis; & cum complexio ſecundum Gal. ſit ipſa ſubſtantia, dicendum erit ſigna ſumpta à ſubſtantialiter inherentibus, eſſe ſigna, quę ſumuntur à temperamento, quare in dicatione ſumpta à temperamento, illud corpus dicitur optime ſanũ, quod optimum ha-

bet temperamentum :Sed contra dicetis vos, optima temperies, nihil aliud eſt, quam ipſamet perfecta ſanitas, cum ſanitas partium ſimilarium, nihil aliud ſit, quam earundẽ partium optimum temperamentum, ergo idem eſt dicere optimam complexionem indicare optimam ſanitatem, ac dicere optimam ſanitatem indicare optimam ſanitatem, & ſic idẽ erũt ſignum, & ſignificatum, vt tollamus hãc difficultatem dicatis, quod hic Gal. non dicit ſigna ſanitatis ſumenda eſſe à ſubſtantia, quæ eſt ipſa complexio vt communiter exponitur quia ſic argumentum eſſet demonſtratio, ſed dicit deſumenda eſſe a ſubſtancialiter inhe-

Authoris ſolutio.

rentibus, ideſt ab eis, quæ eſſentialiter, & neceſſario inſunt ſubſtantię, ideſt complexioni, hæ autem ſunt primæ quatuor qualitates, ex quarum mutua actione, reſultat complexio, quare ſigna, quæ oſtendunt optimam complexionem, vel ſanitatem, & corpus eſſe optime temperatum, vel optime ſanum, quod idẽ eſt ſumi debent à primis quatuor qualitatibus, nam ſi in aliqua parte noſtri corporis primæ qualitates excedant plus iuſto, ita vt illa pars ſit mägis calida, vel frigida, aut ſicca, quam conueniat, ſtatim iudico illam partem non eſſe optime ſanam, quia non habet optimum temperamentum, ſed ſi primæ iſtæ qualitates ſe habent in debita menſura, ſtatim iudico corpus eſſe temperatum, & ſanum, ſic docet Galenus, & ideo ſigna deſumpta a primis qualitatibus, dicuntur ſubſtantialia,

1. ſani. in c. 8. lib. de op. corp. conſt.

tialia,& eſſentialia,& ſubſtantialiter, & eſſentialiter demonſtrare,an corpus ſit optime ſanum,necne : quoniam primæ qualitates cõſtituunt ipſam ſubſtantiam, nempe complexionem,& ſunt partes eius eſſentiales.

Secundo ſunt ſigna neceſſario accidentia, quæ oſtendunt an corpus ſit optime ſanũ,hęc autẽ, vt docet Gal. ſunt quatuor vt magnitudo,figura,numerus, & ſitus, ipſarũ partium: *1. de vſu part.c. 9.* ex magnitudine,figura,numero,& ſitu ipſarũ partium facile poſſumus cognoſcere,an illud corpus ſit optime ſanũ.Pro cuius rei declaratione notandũ eſt,ꝙ duę ſunt partes, quæ conſtituunt corpus noſtrum,vt ſimilares, & organice:partes ſimilares,cum ſint homogeneę,& eiuſdẽ rationis nec componuntur ex diuerſis partibus,vt ſunt caro, oſſa, nerui, &c. componũtur ſolum ex quatuor qualitatibus, & ideo temperamentũ,dicitur illarum ſubſtantia, & ſanitas, ſicut illarũ partiũ ſimilariũ intemperies,dicitur morbus partiũ ſimilariũ: ſed partes organicæ,cũ ſint ætherogeneę, & cõponãtur ex diuerſis partibus ſimilaribus, vt caput, brachiũ, & manus &c. cõponuntur ex carne, oſſibus,ligamentis,neruis, &c.ita quoque factum eſt, quod iſtæ partes organicæ, ſeu inſtrumentales, tunc dicuntur optimæ, vel ægræ,prout bene,vel male componuntur ex ſimilaribus :ſi enim optima fiat compoſitio, tunc pars organica dicitur perfecta , & ſana , ſed ſi partes ſimilares, componentes partem organicam,inuicem,& ſimul male vniantur;

Ista mala compositio, dicitur morbus partiũ organicarum, & illa pars organica, sic male composita, ex similaribus, dicitur morbosa, & mala.

Et si dicatis vos,& in quo consistit ista bona, vel mala compositio partium organicarum? Dico consistere in quatuor,in magnitudine figura,numero,& situ, prout quatuor necessario requiruntur, ad hoc vt pars organica optima sit: primo vt habeat debitam, & sibi conuenientem magnitudinem, quod si excedat,illa pars dicitur male cõposita,& morbosa,ratione magnitudinis, sicut siquis haberet caput magnum, vt dolium istud caput dicitur morbosum, & malum, quia excedit in magnitudine: similiter si haberet caput paruum, vt sunt poma, dicitur morbosum cum non habeat magnitudinem sibi conuenientem: sed non sufficit sola magnitudo, ad hoc vt pars organica dicatur sana: sed requiritur eius debita, & conueniens figura, pro operationibus exercendis: & ideo si quis haberet caput omnino piramidale, vel prorsus rotundum, diceretur morbosum, & esse male compositum, cum non habeat figuram sibi conuenientem: Tertio requiritur conueniens numerus partium componentium,manus enim habens sex digitos, dicitur malæ composita, quia eius partes componentes, excedunt in numero, sicuti si quatuor haberet digitos, cum deficiat in numero, dicitur male composita, & male sana; sed non

ſufficit debita magnitudo, conueniens figura, nec conueniens numerus, ad hoc, vt pars organica dicatur ſana, & optime compoſita; Sed quarto requiritur ſitus ipſarum partium componentium, ideſt vt partes componentes partem organicam ſint in proprio loco, quia eſto, quod ſint inconuenienti quantitate, figura, & debito numero, ſi tamen ſint extra proprium locum, vti contingit in membris luxatis, iſta luxatio, id eſt, quod partes ſint extra proprium locum, dicitur morbus in compoſitione, nempe in ſitu, & illa pars organica, dicitur morboſa, & male compoſita ratione ſitus.

Ex ijs ergo. quæ diximus, manifeſtum eſt, quod ſicut ſanitas partium ſimilarium conſiſtit in earum temperamento, ita ſanitas partium organicarum, conſiſtit in earum compoſitione, & cum corpus tunc dicatur ſanum, quando partes ſimilares ſint optime temperatæ, & partes organicæ bene compoſitæ, hinc factum eſt, quod ſigna indicantia corpus eſſe optime ſanum: non ſolum ſumenda ſunt à primis qualitatibus, ſed etiam à magnitudine, figura, numero, & ſitu. Hic tamen notandum eſt, quod ſecundum communem opinionem, optima compoſitio dicitur ſubſtantia, & forma ſubſtantialis, partium organicarum, & ideo ſigna ſumpta à magnitudine, figura, numero, & ſitu sũt ſigna sũpta à ſubſtantialiter inherentibus, i deſt à ſubſtantia rei, quare reponenda ſunt in eodem capite,

in quo reponuntur ſigna ſumpta à tempera-
1.tegni.c.8. mẽto, ſeu a primis qualitatibus, quod etiam docet Galenus, dum dicit ſigna eſſentialia, & ſubſtantialia partiũ ſimilarium ſumuntur à temperamento, partium vero organicarum, à magnitudine, figura, &c.

1. vſu part. c. 9. Cogor damnare hanc ſententiam, cum Galenus dicat, talia ſigna ſumpta à magnitudine, figura &c. non eſſe ſubſtantialia, ſed ſumuntur à neceſſario accidentibus, vt diximus, nec primo Tegni contrariũ docet, quoniam ibi cum docuiſſet ſigna ſumpta ab eſſentia, poſtea ſubiungit: inſtrumentorũ vero in quantitate &c. quibus verbis non docet Galenus ſigna partium organicarum ſumpta à ſubſtantia, quoniam ſigna ſubſtantialia indicantia ſanitatem, ſunt ea ſolum, quę ſumũtur ex temperamento, & ſymmetria primarũ qualitatum, & eo magis cõfirmatur cum nec Gale. nec vllus alius appellauit compoſitionem partium organicarum ſubſtantiam, ſed ſolum complexionem ſtatuerunt medici eſſe ſubſtantiam: ergo ſolum ſigna ſumpta à complexione, erunt ſubſtantialia, non autem ea, quæ ſumuntur à compoſitione ad locum
1.tegni c.8. Gal. dicatis, quod cum iam declaraſſet ſigna ſubſtantialia indicantia, corpus eſſe optime ſanum, nunc aggreditur docere ſigna neceſſario accidentia, quæ ſumuntur à magnitudine, figura, numero, & ſitu, vnde textus ſic eſt legendus (à ſubſtantia ipſa, eorumque habent optimam commoderationem conſi-

milium

milium in calido frigido, ſicco, & humido) & his verbis docet ſigna ſubſtantialia, poſtea ſubiungit, inſtrumentorum vero in quantitate &c. quaſi dicat, ſanitas, & optima compoſitio partium organicarum, non ſumitur a ſubſtantia, ſed ab eorum magnitudine, figura &c. quæ ſunt neceſſario accidentia.

Et ſi dicatis Gal. connumerando accidentia, quæ ſequuntur ſanitatem, & complexionem, numerat ſecundas qualitates, & non magnitudinem, figuram &c. *1. meth. med. c. 9. 1. de ſimpt. diff.*

Reſpondeo, quod ibi numerat Galenus accidentia neceſſario conſequentia ſanitatem, & complexionem, qualia ſunt ſecundæ qualitates, ſed magnitudo, figura, &c. quia non ſunt accidentia, neceſſario conſequentia, ſed contingenter accidentia, vt dictum eſt ſupra, ideo ibi non connumerantur à Galeno: Et ſi dicas, ſanitas æque conſiſtit in magnitudine, figura, &c. quia pars organica dicetur ſana, cum habet conuenientem quantitatem, figuram &c. Reſpondeo, quod ſanitas partium organicarum, non eſt magnitudo, figura &c. illarum partium, ſed eſt earum optimum temperamentum, vt ſanitas capitis non eſt quod caput in magnitudine, figura, numero, & ſitu ſit bene commoderatum, ſed eſt, quod ſit optime temperatũ in primis qualitatibus, quia poteſt eſſe, quod caput in illis quatuor ſit bene compoſitum, tamen non erit ſanum, quia erit diſtemperatum, & ſic dico, quod formaliter ſanitas ni- *Author.*

hil aliud eſt, quam ipſa complexio: magnitudo, figura &c. non ſunt ſanitas, licet oſtendãt ſanitatem.

Et ſi dicatis ex ſententia Galeni datur morbus in magnitudine, figura, numero, & ſitu, ergo datur etiam ſanitas in magnitudine, in figura &c. Reſpondeo, quod ſicut exceſſus caloris, non dicitur morbus, ſed cauſa morbi, prout deſtruit temperamentum, morbus enim ſimilarium eſt ipſa intemperies, caliditas autem excedens non eſt intemperies, ſed vnum ex deſtruentibus temperamentum, ſed medici confundunt morbum, cum cauſa morbi, ita dico, quod magnitudo, aut figura bona non dicitur ſanitas organorum, ſed vnum ex conſtituentibus optimam compoſitionem, quæ tamen optima compoſitio eſt ſanitas illarum, ſicuti nec mala figura dicitur mala compoſitio, ſed vnum ex componentibus malam compoſitionem, & cauſa illius, & mala cõpoſitio dicitur morbus, cum lędat primo, & per ſe actiones illius partis. Dico igitur, quod licet compoſitio ſit ſanitas, non tamen eſt ſubſtantia ipſarum partium, ſicuti vnio illarum eſt ſanitas, non tamen eſt ſubſtantia: morbus enim eſt, qui lędit primo, & per ſe actiones, modo dico, ꝙ actiones primo, & per ſe lædi poſſunt tam à ſubſtantia quam ab accidenti: & ideo mala compoſitio, licet ſit accidens, poteſt tamen lædere actiones primo, & per ſe, licet reuera omnis morbus, & ſanitas ſit accidens.

lib. 2. de calore c. 5.

Tertio

Tertio ſunt ſigna indicantia ſanitatē, quæ ſumuntur à neceſſario conſequētibus, hæc autem ſunt in duplici differentia, quędam, quæ neceſſario conſequuntur Complexionem partium ſimilarium, alia vero conſequuntur, cō poſitionem partium organicarum: ea quæ ſequuntur temperamentum, ſunt ſecundæ qualitates, vt coloris preſtantia, & moderantia inter globum, & hiſpidum, & moderantia inter durum, & molle, ſeu durities, & mollities, gracillitas, & corpulentia, multitudo pilorum: ea vero, quæ conſequuntur neceſſario compoſitionem partium organicarum, eſt totius corporis pulchritudo: quare ex colore, odore, duritie, vel mollitie, ex gracilitate, vel corpulentia illius corporis, & ex multitudine pilorum & pulcritudine, facile poſſumus etiam cognoſcere, an illud corpus ſit optime ſanum necne, eo quia ſi corpus ſit bene coloratum, non foeteat, ſit medium inter durum, & molle, nec gracile, nec minus corpulentum, & adſit totius corporis pulcritudo, iſtud corpus dicitur optime ſanum, ſumpto ſigno à neceſſario conſequentibus.

Gal. 1. Tegni c. 8. 1. v ſu part. c. 9 2. de temp. c. 1.

Sed nō videtur verum, quod durum & molle ſint à primis qualitatibus, & ſequantur cō plexionem, & ratio dubitandi eſt, quoniam Gal. fatetur durum fieri poſſe ex occurſu duri, vt callus contrahitur conculcatione lapidis, aut ligni, ergo non ſolum a prima qualitate, ideſt a ſiccitate: confirmatur, cum dicat Gal. frictionem aſperam indurare, non quod

2. de temp. in fine.

2. Sanit. tuen.

ſiccam

ſiccam qualitatem corpori inducat, cum pilus ſicciſſimus ſit, non tamen eſt durus.

Dicatis, omne durum eſſe ſiccum, ſed non è contra, & quãdo dicis occurſu duri fit durũ dico, quod illud durum cum ſit durum quia ſiccum, ideo ratione ſiccitatis indurat, ſicuti & aſpera frictio exiccat.

Et ſi dicatis vos cum dicat Gal. corpus tẽperatum habet optimum colorem, qualis ergo erit iſtæ color optimus, ideſt corporis optime ſani? hoc docet Gal. qui ponendo ſigna corporis temperati, dicit color mixtus ex albo, & rubeo, optimus eſt, ſed licet optimus color mixt⁹ ſit ex albo, & rubeo, tamẽ in iſta mixtione reperitur maior copia rubedinis, quã albedinis, & ideo color optimus in corpore optime ſano mixtus eſt, ex maiori copia rubedinis, quã albi, & iſte color dicitur medius inter albũ, & nigrũ, & hoc eſt illud ꝙ dicit Gal. ꝙ color optimus, eſt medius inter albũ, & nigrum: & ſi quæratis vos, & quare color optimus ſit magis mixtus ex rubeo, quam albo dicatis hoc eſſe, quoniam color cutis cum efloreſcat ex humoribus ſubiectis, ideo talis erit color, quales ſunt humores prædominantes, & cum ex Gal. in corpore optime ſano, humores ſe habeãt in tali proportione, vt inter omnes humores, ſit plus ſanguinis, ſecundo plus pituitæ, tertio bilis quarto melancoliæ, ideo neceſſe eſt vt in corpore temperato, reſultet color mixtus ex plurima rubedine, deinde ex albedine non pauca & ex flauitie pauciori, &

2. Tegni. c.51.

lib. de opt. corp. conſt.

lib. de opt. corp. conſt.

mi-

minima nigredine ipsius melancoliæ. Cum ergo in corpore temperato, sit maior copia sanguinis, quam pituitę, & sanguis sit rubeus pituita vero alba, ideo in tali colore domina tur magis rubedo & albedo, quam alij colores, & rubedo in maiori copia, quam albedo.

Sed ea, quæ necessario consequuntur partes organicas, à quibus etiam sumuntur signa sanitatis, sunt in duplici differentia, primo est Proportio. Secundo est Pulchritudo, & quod ista duo sint diuersa, videatis Gal. dicentem, pulcritudinem sequi commoderationem, & proportionem, ita vt proportio sit vt causa, effectus vero sit ipsa pulchritudo, quæ quidē pulcritudo est in duplici differentia, ex Gal. vna fucata, & adulterina, altera naturalis, & vera; prima est factitia, & artificialis, quam mulieres optime callent, & ista non consideratur à medico, altera est, quę consistit in optimo colore in moderata copia carnis, & membrorum omnium optima proportione, & ista à medico cōsideratur, de qua loquēs Gal. dicit ꝙ vera pulcritudo, nihil aliud est quāoptima constitutio, quam operationibus indicabis.

8. de placitis.

lib ad Trasib. c. 10.

1. de vsu par. c. 9.

Quare ad mentem Gal dicendum est verā ac naturalem pulcritudinem, consistere in mediocritate omnium rerum, & in debita proportione, & commoderatione membrorum, à qua optime operationes fiunt, nam idē Gal. loquens de hac pulcritudine dicit, quod nihil aliud est, quam debita commensuratio partiumorganicarum, in magnitudine, figura

11. de vsu part. c. 7. & 14.

nu-

numero, & ſitu, vt perfectas faciat operatio-
11. vſu pa. c. 13. nes, & intelligit Gal per pulcritudinem, quæ placet viſui, dum dicit naturam feciſſe debitam partium compoſitionem propter operationes, ſed etiam ob pulchritudinem ſiquis acutiem naſi abſciſſam haberet, eſſet valde turpe, licet naſi operationem non impediret, & ideo natura dicit Gal. non ſolum conſiderat vtilitatem, ſed etiam pulcritudinem, & decorem partium, & totius corporis, hac ratio-
2.1. doct. 3 c. 4. ne motus Auic. dicit, qui habent optimam ſanitatem, habent maximam pulcritudinem, vt faciem hilarem, amabilem & iucundam.

Et ſi queratis vos, an pulcritudo, & formoſitas idẽ ſint dicatis, quod differunt, quoniam
4. Ethic. vel. 6. c. 3. Ariſt. dicit, quod pulcritudo non poteſt eſſe ſine magnitudine, ſed Formoſus dicitur etiam ſi fuerit paruus, dummodo ſeruetur proportio ipſarum partium, vt Pigmei inter homines & puſilla animalia in ſua ſpecie, formoſa dici poſſunt, ſed non pulcra, niſi fuerint magna, & quanto maiora ſunt, tanto pulcriora cẽſentur, dummodo omnium partium ſeruetur debita proportio in magnitudine.

Si igitur à pulchritudine ſumitur ſignum perfectæ Complexionis, & optimæ ſanitatis ergo Femina cum ſit pulcrior viro, erit magis temperata.

Reſpondeo verum eſſe, quod ratione pulcritudinis mulieres deberent eſſe temperatiores viris, ſed tamen ſola pulchritudo non eſt ſignum optimi temperamenti, non enim vnũ

dicto-

dictorum signorum potest significare, corpus esse optime sanum, sed est necessarium; vt omnia supradicta signa simul concurrant, quod si vnum, aut plura illorum desunt, non erit optime temperatum, ex his dico, quod licet femina sit pulcrior viro, quia tamen in viro absolute sunt multo plura signa, significãtia optimam sanitatem, quam in muliere, ideo absolute homo est magis temperatus, quam femina.

Sed hic occurrit difficultas, an ad hoc vt corpus sit optime temperatum, & sanum, debeat etiam esse medium inter magnum, & paruum, ita vt nec corpus magnum nec paruum dicatur optime sanum: Videtur, quod debeat esse medium, ad hoc vt sit optime sanum, quoniam Gal. dicit, quod corpus optime temperatum, debet habere arterias, nec magnas, nec paruas sed mediocres idem dicit de venis, ergo mediocritas in magnitudine, & paruitate, requiritur ad optimam sanitatem, & eo magis cum dicat, vbique Galen. corpus temperatũ debere esse mediũ inter extremitates. *lib. de opt. corp. const.*

Dicatis ad mentem Gal. quod licet corpus temperatum, debeat esse medium inter extrema nõ tamẽ est necessariũ vt sit medium inter magnũ, & paruũ; quoniã magnitudo, & paruitas, non sequuntur temperamentum sed multitudinem, & paruitatem materiæ, sicuti magna statua fit ex multa materia & parua statua ex pauciori materia, tamen ambę possunt esse pulcræ, idem contingit in corporibus *lib. de opt. corp. const.*

bus

bus nostris, quia ex pauca materia fit paruum corpus, sicuti ex multa magnum, tamen vna, & eadem potest esse temperatura magni, & parui corporis, & æque potest esse temperatum magnũ corpus, & paruum, quia vtraque materia potest esse eque bene temperata.

Si dicatis causa, cur corpus possit esse magnum, vel paruum est humiditas, vel siccitas, quia si materia ex qua fit corpus sit multum humida, ex illa humiditate poterit extendi, & sic fieri corpus magnum, & ideo pueri cum humidi sint, crescunt & eousque crescunt, quousque membra exiccantur, vt non possint amplius extendi, & augeri, & eadem ratione animalia maiora sunt in mari, quam in terra ob humiditatem, quæ extendendo materiam ex qua generantur pisces, fit, vt marina animalia sint maiora, quam terrestria quæ ob siccitatẽ materię, non possunt adeo extendi, ergo videtur, quod humiditas faciat ad magnitudinem siccitas ad paruitatem, & sic corpora magna erunt multum humida, & parua multum sicca quare non erunt temperata.

loco citato. Ad hoc dicit Gal. quod & si sit verũ, quod humiditas faciat ad extensionẽ, & siccitas ad paruitatẽ, tamẽ nõ est cognoscẽda humiditas & siccitas ex magnitudine, & paruitate corporis, quia põt esse magnitudo corporis, & si sit materia sicca, quia poterit esse materia multa & sicca & tamẽ illud corpus erit magnũ: sed vera signa humiditatis, & siccitatis sumẽda sunt ex mollitie, & duritię, quia valet dicere hoc

est

est durum ergo est ſiccum, est molle, ergo est humidum, hoc enim est verum in corporibus noſtris, ſed abſolute non eſt verum quod omne durum ſit ſiccum, cum glacies ſit dura, & tamen eſt humida & non ſicca, valet tamen ſemper dummodo non ſint res congelatæ, quod non poteſt eſſe in nobis ſtante vita, & ideo nõ valet in nobis dicere eſt corpus magnum, ergo eſt humidum & non temperatum, & ideo Gal. non dixit quod corpus temperatum debeat eſſe medium in magnitudine, & paruitate quia aut ſit magnum, vel paruum poteſt eſſe temperatum.

Ad argumentum de venis, & arterijs quando dicit Gal. quod in homine temperato, non debent eſſe nec magnæ, nec paruę, duobus modis poſſumus reſpondere, primo modo, vt exponit Auic. quod venæ non ſint magnæ. i. nimis apparentes extra cutim, nec paruę ideſt nimis intra cutim, & tunc dico, ſi ſic exponamus, quod hoc dictum ſpectat ad ſitum & nõ ad magnitudinem, & paruitatem: ſed ſi volumus intelligere Galenum, vt verba ſonant, dicamus ſic eſſe intelligendum, quod venæ, & arteriæ non ſint magnæ nec paruæ, quod hoc intelligitur in comparatione ad totum corpus, & ad omnes partes corporis, ita vt venę in magnitudine, & paruitate correſpondeant alijs partibus corporis, cõparando ad quantitatem totius corporis, & ſic hoc potius ſpectabit ad quantitatem: dicamus igitur, vt docet Gal. quod corpus poteſt eſſe temperatum

2.1. doct.3. c.4.

lib. de opt. corp. conſt.

in

in quacunque magnitudine, ſed non dicit in quacunq; paruitate, vt oſtenderet magnitudinem neceſſario requiri ad pulcritudinem.

Tertio ſunt ſigna deſumpta ab operationibus, quæ nobis oſtendunt optimam complexionem, & perfectam ſanitaté, nam illud corpus dicitur ſanum, cuius ſunt optimæ operationes, & illud dicitur optime ſanum, ꝙ habet perfectiſſimas operationes, ſicuti ex ſenſibili leſione operationum, cognoſcimus tale corpus eſſe ægrú cũ morbus nihil aliud ſit, quã affectus preter naturam lædens primo, & per ſe ſenſibiliter actiones: Operationes aũt ſunt in triplici differẽtia, Animales, Vitales, & Naturales, principiũ animalium, eſt cerebrum, vitalium eſt cor, naturalium eſt Epar, Animales ſunt in duplici differẽtia, vt ſenſus, & mot⁹ ſenſus ſubdiuiditur prout eſt interior, vel exterior, ſenſus interior eſt triplex, vt ſenſus cõmunis, phãtaſia & memoria, Exterior vero eſt viſus, auditus, olphatus, guſtus, & tactus, Motus etiam ſubdiuiditur, quia aut eſt voluntarius, vel naturalis.

Naturales operationes ſunt quatuor, vt attractiua, retẽtiua, concoctrix & expulſiua, Vitalis vero operatio eſt pulſatio ipſaq; diſtinguitur ſecũdum varias pulſuum differentias.

Si ergo in Socrate oẽs iſte operationes optime ſunt, ſumpto ſigno ab operationibus iudico, Socratem eſſe optime ſanum, ſed ſi aliqua illarum lædatur ſenſibiliter, iudico eſſe ægrum. Et ſi dicatis vos, quot modis contin-

git, lædi operationes respondeatis tripliciter lædi posse, prout actio, aut est prorsus abolita & Corrupta, vt cecitas, aut deprauata, vt hallucinatio in visu, aut tertio est debilis, vt debilis & diminuta visio. Similiter & motus abolitus dicitur paralisis, & resolutio neruorum, deprauatus motus idest retractio neruorum, & musculorum ad suum principium vt Embrostotonus, Tetanus, &c. debilis motus, vt stupor, ita memoria dicitur abolita, vt obliuio: debilis, vt torpor, deprauata vt delirium &c.

Quocunq; igitur modo operationes lædũtur, illud corpus non potest dici optime sanũ, sed aut ęgrum, vel male sanum.

Si dicatis vos, operationes sunt de essentia corporis sani, & sanitatis, quoniam ingrediũtur definitionem sanitatis, cum sanitas sit dispositio secundum naturam, perficiens operationes: ergo istud signum sumptum ab operationibus, non erit signum distinctum ab essentialiter inherentibus: Si dicatis, quod definitiones sanitatis, & morbi quæ sunt per operationes sunt definitiones à posteriori, & ideo operationes non constituunt essentiam, cum non ingrediantur definitiones essentiales quę sunt à priori, & eo magis, cum opus non sit de essentia sanitatis, nec corporis sani, cum non sit necessarium, vt sanus operetur, sed sufficit, vt possit bene operari, quia in somno oculus non vidit, & tamen est sanus, ergo est operatio accidens corpori sano, in quantum sano,

Auega. 1. Tegni.

Turisanus monach. 1. Tegni c. 8.

no, ſed ſufficit ſola aptitudo ad poſſe bene operari.

2. de ſanit. tuen.

Hinc notate, quod Gal. dicit corpus temperatum eſſe medium inter audacem & timidum, inter tardum, & velocem, inter taciturnum & verboſum inter miſericordem & inuidioſum, quod ſit alacre, & amicorum beneuolum, humanum, ac prudens, quę omnia reducuntur ad operationes, hęc omnia ſigna corporis optime ſani, recenſentur ab Auic. & ſi dicatis. Galenum poſuiſſe tantum tria ſigna, quibus cognoſcimus, corpus eſſe ſanum, vel ægrum, vt qualitas mutata, excrementum mutatum, & actio læſa, nulla enim fecit mentionem, de ſignis ſumptis à primis qualitatibus, nec ab optima, vel mala compoſitione.

2.1. doct. 3 c. 4.

lib. de diff. ſimpt. c. 2.

Reſpondeatis, hoc feciſſe, quoniam ibi loquitur ſolum de ſimptomatibus, & ideo ſumpto ſigno à ſimptomatibus, quæ neceſſario cõſequuntur ſanitatem & morbum, inter quæ ſunt etiã operationes, docet cognoſcere corpus eſſe ſanum, vel ægrum, non tamẽ negat, reperiri alia ſigna, hoc idem ſignificantia.

Cum igitur quatuor ſint ſigna, quæ nobis oſtendunt perfectam complexionem, & corpus eſſe perfectiſſime ſanum, quæritur quænam ſint ſigna certiora, & magis certius indicantia optimam ſanitatem.

Haliabas Turiſaus Monachus Auega Oddus

Dico quod ſecundum communem opinionẽ ſigna ſumpta à ſubſtantialiter inherentibus ſunt magis certa & ſi dicas, ſenſus tactus

facil-

facillime decipitur, circa proprium obiectũ idest circa primas qualitates, quoniam habẽs manus frigidas, si tangat corpus temperatum iudicabit tale corpus, lapsum esse à temperie, per excessum caliditatis, quod tamen non est verum, Respondeatis non esse mirum, si decipitur ille tangendo corpus temperatum, cum non habeat organum tactus bene dispositum, quare tres requiruntur conditiones ad hoc, vt sensus non decipiatur, circa propriũ obiectum, primo vt Organum sit bene dispositum. Secundo vt Obiectum: & medium eodem modo se habent: tertio agens, & patiens sint in debita distantia, quibus seruatis, sensus nunquam decipitur, ratio vero cur ista signa essentialia sint certiora, est quoniam sunt sensata & sensu tactus sentiuntur.

Sed non laudo hanc sententiam, eo quia signa sumpta à primis qualitatibus nõ possunt nobis ostendere sanitatem nisi partium externarum, non autem partium internarum, quoniam earum temperamentum non sentitur sensu tactus, cum internæ partes, vt cordis epatis, &c. non possint tangi, non ergo ex signo sumpto, à primis qualitatibus, possumus certe, cognoscere sanitatem totius corporis, quia non valet ex temperamento partium externatum, iudicare temperamentum internarum partium.

Confirmatur, quia temperamentum nostri corporis, non potest sensu tactus cognosci, nisi ab homine tẽperatissimo, quia si tan-

gatur ab homine male temperato, decipitur vt probat argumentum, ſed difficile, & forſan impoſſibile eſt dare corpus adeo temperatum, quin non excedat in aliqua qualitate, ergo difficile eſt iudicare ſenſu tactus, corpus eſſe optime temperatum, & ſanum.

Dicamus igitur quod ſigna ſumpta ab operationibus, certius nobis indicant corpus eſſe ſanum, & bene temperatum, quam alia ſigna, hoc autem probatur, quoniam ſicuti corpus, non iudiatur eſſe ægrum à medico, niſi ex ſenſibili, & manifeſta læſione operationum, quia vbi operationes in Socrate ſenſibiliter læduntur, ſtatim iudico Socratem ægrotare, & ideo morbus non definitur niſi per manifeſtam læſioné operationum cũ morbus nihil aliud ſit, quam Affectus præter naturam, lędens ſenſibiliter actiones, primo & per ſe, ita vbi optime ſint operationes, iudico illud corpus eſſe ſanum: ergo primo per ſe, & principaliter ſanitas & morbus, cognoſcuntur ex operationibus. Confirmatur, quoniam eſto, quod corpus ad tactum appareat calidum, vel frigidum plus iuſto, ſi tamẽ operationes non lędantur, non dicitur ægrũ, vt contingit in his, quæ ab igne, vel ſole, aut ex motu, & labore vel ira ex calefacti, aut ab ambiente refrigerati, non tamen dicuntur ægri nec ægrotare, cum operationes ſenſibiliter non lædantur, ſimiliter in febre peſtilenti, quandoque corpus in primis qualitatibus, apparet ad tactum temperatum, tamen quia

læduntur

læduntur operationes, à medico, non iudicatur sanum, sed ægrum, quare concludendum erit, operationes nos certissime ducere in cognitionem, an corpus sit sanum, vel ægrum, & quod signa sumpta ab operationibus certiora sint docet etiam Auic. 2.1.doct.3 c.1.

An reperiatur homo temperatissimus quoad iustitiam, & si datur, an æque distet ab extremis. Cap. VIII.

Licet humana complexio, inter cæteras sit perfectissima, & optima, quæritur tamen, an reperiatur aliquis homo, habẽs perfectissimam complexionem, & adeo proportionatam pro exercendis operationibus, vt nihil pœnitus excedat, sed sit temperatissima: ratio dubitandi est, quoniam negat Galenus, dari tale corpus temperatum, dũ dicit, quod omnia corpora si iudicentur, non secundum sensum, sed secundum naturam rerum semper sunt ægra, cum nullum detur corpus adeo temperatum, in quo vna vel plures qualitates non excedant, & non recedant ab optimo, & exquisito temperamento, licet secundum sensum iudicãtur sana, eo quia excessus illarũ qualitatum non est adeo magnus, vt sensibiliter, & manifeste lædat actionem. 1.Tegni tex 21. 3. de temp. 2. de temp. c. 1.

Contrarium docet Gal. contra antiquos, dari hanc temperatissimam complexionem, quæ sit metrum, & mensura aliarum complexionum, & in comparatione ad eam, cætere 1.de temp. c.1.& 3. lib. de opt. corp. const. c.3.

cõplexiones denominantur magis, aut minus temperatæ: hoc idem dicit Auic. reperiri hãc perfectissimam complexionem, in indiuiduo humano: pro resolutione huius difficultatis notandum est, primo, quod complexio est in triplici differentia, prima absoluta & perfectissima, in qua primæ qualitates sunt ad inuicem adeo proportionatc quoad iustitiam, pró exercendis operationibus hominis, ut nihil penitus excedant, ab optima proportione, & ista complexio, non reperitur à parte rei, quia non datur aliquis homo habens istã complexionem, sic docet Gal. quod perfecta sanitas, quæ certissimã habeat eucrasiam & proportionem, uel nunquam fuit in rerum naturam, aut si aliquando reperiatur, durat in istanti, & in ictu oculi, eo quia somnus & uigilia, motus, & quies cibus, & potus & animi accidentia &c. similia perpetuo alterant & immutant temperamentum, ut numquam consistat in eodem esse, & ideo ista optima cõplexio, aut non datur, aut si aliquando daretur, nullam posset habere latitudinem, cum duret in instanti, sic etiam docet Hali.

1. Sanit. tuen.

2. Tegni. com. 24. Conciliator diff. 18.

Altera est complexio, quæ licet non sit perfectissima, parum tamen distat à prima & adeo parum, vt sensu non possit iudicari differentem esse à prima, adeo est ei propinqua, sed solum per discursum à sapientissimo, & exercitato viro ratione probabili cognosci possit à prima, & perfectissima complexione parum distare, & homo hoc.

Se-

Secundo modo temperatus reperibilis est & aliquando inuentus, licet valde raro, cuius meminit Gal. dum dicit prompte enim est co gnoscere optimam corporis temperiem, & sa nitatem, & si rara sit eius generatio nam hæc in paucis indiuiduis reperitur, & in eis non ni si longo temporis interuallo, eo quia ad hanc optimam complexionem, requiritur optimus cælestis influxus, seu aspectus, vt scilicet con-iunctio saturni, & Iouis in principio Arietis, & alij aspectus, & ideo ne dum plures sed nec forte duos simul conuenit produci. *lib. de opt. corp. const. c. 3.*

Tertio modo dicitur temperatus secundũ sensum eo modo, quo dicit Auic. reperiri in indiuiduo humano in ætate iuuentutis, cuius temperata complexio, durat spatio duorum aut trium annorum in ætate triginta triũ an-norum in circa: & ista complexio, tempe-rata non multum distat à secunda & habet la titudinem. *1.1. doct. 3. c. de cõp.*

Hic tamen notandum est, quod prima complexio, cum nullam habeat latitudinem, non cõsideratur à medico, quia medicus non considerat complexionem, nisi prout est prin cipium operationum, sed illa cum durat in istanti, non potest esse principium operatio-num, cum operationes fiant in tempore, ideo non cõsideratur à medico. Ad rationes in op-positum adductas, facile est respondere, si di-catis ad primum loqui de sanitate, & tempera mento, primo modo, ꝙ non datur, concedit autem dari secundo & tertio modo.

Ex his dicamus,quod Homo primo modo temperatus, non reperitur, nec vnquam fuit reperibilis, aut si daretur non permaneret, nisi in istanti in tali temperamento, cum corpus nostrum continuo alteratur, & mutatur.

Sed homo temperatus quoad iustitiam Secundo modo aliquando inuentus est, & inuenibilis, sed valde raro. Homo vero temperatus Tertio modo sepe reperitur, qui secū dum sensum, & sensibiliter appareat temperatus, & cum medicus sit artifex sensatus, & iudicat omnia secundum sensum, ideo iudicat tale corpus vere esse temperatum,

Secundo quæritur, an istud corpus temperatum æque distet ab extremis ita vt non sit magis calidum, quam frigidum. Respōdeo ꝙ complexio humana temperatissima quoad iustitiam tertio modo, non est media per æquidistantiam ab extremis, quoniam cum complexio humana, à prædominio sit calida, & humida, ideo magis distat ab extremo calido, quam à frigido, & magis ab humiditate, quā à siccitate, quia ponamus, quod extrema totius latitudinis humanæ complexionis, sint caliditas vt sex, & frigiditas vt sex, tunc dico ꝙ homo temperatissimus, cum à prędominio sit calidus, & humidus, & magis calidus, quā frigidus, ita magis distat ab extremo calido, quàm à frigido. Vnde si sint duo corpora equæ temperata, & equaliter labantur, vnum ad calidum aliud ad frigidum, dico, quod deterior est, lapsus ad frigidum, quam

ad ca-

ad calidum, & deterior ad ſiccum, quam ad humidum, & operationes magis lędũtur per lapſum ad frigidum, quam per æqualem lapſum ad calidum, quoniam caliditas, & humiditas, ſunt magis proportionatæ, & conueniẽtes vitæ, & noſtris operationibus, quam frigiditas, & ſiccitas, ex quo ſequitur, quod minus diſtat gradualiter ab ipſo temperamento frigiditas, quam caliditas, & ideo homo temperatus proximior eſt extremo frigido, quã extremo calido.

Quod ſi dicatis docet Auic. complexionẽ hominis temperatiſſimi eſſe mediam, & ęque diſtare ab extremis. *1.1.cap. de compl.* Reſpondeo, quod non intelligit de homine temperato quoad iuſtitiã Tertio modo, vt perperam communiter creditur, ſed intelligit de complexione ex coalternatione omnium membrorum. Nam dicit Aui. quod homo temperatiſſimus, eſt vicinus æqualitati ponderali non per vnam complexionem vniformem illi vicinam, ſed ſolũ per coalter nationem omnium ſuorum membrorum, & ideo ſubiungit, quod per hanc complexionem ex coalternatione, eſt vere medius æque diſtans ab extremis, quare dico, quod ſi reperiretur ex parte rei, iſta cõplexio ex coalternatione omnium partium, æque diſtaret ab extremis, & æque eſſet calida, ac frigida, & ęque humida, & ſicca, quia ſi a membris calidis hominis temperati, remoueatur exceſſus caliditatis, & a frigidis exceſſus frigiditatis, addendo frigidis exceſſum caliditatis, & calidis

lidis excessum frigiditatis, tūc fieret complexio ex ista coalternatione harum partiū, multū propinqua æqualitati ponderali, quę ęque distaret ab extremis; sed cum sit impossibile ex parte rei, reperiri istam complexionem, ita quoque est impossibile reperiri complexionē quæ ęque distet ab extremis, cum omnis humana complexio à prędominio sit calida, & humida.

An detur AEquale quoad Pondus. Cap. VIIII.

DVbitari solet, an detur aliquod corpus æquale quoad pondus, tam in motiuis, quam in alteratiuis qualitatibus, & primo videndum erit, an detur in motiuis, ita vt in rerum natura, reperiri possit aliquod corpus, in quo grauitas, & leuitas, sint in æquali mensura, & in eodem gradu, ita vt non sit magis graue, quam leue, quod autem possibile sit, dari aliquod corpus, quod in se habeat tantum de grauitate, quantum de leuitate probatur.

Primo ponamus aliquod corpus summe graue, per vniformē acquisitionem leuitatis, fieri summe leue, tunc sequitur, ꝙ tale corpus in medio instāti horæ, acquisiuerit medietatē tolius latiiudinis leuitatis, & per consequens tunc erit deperdita medietas latitudinis grauitatis, eo quia quantum de vno contrariorum, acquirirur, tantum de alio, expellitur, ergo in illo instanti illud corpus erit ęq, graue, ac leue, quoniam cum non possit fieri tran

situs

ſitus de extremo in extremum ſine ſuo medio ergo ſaltim dum erit in illo medio, erit æquale quo ad pondus.

Secundo oleum eſt æquale quo ad pondus in motiuis, probatur, quia tot ſunt elementorum ſpheræ, in quibus naturaliter oleum deſcendit, quot ſunt ſpherę, in quibus naturaliter aſcendit, ergo non magis dici debet leue, quam graue, antecedens, patet experientia, quoniam aſcendit in terra, & aqua, deſcendit in igne, & in aere. Sed dari etiam æquale quo ad pondus in alteratiuis qualitatibus, ita vt non ſit magis calidum, quam frigidum, nec magis ſiccum, quam humidum; ſic probatur.

Tertio poſſibile eſt corpus ſumme calidum, per vniformem acquiſitionem frigiditatis, acquirere ſpatio vnius horæ ſummam frigiditatem, ſed cum non poſſit fieri tranſitus de extremo ad extremum, neceſſe eſt illud corpus deuenire ad illud medium, in quo non ſit magis calidum, quam frigidum, ſed æqualiter calidum, & frigidum.

Quarto in quocunq; genere datur magis, & minus, datur etiam & æquale, cum magis, & minus, dicantur relatiue ad æquale, ſed datur magis, & minus calidum, & temperamentum magis, & minus temperatum, ergo datur æquale.

Quinto concedit Gal. dari æquale quo ad pondus in alteratiuis, & exemplo aquę mixtę cum cinere, probat dari ęquale quoad pondus in humiditate, & ſiccitate, ſicut exemplo 1. de tēper. c. 9.

aquę

aquæ, & mixtione aquæ feruentiſſimę cum niue, probat dari æquale in actiuis.

Sexto intellectus eſt verorum, ergo ſi datur æquale quoad pondus, per intellectum, vt docet Auic. ergo & dabitur ex parte rei.

8.1. cap.de comp.
1. de tẽper. c. vltimo.

Septimo Gal. dicit cutem volę manus, tẽperatam eſſe ad pondus, immo fatetur hominem quadratum, eſſe medium totius ſubſtantiæ, & conſtare ex æquali elementorum portione, qui eſt regula, & menſura totius ſubſtã tiæ, & omnium animalium, & plantarum.

2. de tẽper. c.1.

2. Cœli. 18.

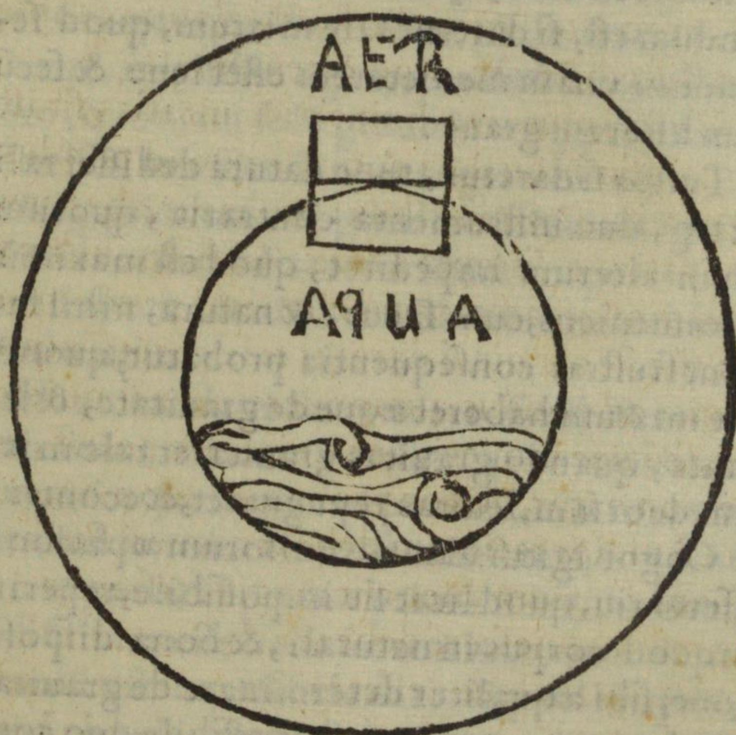
Octauo ſi vnum contrariorum eſt in natura, ergo alterum ex Ariſt. ſed datur complexio diſtemperata, ergo & temperata.

Pro reſolutione huius difficultatis, ſit iſta concluſio Non dari Æquale quoad pondus, in motiuis qualitatibus: probatur, ab Auerroe ratione ſumpta à textu Ariſt. omne mixtum moueri ad motum elementi prædominã tis, tũc ſic arguit, ſi daretur tale corpus æquale quo ad pondus, aut moueretur, vel quieſceret, ſed nec moueri, nec quieſcere poteſt, ergo non datur, minor probatur: quoniam nulla eſt maior ratio, cur debeat moueri ſurſum, quam deorſum, nec cur magis ſurſum quam deorſum quieſcere debeat, cum non ſit magis graue, quam leue: eſſet igitur neceſſarium, vt quieſceret in medio elementorum, ideſt inter aquam, & aerem, ſed non datur tale corpus, quod poſſit quieſcere, inter aquam, & aerem, ergo impoſſibile eſt dari mixtum æquale quoad pondus, in motiuis qualitatibus.

1. Cœl. com 7. 2. Collig. c. 1.

Con-

Confirmatur quia si daretur tale mixtum, non haberet locum naturalem in vniuerso, probatur, quia si haberet locum, maxime eũ haberet inter duo elementa grauia, & duo leuia, idest inter aerẽ, & àquam, sed hoc est impossibile, & probo, sit tale corpus figuræ quadratæ, & sint distinctæ medietates huius corporis, per lineam rectam, quarum vna medietas sit grauis, altera leuis, tũc esset necessariũ, vt medietas grauis huius corporis, sit in aqua

& medietas leuis, sit in aere, sed hoc est impossibile, quoniam linea diuidens aquam ab aere, est circularis, ergo linea talis mixti me-

dia,

dia, tangeret illam lineam circularem in pun cto, & causaret Angulum contingentiæ, inter cuius lineas remaneret aliquid de grauitate, & hoc esset in loco aeris, quod est impossibile, cũ in loco aeris sit solum medietas illius mixti leuis.

Secundo si daretur dico, quod nullibi possit quiescere, nec etiam in medio elementorum, quoniam esset homogeneum, idest quælibet eius pars esset ęque grauis, ac leuis, & ideo nulla esset ratio, cur magis vna pars quiescat in aere, quam altera, non enim credendum est, si daretur tale mixtum, quod secundum vnam medietatem esset leue, & secũ dum alteram graue.

Tertio si daretur, tunc natura dedisset tali mixto, duo instrumenta contraria, quorum vnum alterum impediret, quod est maximũ inconueniens, cum Deus, & natura, nihil faciant frustra: consequentia probatur, quoniã tale mixtum haberet æque de grauitate, & leuitate, quando grauitas grauitaret tale mixtum deorsum, leuitas repugnaret, & econtra.

Cogor igitur damnare illorum opinionẽ asserentiũ, quod licet sit impossibile, reperiri aliquod corpus in naturali, & bona dispositione, sibi æqualiter determinare de grauitate, & leuitate, cum non sit possibile duo contraria instrumenta eidem principali agenti, & particulari formæ, esse æqualiter conuenientia, tamen in præter naturali dispositione dicendũ est dari aliquod corpus ęquale quo

Iacob. Forl. in 1.1. Aui. q. 6.

ad pōdus in motiuis qualitatibus, prout probat primum argumentum in principio addu ctum, & vt tueatur hanc ſententiam, conatur reſpondere ad rationem Auerrois, dicendo, quod iſtud corpus nō vbiq; poneretur quieſceret, ſed quieſceret in medio aeris, & aquæ, & ibi circulariter moueretur, quoniam medietas huius corporis, quæ eſt in aere ibi non quieſcit, cum grauitas terræ, & aquę eã deorſum trahant, & ſolum leuitas ignis illam ſurſum attrahat (eo quia leuitas aeris cum ſit in proprio loco, non leuitat) & reſiſtat grauitati: ita quoque dicendum eſt de altera medietate, quę eſt in aqua, quæ deſiderat aſcendere, quoniam ſolũ grauitas terrę prohibet, & reſiſtit ne aſcendat; cum grauitas aquæ, cũ ſit in ꝓprio loco, nõ grauitet & leuitas ignis, & aeris eam medietatem illius corporis ſurſum trahant, & ideo circulariter mouebitur iſtud corpus.

Hanc eandem ſententiam fuiſſe Petri de Aluernia, teſtatur Gentilis, qui concedebat reperiri æquale quo ad pondus, in rerum natura, ſed non durare, niſi in inſtanti, & momẽ to temporis, vt probat primum argumentũ: Sed falſam eſſe hanc ſententiam, probatur: quoniã eſt impoſſibile dari aliquod corpus, quod circulariter mouetur in medio aeris, & aquæ, & ratio eſt, quoniam cum ſit æquale quoad pondus in grauitate, & leuitate, nulla eſt maior ratio, cur magis incipiat, & debeat moueri circulariter, ab vna, quã ab alia parte, in 1.1. Aui

te,

te ergo non mouebitur, & eo magis cum prima ratio Auerrois, cum sua confirmatione sit demonstratio contra istam sententiam.

Auic. 1.1. c. de compl. Auer 1. gen 48. 4. meth. com. 10. 10. met. 23 2. collig. c. 1 Conciliator diff. 18. Gentilis de Fulgineo.

Sed an detur æquale quoad pondus in alteratiuis qualitatibus, est maior difficultas: sit tamen ista Conclusio non dari Æquale quo ad pondus in alteratinis qualitatibus.

Probatur, si qualitates elemẽtorum essent in eodem gradu, & æqualis virtutis, non fieret mixtum, consequentia probatur. quoniã inter eas nulla fieret actio, nec mixtio, cũ ab æqualibus non fiat actio, est ergo necessariũ, si fieri debeat mixtum, vt vnum elementum sit magis actiuum, quam alterum, & vt non sint æque intensa.

Secundo in mixtione necesse est, vt vnum elementum habeat rationẽ formę, aliud ratione materiæ, & vnum debet esse dominans, aliud dominatũ. Sed si elementa secundũ primas qualitates, sunt æqualia in gradu, & quo ad pondus, ergo non est maior ratio, cur vnũ habeat rationem formæ, aliud rationem materię, nec vnum rationem actus, aliud rationẽ potentiæ, & vnum sit dominans, aliud dominatum.

Tertio si daretur tale mixtum temperatum quoad pondus, nullam haberet actionẽ, sic dicit Auic. cũ actio non sit ab æquali istę sunt rationes Auerrois.

1.1. cap. de compl.

Quarto confirmatur, quoniam ex sententia Arist. omne mixtum, mouetur ab elemento prędominante, ergo non datur mixtum

1. Cœli tex. 7.

ęquale.

æquale, ſi in omni mixto reperitur elementũ prędominans, & eo magis, cum dicat Ariſt. in omni mixto reperiri plus terrę, & aquę, quam aliorum elementorum, hoc idem fatetur Auic.cap. de elementis. *2. gen. 48. 4 metheor. 29.*

Quinto ſi daretur ęquale quoad pondus, in quo tãta eſſet portio ignis, quanta aliorũ elementorum, tunc cum ignis ſit cęteris actiuior, omnia alia elementa deſtrueret, & ſic, aut non fieret mixtum, vel modico tempore duraret. *Conciliator diff. 18.*

Ex ijs colligo, falſam eſſe ſententiam illorum, qui affirmant, poſſe dari tale mixtum in corpore pręter naturaliter diſpoſito, & in fieri, & in inſtanti, vt probant rationes in contrarium adductæ. *Iacob.Forl. quæſt. 6. Petrus de Aluernia:*

Sed maior eſt difficultas, quoniã Fernelius probat dari mixtũ æquale quoad pondus, in alteratiuis qualitatibus, & primo qualitates ſummæ elementorum, vt eorum ſubſtantię in mixtione non corrumpuntur, ſed aſſeruatę, & integre temperamentum conſtituunt, nihil prohibet æquis illas portionibus mixtas exquiſitæ temperamentũ proferre: quod in pro portionis ſitum eſt ęquabilitate, nam ęquabi litas licet mutuam actionem qualitatum tan tum non ſuſtinet, quę vel deceſſionem, vel repreſſionem contrariorum moliatur, ſatis tamen fert, vt paria contraria, ſe ſe valeant confundere, ac vere permiſcere, in vnum demum coire temperamentum, minus enim virium, & inæqualitatis contrariorũ temperatio deſi *li.3.de nat. med.cap.4.*

derat, quam illorum dissolutio, & occasus, datur ergo æquale quo ad pondus.

lib. 1 de arte med. c 4.

Eandem sententiam tenet Christophorus Auega, & sic probat, quoniã ex mixtura aquæ feruentis, & gelidæ equis portionibus, exacte medium conficitur inter calidum, & frigidũ, similiter hoc temperamentũ quoad pondus reperitur inter siccũ, & humidum, vbi pares cineris, & aquæ portiones quis misceat, & cõfundat, si ergo quatuor elementorum substãtiæ potentijs æquatæ confundantur, actione, & passione mediantibus medium exquisitæ, & simpliciter tale generabitur, quod erit medium in vniuersa rerũ substantia. Id vero cutem volę manus hominis temperatissimi, ac in specie humana medij esse notum euadet. Sola tamen cutis in corpore humano mediũ id ostendit, & cuius temperatura, de toto corpore pronunciare licet. Quid autem dicendũ sit ad has rationes dicemus infra: Nunc autẽ videndum est, quid sentiat Gal. hac in re.

Vgo in 1. 1. c. de compl. Montanus eo loco. Argenteri⁹ in Tegni. com. 2.

Crediderunt quidam Gal. posuisse temperamentum ęquale quoad pondus in alteratiuis qualitatibus, solum secundum sensum, nõ autem secundum rei veritatẽ, & cũ medicus sit artifex sensatus, & iudicet res secundũ sensum, ideo dicit cutim volæ manus, temperatã esse quoad põdus, quia talis sentitur sensu tactus, licet reuera nõ sit, & hoc modò facile est concordare Gale. cum Auic. qui negat dari hoc temperamentum, quoniam omnes conueniunt nõ dari secundum rei veritatẽ, quod

si illud

ſi illud concedat Gal. dicatis hoc eſſe ſecundum tactũ: Non laudo hanc ſententiã, quia ſi datur ſecundum ſenſum, ergo & ſecundum rei veritatem, probatur conſequentia, quoniã ſenſus nõ decipitur circa proprium obiectũ; primę qualitates, ſunt obiectũ ſenſus tactus: ergo ſi ſenſus tactus iudicat dari tale temperamentũ quoad pondus, ergo reuera dabitur, aliter ſenſus deciperetur circa proprium obiect, quod eſt contra Ariſt.

2. de anima Auerr. 1. Cœli 7. 2. collig. ca. 1. & 2. Gen. 48. 1. cant. com. 25. Conciliator diff. 18 gẽt. 1. 1 cap. de compl. Curtius eo loco. Farnelius loco citato. Auega loco citato.

Communis tamen opinio tenet Gal. poſuiſſe mixtum æquale quo ad pondus, ſecundum rei veritatem.

Pro reſolulione huius difficultatis notandum eſt, quod ad hoc vt detur mixtum æquale quo ad pondus, in alteratiuis qualitatibus duo neceſſario requiruntur, primo, vt primæ quatuor qualitates, in tali mixto ſint in eodẽ gradu, & æque intẽſę, vt ſi caliditas ſit vt duo, etiam frigiditas humiditas, & ſiccitas ſint vt duo: Secundo requiritur, vt ille eædem qualitates, ſint ęquales in agendo, & ita inuicem bene põderatæ, & mixtæ, vt vna non ſit magis actiua, quam altera, ſed æque potentes: Sed quoniã eſt impoſſibile, vt primæ qualitates ſimul, & ſemel in eodem mixto, ſint ęquales in gradu, & in operando, ideo impoſſibile eſt, dari æquale quo ad pondus, minor probatur, quoniam cum cæteris partibus caliditas ſit actiuior frigiditate, & humiditate, ideo ſi in tali mixto caliditas, & frigiditas ſint in eodem gradu, & æque intenſę, iſtę qualitates nõ

Autoris ratio.

erunt æquales in agendo, ad hoc enim, vt essent ęquales in agendo, esset necessarium, vt si caliditas sit vt vnũ, frigiditas esset, vt duo, humiditas, vt tria, & tunc licet essent ęquales in agendo, nõ essent æquales in gradu; & sic soluitur tertia ratio.

Iacobus de part 1.1 c. de compl. Curtius eo loco.

Ex his facile erit respondere, ad rationes in oppositum adductas, & ad primum dicũt quidam, nullum esse inconueniens, dari ęquale quoad pondus, in transitu, in fieri, & in instanti, vt probat argumentum, nos autem negamus dari in facto esse, & in esse permanente, quod duret aliquo tempore. Alio modo soluit difficultatem Conciliator. Quod quãdo fit transitus, ab extrema grauitate, ad summam leuitatem, ante medium corrumpitur forma terræ, & introducitur forma ignis, ad quam sequitur summa leuitas, & quando fit trãsitus de vna extrema complexione in aliã, nõ fit per medium, quoniã ex sententia Ari. transmutabile, tandiu manet sub forma abijcienda, quousque introducatur in instãti noua forma in ipsum, quam consequitur cõplexio, reliqua priori corrupta, nec oportet, vt id fiat per formas intermedias, aer enim quãdo transmutatur ab igne, tamdiu manet sub forma aeris, donec forma ignis introducatur in instanti. Idẽ contingit in casu nostro, quod tamdiu remanebit mixtum sub vna complexione, vt calida, & sicca, quousque introducatur in instanti, alia complexio frigida, & humida: quod si ista solutio nõ placeat, eo quia

Diff. 18.

for-

formę elementorum, intenduntur, & remittū tur, ad intensionem, & remissionem primarū qualitatum, & ideo non introducuntur in instanti, sed in tempore.

Dicamus igitur nos concedendo, quod in illo transitu, in illo medio in fieri, nullum est incōueniens, dari ęquale quoad pondus, hoc autem potius dici debet quoddā aggregatū imperfectum, quam mixtum.

Ad secundum dico, quod licet oleum ascē dat in aqua, non tamen ęqualiter ascendit, sicut descendit, cum citius descendat in aere, quam ascendat in aqua, ideo non est æquale.

Ad tertiū possumus respondere vt ad primum, vel melius dicamus, quod licet primæ qualitates, sint in eodem gradu, tamen mixtū illud non dicitur æquale quoad pondus, cum etiam requiratur, vt sint ęquales in agendo, vt diximus supra.

Ad quartum dicatis, quod vbi est magis, & minus, ibi aliquo modo est reperibile medium, nō tamen est necessarium vt sit ęquale ad pondus, sed sufficit esse æquale quoad iustitiam, vel saltim si fuerit ęquale ad pondus reperitur in fieri, & in instanti: Vel dicatis melius, nō esse verum, quod vbi reperitur magis, & minus, debeat reperiri ęquale, quoniā datur orbis minor orbe veneris, & orbis maior orbe veneris, & tamē nō reperitur orbis ęqualis, orbi veneris. Similiter reperitur sanitas magis, & minus perfecta, non tamen datur perfectissima, & exquisitissima, sanitasque se-

Iacobus de partibus.

cundum Gal. aut non reperitur, aut durat tantum in instanti.

Ad quintum dico, quod nec ex cinere, nec ex niue, & aqua feruenti, fit vnum mixtum, perfectũ, sed potius erit vnum aggregatũ per accidẽs, sicuti ex plurimis granis millij, tritici & ordei, vel dicatis à Gale. appellari ęquale quo ad sensũ, non autẽ secundũ rei veritatẽ.

Gentilis 1. 1. c. de cõpl.

Ad sextum nego semper intellectũ esse verorũ, nam intellectus dupliciter sumitur, quidam est intellectus principiorum, & iste est semper verorũ, vt de quolibet dicitur esse, vel nõn esse, omne totum, est maius sua parte.

Conciliator diff. 18.

Secundo modo sumitur intellectus, prout est potentia animæ intellectiuæ, & hic aliquãdo est verus, aliquãdo est falsus, est verus quãdo intelligit verũ est falsus quando intelligit falsa, ex Ari. & sic inter imaginãdo æquale. quo ad pondus falsa intelligit, & imaginatur.

de anima 21.

Ad septimũ dicatis loqui Gal. de ţempera to quoad pondus secundũ sensum, sicuti corpus optime temperatum quoad iustitiã, dicitur metrũ, & mensura, aliarum complexionũ.

Ad octauũ dico, quod illa propositio est vera solum de cõtrarijs positiue, non autem de priuatiuis, quia non est verũ dicere, datur plenum, ergo datur vacuum, sicuti nec valet asserere, datur finitũ, ergo & infinitum, similiter dico, ego non valet dicere, datur inæquale ad pondus, ego datur æquale quoad pondus cum ęquale quoad pondus, non sit positiuũ cum non reperiatur ex parte rei.

Ad

Ad rationem Fernelij Respondeo,& nego summas elementorũ qualitates manere in mixto,sed dato quod summę manerent,& quod elementa qualitatibus paribus concurrerent in mixtione, non tamen sequitur, ergo ex eis fit temperamentum ęquale quoad pondus, cùm non solum sufficiat, vt primę qualitates sint in ęquali gradu,sed est etiam necessariũ, vt sint ęquales in agendo, vt diximus supra,& vna non agat in aliam, quod quidem est impossibile, vt hæc duo simul iungantur.

Idem dico ad rationem Auegæ,quod licet sumamus aquam calidam,vt quatuor, & frigidam,vt quatuor, & inuicẽ commisceantur, cũ caliditas actiuior sit frigiditate, ideo non poterit fieri temperamentum quoad pondus.

An simile possit, & debeat conseruari à suo simili. Cap. VIIII.

1. aph. 16.

RAtio dubitandi est, quoniã fatetur Gal. *3. tegni 86.*
simile cõseruari a suo simili: Contrariũ *8. math.*
tamen docet idẽ Gal.dũ sic dicit,à similibus *med c. vltimo. 9. met*
suæ temmperaturæ causis facile offenduntur, *med. c. 14,*
iuuantur autem à modico contrariorũ vsu, & *3. Aph, 3.*
hoc in omnibus distẽperatis partibus cõmune *2. tegni 23.*
esse testatur,& 6.de sanit.tuenda,dicit,hu- *6. de sanit. tuen. c. 2.*
mida,& sicca similibus cõseruãda, calidis au- *5. sani. tuen*
tẽ, & frigidis,cõtraria semper dare, expedit. *cap. 8.*

Augetur difficultas,quoniã Gal. nutrit se- *6. sani. tuen cap. 2.*
nes,qui frigidi sunt, & sicci, victu moderate *in tegni. c.*
calido, & humido, ergo non conseruantur à *100.*

 simili,

ſimili, ſed à contrario.

Pro reſolutione difficultatis ſciendũ eſt primo, ꝙ Corpora ſunt in duplici differẽtia, aut æqualia, bene temperata, & optime ſana, vel ſecundo inęqualia diſtẽperata, & male ſana: prima corpora optime ſana, conſeruantur à ſuo ſimili, & a ſimilibus iuuantur, ſicuti a contrariorum vſu, maxime læduntur.

Sed corpora male ſana tantum abeſt, vt à ſimilibus conſeruentur, quod ab eis maxime lęduntur, iuuantur autem a modico contrariorum vſu.

Ratio autem huius rei talis eſt, quoniam ea quæ ſe habent ſecundum naturam, & valde bene, ſunt conſeruanda in illo optimo ſtatu, & in perfecta ſanitate, ſicuti ea, quæ ſe habent prȩter naturam, cum non debeant conſeruari in illo malo habitu, ſed ab illo remoueri, vt reducantur ad optimam, & perfectam ſanitatem, ideo non ſunt conſeruanda, ſed remouenda: & ſicuti conſeruatio fit à ſimili, ita ablatio, ſeu reductio ad naturalem ſtatũ, & curatio fit per contraria.

Ex ijs dico, quod optima ſanitas, & optimum temperamentum, cum ſint res ſecundũ naturam, debent conſeruari, & quoniam conſeruatio non poteſt ſieri, niſi a ſimili, ideo ſimilibus ſunt conſeruanda ea omnia, quȩ ſe habent ſecundum naturam, & optima ſunt. Ea vero, quȩ nobis inſunt præter naturam, & recedunt a naturali ſtatu, & ideo dicũtur inęqualia, intemperata, cum non ſint in

8. meth. med. cap. 9. à principio.

eodem ſtatu, & in malo habitu, & mala ſanitate cõſeruanda, ſed potius remouenda, hinc factum eſt, vt à ſimilibus lædantur, quoniam ea, quæ ſimilia ſunt conſeruant, & quandoq; augent illam malam ſanitatem, & inæqualitatem, quare à contrariis iuuantur, quoniam ea, quæ ſunt cõtraria tollunt illum exceſſum, & illam inæqualitatem, & ſunt in cauſa, vt tale corpus inæquale, reducatur ad ſuam æqualitatem, & optimum temperamentum.

Pro maiori tamen declaratione, declarorem cum exemplo, ſi fuerit complexio calida, & humida, temperata, & æqualis, ita vt nõ excedat plus iuſto, iſta complexio cum ſit optima, & ſecundum naturam, erit conſeruanda, & pro ſui conſeruatione conueniunt ea, quæ ſimilia ſunt, ſi altera tamen fuerit complexio, quę licet ſit calida, & humida ſit tamẽ calida, & humida plus iuſto & magis, quam conueniat, ita vt per exceſſum caloris, vel humiditatis, recedat ab optimo temperamento, tunc iſta complexio non dicitur naturalis, nec ſecundum naturam, cum modum excedat & ideo non conueniunt ſimilia, ne à ſimilibus illa mala complexio conſeruetur in ſua mala intemperie, ſed cum tollendus ſit ille exceſſus, & reducenda ſit illa intemperies ad optimum temperamentum, ideo conueniunt illa, quæ ei ſunt contraria, cum contrariis cõtraria curantur, & cõtrariũ nõ remicti turniſi à ſuo cõtrario: Colligatis igitur quod Ætates, Temperamentum, ſi modũ excedant,

& non

& non ſint ſecundum naturam à ſibi ſimili læduntur, ſed à modico contrariorum vſu iuuantur, quia per contraria reducuntur ad optimum temperamentum, vt docet Gal. ſed ætates, temperamenta, quæ aqualia ſint, & optima, & ſecundum naturam, ſimilibus debent conſeruari, & à contrariorum vſu læduntur, quoniam à contrarijs deſtruitur eorum temperamentum, quod erat conſeruandum, cum ſit optimum.

3. aph. 3. 8. met. me. t. 9.

Colligatis Secundo quod cum non detur corpus omnino, & optime temperatum, quin ſaltem aliquantulum recedat ab optimo temperamento, ideo nec datur corpus quod poſſit, nec debeat à ſuo ſimili conſeruari, ſed iuuatur à modico contrariorum vſu, vt reducatur ad optimum temperamentum; quod ſi dicat Galenus ſimile conſeruari à ſuo ſimili, & dari corpora, quæ à ſimilibus ſint conſeruanda, dicatis reuera non eſſe ſimile, ſed dicitur ſimile quoad ſenſum, & cum artifex ſit medicus ſenſatus, & iudicet res ſecundum ſenſum, ideo licet iſta, quæ applicantur reuera non ſint ſimilia, ſed modice contraria, quia tamen ad ſenſum videntur ſimilia, ideo à medico dicuntur ſimilia; modicus enim contrariorum vſus quandoque videtur quid ſimile quoad ſenſum, licet reuera non ſit.

Tertio Colligatis, quod ſicuti ſimile conſeruatur à ſuo ſimili, ita a contrarijs, & a modico contrariorum vſu, præſeruantur ab imminenti lapſu, cum præſeruatio, &

cura

cura, eiſdem contrarijs fiant, vt docet, Galenus eadem enim eſt ratio inſtantis laſ ſitudinis curandæ, & factæ iam ægritudinis. 4. Sanit. tuen.

Ex his, quæ hactenus diximus, facile erit reſpondere ad rationes in oppoſitum adductas, & primo ad auctoritatem Gal. quod ibi docet reducere corpora diſtemperata, & male ſana, ad optimam ſanitatem, & optimum tẽperamentum per contraria, non autem loqui tur de corpore optime ſano. 2. aph. 3.

Ad alium locum Gal. quod ideo dicit calidis, & frigidis ſemper dare expedit, quoniam cum ſit valde difficile, ea ad inuenire, quæ prorſus, & præciſe eis ſimilia ſint in gradu, ideo periculum eſt, ne exhibeamus cibos calidiores magis quam par ſit, vnde ex illis fiat maior lapſus, & exceſſus in caliditate, hac igitur ratione factum eſt, vt non vtamur ſimilibus, non quia non ſint apta conſeruare ſuum ſimile, ſed quoniam cum ſit valde difficile cognoſcere, & adinuenire cibos omnino ſimiles, & ea, quæ ſint æque calida, vel frigida, ideo nos vtimur modico con trariorum uſu: ad præſeruandum, nam contraria preſeruant ab vlteriori lapſu: preſeruare autem ab vlteriori lapſu, eſt conſeruare: & ideo ſimilia quandoque conſeruantur à contrarijs in ſenſu iam dicto; & quando dicit Galenus ſimilia lædi à contrarijs, dicatis non lędi ab eis; vt ſimilia; ſunt; ſed pro ut credentes, applicare ſimilia, applicamus 2. de ſanit. tuen. c. 2.

ea, quę nõ sunt vere similia, vel dicatis, quod ibi non loquitur Gal. de corpore optime sano, & bene tẽperato, sed de male sano, quod tamen secundum sensum apparet optime sanum, & ideo à similibus læditur, quoniam ab eis cõseruatur in sua mala intemperie, exemplificat autem potius ibi Gal. de frigidis, & calidis quam de humidis, & siccis, quoniam cum sint qualitates magis actiue, à quocunque leui errore, ac excessu maius sequitur nocumentum quam si fieret excessus in passiuis.

Ad locum de senibus Respondeo, quod complexio senum non est temperata, sed distemperata, ideo per sua contraria reducenda est ad optimum temperamentum. Cum ergo stat[9] naturalis senum sit vitiosus, ideo desiderat reduci ad melius, quod fit per contra- vt sunt calida, & humida.

5. sanit, tu. c. 8. 6. san. tu. c. 2.

Hic tamen occurrit difficultas, si enim est verum, quod simile debeat conseruari à suo simili, & sumpta indicatione à complexione, conueniunt ea, quę similia sunt, ergo frigidiora conueniunt Pituitoso febricitanti, quam bilioso, consequentia probatur, quoniam febricitanti pituitoso, conueniunt ea, quę sunt frigida duplici ratione, primo ratione febris, secundo ratione temperamenti frigidi, quod à suo simili debet conseruari, sed bilioso non conueniunt nisi ratione febris, non autem ratione temperamenti, quod quidem cum calidum sit, potius calida, quam frigida ex postulat: augetur eo magis difficultas,

tas, quoniam dicit Gal. Temperaturæ natura frigidiores, si ex calore laborent, refrigerari tum vberius, tũ diutius postulant, & si flegmaticus, & colericus æqualiter quoad tactũ febricitent, cum maior sit caliditas flegmatici, quam colerici, quia flegmaticus proprio temperamento frigidus est, biliosus vero calidus, & si ad tactũ apparẽt æque calidi, est necessarium, quod plures gradus caloris febrilis sit in flegmatico, sicuti si æque calidũ sentiatur ad tactum, lignum, & ferrum, certũ est tamen, quod plures gradus caloris, reperiuntur in ferro, quam in ligno, cum frigidiꝰ sit ligno. Hac igitur ratione dicendum erit, frigidiora competere flegmatico febricitanti, sumpta indicatione à morbo, & à temperamento, quam bilioso. Et si dicat quispiam uestrum, & cur igitur febricitanti bilioso cõceduntur frigidiora, vt potus aquæ frigidissime, quod non conceditur, nec conuenit flegmatico?

7.met.med c.vlt.8.meth. med. c. vlt. 9. met. c.15.

Quidam crediderunt, argumentum esse demonstratiuum, & verissimum: sed dicunt flegmatico non conuenire frigidiora ratione virtutis, licet enim ei conueniant ratione febris, & ratione complexionis, multo magis quam bilioso, tamen quia non conueniunt ratione virtutis, à qua principaliter desumenda est indicatio, vt docet Gal. cum virtus nõ sit adeo valida in flegmatico, vt in colerico, ideo quæ valde sunt frigida non conueniunt flegmatico, ne naturalem calorem debilem,

Oddus 1. aph. cõ.16.

9.met.c.13

&mi-

&mitem extinguant,&vires diſſoluant,cholerico vero conueniant ratione febris, & virtus, validior ſit, ideo frigidiora applicari debent. ſi tamen virtus eſſet æque fortis,ac valida in vtroque, tunc concedo, quod magis conuenirēt flegmatico,quam bilioſo, vt probat argumentū: Vel dicatis, & melius, quod frigidiora conuenirēt flegmatico, ſi illa complexio eſſet ſecundum naturam temperata, & optime ſana,ſed cum recedat ab optimo temperamento per exçeſſum frigiditatis, hinc factum eſt,vt non expoſtulet ſimilia,ſed potius contraria,ad hoc, vt a modico contrariorum vſu,tollatur ille exceſſus, & reducatur ad optimum temperamentum,& ideo frigidiora cōueniunt bilioſo febricitāti, quam flegmatico,quoniam bilioſo conuenit ratione febris. Secundo ratione mali temperamenti calidi, vt a ſuo calido reducatur ad optimum temperamentum, flegmatico vero conueniunt tantum ratione febris, non ratione temperamenti, ne a ſuo ſimili conſeruetur illa mala intemperies,& fiat maior lapſus.

Authoris ſolutio.

Ad auctoritatem Gale. dico, & concedo, quod ſi ad tactum ſentiatur æqualis calor, quod plures gradus caloris ſunt in flegmatico, quam in bilioſo, & ideo ratione maioris caloris febrilis, frigidiora conueniunt flegmatico, non ratione temperamenti, ſed ratione febris: Ad id, quod dicis de potu aquæ. Reſpondeo conuenire bilioſo,ſi intentius febricitet, quam flegmaticus, & dato,

quod

quod ęquæ febricitent, dico, quod frigidiora conueniunt bilioso, eo quia ei conueniunt etiam ratione temperamenti: Eodem modo soluitur ratio Auer. contra Gal. de sene eque febricitante, cum iuuene, & tamen frigidiora conueniunt iuueni. Dicatis hoc esse verum, si non habeant optimum, & perfectissimum temperamentũ, quod tunc illi temperamento non conueniunt similia, sed contraria. *7.coll.c.2.*

An conseruanda sit Consuetudo, præsertim tempore ægritudinis, si fuerit mala. Cap. XI.

DVbitari enim solet apud antiquiores, & iuniores interpretes, an ea, quæ longo temporis vsu, nobis facta fuerint familiaria, & consueta, perpetuo sint conseruanda, non solum in corpore sano, sed etiam in Socrate febricitante, & laborante, pręsertim si talia consueta, mala sint, & morbo contraria.

Pro cuius quidem rei declaratione, duo hic veniunt consideranda, primo quare conseruanda sit consuetudo. Secundo an ista consuetudo si mala fuerit, debeat conseruari tempore ęgritudinis.

Hipo. ib. de aere, aqua. 2. de sanit, 2. de motu musculorũ. 2. de temp. cap. 4.

Quoad primum dicatis, quod consuetudo non alia ratione dicitur à Gal. altera natura, nisi quia ea, quæ longo vsu nobis fuerint consueta, ratione diuturnæ cõsuetudinis, & vsus,

vbi prius nobis forſan erant ingrata, ne dicã contraria fiunt familiaria, iucundiſſima, & ſecundum naturam, & ea, quę prius erant difficiliſſimæ concoctionis, & quandoque mali ſucci, ne dicam venena, & prauæ qualitatis, modo ratione conſuetudinis facillime concoquuntur, nec lædunt, ſed nutriunt, & conuertuntur in ſubſtantiam viuentis: hac igitur ratione Cõſuetudo dicitur Natura, quoniam ſicuti natura & naturalis facultas apta eſt trãſmutare alimenta in ſubſtantiam viuentis, & in alteram naturam, vt panem, & vinum, in carnem, &c. ita & conſuetudo, reddit ea, quæ ſunt præter naturam, & ingrata, nobis ſecundum naturam, & iucundiſſima, & ſimilia. Vel dicatis, dici Alteram naturam, eo quia conſuetudo alterat naturam, & eam mutat, quoniam facit ea, quæ erant præter naturam, & nobis diſſimilia, naturalia & ſimillima, ideo dicitur alterare naturã, quoniã natura a frequenti actione, & paſſione conſueta acquirit quandam diſpoſitionem per quam alteratur à ſuo curſu.

Ex hiis ergo dicatis, quod Cõſuetudo cum ſit res ſecundum naturam, debet conſeruari, & cum conſeruatio fiat à ſimili, ideo à ſimilibus conſeruandæ ſunt conſuetudines, ſic do-
8.met. me. c. 9. cet Gal. quod à conſuetudine ſemper ſumitur indicatio ſimilium, quoad homines ęgrotant; ſed conſeruandam eſſe conſuetudinem,
2. de rat. vict. 21. 24 videatis Hipoc. ſic loquentem. At qui quod vitioſus tum potus, tum cibus, ſemper ſibi ſimilis

milis ad sanitaem tutior sit, quam siquis subito ad alteram, vel meliorem se transferat, facile discitur, intelligiturque: nẽpe tum his, qui bis in die comedunt tum his, qui semel, noxam imbecill itatem quæ pariunt, repentinæ mutationes: quiq; prandere non consueuerunt & prãdẽt, statim ægre habent, toto item corpore graues reddũtur, & parũ valẽtes, & desides, ꝙ si supercenauerint alios, alui leuitas exercet nẽpe ventriculus, pręter consuetudinem grauatur, supersiccescere consuetus nõ bis tumescere, neq; bis cibos coquere; quod alibi clarius ostendit, parum Deterior potus aut cibus, suauior autem melioribus quidem sed minus suauibus est preferendus, & infra reddit rationem Hipoc. qua ratione factum sit, vt ea quę deteriora sint, si fuerint consueta suauiora sint, & magis conferant, quam ea quæ meliora fuerint, dummodo non sint consueta dicit Hipocrates quæ ex longo tempore consueta sint, & si deteriora sint insuetis, minus molestare solent, reddit rationem Galenus quoniam ea, quę delectant & sumuntur cum gustu, melius concoquuntur, licet sint mala, quoniam si optima fuerint, & boni succi, sumantur tamen cum molestia, & sine gustu, cum pariant vomitum, fastidium, rugitum, & inflationem, & ideo Gal. fatetur quod cibus licet malus, & difficillimę coctionis & nobis dissimilis ratione consuetudinis fit nobis suauissimus, familiaris, & optime coctionis, vt in nostris commentarijs

2. aph. 38.

2. aph. 50.

2. aph. com 38.

lib. de assuetudine.

2. aph. 38. & 50.

in expositione illius aphorismi longiori progressu declarauimus.

Sed an ista mala consuetudo sit conseruanda, tempore ęgritudinis, habet grauiorem difficultatem vt deueniam ad secundum quęsitum, ita vt siquis consuetus fuerit tempore sanitatis, ter, & quater commedere in die, & & alimenta mali succi, an dum ægrotat, immutanda si ista consuetudo ratione morbi, ita vt semel vel bis debeat sumere cibum in die, & non consueta alimenta, sed alia, quæ meliora sint, & optimi succi.

8.met.c.9. *5.sanit.tu.* *post med.* *2.aph. cō.* *50.* Ratio dubitandi est, quoniam docet Gal. conseruandam esse malam cōsuetudinem dū sic dicit, quod nec intēperatæ naturæ, nec male consuetudines sint remouēdæ nisi tempore sanitatis, nec non cum homo ciuilibus exercitijs vacat, & clarius his verbis docet Gal. *8.met.c.9.* Reuertamur autem rursus ad intemperatas naturas, nam quoniam eas licet, & quales accipimus seruare licet, & ad melius transferre: satius arbitror est, cum plane valent non cum ægrotant, vel de se quæruntur victus illis rationem mutare, gaudent enim naturæ consuetis semper: quod namque qui sibi iam displicent extra cetum eorum, qui secundum naturam se habent sunt ponendi. Atqui si ex ipsa consuetudine indicationem aliquam sumi conueniet: siquidem multo, iam tempore intemperatas naturas contrario victu ei, quę vicit intemperiei cibauimus, ita etiam & cum parum ex sententia se habēt

facie-

faciemus, & paulo infra sic dicit à consuetudine enim semper est, indicatio similium, quoad scilicet ęgrotant homines & alibi dicit Galenus quod consuetę exercitationes non sunt mutandę, si cum his sanus vixerit, vnde Ætius dicit, qui statuto sibi certo viuendi genere, quamplurimo tempore sanus permanserit, certe ad aliam consuetudinem, non est traducendus, & ratio est quoniam, si illa victus ratio licet sit mala consuetudo, non fuisset, conueniens illi naturæ, illam tamdiu non tollerasset, neque cum ea tamdiu sanus viuere potuisset.

5. sanit, tu. 2. aph. cō. 50. lib. 4. c. 32

Respondeatis igitur ad quęsitum, conseruandam esse malam cōsuetudinem, tempore ægritudinis; & si dicatis vos siquis ergo consuetus fuerit in sanitate, comedere sępe, & multum & nunc ægrotet ex repletione, vel morbo acuto, cui conuenit tenuissimus victus, in isto casu ratione consuetudinis, cibandus, ne erit ęger iste sæpe, & multum, aut parum, & raro sicuti conuenit ratione morbi.

Dicatis, ꝙ non docet Hipo. omnino cōseruandam esse consuetudinē, sed docet aliqua ex parte esse conseruandam, dū dicit condemnandum esse aliquid cōsuetudini, qua si diceret Hipo. licet non omnino: aliqua tamē parte, conseruanda est, consuetudo, vnde in hoc casu dicto, magis, & frequentius cibarem illum ęgrum ratione consuetudinis, quam alium laborantem eodem morbo, qui tamen non esset cōsuetus multum, & sępe comedere

1. aph. cō. 17.

idem dicendum est de ętate, temperamento & temporibus anni. Si enim puer, & iuuenis æque febricitent, tunc ratione ętatis, magis cibandus erit puer, quam iuuenis, sicuti copiosius cibandum erit hieme, quam ęstate, sic docet Hipoc. Verba enim illa. Comdonandum, est aliquid, ostendunt consuetudinem non in totũ esse conseruãdam, sed habẽdam esse aliquã rationem, & aliquã considerationem ipsius consuetudinis, sic.n.docet experientia, quod qui assueti sunt bibere vinũ meracissimum, & purissimũ in multa copia, dum postea febricitant, non prorsus abstinẽdi sunt à vino, sed vinum illis concedimus (vt comdemnemus aliquid consuetudini) ratione consuetudinis sed ne tamen morbo noceat, dabimus vinum oligo forum, & bene dilutum, ita quoq; si rusticus, qui tẽpore sanitatis solitus erat vesci herbis, allijs, cepis, si dũ ęgrotat nutriatur iure pulli, contuso, & eisdem alimentis, quibus vtimur, in nobili viro laboráte eodem morbo, certum est, quod ex insolita victus ratione, licet per se bona sit, magis læditur.

1. aph. 14. 15.

Ista tamen sententia erit vera, dummodo consuetus cibus non sit valde deterior, quia vbi valde mala fuerint, non erunt concedenda ægrotanti. Sic. docet Hipoc. Quæ languentibus grata sint peragito, cibaria, pocula mũda, puraq; conficito, porrigitoq; dummodo non valde lædãt, & alibi sic fatetur Cibos, potus, quæcunq; ægri concupiscunt; si non dam

6. Epidem. com. 4.

lib. de affectio.

num consequatur exhibeto. Hoc idem Hipo. 2. aph. 38.
paulò deterior cibus, aut potus, suauior autē melioribus quidem sed minus suauibus est preferendus: quibus verbis docet Hipoc. non omnem cibum malum, & consuetū concedēdum esse ægrotanti, sed paulo deteriorem.

An detur Corpus Neutrum.
Cap. XII.

DVbitari solet apud medicos, an detur corpus neutrum, & ratio dubitandi est, quoniam ponitur à Galeno dum dicit, 1. tegni c. 1.
Medicinam esse scientiam salubrium, insalubrium, & neutrorū, Immo idem Gal Fatetur c. 2. & lib.
corpora conualescentium, & decidentium, es ad trasib. c.
se corpora neutra. 39.

Secundo Appellat alibi corpora senum, & 6. san. tu. c.
conualescentium neutra, & c. 11. neutra dicit 2. & 11. li.
corpora decidentiæ. de const. c. 14. 19.

Tertio 1. de diebus decret. c. 6. dicit quod dolor capitis, grauedo totius, rosio ventriculi, sunt, signa neutralitatis, & alia ponuntur in Tegni cap. 82.

Quarto non fit transitus de extremo ad extremum absque medio, ergo cum fit recessus ab optima sanitate ad morbum, deueniendū erit ad medium quod est inter ea

Quinto fatetur Galen. quædam esse sym- lib. de cōst.
ptomata media, inter ea quę sunt in sanis, artis.
& illa quæ sunt in ęgrotātibus, & illa, sunt ex eorum genere, quæ morbis eueniūt, sed adeo

exigua, & parua, vt ab eis adhuc non impediantur solitæ operationes vt est dolor adeo paruus alicuius partis, vt non cogat hominem decumbere, & macies, pallor, pigrities ad motum, somnolentia, &c. quæ delabentibus in morbum, aut à morbo resurgentibus contingunt.

4. top. c 5. In contrarium enim est, quoniam ex sentẽtia Arist. inter sanitatem, & morbum, non datur medium, & in post predicamentis cap. de oppositis, exemplificans de contrarijs immediatis dicit dic vt sanitas, & morbus.

lib de diff. morbo c. 1. & 2. Secundo ex sententia Gal. sanitas est æqualis proportio, & commoderatio secundum naturã, morbus est inæqualis disproportio, & immoderatio pręter naturam, sed inter ęquale, & inæquale, proportionem, & improportionem, non datur medium.

lib. de diff. morb. c 2. & 4. 2 de temp. c. 4. Tertio dicit Gal. vsque quo functiones manifestę non læduntur, non dicitur morbus, sed interuallum illud ad optimam corporis constitutionem, vsq; ad id dum lęsa est actio manifeste, tota dicitur latitudo sanitatis, ergo nõ datur neutrum.

6. san. tu. c. 2. Sed alibi dubitat. Gal. an detur neutrum sicut est senum dispositio, & eorum, qui ex febre conualescunt, & dicit, quod horum dispositio est sanitas secundum habitudinem, & alio loco, vbi loquens de his corporibus, quę *5 sanit. tu. c. 4. 6. san. tu. c. 11.* quamprimum sunt lapsura in morbum, dicit, quod hæc corpora interiacent inter ea, quæ exactam sanitatem habent, & ea, quæ iam

ægrotant, & hæc attinere dicit ad librum de ſanitate tuenda, ergo ſi hæc omnia continentur in latitudine ſanitatis, non dabitur neutrum.

Quarto & clarius fatetur Gal. fieri tranſitum ab egritudine ad morbum, in puncto imperceptibili, ergo non datur medium. *1. de criſ. c. 4.*

Ad hanc autem difficultatem quid ſit dicendum, nō facile eſt animaduertere cum res ipſa per ſe adeo ſit difficilis, vt grauiſſimi, & doctiſſimi viri, diuerſa, ac varia ſentiant.

Reſponderunt quidam, ſecundum rei veritatem, non dari hoc neutrum, quod dicatur medium inter morbum, & ſanitatem. Sed cum quandoque factum ſit, vt actiones inſenſibiliter lęduntur iſte affectus habetur pro neutro, licet reuera ſit morbus, & extra latitudinem ſanitatis, quare ſecundum iſtam ſententiam, neutrum non datur ex parte rei, cum reuera neutrum non differat ab ægritudine, niſi in hoc, quod neutralitas eſt inſenſibilis lęſio actionis, morbus vero eſt ſenſibilis læſio, quam ſententiam ſequitur etiam Auerrois in epitome. 3. methaph. cap. de oppoſitis. *Truſian. 1. Tegni cō. 7 Iac. forl q. 2. in Tegni*

Falſa tamen eſt iſta ſententia, quod. s Neutralitas, ſit, in qua actiones inſenſibiliter ledūtur, & reuera, & ex parte rei ſit morbus, primo quia ſi hoc eſſet non conſideraretur à medico, cū medicus non conſideret inſenſibilē leſionem operationum, ſic docet Gal. dum dicit cum affectus ita eſt, vt nec ab ægro, nec à *1. de locis aff c. 2*

8 de na. humana com. 19. medico cognoſci poſſit, medicus eum non curat, nec habet pro morbo, & alibi, donec actio manifeſte non læditur, morbus non dicitur, & primo de ſanit tuen. cap. 1. non omnis imbecillitas actionis, morbum nobis ſignificat ſed quæ præter naturam eſt, & ab actionibus conſuetis prohibet, quod alibi quingentis in locis, hoc idem fatetur Galenus.

7. meth. c. 11. lib. de conſt. art. c. 19. 2. Tegni. c. 92. 96.

Secundo nec eſt verum, quod in corpore neutro actiones inſenſibiliter lędantur, quoniam ex Gal. dolor capitis, grauedo totius, roſio vētriculi, omnia iſta ſunt ſigna neutralitatis, & tamen ſunt ſenſibilia, cū dolor non poſſit eſſe, niſi ſenſibilis, ergo neutralitas non eſt inſenſibilis lęſio: quod clarius docet Gal. dū dicit, ꝙ per inſenſibilē actionis lęſionē, medicus nil poteſt iudicare, vel ſi per hanc iudiciū eſſet faciendum, omnia corpora eſſent ęgra.

1. de dieb. decret. c. 6.

1. de ſaniit. tuen cap. 5.

Et ſi dicat quiſpiam veſtrum, fatetur Gal. dari corpus mala temperatura prędità etiam quod ſenſu non cognoſcatur, & tale dicitur neutrum, ſicut ſunt morſi à cane rabido, vel qui ſumpſerunt venenum, nullam habent ſenſibilem læſionem actionis, & tamen iſta ſunt corpora neutra, ergo talia corpora iudicantur neutra per inſenſibilem lęſionē actionis.

lib. de partibus artis mea. cap. 5.

Dicatis, ꝙ talia corpora non iudicantur neutra ex ſenſibili lęſione actionis, cū actiones ſenſibiliter nō ſint lęſę, in tali caſu: sēſibiliter tamē iudicātur, talia corpora neutra à medico, quoniā cū habeant cauſam procatarti-

cam

cam, euidentem, & ſenſibilem, nempe hauſtum venenum, vel morſum canis rabidi, ex tali notitia iudicat medicus, tale corpus futurum eſſe ægrum: & ideo dico, quod iſtud appellatur neutrum Decidentię, & iudicatur, & cognoſcitur eſſe neutrum, per aliquod ſenſatum, nempe per cauſas externas ſenſibiles, vt quia ſumpſit venenum, vel morſum eſt a cane rabido.

Pro reſolutione autem huius quæſiti, an detur neutrum. Notandum eſt primo, quod ſanitas, vt docet Galenus eſt duplex, alia ſecundum habitum, quæ firma eſt, & optima, altera ſecundum habitudinem, ſed clarius alibi Galenus ponit latitudinem ſanitatis, dum ſic dicit, Animalium corpora ſana, magis, & minus admittunt, alia dicuntur ſana ſecundum optimum habitum, alia ſecundum bonum, & non optimum, alia ſecundũ habitum, aliaq; minus valent, alia quæ ęgrotãt, ideſt quędam ſunt corpora, optime & perfectisſime ſana, alia perfecte, ſed non optime ſana, quædam vero mediocriter, & imperfecte, & diminute ſana. Prima corpora dicuntur ſana ſecundum optimum habitum: Secunda ſecundum habitum: Tertia ſecundum habitudinem.

8. meth. med.

lib. de diff. morbo c. 2

Et ſi dicatis, & quibus ſignis cognoſcã ego an corpus ſit optime, & perfecte ſanum, an diminute. Reſpondeo, quod hoc docet Gal. cognoſcere ex operationibus, dũ ſic dicit, qui firmas actiones habet, bonum habitum ſani-

lib. ad tranſibulũ c. 7.

tatis

tatis habet,qui non firmas , non tamen debiles ſanitatem in habitu habet:qui debiles , & ob imbecillitatem inutiles, habent ſanitatẽ in habitudine, qui vitiatas morbum : & neutros vocat qui habẽt ſanitatẽ in habitudine.

Quid autem intelligendum ſit per corpora Decidentiæ dico , quod cum homo ſanus eſt,& ęgrotare debeat,deueniendum eſt, antequam actu ægrotet ad quoddam medium, ꝙ dicitur Decidentiæ,& tale corpus, dum eſt in illo medio, dicitur neutrum decidentiæ.

Secundo notãdum eſt,ꝙ per ſanitatem duo poſſumus intelligere,primo modo ſanitatẽ , pro vt comprehendit omnem ſanitatem , & totam eius latitudinem : Vel ſecundo modo poſſumus intelligere, non omnẽ ſanitatẽ,nec totam eius latitudinem , ſed tantũ ſanitatem ſecundum optimum , & bonum habitum.

Ex ijs Reſpondeo ad quæſitum , quod inter ſanitatem primo modo ſumptam, & morbũ , non datur neutrum , quia cum immediate ſint contraria , inter ea non datur medium .

Sed ſumendo ſecũdo modo ſanitatem , pro ſanitate ſecundum habitum,tunc dico,quod inter ſanum ſecundum habitum , & morbũ , datur medium , quod dicitur neutrũ,eo quia inter perfectam ſanitatem , & morbum , datur medium , nempe ſanitas imperfecta , & diminuta , ſicuti ſunt corpora Decidentiæ, conualeſcentium , & Athletarum , quorum Athletarum meminit Hipo. 1.aph.3.& ſenũ, quæ quidem corpora ſecundum rei verita.

tem,

tem, ſunt in latitudine ſanitatis, & dicuntur ſana ſecundum habitudinem, quoniam habent diminutam ſanitatem, non tamen dicũtur ęgra, cũ ſenſibiliter non lædũtur actiones. Fateor igitur reuera non dari corpus neutrũ, quod nec ſit ſanum, nec ægrum, cum omnia corpora, aut ſint ſana, vel ægra, quod ſi dari neutrum concedat Gal. dicatis hoc eſſe improprrie loquendo, prout corpora imperfecte ſana, poſſunt dici media, & neutra, quia media ſunt, inter perfecte ſana, & ægra, & ideo corpus neutrum reuera, & ex parte rei ſecundum medicos, eſt in latitudine ſanitatis, & dicitur corpus ſanum ſecundum habitudinem. Ratio vero, cur Philoſophi, negant dari corpus medium inter ſanum, & ægrum, quod dicitur neutrum, & conceditur à medicis, talis eſt, quoniam ſufficit Philoſophis cõtemplantibus naturas rerũ ſine relatione ad opus, duas diſtinguere diſpoſitiones humani corporis, ſanitatẽ, quã in æqualitate cõplexionis dicunt cõſiſtere ex 7. Phiſ. 17. & ægritudinem, quæ ſecundũ eos in inæqualitate conſiſtit, & quia inter ęquale, & inęquale nõ datur medium, ideo nec inter ſanitatem, & morbum, datur medium, & quicquid labitur, & recedit ab illa æqualitate, ſiue multum, ſiue parum, ab eis dicitur ægrum, & ſic illud medium, ſiue neutrum, quod à medicis ponitur, à Philoſophis connumeratur inter ægritudinem, & extra latitudinem ſanitatis.

Sed medici cum conſiderant diſpoſitiones

humani

humani corporis in ordine ad opus, ideo illas distinxerunt in plures partes, vt cuiq; proprium, ac proportionatum regimé aptarent, cum aliud regimen conueniat corpori sano, aliud parum lapso, & aliud corpori ægro: Et hinc notate, quod medici non vocant ægrum omne corpus inæquale, quoniam si omne corpus inæquale diceretur ægrum, nullum corpus diceretur sanum, cum non detur corpus adeo ęquale, quin semper habeat aliquam inæqualitatem, ex sentẽtia Galeni corpora iudicantur secundum sensum sana ab ipso medico, cum sit artifex sensatus, quia si secundum rei veritatem iudicarentur, cum reuera ex parte rei, nullum datur corpus omnino sanum, periculum esset sempiternæ passionis irripere dogma: cum ergo medicus iudicet corporis dispositiones, & res omnes secundum sensum, & secundum sensum datur corpus optime sanum, & corpus ægrum, & etiam corpus, quod medio modo se habet, quod nec sit ægrum sensibiliter, nec optime sanum, tale dicitur à medicis Neutrum quod tamen reuera est in latitudine sanitatis, cum in eo actiones sensibiliter non lædantur.

1. Tegni. 22.

In 1. Tegni in fine vltimi cap.

Nec laudo sententiam Manardi, qui dicit Gal. posuisse medium, & neutrum inter salubre, & non salubre, sed non inter sanum, & ægrum, quæ sententia confutatur ab Argenterio in artem paruam.

Com. 1.

Dicatis igitur, secundum rei veritatem, & ex parte rei non dari Corpus Neutrum, cum

omne

omne corpus necessario, aut sit sanum, vel ægrum, tum secundum medicos, tum etiam secundum Philosophos, in hoc tamen distinguuntur Philosophi à medicis, quod istud corpus, quod improprie dicitur neutrum, secundum Philosophos, est extra latitudinem sanitatis, & reuera ex parte rei est corpus ægrum, sed medici reponunt istud corpus neutrum, in latitudine sanitatis.

Ex hijs facile est respondere ad auctoritates in contrarium adductas, probantes non dari neutrum, & ad primum concedo, quod inter sanitatem, & morbum, non datur neutrum, si accipiatur sanitas primo modo, prout comprehendit totam latitudinem sanitatis, quia reuera inter sanum, & ægrum nõ datur medium, sed datur solum improprie, & simpliciter loquendo inter optime sanum, & ægrum, vt diximus.

Ita dico ad secundum; probat enim reuera, & ex parte rei, non dari neutrum, quod concedo.

Ad tertium dico ex sententia Galeni, corpus neutrum esse in latitudine sanitatis, cum dicatur sanum secundum habitudinem, & ideo concedit Gal. non dari neutrum realiter distinctum ab ęgritudine, & sanitate, nec in hoc discrepat Gal. ab Arist.

Idem dico ad quintum, quod loquitur de sanitate primo modo sumpta, prout comprehendit totam latitudinem sanitatis, & sic inter istam, & morbum, non datur medium,

Simi-

Similiter & authoritates Gal. quę comprobant dari neutrum, ſunt veræ de neutro inter optime ſanum, & ægrum, non autem inter ſanitatem, & morbum, prout ſanitas comprehẽdit omnem ſanitatem, & totam eius latitudinem.

Sed ad quartam rationem quid dicendum ſit, dum dicit non fieri tranſitum de extremo ad extremum ſine medio, ergo cum corpora ſana fiunt ægra, neceſſe eſt deuenire ad medium, quod dicitur neutrum. Reſpondeo ad ſanitatem, & morbum non eſſe motum, ſed mutationem tantum, cum ſanitas non intendatur, nec remittatur, & non ſuſcipiat magis, & minus, ſicuti intendi, & remitti poſſunt primæ qualitates, & ex harum primarum qualitatum alteratione, & mutua inuicem actione, & paſſione, vbi deuenerint ad quandam mediocritatem, & debitam proportionem, & ſymmetriam, ſtatim, & in inſtanti, & fere in cõpuncto imperceptibili introducitur, ſeu cõſequitur ſanitas, quare motus, & alteratio, quę fit in primis qualitatibus, nõ eſt ſanitas, ſed diſpoſitio ad conſequendam, vel deperdẽdam ſanitatem, & ideo poſuit Ariſt. ſanitatẽ, & morbum, in prima ſpecie qualitatis, in qua non eſt motus, & ideo non eſt neceſſarium, vt inter morbum, & ſanitatem ſit medium, cum ad ipſas non ſit motus, ſicuti neceſſe eſt dari medium inter alterationem, & motũ, qui eſt inter primas qualitates.

Braſauola 2. aph. com 8.

Concludendum igitur erit, nullo pacto dari neu-

xi neutrum inter ſanum,& ægrum,ſed corpora ſenum, athletarum, conualeſcentium, & decidentium, quæ neutra nuncupari ſolent, dicendũ eſt ſecundum medicos eſſe in latitudine ſanitatis, ſunt enim corpora ſana, quæ tamen habent ſanitatem debilem,infirmam, & imperfectam,quæ dicitur ſecundum habitudinem, ſed ſecundum Philoſophos, & veriorem ſententiam, talia corpora ſunt extra latitudinem ſanitatis, eo quia non ſunt corpora ſana, ſed ægra.

FINIS.

INDEX EORVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR,

& primo primi Libri.

Vid sit Febris Pestilens, & quomodo distinguatur à cæteris febribus, cap. 1. cart. 1

Quid sentiat communis opinio, & distingui secundum maiorem gradum putredinis. 2

Distinguuntur etiam ratione loci, cum in Pestilenti, Putredo sit in corde. 3

Febris Pestilens, aut est Diaria, vel Humoralis, aut Hectica. 3

Cor an possit putrescere, & quomodo. 4

Febris Diaria, Humoralis, aut Hectica Pestilentes, quomodo inuicem distinguantur. 5

Particularis opinio de febre pestilenti. 6

Febris pestilens omnis, est putrida, & omnis febris putrida est pestilens. 6

Febres aliæ non pestilentes fiunt non ex putredine Humorum, sed ex eorum excalefactione. 6

In febribus pestilentibus cur corpus refrigeratur. 8

An in febribus pestilentibus, in veneno, ac morsu serpentum, cõueniat sanguinis missio. c. 2. 11

Nec

Nec obstructio, nec putredo curari poßunt sanguinis missione. 12

Flebotomia cur non conueniat humoribus putrescentibus. 12. & 16

Putredo est extinctio naturalis caloris & resolutio spirituum, & qua de causa res putrescant. 12

Flebotomia, quomodo conueniat in carbunculis. 14

An in febre pestilenti, vtendum sit victu pleno vel tenui. cap. iij. 21

Communis opinio cur credat vtendum eße victu pleno. 21

Melius tamen est asserere, vtendum eße victu tenui 24

An chartæ in quibus scribitur pestem in accipientium perniciem effundant, & quomodo euitari possit contagium cap. iiij. 29

Charta facile recipit pestilentiam, & omnem malam qualitatem. 30

Charta quot modis reddatur pestilens, & recipiat venenosam qualitatem. 33

Litterę tempore pestis, non recipiuntur nisi cum maßimo periculo. 34

Quę remedia ac diligentiæ genera, ad noxã qua huiusmodi litteræ afficiuntur arcendam, adhiberi possunt. 35

Omnis febris est calor præter naturam accensus & incalefacto eße, in substantia cordis. cap. v. 37

Tria sunt genera febrium vt Diaria, humoralis, & Hectica, & quomodo distinguantur, se-

cundum communem opinionem. cart. 38
Febris Ephemera non eſt calor accenſus in ſpiritibus. 38.48
Febris humoralis, non eſt calor extraneus accenſus in humoribus, vt communiter creditur. 40.48
Febris omnis Diaria, & Humoralis eſt calor accenſus in ſubſtantia cordis. 43
Cor componitur ex partibus ſolidis, carnoſis, & ſpiritibus. 43
Febres omnes, inuicem non diſtinguuntur ratione ſubiecti, ſed ratione cauſæ. 44.47
Febris hectica quid ſit ſecundum communem opinionem. 45
Febris Hectica quid ſit, & quomodo conſtituantur eius differentiæ, iuxta propriam ſententiam. 46
An brodium, & ſorbitiones, conueniãt in Augmento, & ſtatu morbi. cap. 6. cart. 50
In ſola declinatione acceſsionis, cibandus eſt æger, quando caliditas deſcendit ad pedes. 51
Quo tempore cibandum ſit in morbis acutis. 54
Quo tempore cibandum ſit in ſinocho, & Ethicha, in quibus non ſunt tempora particularia. 55
Corpora calida, & ſicca, ſi febricitent in æſtate ex ira, mœrore, inedia, & labore, cur cibanda ſint in principio Acceſsionis. 56
Corpora biliosa, calida, & ſicca difficillime tollerant ieiunium, & ab inedia cur in illis accendatur febris. 56
In quibus febribus conueniat ægrum cibare in prin-

principio accessionis, 57.60
Indicatio mittendi sanguinem, nõ est desumenda à magnitudine morbi, nec ab ætate, sed a causa morbi. cap. 7. cart. 61
Quid sentiat communis opinio in hac re. 61
Quot modis morbus dicatur magnus. 62
Indicatio mittendi sanguinem, non est desumenda, à morbi magnitudine. 63
Omnis indicatio euacuationis, desumenda est ab humoribus peccantibus. 65
Quot modis contingat humores peccare, & quid sit cachochimia, & plethoria. 65
Quibus humoribus peccantibus conueniãt medicamenta, & sanguinis missio. 66.68
Indicatio mittendi sanguinem desumenda est à sanguine malo. 69.70
Magnitudo morbi, ætas, & virium robur, indicant quantum sanguinis debeat educi. 72
An in pueris, & decrepitis, mittendus sit sanguis. 74
An in febribus liceat mittere sanguinem, aut vti medicamento in 4.7.11.14.& 21. die cap.6. cart. 76
Dies critici quales dicantur, & quæ conditiones requirantur vt dies sit critica. 77
Dies 4.7.11.14.21.quandoq; sunt dies critici, quandoque non. 78
An in die critica liceat medico aliquid operari. 78
In die critica si natura molitur optimã euacuationem, medicus nihil debet operari. 80
Si vero euacuatio sit diminuta, dum fit non est adiuuanda à medico in die critico. 80

Indicatorij dies quales sint. 81
In die indicatoria debent apparere signa concoctionis. 81
Quomodo cognosci possit, qua die morbus debeat iudicari. 81
Et an debeat iudicari per crisim, aut non. 81
Et si iudicaturus sit per crisim, an per sudorem, vel per secessum &c. 81
Crisis non fieri solet nisi in morbis acutis. 82
Dies critici reperiuntur in morbis acutis, non autem in morbis longis. 82
In Die maioris aflictionis an liceat medico aliquid operari. 82
Exacerbationes in omnibus febribus, fieri solent in diebus criticis magna ex parte. 84
An mala euacuatio facta a natura symptomatice operante, sit a medico cohibenda cap.ix. 88
Simptomatica euacuatio qualis sit. 88
Simptomatica euacuatio illa dicitur, quæ fit a natura in principio, augmento, vel in prima parte status vniuersalis morborum. 88
Simptomaticæ euacuationes quõ fiãt a natura. 89
Simptomatica euacuatio quę non fit per loca cõferentia, semper est cohibenda. 90
Simptomatica euacuatio quæ fit per loca conferentia non est cohibenda. 91
Euacuatio quandoque incipit mala, quæ postea sequitur bona. 91
Simptomatica euacuatio numquam adiuuanda est a medico. 93
Simptomatica euacuatio, cohibenda est ratione virium. 94

INDEX EORVM, QVAE continentur in Secundo Libro.

DE melancolia, & mania morbo, & eius curatione.cap.1. cart. 95
Melancolia morbus, nomen desumpsit a causa morbi. 95
Melancholia, & mania est Delirium sine febre. 96
Quomodo distinguatur a Phrenitide. 96
In melancholia, & mania principaliter læditur imaginatio. 96
Melancholia, & mania non sunt morbi, sed simptomata. 97
In quibus, pars affecta est cerebrum. 97
Melancholia, & mania sequuntur intemperiem frigidam, & siccam ipsius cerebri. 97
Causa harũ affectionũ est humor atrabiliosus. 98
Atrabilis generatur per adustionem sanguinis, bilis, & melancholiæ. 98
Melancholia oritur à sanguine, vel melancholia adusta. 98
Mania generatur à bile adusta. 98
Atrabilis generari solet, aut in toto corpore, aut in capite, vel in Hipocondrijs. 98
Melancholia, & mania fieri solent ex suppressione menstruorum, & hemoroidarum. 100
Quibus signis cognoscatur, an melancholia sit a sanguine, vel a bile, aut ab humore melancholico. 101
Signa, q̃ ostẽdũt an atrabilis generatur in toto corpore, vel in capite, aut in Hipocõdrijs. 102

Melancholici cur ſint triſtes, & timeant, & quænam ſit cauſa timoris. 103
Quid poſsit medicus præſagire in melancholia, & mania. 104
Iſtæ affectiones difficillime ſolent curari. 105
Melancholia, & mania curari ſolent excalefacientibus, & humectantibus. 107
Valde calida, & humida non conueniunt in tali morbo. 107
Melancholici, & maniaci fiunt quandoque, epileptici, & apopletici. 106
Quænam, & qualis ratio victus conueniat melancholicis. 108
Vinum conuenit potius merum, quam valde dilutum 108
Acetum an conueniat necne. 108
Venus an conueniat melancholicis, & maniacis. 109
Sanguinis miſsio an conueniat melancholicis, & maniacis. 110
Flebotomia conuenit, ſi melancholia ſit à ſanguine, ſed ſi ſit à bile, vel altero humore, nō conuenit. 110
Melancholia quę oritur, ex animi accidentibus, quomodo curetur. 113
Melancholia à ſanguine quibus medicamentis curari debeat. 114
Si vero ſit a melancholia aduſta, vel a bile quo modo curanda ſit. 114
Medicamenta valde calida non conueniunt in deſipientia. 116
Apertio venarum hæmoroidarum, conuenit in de-

desipientia. 116
Fomenta calida, & humida capiti maximè cō ueniunt. 117
Balneum aquæ dulcis est optime, & conueniens remedium. 118
Cauteria, quomodo, & quot facienda sunt. 119
Serum quomodo parandum sit. 120
Ea quæ somnum conciliant maxime cōferunt. 120
Particularia quædam præsidia quę conueniūt in desipientia. 122
In desipientia quomodo lęditur cor. 122
Cordialia præsidia conueniunt in desipientia. 123
Vera, & exquisita curatio Desipientium. 124
Syruppi de Elleboro, & de Polipodio magistrales. 125
Quid sit crisis, quotuplex. & quę conditiones requirantur, ad optimam crisim.c.11.car. 127
Crisis quare dicatur iudicium. 127
Crisis quot modis sumatur. 127
Accidentia sæua, & magna cur fiant in crisi. 128
Crisis optima, & symptomatica, qualis sit. 129
Quænam sint conditiones optimæ crisis. 130
Prima vt fiat apparentibus signis optimę con coctionis. 130
Secunda vt educatur humor peccans. 131
Tertia vt crisis fiat in die critica, & indicata in die indicatoria. 131
Quarta, vt fiat per loca conferentia, Quinta, vt sit tuta, Sexta, vt sit manifesta. 132
Septima, vt sit integra, & educantur omnes humores peccantes, 134
In quibus morbis expectanda sit crisis: &

quomodo indicari soleāt morbi lōgi. c. 3. ca. 134
Morbi materiales, et immateriales quales sint. 134
Morbꝰ lōgus, et acutꝰ qualis sit, et quotuplex. 135
Crisis non fit nisi in morbis acutis, nec tamen in omnibus. 136
Crisis cur fieri soleat in die maioris afflictionis. 136
Morbi longi iudicantur per abscessum. 137
Abscessus quomodo fieri soleāt p modū crisis. 137
Abscessus cur maxime fiant circa articulos, & partes glandulosas. 138
In febribꝰ lōgis cur fieri soleāt abscessus. 139. 141
In quibus morbis longis fieri soleant abscessus. 141
Quibus signis cognosci possit in qua parte futurus sit abscessus. 142
Abscessus quare timendus sit in parte dolēte. 143
Quomodo cognosci possit an crisis facta per abscessum, optima sit. 144
In morbis longis quandoque fieri solet optima crisis sine abscessu. 146
Quid sit fames, & quomodo fiat naturalis appetitus. cap. 4. cart. 147
Fames secundum communem opinionem, fit ex inanitione partium nostri corporis. 147
Ista communis opinio confutatur. 148
Fames, & naturalis appetitus fit ex sola inanitione ventriculi. 149
Quare qui habent os ventriculi frigidum, magis appetant. 150
Quomodo ea, quæ acida, & frigida sint, appetitum excitant. 150
Portio melancholiæ cur alienę deferatur ad os ventriculi. 150
Senes cùm habeant ventriculum frigidum, cur non multum appetunt. 151

INDEX EORVM QVAE CONTINENTVR IN TERTIO LIBRO.

DE subiecto medicinæ cap. 1. *car.* 153

Prima sententia asserẽtium Hominem esse subiectum. 154

Alij dixerũt sanitatem esse subiectum medicinæ. 154

Quidam affirmant sanum dici subiectum. 155

Quæ nam conditiones requirantur ad hoc vt aliquod dicatur subiectum. 155

Nec Homo, nec sanitas nec sanum possunt esse subiectum in medicina. 158

In medicina datur subiectum, de quo quęruntur, principia, & passiones. 162

Corpus humanum sanabile, & ægrotabile prout tale est ministerio artis, est subiectum in medicina. 162

Quid sit complexio. Cap. ij. 163

Complexio est qualitas quæ prouenit ex mutua actione & passione primarum qualitatum. 163

Complexio est in prima specie qualitatis, nempe, habitus. 164

Cõplexio quomodo resultet ex mutua actione & passione primarum qualitatum. 165

Complexio quomodo dicatur qualitas media. 167

Com-

Complexio quomodo distinguatur a mixtione. 168
Complexio, est proportio, seu concentus, vel harmonia. 168
In omni cõplexione adest excessus alicuius primarum qualitatum. 168
Complexio quomodo dicatur Proportio. 169
Soluuntur rationes Argenterij. 170
An primæ quatuor qualitates, sint actu vel potentia in temperamento, & si actu an in esse summo vel remisso cap. iij. 171
Primæ qualitates in summo sunt in temperamento vt credidit fernelius. 171
Soluuntur rationes fernelij: eo quia qualitates non remanent in summo. 174
Soluuntur rationes Auegg, credentis primas qualitates remanere tam tum in potentia in temperamento. 176
Facile tamẽ tueri possumus, qualitates solum in potentia remanere in temperamento. 177
Primæ qualitates sunt in Temperamento in esse refracto. 178
An complexio sit substantia vel accidens. cap. iiij. 179
Complexionem esse substantiam probatur. 180
Galenus concedit animam sensitiuam & vegetatiuam eße temperamentum. 181
Anima vero intellectiua an sit temper amentum dubitat Gal. 181
Complexio ex sententia Gal. est subst antia. 182
Non est verum complexionem alicui eße sub-

substantiam, alicui accidens vt credidit Argenterius. 183
Complexio non est substantia, nec forma substantialis ipsius mixti. 184
Complexio est accidens de predicamēto qualitatis. 185
Complexio disponit subiectum ad recipiendū formam substantialem. 185
An complexio sit qualitas realiter distinta a primis qualitatibus, & quot complexiones sint in mixto. cap. v. 186
Aliqui crediderunt realiter distingui & probant. 186
Complexio quomodo distinguatur a secundis qualitatibus. 188
Complexio non est qualitas realiter distinta a primis qualitatibus. 189
Respondetur ad rationes in contrarium adductas. 191
Ex primis qualitatibus vna tam tum resultat complexio non duæ, vt quidam crediderunt. 192
An complexio hominis perfectior sit cæteris complexionibus, aliorum mixtorū. cap. vi. 195
Videtur quod multa animalia habeant perfectiorē cōplexionem. 195
Complexionem hominis perfectiorem eße probatur. 195
Complexio quo ad iustitiam quid sit 196
Complexio, quo ad iustitiam maßimam habet latitudinem, & reperitur optima in iuuentute. 196

Complexio optima in homine temperato eſt in ætate iuuentutis. 197
Complexio illa dicitur perfectior, quæ apta eſt parere perfectiores operationes. 198
Complexio humana dicitur perfectior, quia eſt principium perfectioris operationis nempe intellectus. 199
Aggregatum omnium operationum, perfectius eſt in homine, quam in cæteris mixtis. 199
Cur multa animalia diutius viuant, quam homo. 201
Complexio humana quare dicatur ceteris perfectior. 202
Melancolici, & ſenes, cur ſint prudentiores. 203
In homine male temperato, quomodo ſit, aliqua operatio perfectior, quam intemperato. 203. & 206
Quibus ſignis cognoſcatur corpus eſſe optime temperatum. cap. vij. 207
Quatuor ſunt ſigna, quæ hoc nobis oſtendunt. 207
Primo à ſubſtãtia ipſius membri. Secundo à neceßario conſequentibus. Tertio à neceßario accidentibus. Quarto ab operationibus. 207
Quid Gal. intelligat per hęc quatuor. 208
Quomodo indicatione ſumpta, ab ipſo temperamento, corpus cognoſcatur eſſe ſanum. 209

Signa ſumpta à primis qualitatibus, dicuntur ſubſtantialiter inhærentia. 211
Quomodo à magnitudine, figura, numero, & ſitu, partium organicarum, cognoſcatur corpus eſſe ſanum. 211
Iſta tamen ſigna, non ſunt ſigna ſubſtantialia, vt communiter creditur 214
Sanitas partium organicarum, nõ eſt earum compoſitio, ſed temperamentum. 215
Secundæ qualitates quomodo nobis oſtendãt corpus eße ſanum. 217
Color corporis optimę ſani eſt albus, mixtus cum rubedine. 218
Quæ nam pulchritudo requiratur ad corpus optime ſanum. 219
Pulchritudo quomodo diſtinguatur, a formoſitate. 220
Pulchritudo non poteſt eße ſine magnitudine: ſed paruus dici poteſt formoſus. 220
Corpus optime temperatum, an debeat eße medium inter magnum & paruum. 221
Ex operationibus quomodo cognoſcamus corpus eße ſanum. 224
Corpus temperatum eſt, medium inter audacem, & timidum, &c. debet eſſe alacre, amicorum beneuolum, humanum, & prudens. 226
An ſigna ſumpta a ſubſtantialiter in herentibus, certius ſanitatem oſtendant. 225
Signa ſumpta ab operationibus certius nobis indicant, an corpus ſit optime ſanum. 228
An reperiatur homo temperatiſſimus quoad iuſti-

iustitiam, & si datur an æque distet ab extremis cap. viij. 229
Complexio perfectissima non datur. 230
Complexio perfectissima quoad sensum, reperitur. 230
Complexio humana temperatissima quoad iustitiam, a prędominio est calida & humida. 232
Complexio temperata ex coalternatione, membrorum, qualis sit. 233
An detur æquale quo ad pondus cap. ix. 234
Probatur dari poße corpus ęquale quoad põdus in motiuis qualitatibus. 234
Istud corpus reuera non potest dari, & probatur. 236
Quidam crediderunt dari æquale quo ad põdus, in alterati vis qualitatibus. 240
Soluuntur rationes fernelij probantes, dari æquale quoad pondus, in alteratiuis qualit. 241
Non est verum Galenum posuiße æquale quoad pondus secundum sensum. 242
Aequale quoad pondus dicitur in quo primæ qualitates sunt in eodem gradu, & æquæ actiuæ. 243
Aequale quoad pondus potest dari in fieri, & in transitu. 244
Soluuntur rationes probantes, dari æquale quo ad pondus. 244
An simile, possit, & debeat conseruari a suo simili. cap. x. 247
Senes egẽt victu moderate calido, & humido. 247
Corpo-

Corpora male sana læduntur, à similibus iuuantur a modico contrariorum vsu. 248
Corpora optime sana à similibus conseruantur, læduntur à contrarijs. 248
Ea quę sunt secundum naturam debent conseruari, quæ vero præter naturam, sunt remouenda. 248
Conseruatio fit à simili. 248
Corpus optime sanum non reperitur ideo, non datur corpus quod suo simili possit conseruari. 250
Omne corpus maxime iuuatur, a modico contrariorum vsu. 250
Pręseruatio ab imminenti lapsu, fit à modico contrariorum vsu. 250
Pituitoso febricitanti cur frigidiora non conueniant, quam bilioso. 252
An conseruanda sit consuetudo, præsertim tempore ægritudinis si fuerit mala c. 11. car. 255
Consuetudo cur dicitur altera natura. 255
Consuetudo cum sit res secundum naturam cõseruanda est à suo simili. 256
Alimenta, quæ sumuntur cum gustu citius, & melius concoquuntur. 257
Alimenta quæ sumuntur sine voluptate, pariunt vomitum, inflationẽ, & difficile concoquuntur. 257
Consuetudines malæ non sunt remouendæ, nisi tempore sanitatis. 258
Consuetæ exercitationes non sunt mutandæ, si cum hĩs sanus vixerit. 259
Consuetudo mala non est mutanda, tempore ægri-

ægritudinis. 259
Consuetudo non omnino est conseruanda, sed aliqua ex parte. 259
In gratiam ægrotantis, multa concedēda sunt a medico. 260
An detur corpus neutrum cap. xij. 261
Neutrum corpus dari, probatur authoritate, & ratione. 261
Corpora senū et cōualescētiū, an sint sana. 262. 271
Neutralitas non est insensibilis lesio actionis, vt quidam crediderunt. 263
Qui sumpserunt venenum, aut morsi sunt a cane rabido, sunt corpora neutra. 264
Quæ sint corpora sana, secundum habitum, & quæ secundum habitudinem. 265
Corpora Decidentiæ qualia sint. 266
Neutrum quomodo dari potest, inter sanitatem, & morbum. 266
Corpus neutrum à parte rei, non potest dari. 268
Corpus neutrum secundum medicos est in latitudine sanitatis: philosophi vero dicūt esse extra latitudinem sanitatis. 269
Soluuntur, rationes probantes dari corpus neutrum. 269
Corpus neutrum, est corpus imperfecte sanum, quod dicitur Medium inter optimā sanitatem & morbum. 269

Errata sic corrige.

	carta	linea	
acalido	254.	19.	a contrario

ROMAE, Excudebant Alexander Gardanus, & Franciscus Coattinus Socij. 1588.